

Heder, våld och kön

En internationell forskningsöversikt

NATIONELLA
SEKRETARIATET FÖR
GENUSFORSKNING

Författare: Rúna Í Baianstovu, fil. dr i socialt arbete, universitetslektor vid Institutionen för beteende-, social- och rättsvetenskap, Örebro universitet
Maja Lundqvist, utredare, Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet
Susanna Young Håkansson, utredare, Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet
Utgivare: Nationella sekretariatet för genusforskning
Göteborgs universitet
www.gu.se/nsfg
ISBN: 978-91-531-2738-3
Göteborg 2026

Innehåll

FÖRORD.....	3
TACK.....	4
BAKGRUND:	
INTERNATIONELLA OCH NATIONELLA PERSPEKTIV	5
Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW, FN)	5
Istanbulkonventionen.....	6
Barnkonventionen	7
Den svenska kontexten	7
SYFTE	10
METOD.....	10
Sökstrategi och urvalskriterier	10
Resultat.....	13
RAPPORTENS STRUKTUR.....	17
DEL I	
CENTRALA TEMAN SOM BELYSER ETT FORSKNINGSFÄLT	19
KLUSTER 1 Socioekonomi och social förändring	20
KLUSTER 2 Emotioner och reaktioner på förolämpningar	23
KLUSTER 3 Migration och gränser.....	29
KLUSTER 4 De sociala förändringarnas oförutsägbara följder	32
KLUSTER 5 Individuella skillnader inom och mellan grupper	35
KLUSTER 6 Utmaningar, kunskapsglapp och teoretisk utveckling.....	37
KLUSTER 7–19 Centrala teman i de återstående klustren.....	40
DEL I Sammanfattning	41
DEL II	
ÖVERSIKT ÖVER FORSKNINGEN LAND FÖR LAND	47
Europa	49
Mellanöstern.....	59
Nordamerika.....	64
Sydasien.....	69
DEL II Sammanfattning.....	74

DEL III	
FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR FÖRÄNDRING OCH FÖREBYGGANDE INSATSER...	82
Kontinuitet, mångfald och förändring.....	82
Diskursernas inverkan på samhällets stöd- och hjälpinsatser.....	105
Kunskap om förövare.....	122
Att våga berätta – hinder och möjligheter	133
DEL III Sammanfattning.....	142
AVSLUTANDE DEL SLUTSATSER	147
Ett forskningsdelta.....	148
Våldets manifestationer	150
Utsatta grupper	152
Forskningens mångfald	153
Kunskapsluckor och nya fält för framtida forskning	156
Nyckelbudskap	158
REFERENSER.....	161
BILAGA I: SÖKSTRATEGI OCH METOD.....	189
BILAGA II: CITERINGSANALYS.....	193

Förord

Kära läsare,

Här väntar en innehållsrik, omfattande, internationell forskningsöversikt om heder och våld på din odelade uppmärksamhet. Översikten är den första i sitt slag. Det som gör den unik är avsikten att beskriva förståelsen av det breda ämnet, snarare än att fokusera på specifika delar av det, i kombination med den långa tidsperioden, antalet analyserade artiklar och det faktum att översikten spänner över flera olika forskningsdiscipliner.

När du börjar läsa inleds en dialog med 30 års global forskning om kritiska teorier, olika former av våld och hedersbegrepp, risker, konsekvenser och mycket mer. Texten kommer att kräva engagemang, öppenhet och kontinuerlig reflektion, men jag vågar lova att det är väl värt det.

Du kommer till exempel att fördjupa dig i forskning som hävdar den till synes enkla idén att våld och ojämlikhet främjar varandra, och att våldet därmed motverkas om ojämlikheten motverkas. Hur heder och våld förstås och hanteras av forskare varierar mycket, precis som andra relaterade begrepp gör, såsom kollektiv, kontroll eller tvång. Kanske kommer du till och med att börja göra en lista över hur förståelsen av heder och våld varierar, bara för att upptäcka att den blir nästan lika lång som det finns forskare intresserade av frågan.

I ett specifikt sammanhang – till exempel inom svensk socialtjänst, indisk stadsplanering eller kanadensisk migrationspolitik – tycks olika aspekter av heder och våld inkluderas eller exkluderas. Hur och varför detta görs avgör vem som uppfattas som förövare och offer, hur våldets orsaker och konsekvenser tolkas, samt vilka åtgärder som anses nödvändiga på olika nivåer och i olika länder.

I en viss mening innebär att jämföra alltså att veta vad vi inte vet. När forskning från olika länder jämförs i den här översikten kan en lärdom därför vara att vad några hävdar att de vet i ett visst sammanhang inte är detsamma som vad som är möjligt att veta. Det sistnämnda är framför allt ett avgörande, forskningsbaserat perspektiv som fortfarande väntar på att bli vägledande för såväl politik som beslutsfattande på området.

Detta är enbart några av de aspekter som den här internationella forskningsöversikten kan belysa för den som vill förstå komplexiteten i de sociala fenomenen heder, våld och genus. Jag hoppas du når egna insikter när du läser.

Göteborg 2026-03-27

Fredrik Löfström Bondestam

Föreståndare

Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet

Tack

Denna text hade inte kunnat skrivas utan stöd av och samarbete med många kollegor. Författarna vill uttrycka sin djupaste tacksamhet till alla som har medverkat och bidragit till forskningsöversikten.

Elina Nybergh och Sanna Hellgren Landbris, bibliotekarier vid KvinnSam, Göteborgs universitetsbibliotek, har med sin expertis varit ovärderliga i arbetet med databassökningar och i viktiga och intressanta metoddiskussioner under hela processen.

Medlemmarna i den internationella referensgruppen har noggrant och kontinuerligt följt arbetet, läst utkast, bidragit med kommentarer till texterna utifrån sin respektive expertis, samt deltagit i digitala möten för att diskutera forskningsöversikten. Medlemmarna är:

- Rachael Aplin, PhD, universitetslektor och kursansvarig i kriminologi, Leeds Law School, Storbritannien.
- Suzan Ceylan-Batur, PhD, TOBB University of Economics and Technology, institutionen för psykologi, Turkiet.
- Tahira S. Khan, PhD, internationella studier vid University of Denver, med regional specialisering inom sydasiatisk politik och religion. Khan är även gästforskare vid historiska institutionen vid Columbia University, New York, USA.
- Gökce Yurdakul, professor i mångfald och sociala konflikter vid Humboldt-Universität zu Berlin, samt chef för forskningsavdelningen för genus, sexualitet och migration vid Berlin Institute of Migration and Integration Research, Tyskland.

Ett särskilt tack riktas till alla kollegor vid Nationella sekretariatet för genusforskning, för deras synpunkter och uppmuntran under arbetet, samt för deras arbete med layout och utformning av rapporten.

Ett tack riktas även till utredare vid Jämställdhetsmyndigheten och styrgruppen för det övergripande regeringsuppdraget, med vilka vi haft en regelbunden dialog.

Bakgrund:

Internationella och nationella perspektiv

Heder är ett ord med många betydelser. Ordet i sig har en positiv moralisk laddning, vilket ord såsom hederlig, hedervärd, hedersam och hedrande visar. Den här rapporten är emellertid fokuserad på hederns negativa sida, det vill säga de våldsamma konsekvenser som kan drabba dem som avviker från hedersmoralen, i form av hedersrelaterat våld som utövas antingen i syfte att upprätthålla heder eller för att återupprätta den heder som skadats.

Föreliggande rapport är resultatet av ett uppdrag från den svenska regeringen, vilket ger det en offentlig karaktär. Det gör att det är lämpligt att i korthet beskriva de centrala internationella och nationella överenskommelser om och perspektiv på hedersrelaterat våld som den svenska regeringen ratificerat och som därmed bör vara vägledande för Sveriges arbete med och mot våldet. Vi börjar på den högsta och bredaste nivån som är *Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor* (CEDAW, FN) innan vi går vidare till *Istanbulkonventionen om kvinnors rättigheter* som är Europeiska unionens överenskommelse om riktlinjer för arbetet med mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Därefter kommer *Barnkonventionen* (FN) och till sist några ord om den svenska kontexten.

Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW, FN)

CEDAW ratificerades av svenska regeringen 1980. Konventionens olika artiklar syftar till att avskaffa diskriminering av kvinnor inom familjen, inom utbildningens, arbetsmarknadens och institutioner, institutioner samt inom politik och lagstiftning. Konventionen är därför känslig för olika slags diskriminering på alla nivåer i samhället som omfattar allt från mikronivå (individ och familj), mesonivå (grupper och offentliga institutioner) och makronivå (normer, politik, lagstiftning). Konventionen skiljer inte mellan olika källor till diskriminering och nämner inte heder i sig som orsak till diskriminering. Den uppmanar i stället till känslighet för alla former av diskriminering, på alla nivåer. Konventionen belyser alla områden där kvinnor i ett globalt perspektiv nekas jämlikhet med män. Formuleringen av artikel 1 visar vägen: *I denna konvention avser uttrycket "diskriminering av kvinnor" varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännandet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller medborgerliga området eller något annat område för kvinnor, oberoende av civilstånd och med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, eller åtnjutandet eller utövandet av dessa rättigheter och friheter.*

CEDAW fokuserar på kvinnors friheter och rättigheter i bred bemärkelse vilket även omfattar att främja jämställdhet – det vill säga jämlikhet mellan kvinnor och män. Jämställdhet är ett mått på kvinnors frihet som förutsätter jämlikhet i en mer generell mening: jämlikhet mellan män och därmed alla människors lika rättigheter och värde oavsett geografisk bosättning, socioekonomiska förhållanden, religion, etnicitet, ras, sexuell läggning, sexuella uttryck och funktionsnedsättning. Om målet om lika rättigheter för kvinnor och

män (jämslällldhet) ska bli verklighet krävs global universell jämlikhet (inklusive för och mellan män), det vill säga allmän jämlikhet. Utan jämlikhet förblir kvinnors rättigheter beroende av vår tids globalt sett ojämlika socioekonomiska levnadsvillkor.

Genom att betona behovet av grundläggande mänskliga rättigheter för alla kvinnor runt om i världen ger CEDAW ombärliga riktlinjer för arbete med jämställdhet för de länder som har ratificerat konventionen.

Istanbulkonventionen

Istanbulkonventionen ratificerades av svenska myndigheter 2014. Även om det finns likheter mellan Istanbulkonventionen och CEDAW, är en avgörande skillnad att CEDAW fokuserar på diskriminering, medan Istanbulkonventionen har fokus på våld. Bortsett från detta värderar ingen av konventionerna olika dimensioner av diskriminering eller våld som värre än någon annan, så till vida att den ena anses allvarligare eller farligare än den andra. Det är de diskriminerande handlingarna och våldet som är i fokus och konsekvenserna för dem som drabbas som räknas.

I Istanbulkonventionens inledande delar anges att inga kvinnor ska utsättas för våld i hemmet, sexuella trakasserier, våldtäkt, tvångsäktenskap, hedersrelaterade brott eller kvinnlig könsstympning. Inledningens femte punkt anger att kultur, sedvänja, religion, tradition eller så kallad "heder" inte ska åberopas för att rättfärdiga någon våldshandling. Detta anges även i artikel 42, där det står att "kultur, sedvänja, religion, tradition eller så kallad "heder" inte ska anses som rättfärdigande för någon av de våldshandlingar som omfattas av konventionen. Det är viktigt att notera att Istanbulkonventionen gör en tydlig åtskillnad mellan tvångsäktenskap, hedersrelaterade brott och kvinnlig könsstympning som separata fenomen. Det innebär att tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning inte ses som konsekvenser av hedersrelaterade brott (eller våld) eller som underkategorier till hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt Istanbulkonventionen är tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning skadliga sedvänjor i sig.

Istanbulkonventionen nämner också en mängd försvårande omständigheter som kan tillämpas på alla former av våld mot kvinnor i hemmet, inklusive hedersrelaterat våld. Istanbulkonventionen ger med andra ord ombärliga riktlinjer för arbetet att motverka mäns våld mot kvinnor inklusive hedersrelaterat våld, för alla de länder i Europeiska unionen som har ratificerat konventionen. Det kan vara viktigt att påpeka att trots att Istanbulkonventionen har ett starkt fokus på kvinnor och flickor som utsätts för genusbaserat våld erbjuder den även skydd för pojkar, med undantag för bestämmelser om kvinnlig könsstympning, tvångssterilisering och tvångsabort. Vidare nämner Istanbulkonventionen ett flertal försvårande omständigheter som kan tillämpas inom de rättsliga systemen vad gäller påföljd för alla former av våld mot kvinnor, vare sig det är mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld. Istanbulkonventionen ger ombärliga riktlinjer för arbetet med att motverka mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld, för alla länder i Europeiska unionen som har ratificerat konventionen.

Barnkonventionen

Barnkonventionen ratificerades av svenska regeringen 1990 och antogs som lag i Sverige 2020. Den slår fast att konventionsstaterna ”ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt” (artikel 2). Barnkonventionen fokuserar därmed på alla barns rättigheter, på alla livets områden. Med det följer även konventionsstaternas ansvar att ”skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavarens eller annan persons vård” (artikel 19). Hedersrelaterat våld nämns inte specifikt i konventionen; den enda specifika våldsform som nämns är ”olovligt bortförande och kvarhållande av barn utomlands” (artikel 11). Konventionen slår vidare fast att ”där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ett sådant urfolk inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk” (artikel 30).

Den svenska kontexten

Strax efter millennieskiftet bidrog mordet på tre unga kvinnor i Sverige till att göra samhället medvetet om hedersrelaterat våld och förtryck och ett policyområde inrättades (Eldén, 2003). Mordet väckte frågor om svenska samhällets brister, och landets institutioner kritiserades för att inte ha bidragit till att förhindra mordet genom att lyssna mer öppet och ingående på offrens berättelser och erfarenheter (Wikan, 2003, 2009). Sedan dess har arbetet mot hedersrelaterat våld pågått intensivt och under senare år har flera nya lagar stiftats. Till exempel har hedersmotiv införts som en försvårande omständighet, som leder till strängare straff för det våld eller det mord som begåtts, vare sig gärningen har utförts av en enskild individ eller av flera personer (Prop. 2021/22:138).

Kulturella, genusbaserade och intersektionella perspektiv

Tre olika perspektiv, med spänningar sinsemellan, har präglat både policy och praktiskt arbete sedan början av 2000-talet. Perspektiven uppmärksammades av statsvetaren Maria Carbin, och 2010 publicerade *Nationellt centrum för kvinnofrid* (NCK) hennes analys.

Carbin identifierar att uppfattningarna om vad hedersrelaterat våld är, hur våldet uppstår och hur det bör bemötas, präglas av *kulturella* respektive *genusbaserade* och *intersektionella* perspektiv (Carbin, 2010). Carbin betonar att de aktörer som företräder de olika perspektiven är överens om att allt våld mot kvinnor måste upphöra. Det man inte är överens om är orsakerna till våldet och vad som krävs för att det ska upphöra (Carbin, 2010).

Carbin (2010) framhåller vidare att de tre perspektiven delar en likartad uppfattning om att allt våld mot kvinnor härrör från patriarkal makt, men därefter slutar enigheten. Där det

genusbaserade perspektivet betonar våldets likhet över kulturella gränser, undviker det *kulturella perspektivet* att tala om de patriarkala dragen i västerländska samhällen och gör genom det en kraftig åtskillnad mellan ”deras” våld och ”vårt”. Det *intersektionella perspektivet* framhåller i sin tur att könsperspektivet missar att kultur har betydelse, men anser att det kulturella perspektivet överdriver kulturens betydelse. Mot bakgrund av detta tar det intersektionella perspektivet fasta på betydelsebärande faktorer på mikro-, meso- och makronivå, vilket möjliggör analyser i olika kontexter och situationer.

Som redan framgått har denna forskningsöversikt inte genomförts i ett vakuum, utan ska ses som ett kommunikativt led i kunskapsutvecklingen, som involverar såväl internationella som nationella perspektiv på hedersrelaterat våld. Innan vi presenterar syftet, metodiken och resultaten av den här granskningen ger vi en kort beskrivning av det uppdrag från den svenska regeringen som sätter ramarna för den, samt en kort diskussion om uppdraget.

Uppdraget

Den svenska regeringens sjätte jämställdhetsmål, att få slut på mäns våld mot kvinnor, omfattar bland annat hedersrelaterat våld och förtryck, som är det begrepp som används i policysammanhang. Att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck har länge varit ett prioriterat område i regeringens handlingsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (2021–2023). I detta program formulerades ett fortsatt behov av att utveckla vetenskaplig kunskap och välfungerande metoder för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, samt av att stödja och skydda offer. Den svenska regeringen gav därför Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att genomföra en kunskaps- och forskningsöversikt för att fördjupa och befästa befintlig vetenskaplig kunskap inom området (Arbetsmarknadsdepartementet, 2023).

En del av detta uppdrag riktades till Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitet: att genomföra en internationell forskningsöversikt om hedersrelaterat våld. Andra delar av uppdraget, till exempel kartläggning av metoder och strategier, genomfördes av Jämställdhetsmyndigheten och behandlas därför inte här. Tidsramen för hela uppdraget var två år (2024–2025), men den internationella forskningsöversiktens engelska version *Honour, Violence and Gender: an international research review* (2025) slutfördes i enlighet med uppdraget i slutet av 2024. Intentionen var att ge Jämställdhetsmyndigheten möjlighet att använda den internationella forskningsöversikten som utgångspunkt för fördjupande studier under 2025.

Den politiska och byråkratiska processen för denna typ av uppdrag i Sverige är i korthet att regeringen formulerar och riktar uppdrag till institutioner, till exempel statliga myndigheter, som utför uppdragen självständigt och sedan rapporterar tillbaka till regeringen. Föreliggande uppdrag formulerades av den svenska regeringen på svenska språket. Eftersom det endast formulerades på svenska och uppdraget var att genomföra en internationell forskningsöversikt, uppstod frågor om språk och begrepp från dag ett i arbetsprocessen.

Kunskaps- och forskningsöversikten ska inkludera svensk, nordisk och internationell forskning om hedersrelaterat våld och förtryck och genomgående ha barnrätts-, hbtqi- och funktionshinderperspektiv. Kunskaps- och forskningsöversikten ska omfatta forskning om

barnnäktenskap, tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning samt andra typer av handlingar som typiskt sett kan ha hedersmotiv. Kunskaps- och forskningsöversikten bör vidare omfatta en kartläggning av evidensbaserade, beprövade och etablerade metoder och strategier för prevention, riskhantering, skydd och stöd till särskilt sårbara grupper och inkludera ekonomiska konsekvenser av hedersrelaterat våld och förtryck samt ekonomiskt våld i hederskontexter.

Eftersom uppdraget är formulerat av den svenska regeringen har det politisk karaktär. Den del som riktades till Nationella sekretariatet för genusforskning övergick från politik till akademi. Eftersom forskning ska vara politiskt obunden krävde det institutionella samarbetet vår oberoende tolkning av uppdraget, likväl som självständighet i genomförandet. Detta innebar till en början att vi var noggranna med att identifiera vad de begrepp och specifikationer som uppdraget hänvisar till kunde motsvara i ett forskningssammanhang. Detta utvecklades efter metodavsnittet, men först en kort presentation av Nationella sekretariatet för genusforskning.

Nationella sekretariatet för genusforskning

Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitet är en forskningsdriven organisation, med fokus på svensk, nordisk och internationell samverkan. Vi bidrar med forskningsbaserad kunskap om förutsättningarna för ett fritt kunskapssamhälle, ett rättvist och jämlikt arbetsliv och ett jämlikt Norden. Vi använder genusperspektiv och maktkritiska analyser. Vi samarbetar med och bedriver uppdragsforskning för en rad aktörer på nationell, nordisk och internationell nivå. Sekretariatet sysselsätter ett tjugotal personer med expertis inom forskning, utredning och analys, samordning, samverkan, kommunikation och projektledning. Flera av sekretariatets forskare har doktorsexamen och expertis inom områden som arbetsvetenskap, sociologi, genusvetenskap, filosofi och utbildning.

För detta uppdrag har vårt långsiktiga samarbete med det nationella ansvarsbiblioteket för genusforskning, KvinnSam, varit avgörande. KvinnSam är en universitetsövergripande forskningsinfrastruktur vid Göteborgs universitet.

Syfte

Föreliggande forskningsöversikt syftar till att ge en heltäckande överblick över internationell forskning om hedersrelaterat våld, med fokus på att förstå dess olika manifestationer och orsaker, identifiera utsatta grupper och identifiera kunskapsluckor i forskningen. Som framgår av inledningen beskrivs och begreppsliggörs hedersrelaterat våld på olika sätt i olika sammanhang. Detta i kombination med följderna av det hedersrelaterade våldet, både som levd verklighet och politiskt begrepp, visar på nödvändigheten av denna översikt.

Översikten vägleds av en översiktsstudie (scoping review). Det är en etablerad metod som ger forskarna möjlighet att ta ställa öppna frågor, vilket möjliggör utforskning och förtydligande av begrepp och definitioner inom forskningslitteraturen. Det är därmed en metod som ger utrymme för en bredd av discipliner, perspektiv och uppfattningar, vilket bidrar till kunskapsutveckling, kunskapsutbyte och kunskap om vad vi behöver forska mer om. Genom att fokusera på centrala delar av forskningslitteraturen om hedersrelaterat våld, ger den här forskningsöversikten en bred och unik kunskap som kan vara till nytta för såväl beslutsfattare som för forskare och praktiker.

I forskningsöversikten ingår vetenskapliga undersökningar om en mängd olika studieobjekt i relation till frågor om heder, våld och kön, som har presenterats i form av kollegialt granskade (peer-reviewed) artiklar på engelska. Detta förfaringssätt har både fördelar och nackdelar. Till fördelarna hör att artikelformatet underlättar för läsning och analys av artiklarna sida vid sida. Det innebär också att allt inkluderat material har artiklarnas abstracts (korta sammanfattningar) som möjliggör ett systematiskt arbete för att få överblick av innehållet. Utöver det utgör den kollegiala granskningen en kvalitetssäkring i det akademiska systemet. Till begränsningarna hör att viktiga icke-västerländska perspektiv kan ha uteslutits, vilket potentiellt kan ha påverkat resultaten i sin helhet. Följaktligen beskriver forskningsöversikten vad forskare inom en engelskspråkig kontext studerar och publicerar, vilka definitioner de utgår ifrån, vilka metoder de använder, samt hur de utforskar våldets bakomliggande faktorer såväl som dess konsekvenser. Sammantaget har det lett till att frågan om vad hedersrelaterat våld är besvaras på flera olika sätt.

Metod

Sökstrategi och urvalskriterier

Metoderna för att genomföra litteraturöversikter är många, med suddiga gränser metoderna emellan, och skiftande terminologi. ”Scoping reviews”, ”mapping reviews” och ”evidence and gap maps” (EGM) är tre olika metoder som syftar till att ge en större bild och närma sig breda forskningsfrågor, snarare än att rikta in sig på snäva frågor om interventioners effektivitet och liknande. De tre tillvägagångssätten bygger på systematiska och transparenta sökmetoder, men de skiljer sig åt på flera punkter vilket gör att var och en har unika egenskaper (Campbell et al., 2023). Vi har valt ”scoping review” (härefter översiktsstudie) på grund av insikten att en översiktsstudie, till skillnad från de andra metoderna, gör det möjligt att hantera öppna frågor samtidigt som metoden möjliggör undersökningar av centrala

begrepp och definitioner inom forskningslitteraturen. En översiktsstudie lämpar sig också för att identifiera kunskapsluckor, kartlägga en stor mängd forskningslitteratur, och undersöka mönster och val i de tillvägagångssätt som tillämpats (Munn et al., 2018), vilket krävs för genomförandet av det aktuella regeringsuppdraget. Översiktsstudier kräver också rigorösa och transparenta metoder för att säkerställa att resultaten är tillförlitliga (Munn et al., 2018) så att även översikten blir systematisk och tillförlitlig.

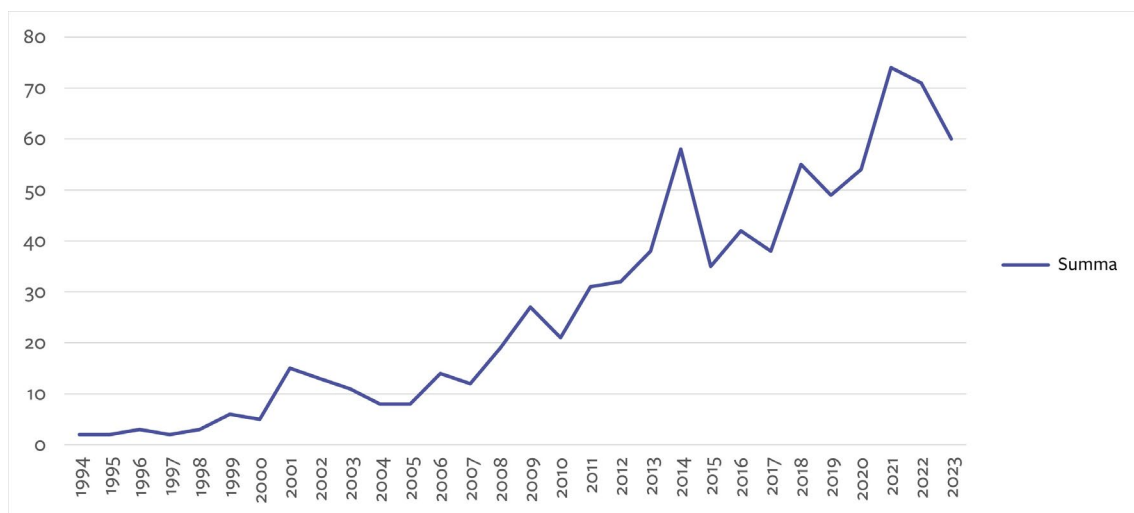
Litteratursökningen genomfördes i flera databaser i april 2024. På grund av ämnets breda karaktär valdes fyra internationella databaser ut för sökningen: Scopus, Web of Science, ProQuest Social Sciences and Gender Studies Database (ProQuest Social Sciences samlar nio databaser). Några av databaserna är tvärvetenskapliga och andra mer ämnesspecifika. Litteratursökningarna begränsades till vetenskapliga artiklar och kapitel publicerade från och med 1994, eftersom forskningsöversikten syftar till att sammanställa det aktuella kunskapsläget (se bilaga 1 för en detaljerad beskrivning av sökstrategin). Under våra testsökningar bedömdes tidsperioden (1994–2024) vara tillräcklig för att täcka förändringar, utveckling och mönster. Söktermerna valdes i syfte att identifiera all relevant litteratur, och de övergripande begreppen ”heder” och ”våld” utökades med synonymer och andra relaterade termer, vilket resulterade i två olika sökblock. Inga begränsningar infördes avseende språk, men eftersom söktermerna endast var på engelska resulterade det i att artiklar utan engelsk titel, abstract eller nyckelord exkluderades automatiskt (se *Metodologiska reflektioner* nedan för ytterligare information om språk).

Litteratursökningen gav totalt 6 393 poster vilka laddades ner i referenshanteringsprogramvaran Zotero. Efter borttagning av dubletter (3 024 dubletter togs bort) återstod 3 369 poster att granska i Rayyan, en programvara särskilt utformad för att samordna poster och genomföra systematiska litteraturöversikter. Alla tre författare granskade de 3 369 referensernas titlar, abstracts och nyckelord genom att var för sig ta ställning till huruvida varje post skulle inkluderas eller exkluderas. Processen var ”blind” vilket innebär att granskarna inte kände till de andra granskarnas ställningstaganden och att de fattade beslut oberoende av varandra. De tre granskarna var eniga om inkludering/exkludering i majoriteten av de 3 369 posterna. I de fall granskarna var oeniga vägledades diskussionerna av inkluderings- och exkluderingskriterierna, vilka betonade att heder och våld skulle vara centrala teman. Sammantaget säkerställde urvalsprocessen en systematisk, opartisk och transparent urvalsprocess.

Följande sex exkluderingskriterier, vägleda av forskningsöversiktens syfte, angav riktningen för vilka referenser som inkluderades:

- Publikationstyp (böcker, nyhetsartiklar, konferensbidrag, policyrapporter, artiklar från tankesmedjor).
- Ämne (artiklar som inte är relaterade till hedersrelaterat våld, till exempel medicinska artiklar som testar olika läkemedel).
- Analys av skönlitteratur (artiklar som analyserar litteratur, film eller annan skönlitteratur).

- Historiska artiklar (artiklar som utspelar sig i ett empiriskt sammanhang före 1950 exkluderades på grund av att forskningsöversikten syftar till att sammanställa det aktuella kunskapsläget).
- Exegetik (artiklar som tolkar religiösa texter/skrifter).
- Bokkapitel (bokkapitel saknar ofta abstracts
- och är därför svåra att granska enligt samma kriterier som tidskrifters artiklar. Detta exkluderingskriterium baserades på tekniska och praktiska begränsningar utifrån uppdragets tidsram).

Figur 1: Publikationsmönster över 30 år av forskning, visualiserat som antal publicerade artiklar per år.

Resultat

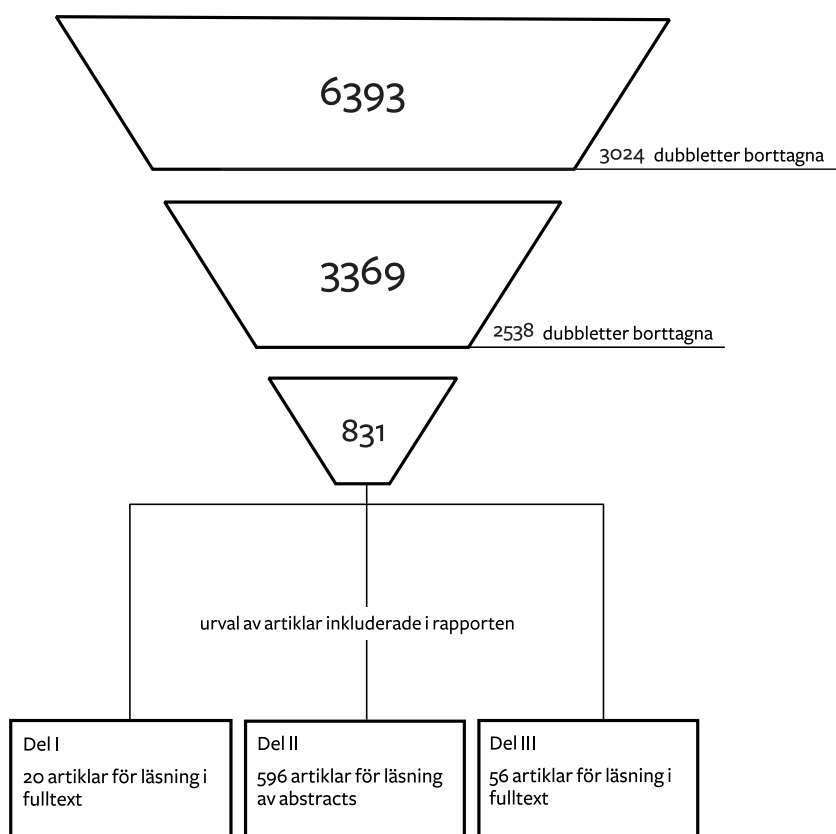
Sökresultat

Det resultat som kvarstod efter inkluderings- och exkluderingsprocessen var totalt 831 vetenskapliga artiklar i kollegialt granskade (peer-reviewed) tidskrifter och det är dessa som ingår i forskningsöversikten. Artiklarna granskades utifrån sina abstracts och möjligheten är stor att än fler hade exkluderats om vi hade granskat samtliga artiklar i sin helhet utifrån sådant som låg vetenskaplig kvalitet eller svag metodologi. Som framgår har endast ett urval av artiklarna lästs och granskats i sin helhet, medan andra bidrar till en helhetsbild enbart utifrån abstracts. De 831 artiklarna visar att forskningsfältet består av flera sammankopplade forskningsområden, som berör samspelet mellan en mängd olika former av heder, våld och kön. Den här övergripande bilden delades av alla de tre författarna till forskningsöversikten, efter att vi granskat artiklarnas abstracts. Den bekräftades därefter genom en bibliometrisk analys som utfördes av projektets bibliotekarier (se del ett och bilaga två för mer information). Det stora antalet inkluderade artiklar (831), som var resultatet av sökstrategin och uppgiftens breda ansats, utgjorde en utmaning för översiktens författare. Materialets geografiska och disciplinära bredd och skiftande förståelser av hedersrelaterat våld behövde hållas intakt, samtidigt som materialet begränsades så att det blev det hanterbart i arbetsprocessen och begripligt för läsarna.

För att kvalitetssäkra översikten tillsattes en internationell referensgrupp. För att dessutom säkerställa att den geografiska och disciplinära bredden hanterades korrekt, kom referensgruppen att bestå av fyra forskare med omfattande kunskap om hedersrelaterat våld inom olika discipliner och geografiska miljöer. Gruppen representerar disciplinerna kriminologi, socialpsykologi, sociologi och statsvetenskap. Forskarna i referensgruppen arbetar i Tyskland, Storbritannien, USA och Turkiet (se sidan fyra för mer information). Referensgruppen har läst och kommenterat utkast till granskningen under hela arbetets gång och har deltagit i två digitala möten, för att säkerställa att referensgruppens feedback togs tillvara på ett tillfredsställande sätt och i enlighet med deras uppfattningar.

Materialet har strukturerats i tre delar. Det första urvalet baserades på författarnas ”blinda” granskning, där teman och återkommande mönster identifierades. För att operationalisera kategoriseringarna använde författarna ett bibliometriskt verktyg för att organisera de 831 artiklarna i kluster, baserat på deras inbördes kopplingar, eller så kallad länkstyrka (se sidan 19 för karta och bilaga två för bibliometriska detaljer). För att identifiera artiklar som är representativa för de huvudsakliga mönstren inom varje kluster, granskade författarna de sex största klustren och hämtade de tre artiklar som hade högst länkstyrka inom sitt kluster. Från ett av klustren (nummer två) hämtade författarna fem artiklar. Skälet till det är att det klustret hade flest publikationer och att två av artiklarna i det klustret behövde inkluderas i en fulltextläsning. En av artiklarna var den mest refererade i hela litteraturöversikten (Nisbett & Cohen, 1996). Den andra artikeln hade en unik bryggfunktion, det vill säga att den kopplade sitt kluster till flera andra kluster (Vandello et al., 2008). Slutresultatet var att 20 artiklar inkluderades i en fulltextläsning, med anledning av deras centrala placering i sina respektive kluster och därmed i litteratursökningen som helhet.

Denna del av granskningen presenteras i del ett. Det andra urvalet baserades på geografi. Eftersom detta är en internationell forskningsöversikt motiverades beslutet av ett intresse för skillnader och likheter mellan länder och geografiska regioner. Två av författarna organiserade artiklarna i landspecifika grupper, vilket resulterade i att 596 abstracts granskades på nytt, men nu för att beskriva mönster och dominerande diskurser inom respektive länder. Denna del av granskningen presenteras i del två.

Figur 2: Visualisering av den urvalsprocess som ledde fram till antalet inkluderade artiklar i kunskapsöversikten

Det tredje urvalet baserades på återkommande teman som förekom i granskningen av samtliga artiklar, samt fulltextläsningarna av de 20 centrala artiklarna och de landspecifika beskrivningarna. Detta visade att förutsättningarna – eller villkoren – för förändring och prevention var ett ytterst relevant tema i materialet som helhet. Totalt valdes 56 artiklar ut till fulltextläsning inför granskningens del tre, som alla fokuserade på olika aspekter av förändring och prevention.

Metodologiska reflektioner

Våra metodologiska reflektioner kring sökningen efter relevant forskningslitteratur och resultatet av den, relaterar till tre överordnade principer av relevans för kunskapsfältet. Den första handlar om att försöka ”fånga fenomenet” snarare än ”en formulering/ett språk/en diskurs”. Den andra handlar om språk, publikationstyp och publikationsmönster och den tredje om reflektioner kring att hantera uppgiftens normativa grundantaganden.

I början av arbetet med uppgiften föresatte vi oss att försöka ”fånga fenomenet” snarare än ”en formulering/ett språk/en diskurs”. Det innebar att vi ville söka i det internationella forskningsfältet efter forskning som undersöker förhållanden som implicit kan förstås som exempel på ”hedersrelaterat våld”, oavsett om forskarna själva använder just dessa ord eller beskriver sitt studieobjekt som hedersrelaterat eller ej. När vi genomförde sökningar i enlighet med den principen blev det snabbt uppenbart att omfattningen var allt för bred och resulterade i många irrelevanta referenser, även efter att vi försökt avgränsa sökfälten. Följaktligen bestämde vi oss för att överge principen att ”fånga fenomenet” och enbart fokusera på forskning som inkluderade olika varianter av ordet ”heder” i titel, abstract och/eller nyckelord. Detta resulterade i en litteraturoversikt över internationell forskning där forskarna explicit beskriver sitt studieobjekt som en aspekt av heder, våld och kön. Det innebär bland annat att internationell forskning om sådant som kvinnlig könsstympning, genusbaserat våld eller kvinnomord som forskarna inte själva explicit begreppsliggjort i relation till heder, inte heller har fångats upp i den sökprocedur som vi har tillämpat. Det är viktigt att hålla denna begränsning och följderna av den i minnet under den fortsatta läsningen av denna forskningsöversikt.

Beträffande språk, publikationstyp och publikationsmönster bör det noteras att sökningen utfördes med engelska söktermer. Även om den inte begränsades till artiklar som endast var på engelska, bestod den överväldigande majoriteten av sökresultaten av artiklar som var skrivna och publicerade på engelska. Det innebär att resultatet sannolikt återspeglar sökstrategier och publikationsmönster i olika delar av världen, vilket blir ett eko av den vetenskapliga kunskapsproduktionens globala ojämlikhet. Det ska sägas att vi undersökte möjligheten att genomföra systematiska sökningar på flera språk, utan att hitta en gemensam praxis, vilket resulterade i metodologiska utmaningar som var omöjliga att hantera inom uppgiftens tidsram. Denna språkliga begränsning är betydande, eftersom den kan ha resulterat i att viktiga icke-västerländska perspektiv har uteslutits, vilket potentiellt kan ha påverkat resultaten i sin helhet.

En annan begränsning är att forskningsöversikten endast inkluderar det som allmänt kallas ”kollegialt granskade (peer-reviewed) vetenskapliga artiklar”. Detta exkluderar kunskap som kan finnas i policydokument, rapporter från myndigheter och icke-statliga organisationer,

samt i vetenskapliga avhandlingar, böcker och bokkapitel. Denna avgränsning gjordes på grund av de begränsningar som uppstod, till följd av den tid och de resurser som fanns tillgängliga för projektet, men också på grund av den absoluta nödvändigheten i att allt material som inkluderades skulle uppfylla samma vetenskapliga kriterier avseende metod, syfte, teoretiska perspektiv och analys. En konsekvens av detta beslut är som sagt att andra former för kunskapsproduktion har uteslutits ur översikten och att den i och med det är ett av flera sätt att fånga internationell kunskap om hedersrelaterat våld. De begränsningar som nämnts ovan återspeglar projektets metodologiska och tidsmässiga begränsningar och kan även vara en förklaring till översiktens magra representation av forskning från det globala syd. Vi är medvetna om att detta innebär att forskningsöversikten, såsom ofta är fallet i västerländsk akademisk praxis, riskerar att reproducera (post)koloniala maktstrukturer, givet de erfarenheter och röster som producerat kunskapen. Det vore angeläget med ett framtida flerspråkigt projekt som fokuserar på multilingvistisk forskningslitteratur. På så sätt kan forskare se den globala bilden som framträder i den här översikten, samtidigt som vi kan lära av den forskning som bedrivs i länder och kontexter vars kunskapsproduktion inte kom med här.

En tredje aspekt som ska nämnas är hur vi har hanterat specifikationer och begrepp i den svenska regeringens uppdragsbeskrivning. Regeringen anger att kunskaps- och forskningsöversikten ”genomgående ska ha barnrätts-, hbtqi- och funktionshinderperspektiv.” Vi håller med om att dessa perspektiv är viktiga att inkludera när det breda internationella forskningsfältet analyseras, men det är samtidigt problematiskt att i förväg bestämma vilka perspektiv som ”genomgående” ska användas i en forskningsöversikt som denna, som per definition behöver vara öppet undersökande, för att dels kunna omfatta all den forskning som uppdraget pekar ut, dels identifiera kunskapsluckor. De tre perspektiv som anges i uppdraget har varit tydliga för oss genom hela arbetet och har använts i analyserna av materialet där så varit lämpligt. I övrigt förklaras de specifika söktermer vi använt, samt vår sökstrategi och metod i redovisningen av sökstrategin i bilaga ett. Där framgår även att de i uppdraget uttalade perspektiven varit vägledande i våra sökningar. Uppdraget anger också att ”Kunskaps- och forskningsöversikten ska omfatta forskning om barnnäktenskap, tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning samt andra typer av handlingar som typiskt sett kan ha hedersmotiv.” Det normativa antagandet om ”handlingar som typiskt sett kan ha hedersmotiv” utgjorde en svårighet i granskningen av det internationella forskningsfältet om hedersrelaterat våld. Det beror på att en mängd olika våldsformer förekommer på forskningsfältet, tillsammans med många olika former och uttryck för hedersrelaterat våld och olika uppfattningar om vad det är, på många olika geografiska områden. Det är ett intressant resultat av de sökningar vi gjort, vilket vi beskrivit ovan i våra metodologiska reflektioner och överväganden. Alltså, för att kunna omfatta alla ”handlingar som typiskt sett kan ha hedersmotiv” hade vi riskerat att få med alla konventionella, traditionella och patriarkala motiv bakom mäns våld mot kvinnor – med eller utan explicita perspektiv på heder, våld och kön – vilket dels är problematiskt ur vetenskaplig synpunkt, dels omöjligt att hantera på grund av en oöverskådlig mängd träffar. Därför är uppdragsformuleringen både en normativt grundad förväntan och en metodologisk utmaning, som vi hanterat på bästa möjliga sätt, givet uppgiftens omfattning och tidsram.

Dessa observationer och reflektioner pekar på en viktig aspekt rörande forskningsöversikter i allmänhet och hedersrelaterat våld i synnerhet. Forskningsöversikten som ett sätt att samla

in, beskriva och sammanställa en stor mängd forskning för att visa en bred bild av ett kunskapsfält, samt identifiera nyckelbegrepp och kunskapsluckor, är utan tvekan mycket viktig och högst angeläget. Men för att ett så brett, omtvistat och svagt definierat begrepp som hedersrelaterat våld ska kunna fångas in måste samtliga metodologiska begränsningar beskrivas så tydligt och transparent som möjligt, så att det inte råder någon tvekan om vad som inte inkluderas. Inte bara för att det som har gjorts, själva granskningen, ska vara tydlig, utan också för att, i all den mån det är möjligt, belysa brister och svagheter i hela processen. Därmed behöver de antaganden och normer som präglar (forskar)samhället när det gäller globala publikationsmönster, det engelska språkets dominans, hegemoniska diskurser (dominerande, kunskapsproducerande perspektiv), exkluderingsmönster och citeringspraxis beskrivas så utförligt som möjligt.

Rapportens struktur

Forskningsöversikten bygger på en litteratursökning med ett relativt stort antal inkluderade artiklar, inom en stor disciplinär, metodologisk, geografisk och epistemologisk mångfald. Översiktens syfte, som är att ”ge en heltäckande översikt över internationell forskning om hedersrelaterat våld”, uppmanar oss som genomfört den att göra rättvisa åt bredden i denna mångfald, samtidigt som det kräver fördjupning kring forskningsfältets centrala teman. För att ro iland detta har vi delat upp forskningsöversikten i tre delar. Del ett beskriver centrala teman som återspeglar mönster, begreppsanvändning, idéflöden och teoretiska grunder på forskningsfältet. I del två tar vi oss an uppgiften att beskriva de viktigaste mönstren och forskningsintressena i en landbaserad analys, genom att sammanställa och analysera artiklarnas egna abstracts i 596 artiklar. Artiklarna representerar de länder som varit i fokus för minst tio artiklar. I denna del av översikten är huvudsyftet att låta breda skillnader och likheter framträda. Del tre, slutligen, fördjupar frågor om vad som krävs för att åstadkomma förändring och vad som behövs i ett förebyggande arbete. Där presenteras fyra sinsemellan olika men ändå sammanhängande teman som är relevanta för att svara på det. Rapporten avslutas med en presentation av slutsatser, kunskapsluckor och kärnbudskap till policy, praktik och forskning.

Vi vill betona att det har varit en utmaning att hitta ett enhetligt språkbruk i forskningsöversikten, eftersom forskare inom olika discipliner och språkområden använder olika begrepp för att beskriva de mångfacetterade fenomen som heder, våld och kön rymmer. För att hantera den begreppsliga mångfald som detta medför, använder vi oftast termer som författarna själva tillämpar när de beskriver sin forskning. Det ska tilläggas att det framför allt gäller i den engelska versionen av rapporten, där forskarnas egna begrepp kunde appliceras på ett direkt sätt. Den svenska översättningen har gjort det betydligt svårare att vara tydlig på den punkten. För allmänna eller analytiska ändamål har vi dock generellt använt begreppet hedersrelaterat våld. Det innebär att begreppet hedersrelaterat våld i texten som följer inbegriper alla former av våld, från tvingande kontroll och psykisk misshandel till hedersmord.

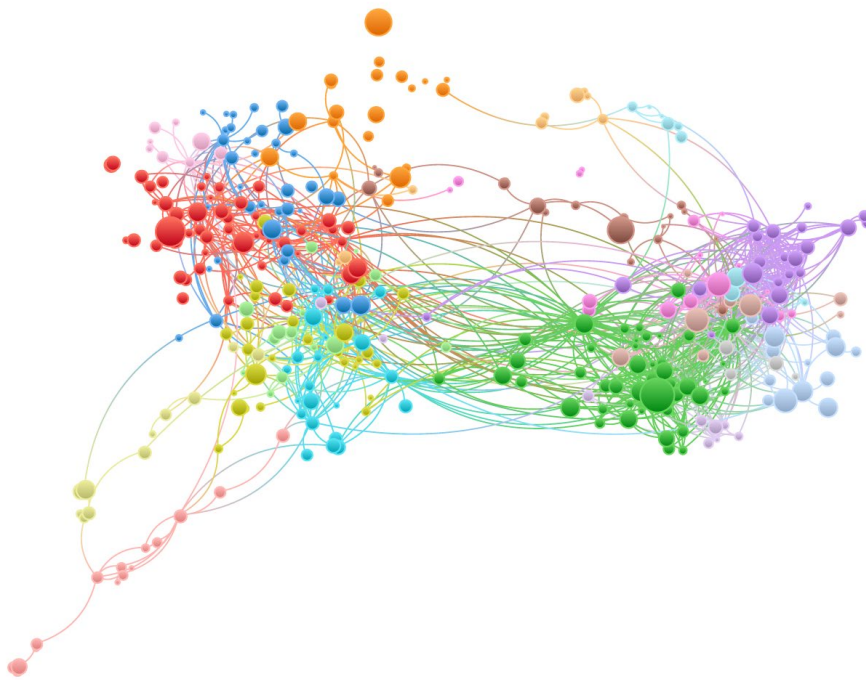
An aerial photograph of a river delta system. The river channels are light-colored, winding through a darker, brownish landscape. A prominent area in the center is highlighted in a bright yellow color. The river flows from the top right towards the bottom right, where it meets a larger body of water with a teal-green hue. The overall scene is a complex network of waterways and landforms.

Del I: Centrala teman som
belyser ett forskningsfält

DELI

Centrala teman som belyser ett forskningsfält

Denna del av forskningsöversikten baseras på 20 artiklar och vi börjar med att beskriva hur vi har valt dem. Genom den ”blinda granskningen” (blind review) av samtliga artiklar, som genomfördes av alla tre författare, kategoriserades artiklarna enligt etiketterna *studieobjekt/forskningsfråga*, *land*, *typ av våld*, *disciplin* och *metod*. På så vis kunde centrala teman och mönster identifieras, genom vilka de drag som i särskild grad definierar forskningsfältet ”heder” och ”våld” trädde fram. Det relativt stora antalet artiklar skapade svårigheter när det kom till strukturering och presentation. Därför valde vi att använda det digitala, bibliometriska verktyget *Vosviewer*, som organiserade samtliga 831 artiklar, grupperade i kluster mot bakgrund av forskarnas referenser till andra artiklar (se bilaga två för bibliometriska detaljer). Det ledde till att de huvudsakliga mönster och teman som vi identifierat genom vår initiala, manuella granskning av artiklarna, kompletterades och förtydligades av en bibliometrisk karta som ordnade artiklarna i 19 olika kluster (se Figur 3).

Figur 3: Visualisering av de 19 olika klustren i olika färger och storlekar. Figuren bygger på en citeringsanalys och är skapad i Vosviewer.

Det är med andra ord denna bibliometriska citeringsanalys, som framgår av bilden på kartan ovan, som ligger till grund för denna del av forskningsöversikten. Kartan ger översikt över forskningsfältets centrala teman. De är inordnade i kluster som vart och ett innehåller ett stort antal artiklar. Detta tillvägagångssätt har gett oss ytterligare infallsvinklar på det internationella forskningsfältets huvudsakliga mönster och teman, vilket bidrar till att tydliggöra likheter och skillnader i disciplinspecifika definitioner av hedersrelaterat våld och förtryck, samt kunskapsintresse och kunskapsglapp. De formuleringar, begrepp och termer som tillämpas i artiklarna skiljer sig sinsemellan, vilket kommer att framgå i redovisningen av resultaten nedan.

I texten som följer beskriver vi de övergripande mönstren i de sex största klustren. Dessa omfattar sammantaget 20 titlar, som vi har läst i sin helhet. Den äldsta artikeln publicerades 1996 och den senaste 2020. I presentationen av de enskilda klustren ger vi först en översiktlig beskrivning av artiklarna var för sig. Därefter belyser vi klustrets särskilda tematik och sist återger vi de praktiska implikationer av forskningen i fråga som forskarna själva föreslår, samt de idéer till fortsatt forskning som artiklarna ger.

KLUSTER 1

Socioekonomi och social förändring

Kluster ett omfattar det största centrala fältet enligt den bibliometriska kartan som beskrivs ovan. Artiklarna presenterar de problem som hedersrelaterat våld och arbetet med det präglas av, på ett komplext och nyanserat sätt - från problemformuleringar till definitioner, diskussion och analys. Analysen av detta kluster bygger på följande artiklar:

- Meeto, V. & Mirza, H.S. (2007). "There is nothing 'honourable' about honour killings": Gender, violence and the limits of multiculturalism. *Women's Studies International Forum*, 30: 187–200.
- Sev'er A. & Yurdakul G. (2001). Culture of honor, culture of change: A feminist analysis of honor killings in rural Turkey. *Violence against Women*, 7: 964–998.
- Sedem, M. & Ferrer-Wreder, L. (2015). Fear of the Loss of Honor: Implications of Honor-Based Violence for the Development of Youth and Their Families. *Child Youth Care Forum*, 44: 225–237.

Artiklarna representerar disciplinerna sociologi, statsvetenskap, psykologi och genusvetenskap. Perspektiven och de teoretiska ramverken är baserade på feministisk teori och tillämpar intersektionella perspektiv. Argumentationen tar ofta avstamp i politisk filosofi och kvalitativa forskningsmetoder används, såsom policyanalyser, fallstudier, textanalyser och djupintervjuer.

Den första artikeln av Meeto och Mirza (2007) utforskar och diskuterar två offentliga diskursers inflytande på våld mot kvinnor inom religiösa och etniska minoriteter i en brittisk kontext. Diskurserna är *multikulturalism* och *islamofobi*. Artikeln har politisk filosofi som utgångspunkt och baseras på policyrapporter och befintlig forskningslitteratur. Genom att tillämpa ett intersektionellt perspektiv problematiseras intersektionen mellan ras/etnicitet,

klass och kön. *Multikulturalism*, förklarar författarna, grundar sig på en önskan om att "respektera mångfald och värdesätta kulturell olikhet" (Meetoo & Mirza, 2007, p. 188). Detta, hävdar de, är skälet till bristande interventioner i fall där mäns våld mot kvinnor anses ha rötter i religiösa eller etniska praktiker. Enkelt uttryckt bidrar multikulturalismen till att både civilsamhälleliga och offentliga organisationer som ska ge kvinnor skydd, förbiser behoven hos kvinnor som är utsatta för hedersrelaterat våld. På så vis osynliggör multikulturalismen kvinnorna inför de system som finns till för att hjälpa dem, vilket bidrar till att öka deras utsatthet. Ett annat problem med multikulturalismen är att den riskerar möjliggöra att förövare åberopar heder som förmildrande omständighet och som ursäkt för våld och mord som de gjort sig skyldiga till. *Islamofobi* intar en annan position i förhållande till utsatta grupper och våld och får "andra" kulturer, religioner och etniciteter att framstå som våldsamma enbart för att de inte är brittiska. Den islamofobiska diskursen stärker och essentialiserar kultur, religion och etnicitet så att detta enbart representera en västerländsk konstruktion av annorlundaskap. Genom skillnadsskapandet förstärks kvinnors utsatthet genom de stereotyper som "generaliserade och förenklade förklaringar av hedersbrott" ger upphov till (Meetoo & Mirza, 2007, p. 195). Både mångkulturalismen och islamofobin bidrar till att skapa en *genusfälla* för etnifierade kvinnor. Mångkulturalismen gör det genom osynliggörande och islamofobin genom kulturalisering och exploatering av deras potentiella utsatthet. Forskarna föreslår att konventionen för mänskliga rättigheter används för att skapa "ett mer likvärdigt och kulturellt neutralt perspektiv där kvinnors rättigheter ges företräde framför patriarkala, kulturella praktiker" (Meetoo & Mirza, 2007, p. 198).

I den andra artikeln utforskar sociologerna Sev'er och Yurdakul (2001) explicit de kulturella och materiella villkor som gynnar hedersnormer, hedersrelaterat våld och hedersmord på den turkiska landsbygden. I studien understryker forskarna det hedersrelaterade våldets socioekonomiska dimensioner och påpekar att människor i fattigare och mer underutvecklade regioner i Turkiet bevakar sin heder mycket hårdare än i andra regioner. Som underlag för definitioner och diskussioner om det hedersrelaterade våldets omfattning och uttryck i Turkiet analyserar författarna nyhetsartiklar i turkiska dagstidningar. Analyserna utgår ifrån ett materialistiskt feministiskt perspektiv och studien visar på den politiska och ekonomiska utvecklingens betydelse för kulturen inom de hederscentrerade grupper där hedersmord förekommer. Sev'er och Yurdakuls forskningsresultat visar också att det finns ett stort behov av strukturella förändringar i Turkiet för att hedersrelaterat våld ska kunna bekämpas. Förändringarna handlar om att skärpa lagar, öka skyddet för kvinnors rättigheter, främja jämställdhet genom utbildningsinitiativ som ger både kvinnor och män grundläggande läs- och skrivfärdigheter och om att adressera underliggande socioekonomiska faktorer som bidrar till att skapa och upprätthålla hedersrelaterat våld. Resultaten visar otvetydigt att kampen mot hedersrelaterat våld kräver en mångfacetterad ansats, som tar tag i djupt rotade samhälleliga normer och ekonomiska skillnader. Social förändring är enligt artikeln en avgörande faktor för att åstadkomma kulturell förändring. Den som vill skapa kulturell förändring måste alltså förändra de socioekonomiska strukturer som formar kulturen (normerna).

I den tredje artikeln tillämpar Sedem och Ferrer-Wreder (2015) en mer individbaserad metodologi jämfört med de två artiklarna ovan. Studien bygger på djupintervjuer med 23 kvinnor och män som har upplevt hedersrelaterat våld och mord, antingen som våldsutsatta, vittnen eller förövare. Intervjudeltagarna rekryterades genom bekvämlighetsurval bland

personer som var bosatta i Sverige, undantaget ett fåtal personer som nyligen lämnat landet. Studien fokuserar på tonårsflickor som har varit föremål för hedersrelaterade konflikter, samt deras kvinnliga och manliga familjemedlemmar. Några av intervjudeltagarna har varit direkt involverade i hedersmord i Sverige. I studien dras slutsatsen att ett liv styrt av hedersnormer är sammanvävt med en stark rädsla för förlust av heder och liv, vilket hade visat sig i deltagarnas liv på olika sätt. Sedem och Ferrer-Wreder (2015) förklarar hur viktigt det är att förstå det hedersrelaterade våldets rötter i ljuset av socioekonomiska, historiska och politiska faktorer. De framför också att arbetet mot hedersnormer och hedersrelaterad utsatthet kräver en medveten jämställdhets- och identitetspolitik, eftersom dessa politikområden håller nycklarna till kunskap om hur hedersnormer uppstår, men också hur de förändras. Sådan kunskap ger samtidigt incitament för förebyggande arbete. Även Sedem och Ferrer-Wreder (2015) understryker att sociala, ekonomiska och materiella faktorer hör ihop med hedersnormer och hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap och barnäktenskap. Artikeln bidrar också med den viktiga insikten att även om hedersmord vanligtvis associeras med livet på landsbygden och inom stamgemenskaper, så förekommer det också i urbana sammanhang. Detta understryker hedersproblematikens komplexitet och hur viktigt det är att sträva efter att omfatta den komplexiteten i stället för att förenkla problematiken.

Sammanfattning

I samtliga artiklar i detta kluster lyfts det hedersrelaterade våldets mest generella drag fram, såsom dessa vanligtvis beskrivs i antropologisk, sociologisk och socialpsykologisk forskningslitteratur från 1960-talet och framgent (fast endast Sev'er och Yurdakul, 2001 går så långt tillbaka i sina referenser via Persitany 1961).

Med avstamp i Meeto och Mirza (2007) är den gemensamma definitionen i kluster ett av hedersrelaterat våld följande: hedersrelaterat våld, inklusive dess mest extrema uttryck, som är hedersmord, är allvarliga våldshandlingar som utövas mot kvinnor när brott mot en (sexuell) hederskod anses ha ägt rum och kvinnans egen familj och släkt drabbas av skam. Det är kvinnorna som bär bördan när en mans sexuella heder kränks. Kvinnor kan till exempel riskera att dödas om de blir gravida på grund av incest eller våldtäkt. Blotta misstanken om att en hederskod har kränkts är tillräcklig för att legitimera våldet. Denna könade våldsdimension återspeglar de patriarkala strukturer som gör kvinnor till bärare av familjens heder. Kvinnor hålls ansvariga för att upprätthålla hedern genom att underordna sig de restriktiva hedersnormerna, och för att återupprätta den heder som förlorats. Centralt för definitionen av hedersrelaterat våld är att våldet är kollektivt sanktionerat av en familj och dess grupp-gemenskap. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär understryker att en våldshandling, för att betraktas som hedersrelaterad, måste vara en legitimerad del i en utvidgad gemenskap, det vill säga en del av gemenskapens normsystem. Det innebär att en våldshandling inte är hedersrelaterad om det rör sig om en enskild persons eller familjs handling som inte ingår i en socialt sanktionerad praktik.

Detta kluster frågar inte så mycket vad våldet är och när det utövas, utan fokuserar mera på hur och varför. Det vill säga att klustret framför allt intresserar sig för det hedersrelaterade våldets och hedersmordens samhällsliga rötter. Artiklarna tydliggör länken mellan samhällets handlande, de socioekonomiska drag som kännetecknar grupp-gemenskaper som praktiserar

hedersrelaterat våld och flerdimensionella maktrelationer på mikro-, meso- och makronivå. Forskningen pekar på att materiell ojämlikhet fungerar som en grogrund för hedersnormer, och att hedersvåld följaktligen inte är ”naturligt inneboende” i vissa grupper (kurder och muslimer till exempel). Samtliga författare visar att juridiska, sociala och ekonomiska förändringar är absolut nödvändiga om hedersnormer ska förlora i kraft och hedersrelaterat våld upphöra.

Praktiska tillämpningar och rekommendationer i artiklarna

Meetoo och Mirza (2007) rekommenderar att samhället utvecklar och tillämpar lagar som utgår ifrån mänskliga rättigheter, för att åstadkomma ett jämlikhetssträvande, likvärdigt och kulturellt neutralt perspektiv som har förmågan att stärka kvinnors rättigheter och försvaga patriarkala, kulturella praktiker. Sev'er och Yurdakul (2001) understryker i en liknande riktning att det krävs en förändring av rättsväsendet och utbildningssystemet, samt inom alla sociala områden, om hedersmorden ska upphöra och jämställdheten öka. Medan Meetoo och Mirza (2007) samt Sev'er och Yurdakul (2001) förespråkar systemförändringar inom alla samhällsinstitutioner, understryker Sedem och Ferrer-Wreder (2015) behovet av en ansats som också omfattar interventioner gentemot individer och deras familjer. Sedem och Ferrer-Wreder (2015) understryker vikten av att praktiker inom samhällets olika stödsystem bygger tillit med berörda familjer, för att bryta inneslutning och isolering och främja mobilitet. Sedem och Ferrer-Wreder (2015) understryker vidare att arbetet bör präglas av ett familjestöd som syftar till att skapa medvetenhet hos föräldrar i barnuppfostrans tidiga stadier, samt att öka deras kontextuellt relevanta konfliktlösningsförmåga genom utbildning och konkret stöd.

Förslag till vidare forskning i artiklarna

Endast Sedem och Ferrer-Wreder (2015) ger ett explicit förslag till vidare forskning. De uppmanar forskare att bejaka intersektionerna mellan kultur och genus, sexualitet och mänskliga rättigheter, i syfte att “förse samhället med en pålitlig grund för evidensbaserade interventioner” (2015, p. 234).

KLUSTER 2

Emotioner och reaktioner på förolämpningar

Artiklarna i kluster två kretsar kring studiet av maskulina hedersövertygelser och hederskultur. Med andra ord, och till skillnad från kluster ett, har detta kluster fokus på mäns perceptioner (uppfattningar) av heder och framför allt dessa uppfattningars våldsamma följder för andra män. Inom forskningen används två liknande termer till synes synonymt. Dessa är dels “manliga hedersövertydelser” (male honour beliefs), dels ”maskulina hedersövertygelser” (masculine honour beliefs). Analysen inom detta kluster bygger på följande artiklar:

- Vandello, J.A. & Cohen, D. (2003). Male Honor and Female Fidelity: Implicit Cultural Scripts that Perpetuate Domestic Violence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5: 997–1010.

- Cohen, D., Bowdle, B.F., Nisbett, R.E. & Schwarz, N. (1996). Insult, Aggression, and the Southern Culture of Honor: An “Experimental Ethnography”. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5: 945–960.
- Rodriguez Mosquera, P. M., Manstead, A.S. R. & Fischer, A.H. (2002). The role of honour concerns in emotional reactions to offences. *Cognition and Emotion*, 16/1: 143–163.
- Leung, A. K.-Y. & Cohen, D. (2011). Within- and between-culture variation: Individual differences and the cultural logics of honor, face, and dignity cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100/3: 507–526.
- Rodriguez Mosquera, P. M., Fischer, A.H., Manstead, A.S. R. & Zaalberg, R. (2008). Attack, disapproval or withdrawal. The role of honour in anger and shame responses to being insulted. *Cognition and Emotion*, 22/8: 1471–1498.

Forskningsbidragen representerar disciplinerna psykologi och socialpsykologi.

Datainsamlingarna omfattar enkäter, experiment och vinjetter. Dessa metoder tillämpar strikt kontrollerade undersökningar av de kognitiva och emotionella processer som ligger till grund för hedersrelaterade beteenden. Studierna omfattar även tvärkulturella jämförelser av individers reaktioner på handlingar som kan hota enskilda personers heder. Samtliga artiklar i detta kluster rör sig kring en teori av Robert Nisbett och Dov Cohen (1996) som fått paradigmatiskt status inom denna forskningstradition.

Eftersom samtliga artiklar förhåller sig till samma teoretiska grund är det lämpligt med en kort beskrivning av denna innan vi fortsätter. Nisbett och Cohens (1996) teori syftar till att förklara den högre prevalensen av hederskultur i delar av de amerikanska sydstaterna jämfört med stater i nordöstra USA. Nisbett och Cohen (1996) diskuterar hur utvecklingen av hederskulturer i amerikanska södern påverkats av historiska, ekonomiska omständigheter såsom så kallad herde-ekonomi. Den innebär att försörjningen har boskap som vallas av herdar som grund, vilket skapar otrygga villkor som stora krav på maskulin styrka och förmåga till självförsvar. Nisbett och Cohen (1996) anser att dessa historiska rötter än idag skapar hederscentrerade praktiker i USA. Teorin bygger på etablerad antropologisk forskning (till exempel Peristiany, 1965; Pitt-Rivers, 1965) som visar att en man som lever under herde-ekonomins prekära livsvillkor måste ha rykte om sig att vara hård och tuff. I fallet med södern sammanfaller herde-ekonomin med frånvaron av dels ett rättssystem som kan erbjuda rättsligt skydd, dels av ett samhälleligt välfärdssystem som kan skydda den som mister sina försörjningsmöjligheter till följd av boskapsstöld eller annat. Till detta kommer en immigrationsaspekt där Nisbett and Cohen förbinder hederskulturen i södra USA med hederskulturer i brittiska utkantsområden, såsom Skottland och Irland under 1700- och 1800-talen varifrån en betydande andel europeiska immigranter kom. De brittiska utkantsområdena under denna tid präglades av laglöshet, instabilitet och tuffhet. Allt detta radikaliserades efter immigrationen till de amerikanska sydstaterna, på grund av att rättsstaten och brottsbekämpningen i södern antingen var otillräcklig eller korrupt. Kort och gott tvingades varje man att vara herre över sitt eget hushåll, utan stöd från andra än den eventuella släkt man kunde ha. Nisbett och Cohens teori förklarar inte bara hederskulturens rötter i de amerikanska sydstaterna, utan kan även förklara

hedersnormernas grogrund och uttryck i andra samhällen med liknande ekonomiska och sociala villkor. Med denna teoribildning har Nisbett och Cohen (1996) etablerat ett eget flöde inom forskningen om hedersrelaterat våld, där studieobjektet liknar de övriga klustrens men där de utforskar andra aspekter av heder, våld och kön och tillämpar delvis andra begrepp.

Den första artikeln i kluster två är skriven av Vandello och Cohen (2003). Den har en bredare ansats än de övriga artiklarna i klustret, eftersom den inte enbart förhåller sig till det våld mellan män som annars är i centrum i studier om maskulina hedersövertygelse, utan framför allt undersöker länken mellan detta våld och mäns våld mot kvinnor i parrelationer. Genom att sammanlänka maskulina hedersövertygelse och våldsdynamiken inom intima parrelationer, bidrar studien till att bredda diskussion genom att undersöka hur mäns maskulina hedersövertygelse formar genusrelationer och familjedynamik. Vandello och Cohen fastslår att dyrkandet av manlig styrka i dessa sammanhang samtidigt kräver att kvinnor visar män aktning och trohet. Genom att göra det visar de att hederskulturernas sociala normer kretsar kring manlig dominans och kvinnlig underordning, vilket sammantvinnar *maskulina hedersövertygelse* och *familjeheder*. Detta förstärker i sin tur traditionella könsroller och är motorn för våldsnormer, samt legitimerar mäns våld mot kvinnor, så att våld och mord på andra män (homicide) och kvinnor (femicide) rättfärdigas. Dessutom är hedern nära sammanlänkad med familjesammanhållning och traditionella könsroller, vilket innebär stor press på kvinnor att stanna kvar i relationer trots att de utsätts för fara eller övergrepp.

I den studie som artikeln presenterar har Vandello och Cohen (2003) använt ett frågeformulär för att undersöka vilka råd personer inom heders- respektive icke-hedersgrupper gav en kvinna som utsatts för våld av sin manlige partner. Definitionen för en hedersgrupp var att heder och rykte har signifikant betydelse för de sociala uppförandekoderna, medan icke-hedersgrupper prioriterar sådana värden i lägre grad och utsträckning. Genom denna åtskillnad, förklarar forskarna, kunde de undersöka hur kultur påverkar individers syn på mäns våld mot kvinnor samt kvinnors rätt till självbestämmande. Hedersgrupperna representerades av latinamerikaner i Brasilien och av vita personer i USA:s sydstater. Forskarna fann viss evidens för att kulturella skillnader formar de råd som deltagarna bedömde som relevanta att ge en våldsutsatt kvinna. Samtliga grupper uttryckte avståndstagande från våld, men hedersgrupperna tenderade att i högre grad än andra råda kvinnor att stanna kvar i en våldsam relation. Resultatet blottlägger ett komplext samspel mellan att känna principiellt motstånd mot våld å ena sidan och kulturella normer om familj och genus å den andra. Familjehedern stod däremot över det individuella välbefinnandet inom båda hederskulturerna, vilket bidrog till vidmakthållande av destruktiva parrelationer.

I klustrets andra artikel undersökte Cohen m.fl. (1996) hur manliga universitetsstudenter i hedersgrupper och icke-hedersgrupper, reagerar på förolämpningar. I studien användes en kontrollerad, experimentell design i vilken manliga universitetsstudenter utsattes för förolämpningar av en sydstatsstudent (confederate) i en universitetskorridor. Upplägget gjorde det möjligt för forskarna att observera variationer i studenternas emotionella respons och beteende. Studien jämförde manliga studenter från de amerikanska sydstaterna, där hederskulturen anses vara stark, med studenter från amerikanska nordstater där hedersnormer anses vara mindre framträdande. De fann att de amerikanska sydstatarna som förolämpades kände att förolämpningen förminskade deras maskulina ryktbarhet och status.

Det förklaras med att maskulinitet och ryktbarhet är tätt sammanlänkade inom hederskulturer, vilket leder till att förolämpningar som sker i offentliga sammanhang upplevs som särskilt skadliga för en individs sociala status. Det beror på att individer kan återupprätta sin styrka, status och heder genom aggressivt eller dominerande beteende. Studien visade också att de vita män från sydstaterna som inte blev förolämpade var artigare än de från nordstaterna, men också att de vita män från sydstaterna som förolämpades var aggressivare än alla andra. Den högre graden av artighet bland vita män från sydstaterna som inte förolämpats, återspeglar sannolikt kulturellt motiverad respekt och hjärtlighet, vilket antyder att hedersnormer inte bara främjar aggressiv respons på förolämpningar utan även att artiga sociala interaktioner är betydelsefulla för att upprätthålla ryktet. Studiens huvudsakliga resultat är att förolämpningar ger upphov till mer aggressivt eller dominerande beteende hos individer inom hedersgrupperna än hos individer inom icke-hedersgrupper. Detta visar att kulturella normer inom hederssamhällen som kräver att individer reagerar aggressivt när de hotas förstärker våldspiraler och upprätthåller sociala hederskoder.

I den tredje artikeln studerar Rodriguez Mosquera m.fl. (2002) hur etniska holländska respektive spanska universitetsstudenter reagerar gentemot hot mot deras familjeheder, respektive mot deras självständighet som individer. Studiens syfte var att undersöka kulturella skillnader i reaktioner på hedersrelaterade hot mellan individer från hederskulturer respektive icke-hederskulturer. De holländska studenterna representerade värderingar som värnar individuell autonomi och de spanska hedersvärderingar. Studien visade, helt enligt förväntningarna, att de spanska respondenterna reagerade med större intensitet när deras familjeheder hotades, medan de holländska studenterna reagerade starkare på hot mot deras personliga autonomi och självsäkerhet. De spanska deltagarnas intensiva reaktion på hot mot familjehedern belyser hederskulturers kollektiva karaktär, som innebär att individens självaktning är tätt knuten till familjens anseende. Som kontrast visar holländarnas tonvikt på individuell autonomi att kulturer som inte kretsar kring heder i första hand prioriterar personlig självsäkerhet och integritet framför familjens anseende. Ett resultat som forskarna fann särskilt intressant var att kvinnorna i båda grupperna uppgav intensivare känslor av ilska och skam som respons på hot jämfört med männen. Forskarna tolkar detta som en spegling av de genusrelaterade förväntningar som råder inom alla samhällen oavsett normsystem. Det innebär att kvinnor inom hederskulturer bär ett betydande ansvar för att upprätthålla familjehedern, medan kvinnor i grupper som inte styrs av heder utvecklar en stark känslighet för hot mot deras självständighet. Forskarna drar dock slutsatsen att kränkning av familjehedern påverkar självkänslan mer inom hederskulturer jämfört med när andra aspekter av hedern kränks.

I den fjärde artikeln utmanar Leung och Cohen (2011) Nisbett och Cohens (1996) teori, som vi beskrev ovan, genom att studera individuella variationer *inom* kulturella kontexter och alltså inte bara *mellan* dem. Studiens primära fokus är en ny modell, CuPS-ansatsen (Culture x Person x Situation), som fångar in sådana variationer. Den är tänkt att erbjuda en dynamisk förståelse av hur kulturella värderingar påverkar individens beteenden. Utgångspunkten är att individens beteenden är ett resultat av interaktionen mellan kulturella normer, individuell personlighet, situation och kontext. Studiens empiriska intresse är individuella likheter och skillnader när det gäller kulturellt präglade reaktioner på aggressioner och förolämpningar, men även på tjänster. Frågan är hur individer hanterar normer kring utbyte, ömsesidighet, bestraffning, ärlighet och pålitlighet. De kulturella kontexter som undersöks är tre till antalet

och beskrivs som idealtyper för *värdighetskultur* (culture of dignity), *ansiktsbevarande kultur* (culture of face) och *hederskultur* (culture of honour). De beskrivs på följande vis: I värdighetskulturer är individuell autonomi och självkänsla inte enbart avhängigt socialt erkännande, vilket leder till svagare betoning på hämnd eller ömsesidighet i konflikter. Ansiktsbevarande kulturer prioriterar harmoni och respekt och lägger vikt vid att undvika konflikt för att bevara social stabilitet. Hederskulturer värderar styrka, ryktbarhet och respons mot hot mycket högt och legitimerar aggressiv hämnd i syfte att försvara status och rykte. Urvalet i studien bestod av universitetsstudenter där angloamerikaner i amerikanska nordstater representerade värdighetskultur, asiatiska amerikaner representerade ansiktsbevarande kultur och vita studenter samt studenter med latinamerikansk bakgrund i amerikanska sydstater representerade hederskultur. Studien fann att individer inte alltid reagerade exakt enligt deras grupps förväntningar. Medan de flesta deltagarna från hederskulturer tenderade att bejaka ömsesidighet både avseende aggression och utbyte av tjänster, så uppvisade studenterna från värdighetskulturer en lägre grad av ömsesidighet, vilket indikerar en lägre benägenhet att reagera med vedergällning eller aggressivitet.

Trots att ansiktsbevarande kulturer värdesätter styrka och anseende lika högt som hederskulturer skiljer sig deras sätt att reagera på hot ifrån hederskulturers aggressivitet, eftersom den ansiktsbevarande kulturen skattar harmoni och balans högre än vedergällning och aggressivitet. Den viktigaste skillnaden mellan dem visade sig vara att hederskulturer är mer tävlingsbenägna, medan ansiktsbevarande kulturer är mer samarbetsbenägna: Ansikte kan erövrats och även tilldelas en utav andra, men huvudfokus är att inte förlora ansiktet. Dessa variationer visar att kulturella värden verkligen formar vilken respons individer ger, men också att kulturella normer är komplexa i verkliga situationer, i levande livet. Studien drar slutsatsen att ju starkare individer knyter an till sina kulturella värden, desto större är deras benägenhet att följa de dygder som kulturen föreskriver. Studien visar också att de som var mest hjälpsamma och ärliga och uppförde sig med stark integritet inom sin "egen" kultur, alltså enligt den egna kulturens normer, också uppvisade lägst benägenhet att anpassa sig till en annan kulturell kontext. Detta resultat indikerar att kulturella normer inte internaliseras likadant för alla individer inom en given kultur, eftersom en individs personliga anknytning till en uppsättning normer spelar en avgörande roll för hur individens reaktioner formas. Individens beteende är med andra ord kontextberoende och kan ändra sig beroende på omgivningens kulturella förväntningar kring personlig värdighet, ansiktsbevarande eller heder. Den individuella variation som var så tydlig i studien understryker hur viktigt det är att alltid beakta individuella variationer inom forskning om heder.

I den femte artikeln presenterar Rodriguez Mosquera m.fl. (2008) ytterligare en studie som utforskar emotionella och beteenderelaterade responser på förolämpningar bland studenter inom hederskulturer respektive icke-hederskulturer, genom att undersöka hur kulturella normer påverkar reaktioner såsom ilska och skam och med det också beteende. Här jämförs hur etniska holländare respektive marockansk-holländska och turkisk-holländska manliga och kvinnliga universitetsstudenter svarade på förolämpningar. De holländska studenterna representerade icke-hederskulturer, medan de marockansk-holländska och turkisk-holländska representerade hederskulturer. Studien visade att icke-hederskulturer prioriterar autonomi och individualism vilket ofta leder till ett intensivt fokus på socialt anseende. Hederskulturer främjar familjeanseende, social respekt och försvar av både personlig heder och familjeheder, vilket kan forma både emotionella och beteenderelaterade reaktioner på upplevda

förolämpningar. I hederskulturer är emotioner såsom ilska och skam tätt sammanlänkade med social ställning och anseende. Erfarenheter av skamkänslor skulle kunna indikera upplevt hot mot ens heder, medan ilska kan fungera som en motiverande kraft för att återställa social status. Studien visar att samtliga studenter upplevde ilska och skam i sin respons på förolämpningar, men också att känslorna av ilska och skam resulterade i två olika (kulturrelaterade) beteenden. Hedersgrupperna reagerade med aggression respektive ogillande medan icke-hedersgruppen reagerade med att dra sig tillbaka.

Sammanfattning

Huvudintresset inom detta kluster är manlig aggression, som i första hand riktar sig mot andra män men också mot kvinnor, till följd av förolämpningar. Artiklarna prövar och stödjer Nisbett och Cohens hypotes (1996) att hederskultur kan förklara aggressivt och våldsamt gensvar på förolämpningar. Cohen m.fl. (1996) utvärderar teorin empiriskt genom att visa att vita män i de amerikanska sydstaterna uppvisar en högre grad av aggressivitet när de förolämpats medan Vandello och Cohen (2003) utvidgar teorins tillämpningsområde genom att sammanlänka manliga hedersövertygelser med mäns våld mot kvinnor i parrelationer. Rodriguez Mosquera m.fl. (2002, 2008) samt Leung och Cohen (2011) undersöker de emotionella och kulturella variationerna inom hedersdynamik, vilket bidrar med flera lager av komplexitet till det ursprungliga ramverket. Deras studier bidrar till Nisbetts och Cohens (1996) teori om hederns rötter och logik i de amerikanska sydstaterna (Cohen m.fl., 1996). En av studierna har framför allt sammanlänkat Nisbett och Cohens teori och forskning om mäns våld mot kvinnor (Vandello & Cohen 2003), en annan har fördjupat vissa aspekter (Rodriguez Mosquera et al., 2002, 2008) och en tredje har delvis utvecklat teorin (Leung & Cohen, 2011). Generellt prövar, bekräftar och utvecklar studierna i det här klustret Nisbett och Cohens (1996) teori, vilken därmed inte falsifieras. Klustret bidrar till förståelsen av, och kunskapen om, hederskulturer, genom att visa hur hederskänslan driver fram aggressiv respons på upplevda hot, både vad gäller interaktioner mellan män och mäns våld mot kvinnor i heterosexuella parrelationer. Denna betoning på aggressivitet som ett sätt att försvara heder ger värdefulla insikter i den underliggande kulturella logik som formar hedersrelaterade beteenden. Det breda stödet för Nisbetts och Cohens teori (2026) i olika sammanhang har praktiska konsekvenser för utvecklingen av kulturellt anpassade insatser för att hantera aggression och våld i hederscentrerade grupper.

Praktiska tillämpningar och rekommendationer i artiklarna

Ingen artikel i detta kluster ger några sådana förslag.

Förslag till vidare forskning i artiklarna

Ingen artikel i detta kluster ger några sådana förslag.

KLUSTER 3

Migration och gränser

Forskningen i kluster tre har likheter med kluster ett, även om denna behandlar delvis andra teman. Till skillnad mot kluster två som framför allt fokuserar på det hedersrelaterade våldets psykologiska och kulturella aspekter, betonar detta kluster intersektioner mellan sociala faktorer. Det handlar särskilt om hur migration och kulturella normer påverkar uppfattningar om och erfarenheter av hedersrelaterat våld. Studierna har en intersektionell ansats som tillhandahåller kunskap om hur hedersrelaterat våld formas genom bredare samhälleliga strukturer och diskurser. Analysen av detta kluster bygger på följande artiklar:

- Korteweg, A. & Yurdakul, G. (2009). Islam, gender, and immigrant integration: boundary drawing in discourses on honour killing in the Netherlands and Germany. *Ethnic and Racial Studies*, 32/2: 218–238.
- Mayeda, D. T. & Vijaykumar, R. (2016). A Review of the Literature on Honor-based Violence. *Sociology Compass*, 10/5: 353–363.
- Christianson, M., Teiler, Å. & Eriksson, C. (2020). “A woman’s honor tumbles down on all of us in the family, but a man’s honor is only his”: young women’s experiences of patriarchal chastity norms. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 16/1, open access.

Studierna representerar disciplinerna sociologi, genusstudier och omsorgsvetenskap. Metoderna är kvalitativa och omfattar en textanalytisk metod, en litteraturoversikt och individuella djupintervjuer.

I den första artikeln visar Korteweg och Yurdakul (2009) att nederländsk och tysk nyhetsbevakning av hedersrelaterat våld förstärker redan starka sociala klyftor mellan muslimska invandrare och majoritetssamhället i Nederländerna och Tyskland. Genom en analys av tidningsartiklar om hedersmord i båda länderna undersöker den första artikeln hur hedersbrott framställs som en form av genusbaserat våld med rötter i islam, etnicitet eller nationellt ursprung av journalister, politiker och andra mediepersoner i europeiska medier. I skildringarna av hedersproblematiken framställer medierna religion, etnicitet och nationellt ursprung som homogena och enhetliga krafter, avskurna från sina historiska och samhälleliga kontexter. Detta förespeglar att patriarkala strukturer och bristande jämställdhet skulle vara nedärvda och inneboende egenskaper hos vissa grupper. Korteweg och Yurdakul (2009) påpekar med kraft att hedersmord, liksom andra former av våld mot kvinnor, är kränkningar av mänskliga rättigheter och bör därför inte reduceras till muslimers kulturella sedvänjor. De betonar mångfalden av religiösa sedvänjor inom invandrargrupper och utmanar idén om en monolitisk muslimsk kultur. Forskarna lyfter särskilt fram invandrades egna ansträngningar i kampen mot hedersrelaterat våld och betonar den aktiva roll som dessa grupper spelar när problemet adresseras. Författarnas kritiska och nyanserade inställning till hedersrelaterat våld i västeuropeiska länder tillhandahåller omfattande kunskap om den komplexa dynamik som omger genusbaserat våld mot invandrade kvinnor och om integration i Nederländerna och Tyskland.

Artikeln visar också hur mediediskurser i Nederländerna och Tyskland använder berättelser om hedersmord för att konstruera gränser mellan invandrargrupper och majoritetssamhället, och finner att dessa mediala narrativ bidrar till islamofobi och förstärker kulturella stereotyper. De använder begreppet ”klara gränser” för att belysa hur de skarpa skillnader som medierna målar upp mellan invandrargrupper och majoritetssamhället framställer dessa grupper som fundamentalt olika när det gäller kulturella och religiösa värderingar. Genom att förstärka dessa gränser bidrar medieberättelser till att invandrargrupper andrafieras, vilket förstärker islamofobiska stämningar i samhället. Studien visar samtidigt att vissa tidningsartiklar konstruerade något mjukare skiljelinjer mellan invandrade grupper och majoritetsbefolkningen, genom att framställa hedersmord som brott mot mänskliga rättigheter, i likhet med andra former av mäns våld mot kvinnor.

I den andra studien analyserar Mayeda och Vijaykumar (2016) litteraturöversikter för att fånga dilemman i skärningspunkten mellan hedersrelaterat våld, patriarkat/maskulinitet, rasism och socioekonomi. Mayeda och Vijaykumars studie syftar till att syntetisera befintlig forskningslitteratur om hedersrelaterat våld och belysa de komplexiteter och dilemman som uppstår i skärningspunkten mellan kön, etnicitet, ras och socioekonomisk status. De drar slutsatsen att hedersrelaterat våld framför allt drabbar yngre kvinnor och tonårsflickor med bakgrund i vissa etniska grupper. Forskarna visar att yngre kvinnor och tonårsflickor ofta hamnar i skärningspunkten mellan patriarkal kontroll, kulturella förväntningar och socioekonomiska begränsningar, vilket gör dem särskilt utsatta för hedersrelaterat våld. Dessa sårbarheter förvärras ytterligare av systemiska problem såsom utsatthet för etnisk diskriminering och fattigdom, vilket begränsar de utsatta individernas tillgång till resurser och stöd. De beskriver ett återkommande dilemma som måste hanteras, nämligen hur man kan synliggöra våld inom och gentemot marginaliserade minoritetsgrupper utan att samtidigt stigmatisera dem. Denna artikel innehåller flera förslag till praktisk tillämpning av forskning och till vidare forskning, vilka kommer att beskrivas nedan.

Den tredje artikeln, Christianson et al. (2020), syftar till att förstå kvinnors erfarenheter av våld inom hederskulturer i Sverige, med särskilt fokus på hur hedersrelaterat våld uppfattas och hanteras av riskgrupper. Studien bygger på intervjuer med kvinnor som anses leva i hederskulturer i Sverige. Genom djupintervjuer fångar forskarna personliga berättelser och subjektiva verkligheter hos dessa kvinnor, vilket ger kunskap och insikter som kvantitativa data förbiser. Genom valet av kvalitativa djupintervjuer hörsammars hårt drabbade kvinnors och flickors röster vilket ger en empiriskt förankrad kunskap om hedersrelaterat våld. Christianson m.fl. (2020) framhåller att ämnets känslighet, samt risken för att forskning ska bidra med ytterligare våld, innebär en särskild utmaning att hantera hedersrelaterat våld i forskning och policy. Svårigheterna gör det särskilt viktigt att lyssna på de direkt drabbades egna erfarenheter och upplevelser. Forskarna betonar att respondenternas olikartade bakgrund i Mellanöstern och Östafrika ställer särskilt hårda krav på lyhördhet för alla de nyanser och specifika sociala situationer som formar mäns våld mot kvinnor i varje enskilt fall. Artikelförfattarna framhåller därmed vikten av att förstå hedersrelaterat våld i sitt specifika sammanhang. Genom att ta kvinnornas berättelser på största allvar kan generaliseringar, förenklingar och kulturella stereotyper undvikas. Forskarna betonar nödvändigheten av att erkänna dessa kvinnors olika bakgrunder och unika erfarenheter, samt insikt om hur faktorer såsom migration, kulturella normer och socioekonomisk status påverkar deras utsatthet. Genom att fokusera på kvinnor med invandrabakgrund från

Mellanöstern och Östafrika belyser studien skärningspunkten mellan hedersrelaterat våld, migration och kulturell förändring och betonar behovet av socialt situerade förståelser av varje enskild kvinnas levda verklighet.

Sammanfattning

Forskningen i detta kluster fokuserar på migrationens inverkan på hedersrelaterat våld och på uppfattningar om gränser (etniska, kulturella, religiösa och politiska majoritets-/minoritetsgränser) och hur dessa uttrycks inom politiken och i medierna. Artiklarna är kritiska mot kulturaliseringen av hedersrelaterat våld, eftersom den felaktigt förlägger våldet hos specifika etniska och religiösa grupper; i synnerhet invandrade muslimska grupperingar i västeuropeiska länder. Studierna visar att västerländska medier, med Tyskland och Nederländerna som exempel, beskriver hedersrelaterat våld som en diskursiv praktik som skärper en redan skarp social klyfta mellan ett imaginärt väst och islam.

Även om artiklarna i detta kluster är sinsemellan olika avseende omfattning och forskningsobjekt delar de samma kritiska inställning till de västerländska, högerorienterade politiska narrativ som reducerar mäns våld mot kvinnor till kulturellt motiverat våld. Hedersmord till exempel. Detta kluster ger också kunskap om det genusbaserade våldets mångfacetterade karaktär, både som invandrade individers levda erfarenheter och som en markör för etnifierade gränser mellan muslimska invandrare och andra grupper i Västeuropa. Detta kritiska perspektiv utmanar förenklade och generaliserade framställningar av hedersrelaterat våld och påtalar det starka behovet av en mer nyanserad strategi för att hantera alla kvinnors utsatthet för mäns våld mot kvinnor, i alla samhällen, oberoende av de utsattas och förövarnas kulturella eller religiösa bakgrund. Klustret bidrar till forskningen genom att beskriva och analysera det hedersrelaterade våldets dubbla karaktär, som både en omedelbar och levd kroppslig verklighet och en konstruerad social gräns, som återspeglar bredare kulturella, etniska och politiska spänningar. Genom att undersöka hur hedersrelaterat våld framställs inom policy- och mediediskurser, liksom även dess följder för individer, belyser studierna i detta kluster komplexiteten kring våld, migration och integration.

Kluster tre delar den breda definition av hedersrelaterat våld som beskrivs i kluster ett. Det visar att hedersmord i första hand är en manifestation av ett universellt patriarkat, som stärks av sociala klyftor bortom förenklade religiösa förklaringar. Ett sådant fokus möjliggör att de strukturella och sociala faktorer som är grogrund för hedersrelaterat våld kan utforskas.

Praktiska tillämpningar och rekommendationer i artiklarna

Mayeda och Vijaykumar (2016) uppmanar forskare att spela en aktiv roll i utformningen av praktiska interventionsprogram som utmanar de kulturspecifika former för hegemonisk maskulinitet som kopplas till hedersrelaterat våld. Hegemonisk maskulinitet är ett begrepp som beskriver förgivettagna uppfattningar av maskulinitet i ett givet samhälle. De betonar vikten av att undvika okritiska skildringar av kulturer eller att peka ut män från vissa etniska grupper som den enda roten till problemet. Korteweg och Yurdakul (2009) bidrar till detta genom uppmaningen att också identifiera de diskursiva krafter som hindrar respektive underlättar integration i nederländska och tyska sammanhang. Diskursiva krafter innebär att

specifika normgenererande narrativ i samhället förser individer och institutioner med bestämda uppfattningar om ett givet fenomen som då uppfattas som ”den rätta kunskapen”.

Förslag till vidare forskning i artiklarna

Ingen artikel i detta kluster ger några sådana förslag.

KLUSTER 4

De sociala förändringarnas oförutsägbara följder

Kluster fyra utforskar de komplexa och ofta oförutsägbara sätt som social förändring påverkar våld mot kvinnor på, särskilt i hederskontexter. Genom att utforska den sociala förändringens dynamiker och dess inverkan på våld mot kvinnor, belyser artiklarna skärningspunkterna mellan kulturella normer, rättssystem och socialpolitik. Analysen av detta kluster baseras på följande artiklar:

- Baker, N. V., Gregware, P. R. & Cassidy, M. A. (1999). Family Killing Fields: Honor Rationales in the Murder of Women. *Violence Against Women*, 5/2: 164–184.
- Hayes, B. E., Freilich, J. D. & Chermak, S. M. (2016). An Exploratory Study of Honor Crimes in the United States. *Journal of Family Violence* 31: 303–314.
- Faqir, F. (2001). Intrafamily femicide in defence of honour: The case of Jordan. *Third World Quarterly*, 22/1: 65–82.

Artiklarna representerar juridik, straffrätt och sociologi. De metoder som tillämpas är en teoretiskt ledd litteraturgenomgång (Baker et al., 1999), en analys av dokumentation från brottmål i USA (Hayes et al., 2016), samt en reflektion över hanteringen av hedersmord i Jordanien (Faqir, 2001).

Den första artikeln, av Baker m.fl. (1999), ämnar bidra till bättre teoretiska ramverk för att förstå kulturella och kontextuella mönster av mäns våld mot kvinnor. Forskarna visar att allt patriarkalt våld, vare sig det är hedersrelaterat eller inte, är rotat i mäns önskan att kontrollera kvinnors uppförande. De visar att det har skett en fokusförskjutning av heder i den engelskspråkiga västvärlden inklusive USA, från den traditionella, utökade flergenerationsfamiljen till den individuella mannen. Män som mördar kvinnor i traditionella (heders)samhällen är fäder, bröder och kusiner till offret, medan mördarna i individualiserade, moderna samhällen framför allt lever i en parrelation med kvinnan de dödar. Motiven är emellertid desamma. Forskarna hävdar att övergången från den traditionella, utökade familjen till moderna individuella relationer kan ha gjort familjelivet farligare för kvinnor, eftersom kvinnor som lever med en enda partner är mer isolerade än de som lever i sin utökade familj. Studien ger därmed ett nytt perspektiv på mäns våld mot kvinnor och hedersmord. De beror enligt forskarna på att manliga partners i moderna kärnfamiljer kan uppleva ett starkare behov av att utöva kontroll över kvinnor som söker individualitet och självständighet. Därför dras i artikeln slutsatsen att mäns våld mot kvinnor ökar i samhällen där kvinnor söker individualitet, till skillnad från i mer traditionella samhällen där kvinnor är mer underordnade. Så länge manlig dominans kvarstår minskar

således modernisering och samhällsförändringar inte automatiskt omfattningen av genusbaserat våld.

Den andra artikeln, av Hayes m.fl. (2016), identifierar och beskriver hedersbrottens karaktär i USA under en 24-årsperiod. Studien visar på en skarp kontrast mellan mediernas ökande uppmärksammande av hedersbrott i USA och bristen på akademisk forskning om ämnet. Forskarna påvisar att det finns ett stort behov av vetenskaplig forskning som kan blottlägga hedersbrottens komplexitet i det amerikanska samhället, bortom mediernas ofta ensidiga berättelser. Forskarna sökte efter hedersbrott i offentliga register och hittade endast 16 hedersmord. Brottsoffren var döttrar, styvdöttrar, makar eller partners och andra familjemedlemmar såsom kusiner. Analysen av rättsfallen visade att den vanligast förekommande anledningen till hedersbrott var kopplad till separation från en partner och/eller förövarens uppfattning om det kvinnliga eller manliga brottsoffret som olämpligt, "västerländska" beteende. Förövarna var dels nuvarande partners eller ex-partners, dels manliga släktingar från offrets ursprungsfamilj. Dessa relationer återspeglar ett komplext samspel mellan individuella relationer och kulturella förväntningar. Forskarna drog den övergripande slutsatsen att hedersbrott i USA förvisso har vissa likheter med hedersbrott i andra nationella kontexter, men skillnader framkom också. Likheterna handlade om manliga släktingars inblandning i våldshandlingar för att kontrollera upplevda överträdelser, medan skillnaderna främst handlar om "västerländskt" beteende som en utlösande faktor för våld. Dessa resultat tyder på att hedersbrott i USA kan formas av faktorer som är känsliga för kulturella, sociala och individuella faktorer.

Den tredje och sista artikeln av Faqir (2001) granskar hedersmord i Jordanien och de samhällsliga förutsättningar som måste förändras för att hedersmord ska kunna upphöra. Genom ett brett spektrum av sammanflätade argument kopplar Faqir hedersmord till bredare teman, som genusbaserat våld, samhällligt motstånd mot förändrade könsroller till följd av, och samspelet mellan globalisering och religiösa, nationalistiska och stambaserade patriarkala strukturer i Jordanien. Faqir påpekar att det genusbaserade våldet i Jordanien beror på mäns motstånd mot de snabba förändringarna i samhället, till följd av globaliseringen, som även förändrar sociala mönster, roller och beteenden i snabb takt. Mäns motstånd, argumenterar Faqir, provoceras fram av globaliseringen, vilken av konservativa skikt ses som en destabilisering av samhällsstrukturer. Följaktligen, menar Faqir, är hedersmord ett tecken på den snabba förändringen av könsroller i Jordanien, och motstånd mot det, inom det traditionalistiska patriarkatet, vare sig det är islamiskt, nationalistiskt eller stambaserat. Med andra ord, skriver Faqir, har motstånd mot globalisering, som även kallas västerlisering, blivit synonymt med att bevara kvinnors heder. Faqir konstaterar därför att hedersmord är ett tecken på brist på deltagande demokrati och respekt för mänskliga rättigheter.

Sammanfattning

Samtliga artiklar i detta kluster förstår hedersrelaterat våld som en form av våld där förövaren lutar sig mot kulturella normer för att rättfärdiga sitt utövande av makt och kontroll. Förövarna hävdar sin rätt att använda våld mot kvinnor, som de betraktar som underordnade inom en familj och/eller släkt. Våldet syftar till att upprätthålla patriarkala privilegier och auktoritet, även på bekostnad av kvinnors liv, och ingår i patriarkatets institutionalisering.

Det framgår av artiklarna att de flesta kvinnor utsätts för våld på ett eller annat sätt under sin livstid och att våldet finns i alla kulturer och samhällen. Det handlar om våldtäkt inom och utanför äktenskapet, misshandel, sexuella övergrepp och incest i barndomen, trakasserier på arbetsplatsen samt mord. Ett gemensamt drag är att våld är känsligt för social förändring, även om det tar sig olika uttryck i olika sammanhang. De olika studierna bidrar till vår förståelse av hur social förändring kan påverka våld mot kvinnor. Baker et al. (1999) bidrar med ett teoretiskt ramverk som visar att hedersrelaterat våld är som starkast i övergången från traditionella till individualiserade familjestrukturer. Hayes et al. (2016) ger en empirisk analys av hedersbrott i USA och identifierar både likheter och skillnader med fall i andra nationella kontexter, medan Faqir (2001) kopplar hedersmord i Jordanien till bredare frågor om patriarkalt motstånd mot globalisering och brist på demokratiska institutioner.

Praktiska tillämpningar och rekommendationer i artiklarna

Endast en av artiklarna tar upp vilka implikationer deras forskning kan ha. Hayes m.fl. (2016) som studerade hedersbrott (hedersrelaterat våld och hedersmord) i USA, konstaterar att allt arbete i kampen mot hedersbrott måste bygga på de inblandade parternas deltagande och vara kulturellt sensitivt, samtidigt som det strävar efter att både åstadkomma retributiv (straffande) rättvisa och strukturell förändring. Hayes m.fl. (2016) betonar vidare att en tvåfaldig strategi för rättvisa vid hantering av hedersbrott, som består av både retributiv och restitutiv (återuppbyggande) rättvisa, är nödvändig eftersom förövare tenderar att söka stöd från medlemmar inom den utökade familjen. Parallellt med den retributiva rättvisan bidrar restitutiva rättvisan till att stärka offren, bygga upp samhällets motståndskraft och begränsa förövaras återfall i hedersbrott. Genom denna tvåfaldiga strategi kan samhället ta itu med både akuta skeenden och de strukturella faktorer som är en grogrund för hedersrelaterat våld. Hayes m.fl. (2016) betonar vidare att stödprogram för de som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld måste vara så kulturellt genomtänkta att de kan vara lyhörda för de berördas förslag och infallsvinklar. Detta kräver att relevanta interventioner utformas i samråd med de som har utsatts för hedersbrott, för att säkerställa att interventionerna är kontextuellt relevanta och därmed kan bidra till förändring. Det är också avgörande att beakta hur strukturella krafter påverkar kvinnors erfarenheter och de valmöjligheter de har att tillgå. Fastän fokus i dessa studier främst är mäns våld mot kvinnor ska påpekas att en av studierna också vidrör det faktum att även män kan vara offer för hedersrelaterat våld, särskilt i samband med tvångsäktenskap. Hayes m.fl. (2016) påpekar att aktörer i västerländska sammanhang behöver lägga mindre kraft på negativa beskrivningar av etniska grupper och mer på att vara lyhörda för kvinnors förslag om hur våldet bäst kan hanteras. Strukturella reformer måste genomföras så att fokus tydligare kan inriktas på att finna vägar som utsatta verkligheten är hjälpta av, samtidigt som förövare hålls ansvariga för sitt handlande.

Förslag till vidare forskning i artiklarna

En av artiklarna i detta kluster påpekar att kunskapen om orsakerna till våld mot kvinnor, inklusive mord, är ofullständig och kräver ytterligare forskning (Baker et al., 1999).

KLUSTER 5

Individuella skillnader inom och mellan grupper

Kluster fem utforskar hur individuella skillnader inom och mellan grupper bidrar till variationer i maskulina hedersövertygelser, med fokus på hur dessa övertygelser formar deras beteenden och attityder i situationer som berör deras personliga känsla av heder. Artiklarna i detta kluster är starkare relaterade till varandra än artiklarna i de övriga klustren eftersom de härstammar från en och samma forskargrupp inom socialpsykologi, på samma universitet. Klustret ligger nära kluster två, avseende disciplinstillhörighet och kunskapsintresse, nämligen i studiet av kulturella och individuella skillnader avseende personliga manifestationer av heder på individuell nivå. Analysen av detta kluster baseras på följande artiklar:

- Saucier, D. A., Miller, S. S., Martens, A. L., O'Dea, C. J. & Jones, T. L. (2018). Individual differences explain regional differences in honor-related outcomes. *Personality and Individual Differences*, 124: 91–97.
- Saucier, D. A., Stanford, A. J., Miller, S. S., Martens, A. L., Miller, A. K., Jones, T. L., McManus, J. L. & Burns, M. D. (2016). Masculine honor beliefs: Measurement and correlates. *Personality and Individual Differences*, 94: 7–15.
- O'Dea, C. J., Castro Bueno, A. M. & Saucier, D. A. (2017). Fight or flight: Perceptions of men who confront versus ignore threats to themselves and others. *Personality and Individual Differences*, 104:345–351.

De metoder som tillämpas i kluster fem är frågeformulär, vinjetter och experiment.

I den första artikeln undersöker Saucier m.fl. (2018a) i vilken utsträckning individuella skillnader avseende maskulina hedersövertygelser kan förklara regionala skillnader. Urvalet bestod av 206 män som rekryterades genom den digitala plattformen Mechanical Turk (MTurk) på Amazon. Deltagarna kom från urbana, landsbygds- och förortsområden i norra och södra USA. Deltagarna svarade på frågor som ringar in deras emotionella respons på förolämpningar och deras inställning till våldsutövande, aggressiv reaktion på otrohet samt terrorismbekämpning. Resultaten visar tydligt att det finns regionala skillnader i individers reaktionsmönster avseende heder på kollektiv nivå, men också att individer inom regionerna inte alltid reagerar enligt dessa regionala skillnader. Det vill säga att även om en människas maskulina hedersövertygelser har utvecklats i regioner som definieras som hederskulturer, finns variationer i hur individer efterlever dessa uppfattningar både inom heders- och icke-hederskulturer. Artikelförfattarna anser att studien utvidgar begreppet hederskulturer bortom regionala gränser och visar att det kan vara fruktbart att även förstå heder som en psykologisk konstruktion inom individer. På så vis kan forskningen fånga att individer inom en hederskultur kan ta avstånd från maskulina hedersövertygelser, liksom att individer inom en icke-hederskultur kan bejaka maskulina hedersövertygelser.

Den andra artikeln, av Saucier et al. (2016), syftar till att utveckla en metod, *Male Honour Beliefs Scale*, som kan mäta maskulina hedersuppfattningar mot bakgrund av tidigare forskning om hederskultur i amerikanska sydstater. Urvalet bestod av vita män i sydstater i åldern

19–67. Kategorin utgör en demografisk grupp som vanligtvis förknippas med starkare hedersnormer jämfört med vita män i samma ålder i amerikanska nordstater, vilket möjliggör en undersökning av eventuella variationer på individnivå. Studien drar slutsatsen att maskulina hedersövertygelser bör förstås i termer av individuella variationer, snarare än genom skillnader mellan grupper. Det beror, anser författarna, på att individers normer i högre grad än tidigare är frikopplade från de regioner och grupper de växer upp i. En anledning till det är att individers hederssocialisation förändras i olika riktningar, bland annat på grund av de nya kommunikationsmöjligheter som internet innebär. Utifrån ett fokus på maskulina hedersövertygelser på individnivå kan forskare undersöka hedersövertygelsernas aggressiva och våldsamma effekter, inte bara *mellan* kulturer utan även *inom* dem. Mätmetoden *Male Honour Beliefs Scale* gör det möjligt att undersöka maskulina hedersövertygelser för att få kunskap om mäns motiv till att uppträda aggressivt och våldsamt när de känner sig provocerade, oavsett vilken region eller kultur de har vuxit upp i.

I den tredje artikeln undersöker O’Dea et al., 2017 sambandet mellan manliga hedersövertygelser och uppfattningar om hot, förolämpningar och sociala förväntningar. Datamaterialet består av en vinjett och en enkät som besvarades digitalt av 131 personer. Även i denna studie rekryterades deltagarna via programvaran Mechanical Turk (MTurk). Av de 131 deltagarna var 45 män och 83 kvinnor medan tre identifierade sig som ”annat”. Resultaten visade att män med starka manliga hedersövertygelser är mer benägna att uppfatta ett hot som en handling som hotar deras heder, att betrakta det som negativt och att konfrontera den som förolämpat dem. Manliga hedersövertygelser hör därmed samman med förväntningar om att män måste försvara sin heder. Forskarna drar slutsatsen att manliga hedersövertygelser har en avsevärd påverkan på individers benägenhet att konfrontera ett hot, alternativt röra sig bort ifrån det. Kontentan är att hedersövertygelser skapar förväntningar om att män försvarar sin heder och att dessa förväntningar hör samman med sociala uppfattningar som påverkar mäns benägenhet att konfrontera en antagonist, eller att låta bli.

Sammanfattning

I likhet med kluster två bygger artiklarna i det här klustret på Nisbett och Cohens (1996) definition av hederskulturer, som fokuserar på regionala skillnader avseende hedersrelaterat beteende i USA. Kluster fem utvidgar dock det tidigare ramverket genom att tydligare betona den roll som individuella skillnader spelar inom och bortom regionala gränser. Författarna påpekar att ju starkare en individs maskulina hedersövertygelse är, desto starkare är de negativa känslor och aggressiva reaktioner som utlöses på grund av upplevda förolämpningar, provokationer, terrorhot och även avvisande i romantiska relationer. Manliga hedersövertygelser förknippas vidare med stöd för krig, integritetskränkande säkerhetspolitik och risktagande, depression, uppfattningen att det är uttryck för svaghet att uppsöka stöd för psykisk hälsa och att män bör vara fysiskt starka. Genom att förstå heder som en individuell psykologisk faktor flyttar författarna i kluster fem fokus från kulturella och regionala förklaringar till hur personliga övertygelser formar individers reaktioner i olika sociala situationer. Detta socialpsykologiska perspektiv möjliggör utforskningen av hedersdynamiker inom olika kulturella sammanhang, utifrån insikten att hedersuppfattningar inte är enhetligt fördelade, vare sig inom kulturer som vanligtvis definieras som

hederskulturer eller inom de som definieras som icke-hederskulturer. En bidragande orsak till det som forskarna lyfter fram är att vår numera sammankopplade värld underlättar interaktioner mellan individer som annars inte skulle ha träffats. Den grundläggande forskningsfråga som har behandlats är således om och hur denna dynamik påverkar individuella normer över kulturer och om den leder till mer individualiserade mönster och normer.

Praktiska tillämpningar och rekommendationer i artiklarna

Artiklarna i detta kluster föreslår inga explicita implikationer av forskningen.

Förslag till vidare forskning i artiklarna

Endast en av artiklarna (Saucier et al., 2018a) föreslår att forskare behöver undersöka hedersövertygelsernas former och manifestationer mer generellt, eftersom individuella skillnader kan finnas inom regioner som vanligtvis definieras som hederskulturer.

KLUSTER 6

Utmaningar, kunskapsglapp och teoretisk utveckling

Detta sjätte och sista kluster fokuserar på den komplexa frågan om hedersmord och tar itu med utmaningar, forskningsglapp och teoretisk utveckling inom olika kulturella och disciplinära sammanhang. Artiklarna utforskar hedersmordets olika aspekter inklusive deras kulturella grund, sociala dynamik och allmänna uppfattningar om dessa. Analysen av detta kluster baseras på följande artiklar:

- Kulczycki, A. & Windle, S. (2011). Honor Killings in the Middle East and North Africa: A Systematic Review of the Literature. *Violence Against Women*, 17/11: 1442–1464.
- Cooney, M. (2014). Death by family: Honor violence as punishment. *Punishment & Society*, 16/4: 406–427.
- Caffaro, F., Ferraris, F. & Schmidt, S. (2014). Gender Differences in the Perception of Honour Killing in Individualist Versus Collectivistic Cultures: Comparison Between Italy and Turkey. *Sex Roles*, 71: 296–318.

Studierna i kluster sex har genomförts inom disciplinerna folkhälsa, sociologi och psykologi. De metoder som används är både kvalitativa och kvantitativa och omfattar en systematisk översikt (Kulczycki & Windle, 2011), en sociologisk och teoretisk strategi (Cooney, 2014) och en enkätstudie (Caffaro et al., 2014).

Den första artikeln, som skrivits av sociologerna Kulczycki och Windle (2011), är en forskningsöversikt som omfattar studier av hedersrelaterat våld i Mellanöstern och Nordafrika (MENA-regionen). Författarna konstaterar att hedersmord fortsatt förekommer i många, men inte alla, länder i MENA-regionen. Översikten avslöjar många luckor och brister i forskningslitteraturen och visar att mycket lite är känt om förekomsten, korrelationerna och

inte minst de variabler som används när hedersmord undersöks i MENA-regionen. Dessutom är kunskapen ytterst låg när det kommer till vilka offren och förövarna är, vilken inställning människor i regionen har till hedersmord. Kunskapen är obefintlig om vad som krävs för att minska våldet och helst få de brutala handlingarna, såsom hedersrelaterat våld och hedersmord, att upphöra helt och hållet. Ytterligare ett bekymmer som Kulczycki och Windle (2011) påpekar är att de studier de har granskat över lag kännetecknas av låg metodologisk kvalitet och svag generaliserbarhet och/eller överförbarhet.

I den andra artikeln undersöker sociologen Cooney (2014) hedersgrupper generellt, i syfte att bidra till kunskap om vad det är som gör att våld på grund av kränkt familjheder legitimeras på olika sätt i olika situationer inom dessa grupper. Cooney visar att straff som legitimeras av heder är avhängiga den sociala relationen mellan de inblandade parterna. I hederssammanhang är förövaren den som har förbrutit sig mot hedersnormerna. Det straff som utmätts mot brottslingen eller brottslingarna är direkt relaterat till de inblandade parternas sociala ställning och graden av ojämlikhet, i termer av över- eller underordning, mellan *blodsfamiljer* (blood-kin), det vill säga de familjer som offer respektive förövare är födda inom. Cooney visar exempelvis att den förövare som har en lägre position än den familj vars heder har hotats, får ett hårdare straff jämfört med straffet i fall där offer och förövare är mer jämlika, eller där förövaren till och med har en överlägsen social position och högre status. Denna princip, förklarar Cooney, kan kasta ljus över variationer i förekomsten av hedersrelaterat våld inom hedersgrupper och även över våldets grovhet och allvar, eftersom individer som anses främmande för den kränkta familjen och dessutom underlägsna, tenderar att få hårdare straff. Dessa principer bidrar till att förklara när och var hedersrelaterat familjevåld inträffar, samt till att förstå våldets sannolika svårighetsgrad och eventuella dödliga följder. Cooney framför sammanfattningsvis att de dubbla principerna, social distans och underlägsenhet, i relationen mellan den kränkta familjen och förövaren är oerhört viktiga variabler. Dessa bidrar till kunskap om när och var hedersrelaterat våld kan komma att inträffa, vilka förövarna är, vad målet är och hur en given händelse ska bedömas, när det gäller risker för olika former av våld gentemot olika parter i en given situation.

Den tredje studien, som är genomförd av psykologerna Caffaro et al. (2014), består av ett frågeformulär till italienska och turkiska manliga universitetsstudenter. De turkiska deltagarna representerade mer explicita hederskulturer, medan de italienska representerade mindre explicita hederskulturer. Studien visar sammantaget att kön och kultur påverkar människors uppfattningar om hedersmord på djupet. Denna slutsats grundas på resultatet att de turkiska deltagarna tillskrev offren ett större ansvar för det våld de utsatts för, medan förövarna tillskrevs mindre ansvar. Dessutom föreslog de även mildare straff för förövare, jämfört med vad deltagarna från den italienska, mindre explicita hederskulturen föreslog. Forskarna finner det särskilt intressant att en tydlig könsskillnad framkom hos de turkiska deltagarna, där kvinnor tillskrev förövarna större ansvar och förespråkade hårdare straff jämfört med de turkiska männen. Detta tyder på att även inom hederskulturer kan de olika könen ha inställning till hedersrelaterat våld variera, vilket även indikerar att det pågår attitydförändringar hos kvinnor när det gäller hedersnormer. Norditalienska deltagare ansåg över lag att det beskrivna våldet var kriminellt, vilket visar att de tydligt avvisar hedersrelaterat våld. De få turkiska deltagare som inte ansåg att hedersrelaterat våld är kriminellt, visar på kulturella variationer när det kommer till definitioner, och fördömande, av hedersrelaterat våld. Forskarna påpekar sammanfattningsvis att trots att lagarna har förändrats i både Italien och

Turkiet, och trots att båda länder fördömer hedersrelaterat våld, så var inställningen till hedersmord mer tillåtande hos både män och kvinnor bland de turkiska deltagarna.

Sammanfattning

Artiklarna i kluster sex fokuserar, i linje med kluster ett, tre och fyra på hedersnormer, hedersrelaterat våld, hedersmord och den ofta oförutsägbara påverkan som samhällsförändringar har på de sociala och kulturella förhållanden som formar människors liv. Därmed riktar artiklarna in sig på grogrunder för hedersrelaterat våld och effekterna av social förändring. Samtliga artiklar i klustret fokuserar på familjeheder och delar i stora drag definitionen i kluster ett. Kulczycki och Windle (2011) drar slutsatsen att upphörande av hedersmord är oskiljaktigt från utveckling av demokratiska styrformer, medan Caffaro et al. (2014) explicit undersöker demokratiseringens effekter för jämställdhet och hedersnormer i Turkiet och Italien, två länder som genomgår social förändring. Slutligen erbjuder Cooney (2014) en ny sociologisk teori om studiet av hedersmord och förklarar vilka samhällsvillkor som bidrar till att öka riskerna för att hedersmord begås.

Praktiska tillämpningar och rekommendationer i artiklarna

Endast Kulczycki och Windle (2011) framför implikationer av sin forskning. De skriver att arbetet med att få hedersrelaterat våld och hedersmord att upphöra, kräver koncentrerade insatser på flera fronter, och att det behövs mer samordnade lokala insatser för att förbättra kvinnors ställning generellt. Partnerskap och samverkan som främjar proaktivt samhällsarbete måste skapas. Trots att kampen mot hedersmord i slutändan är oskiljaktig från arbetet för utveckling av demokratiska styrformer och ökad jämställdhet, måste arbetet med att begränsa hederspraktiker ändå pågå parallellt, och det måste ske steg för steg. Kulczycki och Windle (2011) betonar att även om det slutgiltiga målet är en omfattande samhällsförändring, så måste framsteg göras i det lilla, genom små steg som gradvis kan förändra samhällets normer och människors inställning till hedersrelaterat våld.

Förslag till vidare forskning i artiklarna

Kulczycki och Windle (2011) fastslår att det bedrivs för lite grundforskning om hedersrelaterat våld (dvs. forskning som bygger på högkvalitativa empiriska datainsamlingsmetoder) på forskningsområdet, vilket leder till felaktiga beskrivningar av problemet som fortfarande (2011) är djupt känsligt och svårt att studera. Cooney (2014) å sin sida, uppmuntrar forskare att testa slutsatserna av hans teoretiska tankemodell som bygger på en iakttagelse av när hedersrelaterat våld är som mest sannolikt och som dödligast. Enligt Cooneys teori är det när en kvinna i en familj med starka hedersnormer tar självständiga beslut, som äventyrar hennes sexuella renhet, och anklagas för en otillåten relation med en främling med lägre status än hon och hennes familj, och den personen dessutom är en kulturell outsider.

KLUSTER 7–19

Centrala teman i de återstående klustren

Genom att beskriva och analysera de sex största av de totalt 19 klustren så har flera teman från det övergripande forskningsfältet utelämnats. Vi vill betona att utelämnandet enbart beror på tidsbrist. De återstående 13 klustren omfattar färre artiklar och är mindre än de kluster vi redan har beskrivit, men vi vill ändå i all korthet visa vad några av de klustren handlar om.

Kluster sju handlar om hedersbrott mot flickor i Storbritannien, kluster 13 belyser skadliga sedvänjor och hedersbrott i MENA-regionen och lagarnas roll, medan kluster 10 fokuserar på folkhälsoproblem, såsom ingrepp som syftar till att återställa mödomshinnor i Sverige och på hedersmord i Pakistan. I kluster 15 studeras korrelationen mellan maskulina hedersövertygelser, våldsam respons på förolämpningar, samt bejakande av terrorbekämpning, radikal högerorienterad ideologi, skolvåld och skolskjutningar.

Det ska noteras att även om flera teman i kluster 7–19 överlappar de i kluster ett till sex, så har vår avgränsning inneburit att flera viktiga teman på forskningsfältet har utelämnats.

DEL I

Sammanfattning

Vi har nu kommit fram till sammanfattningen av de 20 artiklar som ingår i de sex klustren. Vid första anblicken ser klustren ut att peka mot en stor variation av antaganden, begrepp och fokus på forskningsfältet. När begreppen kategoriseras enligt artiklarnas benämningar av våldets idéer, sammanhang och våldet i sig framträder följande:

- *Idéer*: hedersnormer, hedersvärden, hedersideologi, familjeheder, maskulina hedersövertygelser.
- *Kontexter*: hederskulturer, hederssamhällen, hedersgrupper.
- *Våld*: hedersrelaterat våld, hedersrelaterat familjevåld, hedersrelaterade reaktioner, hedersmord, hedersbrott, hedersrelaterad bestraffning.

Idéerna, sammanhangen och våldet i sig ses genomgående som aspekter av ett och samma patriarkat vars följder är våldsamma för kvinnor och flickor såväl som för pojkar och män. Det bör noteras att internationell forskning mycket sällan nämner HBTQI-personers perspektiv och att inga av artiklarna i kluster ett till sex gör det. Forskningsfältet är i grova drag indelat i två huvudfårar där den ena fokuserar på *familjeheder* och den andra på *maskulina hedersövertygelser*, även om någon av de 20 artiklarna omfattar båda.

Forskning om familjeheder är mest framträdande i kluster ett, tre, fyra och sex. Forskningen om familjeheder kretsar kring kollektiv legitimering av våld mot flickor och kvinnor inklusive mord, främst i MENA-regionen, men också bland minoriteter som har migrerat från MENA-regionen samt Pakistan och Indien till länder i väst. Studierna som undersöker familjeheder använder oftast den sedvanliga definitionen av hedersrelaterat våld - inklusive hedersmord – som stipulerar att det rör sig om våldshandlingar, mestadels mot kvinnor, som utövas när en hedersnorm har överträtts och överträdarens familj (inklusive släkt) drabbas av skam. Hedersrelaterat våld definieras vidare av att våldet är kollektivt legitimerat och sanktionerat av en familj (inklusive släkt) och dess omgivande samhällsgemenskap. I sin vidaste bemärkelse uppfattas hedersnormer och hedersrelaterat våld - inklusive hedersmord - som extrema uttryck för patriarkatets institution. Mer precist visar forskningen att hedersrelaterat våld och hedersmord frodas i skärningspunkten mellan patriarkal kontroll, kulturellt grundande förväntningar (normer) och socioekonomi. Dessa faktorer stärks dessutom ytterligare av institutionella problem såsom rasism, etnisk diskriminering och ekonomisk utsatthet, eftersom det bidrar till att begränsa människors tillgång till resurser och stöd. De flesta studier om familjeheder härrör från sociologi, genusvetenskap och juridik och samtliga studier visar att flickor och kvinnor är särskilt utsatta.

Forskningen om *maskulina hedersövertygelser* i kluster två och fem har huvudfokus på våld mellan män, även om några studier också berör mäns våld mot kvinnor. Rötterna till denna forskningsinriktning finner vi inom amerikansk socialpsykologi. Forskningsfältet har ursprungligen motiverats av det statistiskt fastställda faktum att det är vanligare att män mördar män i de amerikanska sydstaterna i jämförelse med nordstaterna. Detta studeras genomgående genom komparativa undersökningar av individers benägenhet att reagera aggressivt på förolämpningar, genom jämförelser av personer i regioner där hederskultur

anses vara stark respektive svag. Manliga hedersuppfattningar har främst studerats i södra USA av amerikanska forskare, men sedan 2008 har europeiska forskare genomfört liknande studier i europeiska länder. De europeiska studierna jämför alltid etniska och/eller nationella grupper av invånare, där syd- och östeuropéer och/eller migranter från MENA-regionen representerar hedersgrupper medan nordeuropéer representerar icke-hedersgrupper. En växande mängd forskning argumenterar för ett annat fokus i denna typ av studier och rör sig bort från att studera skillnader mellan grupper, och till att intressera sig för individuella skillnader inom grupper. Motiveringen är att vår tids snabbt föränderliga, globala samhällen kan forma individers hedersövertygelser så att de skiljer sig från individens primärgrupp.

Sammantaget erbjuder de två delområdena, familjeheder respektive maskulina hedersövertygelser, värdefull kunskap om heder och våld. Även om forskningen om manliga hedersövertygelser definitivt har ett starkare fokus på våld mellan män jämfört med forskningen om familjeheder, visar den samtidigt på samma grundläggande logik som forskningen om familjeheder gör. Den visar att de sociala normer som håller samman hederskulturer främjar manlig dominans och kvinnlig underordning, vilket förstärker traditionella könsroller och vidmakthåller våldsdynamiker. De två forskningsfälten är med andra ord sammanflätade med varandra som varande aspekter av en och samma grundstruktur. Det är därför som beröringspunkterna mellan forskningsfälten är starka, trots att kunskapsintressena skiljer sig åt. Skillnaderna handlar framför allt om den nivå (mikro, meso, makro) de föredrar, vilket i sin tur bestäms av forskarnas disciplintillhörighet, eftersom vetenskapliga discipliner existerar i kraft av skilda kunskapsintressen i relation till individ, grupp och samhälle och/eller på samspelet däremellan.

Orsaker och villkor. Varför existerar idéerna sammanhangen och våldet?

Ett spår som löper genom samtliga artiklar, implicit eller explicit, är länken mellan sociala normer, personliga känslor och interpersonella interaktioner, samhällsförhållanden och försörjningsmöjligheter samt socioekonomiska förhållanden, både i det förflutna och i nuet. Kort sagt: de mångbottnade maktrelationerna på mikro-, meso- och makronivå som avgör materiella ojämlikheter, och som formar individers sociala omständigheter, är grogrunden för hedersrelaterat våld.

Varje studie om familjeheder i klustren ger ett unikt bidrag till vår förståelse av de många sätt på vilka social förändring påverkar våld mot kvinnor och flickor. Forskningen blottlägger våldets komplexa rötter i termer av såväl omedelbara, personliga erfarenheter som konstruerade sociala gränser som återspeglar bredare kulturella, etniska och politiska spänningar.

Forskningen om familjeheder likväl som den om maskulina hedersövertygelser visar att hedersmord är ett symptom – ett tecken – på avsaknad av deltagande demokrati, social välfärd som är tillgänglig för alla på lika villkor och en normativ grund för att främja mänskliga rättigheter. Följaktligen förstås hedersrelaterat våld i sina olika former som en manifestation av patriarkatet, en form av våld i nära relationer och ett brott mot mänskliga rättigheter.

Det hedersrelaterade våldets rötter förstås sammantaget mot bakgrund av socioekonomiska, historiska och politiska faktorer, inklusive genus- och identitetspolitik, eftersom dessa är viktiga förklarande faktorer för hedersnormer. Hedersrelaterat våld och hedersmord kan således ses som ett resultat av skärningspunkten mellan kultur, historiska och politiska faktorer, migration samt social och kulturell förändring. Särskilt forskningen om familjeheder som studerar hur social förändring inverkar på mäns våld mot kvinnor, får nya problem att framträda och skapar nya frågor. Ett exempel är den paradox som moderniteten för med sig: i vissa sammanhang mildras hedersnormer och hedersrelaterat våld av de sociala och ekonomiska förändringar som moderniteten medför, medan normerna och våldet stärks i andra sammanhang. Med andra ord är samhällsförändringar *i sig* inte en automatisk lösning för att få mäns våld mot kvinnor att upphöra, särskilt om den manliga dominansen i samhället kvarstår på olika vis. Denna paradox kommer att studeras mer i detalj i forskningsöversiktens Del tre.

På forskningsområdets socialpsykologiska fält fokuserar forskarna främst på förklaringar på individnivå. Sådana förklaringar visar att psykologiska och sociala mekanismer bidrar till att trigga hedersrelaterad aggression, särskilt i offentliga situationer där män känner att deras heder hotas. Det ska påpekas att även socialpsykologerna utgår från antagandet att maskulina hedersövertygelse har sina rötter i mötet mellan historiska och ekonomiska förhållanden, av familjeorienterade samhällsstrukturer som upprätthålls eller förändras beroende på hur (eller om) rätts- och välfärdsinstitutionerna fungerar på ett rättvist sätt. De regioner där hedersnormerna är som starkast – i USA liksom i andra länder – kännetecknas av svaga offentliga institutioner när det gäller att representera en form av deltagande demokrati som kan erbjuda en normativ bas för upprätthållandet av mänskliga rättigheter.

Explicita implikationer av forskningen enligt artiklarna

Medan vissa forskare förespråkar systemförändringar på samhälls- och institutionsnivå för att få det hedersrelaterade våldet att upphöra, rekommenderar andra att mänskliga rättigheter tillämpas för att inspirera till ett rättvist och kulturellt neutralt perspektiv i arbetet med att stärka kvinnors rättigheter och minska deras utsatthet för patriarkala, kulturella sedvänjor. Flera forskare betonar att reformer som påverkar alla offentliga institutioner behövs på rättens, utbildningens och socialpolitikens domäner, reformer som syftar till att öka jämställdhet och få det hedersrelaterade våldet att upphöra. Här understryks också vikten av insatser som präglas av en holistisk ansats på flera nivåer samtidigt, både för enskilda och familjer. Det finns ingen motsättning mellan dessa olika förslag som rör sig på olika nivåer. De är snarare en förutsättning för att arbetet med och mot hedersrelaterat våld ska bli framgångsrikt.

Forskningen om maskulina hedersövertygelse, med sin betoning på aggression som mekanism för att försvara hedern, erbjuder värdefulla insikter i den kulturellt informerade emotionella logik som ligger till grund för hedersmotiverade handlingar. Detta socialpsykologiska perspektiv gör det möjligt för oss att utforska hedersdynamiker inom olika kulturella sammanhang – alltså i olika typer av samhällen – i kraft av att det visar att hedersövertygelse inte omhuldas och anammas av alla personer inom samhällen som vanligtvis definieras som hederskulturer och tvärtom.

Forskningen utmanar kort och gott forskare att intressera sig för de praktiska implikationerna av forskningen och utveckla kulturellt sensitiva interventioner i arbetet med och mot olika uttryck och former för aggression och våld inom olika grupper som omhuldar starka hedersövertygelser och/eller hedersnormer på olika sätt.

Explicita förslag på interventioner i artiklarna

Mayeda och Vijaykumar (2016) betonar att forskare bör spela en aktiv roll i att utforma interventionsprogram som utmanar kulturellt specifika former för hegemonisk maskulinitet kopplad till hedersrelaterat våld. De betonar vikten av att förstå våldets stora komplexitet och undvika ogenomtänkta skildringar, där enskilda kulturer eller män i vissa etniska grupper framhålls som den enda källan till problem.

Hayes et al. (2016) som har studerat familjerelaterade hedersbrott (hedersrelaterat våld och hedersmord) i USA, skriver att allt arbete för att bekämpa hedersbrott måste bygga på de inblandade parternas eget deltagande och vara kulturellt sensitivt. I det arbetet måste vi samtidigt försöka uppnå retributiv (straffande) rättvisa så att förövarna får det straff samhället ser som rimligt, samtidigt som vi arbetar för strukturell förändring. Hayes et al. (2016) understryker att retributiv rättvisa måste fungera osvikligt. För det första eftersom förövare av hedersrelaterad brottslighet ofta söker stöd från familj och släkt i syfte att rättfärdiga och legitimera det brott de begått, och för det andra eftersom en välfungerande retributiv rättvisa dels kan stärka offren, dels förebygga hedersbrott. Samtidigt, påpekar Hayes et al. (2016), måste en restorativ (återuppbyggande) rättvisetanke utvecklas i syfte att stärka offren, bygga upp samhällets motståndskraft och begränsa förövares återfall i hedersbrott. Ett framgångsrikt arbete med och mot hedersrelaterat våld måste med andra ord ske genom mångfacetterade strategier som adresserar det omedelbara våldet på individuell nivå, samtidigt som strukturella faktorer tas på allvar.

Hayes et al. (2016) betonar också att program som syftar till att stödja dem som berörs av hedersrelaterat våld måste vara kulturellt sensitiva och inkludera de berördas synpunkter och perspektiv. Följaktligen bör insatser utformas i samråd med dem som är direkt drabbade av hedersbrott, så att de blir relevanta för olika personer i olika sammanhang och på så vis främja förändring. Hayes et al. (2016) noterar även att fastän hedersrelaterat våld främst drabbar kvinnor så finns också manliga offer. Särskilt i samband med tvångsäktenskap.

Kunskapsluckor och behov av vidare forskning

Flera olika kunskapsluckor påpekas i artiklarna och vidare forskning som använder eget empiriskt material, det vill säga data som insamlas specifikt för studien i fråga, uppmuntras. Med sådan forskning kan välgrundade evidensbaserade interventioner skapas, som är sinsemellan olika och tar hänsyn till olika samhällskontexters, familjers och individers olika förutsättningar och behov. Forskarna betonar också att det är nödvändigt med teoretisk utveckling samt förbättrad kunskap om det hedersrelaterade våldets orsaker och grogrund på makro-, meso- och mikronivå.

EGET EMPIRISKT DATAMATERIAL

Bristen på grundforskning om hedersrelaterat våld leder till felaktiga tolkningar av problemet som fortfarande (2011) är djupt känsligt och svårt att studera (Kulczycki & Windle, 2011). Dessutom uppmuntras empirisk forskning med fokus på direkt kommunikation med personer som utsatts för hedersrelaterat våld, i både migrant- och icke-migrantmiljöer (Mayeda & Vijaykumar, 2016). Forskningen bör utmana förenklade kulturella stereotyper och belysa komplexiteten i hedersrelaterat våld och de olika sammanhang det tar sig uttryck i (Mayeda & Vijaykumar, 2016).

EVIDENSBASERADE INTERVENTIONER

De fruktbara spåren av mång- och tvärvetenskaplig forskning är tydliga i de olika studierna. Särskilt Sedem & Ferrer-Wreder (2015) uppmuntrar forskare att bejaka och undersöka skärningspunkterna mellan kultur och kön, sexualitet och mänskliga rättigheter, i sina ansträngningar för att tillhandahålla en kunskapsbaserad grund för praktiska interventioner.

VARIATIONER I INDIVIDUELLA MANIFESTATIONER AV HEDERSUPPFATTNINGAR

Flera forskare inom socialpsykologi uppmanar andra forskare att undersöka hederns personliga och individuella manifestationer på ett bredare sätt än vad som ofta är fallet (Saucier et al., 2018a; se även Leung & Cohen, 2011). Det är viktigt, anser forskarna, eftersom individer som bor i regioner som definieras som hederskulturer kan ha väldigt olika inställning till hedersnormer och hedersrelaterat våld.

TEORETISK UTVECKLING

Flera forskare påpekar behovet av teoretisk utveckling eftersom betydligt större nyansering behövs i studiet av och förståelsen för olika hederskulturer runt om i världen (Cooney, 2014). Cooney (2014) uppmanar forskare att fråga sig under vilka sociala förhållanden som våld är som mest sannolikt och som mest dödligt och omvänt, under vilka förhållanden det är mindre troligt och mindre dödligt. Även Baker et al. (1999), Kulczycki och Windle (2011), Mayeda och Vijaykumar (2016) samt Leung och Cohen (2011) uppmanar till teoretisk utveckling. Teoretisk utveckling om hedersrelaterat våld är helt enkelt nödvändig i en globaliserad värld som präglas av snabb ekonomisk, politisk och social förändring.

VÅLDETS ORSAKER OCH URSPRUNG

Flera forskare uttrycker att behovet av att utveckla kunskap om det hedersrelaterade våldets orsaker och ursprung är akut, eftersom kunskapen är ofullständig och kräver ytterligare forskning (Baker et al., 1999; Korteweg & Yurdakul, 2009; Hayes et al., 2016; Cooney, 2016). Korteweg och Yurdakul (2009) uppmanar forskare att fortsätta arbeta för att identifiera de diskursiva krafter som hindrar respektive underlättar samhällsintegration.

Del II: Översikt av
forskningen land för land

DEL II

Översikt över forskningen land för land

Medan den första delen av denna forskningsöversikt fångar centrala teman och kluster på det forskningsfält där heder, våld och kön studeras, visar denna andra del forskningens teman på olika geografiska platser. Den presenterar närmare bestämt forskning om hedersrelaterat våld i 13 länder genom korta sammanfattningar av forskningens flöden och mönster, utifrån de aktuella artiklarnas egna abstracts. Våra sammanfattningar ger överblick över studiernas huvudsakliga teman, intressefält och kunskapsfåror. Samtidigt blir det tydligt att det både finns likheter och skillnader i hur heder och våld förstås och begreppsliiggörs, dels inom, dels mellan länder. Den här delen av översikten synliggör blinda fläckar och antaganden och pekar mot vikten av att skifta perspektiv.

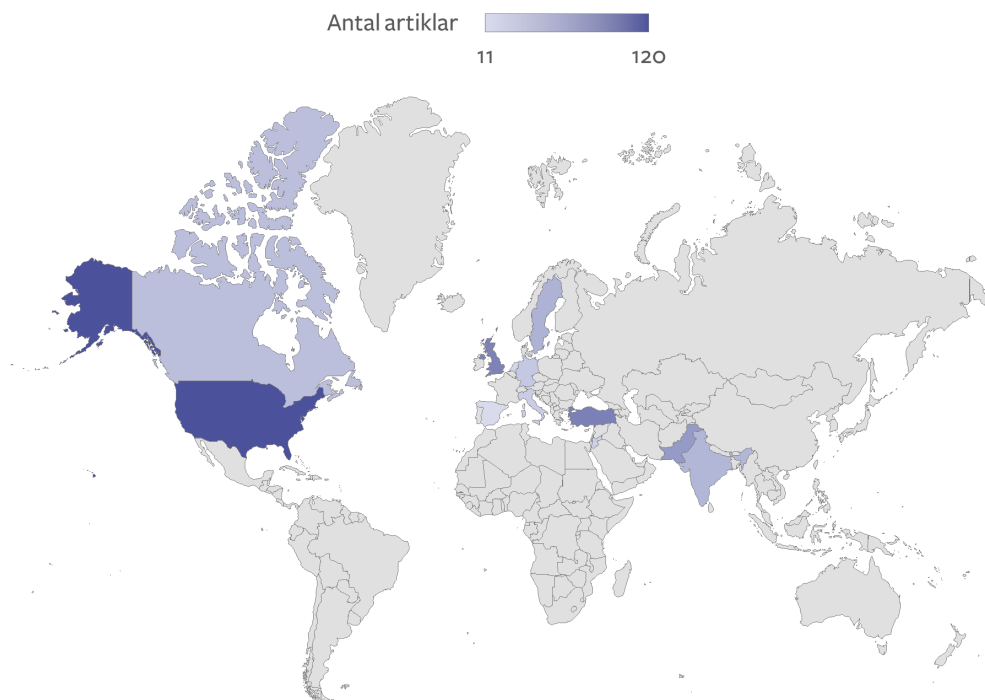
Enligt forskningsöversiktens totalt 831 artiklar utmärker sig vissa länder genom att ofta förekomma som empiriska kontexter för de olika studierna. Därför bestämde vi oss för att titta närmare på dessa länder och kom fram till att inkludera varje land i land-för land översikten som förekommer som empirisk kontext i tio studier eller fler. Beslutet att exkludera länder som förekommer i färre än tio artiklar var renodlat pragmatiskt och togs av hänsyn till forskningsöversiktens tidsram. Det var alltså inte grundat på något ställningstagande om artiklarnas kvalitet eller värde. Detta urvalsförfarande resulterade i 596 abstracts. De begrepp, termer och definitioner av hedersrelaterat våld som används i artiklarnas abstracts har använts i vår presentation av resultaten i möjligaste mån (med samma förbehåll för språkliga glidningar på grund av översättningen till svenska). Endast de abstracts som använts explicit för att exemplifiera teman har refererats i texten, vilket innebär att antalet referenser som används är färre än det totala antalet artiklar i vårt urval.

Världskartan nedan visar de länder som förekommer som forskningskontexter i minst tio artiklar i den insamlade datan. När du tittar på kartan kommer du att lägga märke till att de flesta länderna har en stark koppling till engelska språket, eller till europeiska länder som har följt akademiska publikationsmönstren i den anglosaxiska världen. Det innebär att resultatet endast återspeglar publikationer på engelska, i och med de begränsade resurser som varit tillgängliga i arbetet med denna rapport. Vi är medvetna om att avgränsningen till abstracts på engelska naturligtvis begränsar vår kunskapsinhämtning till länder som på ett eller annat sätt har starka kopplingar till engelska språket, på grund av historiska, koloniala relationer och akademiska publikationsmönster och följaktligen missar forskning som publicerats på till exempel turkiska eller arabiska.

Detta avsnitt bygger, som framgått, på nationalstatsgränser. En viktig aspekt att ha med sig när etablerade geografiska gränser utgör utgångspunkten för visualisering av forskningen, är att nationalstater och deras gränser, både formella och informella, ofta är omtvistade och kan ges olika innebörd beroende på vem som ritat kartan och beskriver världen. Krig, ockupation, landsförvisning, kolonialism och imperialism är några av de globala krafter som formar gränser, både förr och nu. Tillämpningen av nationalstatsgränser är ett grepp för att underlätta en strukturerad överblick av teman i olika regioner.

Landbeskrivningarna är organiserade efter regioner i världen. Varje landsbeskrivning inleds med en sammanfattning, följt av en kort kvantitativ introduktion av alla inkluderade abstracts. Därefter ges en kort analys av de huvudmönster och teman som identifierats. De disciplinberoende kategoriseringar som introducerar varje landsbeskrivning är hämtad från Scopus och baseras på indexeringen hos de vetenskapliga tidskrifter som publicerat artiklarna. Till exempel innehåller ämnesområdet "samhällsvetenskap" underområden som juridik, kriminologi och statsvetenskap. En tidskrift kan vara taggad med fler ämnesområden, vilket gör att en artikel kan förekomma i flera ämnesområden. Därför överensstämmer inte alltid antalet artiklar med antalet discipliner i beskrivningarna nedan.

Översikt länder

Figur 4: Denna karta visar vilka länder som har använts som empirisk kontext för forskning i tio länder eller mer. Mängden artiklar antyds genom de olika färgnyanserna, varav den blekaste färgen visar 11 artiklar (Spanien) och den starkaste 120 (USA). Kartan har tagits fram med hjälp av Excel/Bing.

Europa

Italien

Ett dominerande tema i de italienska artiklarna är studiet av relationen mellan maskulina hedersövertygelser och befolkningens legitimering av den italienska maffian. Fenomenet *omertà* är centralt på forskningsområdet. Omertà är en ideologisk konstruktion av manlighet som sammankopplar heder och maskulinitet. För att passa in i de konstruktioner som omertà begreppsliiggör, förväntas individer visa att de förhåller sig neutrala till brottsliga handlingar samtidigt som de visar lojalitet genom inte kunna tänka sig att samarbeta med samhällets rättsliga institutioner.

En annan, mycket mindre, del av forskningen undersöker avståndstagande från och motstånd mot hedersrelaterat våld.

Forskning med Italien som empirisk kontext består av 22 artiklar, med stark ämnesbetoning på samhällsvetenskap, följt av psykologi, humaniora och medicin. Den tidigaste artikeln är från 1999, medan de senaste publicerades 2024. G. A. Travaglino är den mest produktiva författaren med nio artikelbidrag, följt av D. Abrams med sju bidrag.

Den italienska forskningskontexten intresserar sig i huvudsak för kriminella organisationer i södra Italien, särskilt Sicilien, och hur hederskultur och våld har påverkat de sociala och ekonomiska strukturerna i dessa delar av landet.

Ett dominerande tema är att undersöka sambandet mellan maskulina hedersövertygelser och legitimering av den italienska maffian bland befolkningen i allmänhet. I ett antal artiklar undersöker en och samma forskargrupp flera olika aspekter av denna koppling på en mängd olika sätt. Ett huvudtema är hur italienska kriminella organisationer använder maskulina hedersövertygelser i syfte att utöva social kontroll, särskilt i södra Italien där institutionerna är djupt sammanflätade med organiserad brottslighet, särskilt på Sicilien. Kriminella organisationer använder kulturella koder för maskulinitet och heder medvetet och strategiskt för att undertrycka motstånd och upprätthålla dominans (Travaglino & Abrams, 2019). Fenomenet *omertà* är centralt inom detta område. Omertà är kopplat till begreppen *heder* och *maskulinitet*. För att anpassa sig till ideologiska konstruktioner av manlighet förväntas individer att uppvisa likgiltighet gentemot illegala aktiviteter och att inte samarbeta med rättsinstitutionerna (Travaglino et al., 2016). Denna hederscentrerade kontroll omfattar ekonomiska strukturer och påverkar tillitssystem, sociala kontrakt och människors uppfattningar om brott och straff och återfinns vanligtvis på landsbygden, bland bönder i Sicilien och herdar i Sardinien (Cottino, 1999).

Inom ett annat, mycket mindre, tema i forskningen undersöks människors motstånd mot hedersrelaterat våld. Temat exemplifieras av två artiklar, där den ena fokuserar på aktörer inom kvinnojourer i Sydtyrolen (norra Italien) och den andra på indo-pakistanska kvinnor i Italien och deras uppfattningar om och motstånd mot hedersrelaterat våld. Den första

artikeln visar att de anti-våldsaktörer som jobbar på kvinnojourerna oftast relaterar hedersrelaterat våld till unga kvinnor med migrantursprung och deras erfarenheter av våld (Rocca & Zinn, 2019). Författarna diskuterar aktörernas definitioner av hedersrelaterat våld, som visar sig representera en mängd olika dikotoma kategorier som återspeglar hur andrafiering går till. Representationerna visar att det är oerhört angeläget att internationella konventioner om könsdiskriminering och genusbaserat våld tas i bruk. Den andra artikeln fokuserar på den betydande indo-pakistanska minoriteten i en italiensk stad och diskuterar olika aspekter av hedersrelaterat våld som fenomen i Italien (Bonfanti, 2022). Författaren hävdar att i takt med att rasifierad islamofobi har eskalerat ökar också komplexiteten i samhället, samtidigt som möjligheten minskar för jourerna att skydda migrantkvinnor och/eller etniska minoritetskvinnor från hedersrelaterat våld. Artikeln adresserar frågan om vem som har rätt att "försvara" kvinnor och var, och när dessa kvinnor tillåts höja sina egna röster i sitt eget motstånd.

Slutligen jämför två av artiklarna Italien med andra länder i det globala syd (Marocko, Kamerun och Turkiet). Båda artiklarna grundar sig på undersökningar av människors syn på hedersrelaterat våld i de berörda länderna. I båda artiklarna framställs Italien som en hederskultur, fast en "mer liberal och mer individualistisk" hederskultur jämfört med de länder den jämförs med, som beskrivs som mer konservativa hederskulturer, präglade av en högre grad av kollektivism (Caffaro et al., 2014; Caffaro et al., 2016).

Nederländerna

Mer än hälften av artiklarna som studerar Nederländerna använder komparativa tillvägagångssätt där Nederländerna jämförs med andra länder (Tyskland, Spanien, Storbritannien, Turkiet, Frankrike och USA), avseende dels attityder och värderingar kring hedersrelaterat våld, dels mediediskurser och representationer av hedersrelaterat våld.

Flera artiklar undersöker hur hedersrelaterat våld förstås som politiskt begrepp och symbol som bidrar till att stärka eller försvaga gränser som har med minoritets- och majoritetsgrupper att göra.

Även studier av minoritetskvinnor och av minoritetsorganisationer som politiska subjekt och kunskapsbyggare förekommer bland artiklarna.

Forskning med Nederländerna som empirisk kontext består av 15 artiklar med stark betoning på bidrag från samhällsvetenskap, följt av psykologi och mindre bidrag från humaniora och medicin. Den tidigaste artikeln publicerades 2000 och den senaste 2023. Korteweg och Yurdakul är de mest produktiva författarna med tre artiklar som de skrivit tillsammans.

Hedersrelaterat våld förstås och beskrivs på olika sätt i detta material. Det beskrivs dels som en uppsättning värderingar och attityder som kan studeras genom komparativa

undersökningar av kultur, dels som specifika former av våld såsom tvångsäktenskap, dels som en kultur med specifika konsekvenser för genusbaserat våld. Hedersrelaterat våld förstås även som ett politiskt begrepp, som kan användas för att stärka eller försvaga de symboliska gränser som finns mellan minoritets- och majoritetsgrupper och definierar vilka som hör till i det holländska samhället och vilka som inte gör det.

Av de 15 inkluderade artiklarna har åtta av dem ett komparativt tillvägagångssätt där Nederländerna jämförs med andra länder (Tyskland, Spanien, Storbritannien, Turkiet, Frankrike och USA). När attityder, värderingar och konsekvenser av hedersövertygelser studeras, representerar etniskt nederländska personer en förmodad liberal, icke-hederskulturell undersökningsgrupp, som jämförs med urval som förmodas kännetecknas av en starkare hederskultur, såsom Spanien och Turkiet (se till exempel Novin et al., 2015; Cihangir, 2013; van Osch et al., 2013; Mosquera, 2011).

Artiklar som diskuterar och jämför Nederländerna med Tyskland, Frankrike eller Storbritannien utgör en annan typ av komparativa studier som fokuserar på skillnader och likheter avseende politiska, mediemässiga och juridiska aspekter på hanteringen av hedersrelaterat våld i dessa länder. Ett exempel är en artikel som jämför politiska debatter i Nederländerna och Frankrike avseende politik och lagar om slöjor (Roggeband, 2016). En annan artikel visar hur idéer om jämställdhet kan användas för att inkludera muslimska grupper i den större befolkningen i Nederländerna, eller för att öka kunskapen om stigmatisering av muslimska grupper i Tyskland (Yurdakul & Korteweg, 2013). Konstruktionen av gränser mellan invandrare och majoritetsbefolkningen i medier, samt frågan i vilken utsträckning politiska aktörer med invandrarbakgrund har bidragit till att utformning av samhällets arbete med hedersrelaterat våld har också studerats (Yurdakul & Korteweg, 2009; Yurdakul & Korteweg, 2020). Sammantaget visar artiklarna att även i länder som ligger nära varandra geografiskt, kulturellt och/eller politiskt kan uppfattningarna om och hanteringen av olika former för hedersrelaterat våld skilja sig avsevärt åt, exempelvis i undersökningar av uppfattningar om jämställdhet i Nederländerna, Tyskland eller Storbritannien.

I materialet finner vi även studier som undersöker särskilda våldsformer, såsom tvångsäktenskap, våld i nära relationer och våldtäkt inom minoritetsgrupper, i samband med migration. Artiklarna har fokus på; att förebygga våld i nära relationer bland gifta par (Bartels, 2021); minska andelen marockanska eller turkiska flickor som hoppar av traumabehandling efter våldtäkt (Gouweloos et al., 2011); och interventioner mot tvångsäktenskap (Phillips, 2012).

Fokus på minoritetskvinnor och minoritetsorganisationer som kunskapsbyggare återfinns i flera av artiklarna. Ett exempel finner vi i en fallstudie som handlar om Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR), som är en muslimsk organisation som arbetar mot tvångsäktenskap (Phillips, 2012). Vi finner det också i analyser av selektiv inkludering av etniska minoritets-kvinnoorganisationer, i politiska debatter kring slöjor (Roggeband, 2016) och i en granskning av fjorton nederländska etniska minoritetskvinnors livsberättelser, där samtliga kvinnor har avvikit från hederscentrerade regler om kvinnligt uppförande (Ahmad, 2023).

Spanien

Ett vanligt förekommande begrepp i de spanska studierna är *hederskultur* (culture of honour), och huvudfokus i de artiklar vi har inkluderat är att undersöka attityder, värderingar och normer i relation till hederskultur.

Fem av de inkluderade 11 artiklarna är komparativa tvärnationella studier med fokus på kategorierna nationalitet och kön.

Forskning med Spanien som empirisk kontext består av 11 artiklar, med disciplinär tyngdpunkt i psykologi, humaniora och samhällsvetenskaperna. De tidigaste artiklarna är från 2000 och 2002 därefter sker en paus i publiceringar, till 2011. Efter det har publikationsutbudet varit mer konstant. De senaste artiklarna publicerades 2022. Ett vanligt förekommande begrepp i de spanska studierna är *hederskultur* (culture of honour). Artiklarnas huvudfokus är att undersöka attityder, värderingar och normer i relation till hederskultur, till exempel om vilka roller kvinnor och män kan ha i familjer som styrs av heder (Lopez-Zafra et al., 2020). Ett annat exempel är relationen mellan hederskultur, svartsjuka, otrohet och när ett våldsoffer uppfattas som särskilt klandervärdt (Canto et al., 2012; Canto et al., 2017).

Fem av de 11 artiklarna baseras på multinationella komparativa studier och har fokus på kategorierna nationalitet och kön. En studie undersöker attityder till våld mot kvinnor i den marockanska invandrarbefolkningen, jämfört med hos infödda spanjorer (Arnosó et al., 2022). Två artiklar jämför vilken roll synen på heder har för människors emotionella reaktioner och för könsroller i en jämförelse mellan spanjorer och nederländare (Rodríguez Mosquera et al., 2002; Mosquera, 2011). En artikel analyserar i vilken mån genusbaserat våld accepteras inom spanska och kubanska befolkningar (Valor-Segura et al., 2014), och en annan utforskar hedersfrågor i åtta olika länder varav Spanien är ett (Guerra et al., 2013).

En artikel av Rodríguez-Espartal (2021) sticker ut i materialet. Den ger en analys av livsberättelserna hos män som avtjänar straff för genusbaserat våld, exempelvis i relation till patriarkala system och hederskultur.

Artiklarna har stora likheter sinsemellan, avseende de empiriska materialens omfattning och forskningsfrågorna utformning. Endast få artiklar i det spanska urvalet använder enbart Spanien som empirisk kontext, medan de flesta jämför Spanien med andra länder. Hederskultur i Spanien framträder som en dynamisk konstruktion, där uppfattningarna om Spanien som hederskultur fluktuerar i de olika artiklarna beroende på den jämförande kulturella kontexten. Det tyder på att hedersnormernas synlighet i Spanien delvis beror på de länder Spanien jämförs med, det vill säga om hederskultur är starkare eller svagare i de andra länderna.

Sverige

Temat i de flesta artiklarna om Sverige rör praktiskt arbete inom verksamheter såsom socialtjänst, skola, folkhälsa, polis samt hälso- och sjukvård. Artiklarna fokuserar främst på yrkesverksamma erfarenheter, utmaningar och behov i arbetet med unga som är bosatta i Sverige.

Ett något mindre tema utgörs av artiklar som beskriver det hedersrelaterade våldets omfattning och följder, samt utforskar normernas och våldets bakomliggande faktorer. Även här främst med fokus på unga.

Ett tredje tema utgörs av artiklar som studerar frågor som rör politik, policy och diskursiva aspekter kring hedersrelaterat våld. Flera av dessa artiklar tar utgångspunkt i de kända hedersmord som inträffade i landet i början av 2000-talet. De diskuterar frågor om kultur, politik och hedersmord samt mediebevaktningens och representationernas karaktär.

Forskning med Sverige som empirisk kontext består av 44 artiklar med tyngdpunkt inom samhällsvetenskaperna, följt av medicin och några få bidrag från humaniora, omvårdnadsvetenskap och psykologi. Den tidigaste artikeln är från 2002 och den senaste från 2024. Författarna är flera under perioden och publiceringsgraden är jämnt fördelad.

I materialet om Sverige kan tre underkategorier identifieras. Den första kategorin, som också är den största, handlar om praktiskt arbete inom institutioner som socialtjänst, skola, folkhälsa, polisen samt hälso- och sjukvård. Artiklarna inom den här kategorin fokuserar på erfarenheter, utmaningar och behov hos yrkesverksamma som arbetar med unga som bor i Sverige.

När det gäller socialtjänsten finns exempelvis en artikel som undersöker föräldraprogram som riktar sig till föräldrar med utländsk bakgrund (Gustafsson, 2020). Ett annat exempel är en artikel som identifierar faktorer som påverkar socialarbetares möjlighet till och erfarenhet av att arbeta med hedersrelaterat våld (Olsson, 2022). En annan artikel undersöker komplexiteten i arbetet med hedersrelaterat våld, både som levd erfarenhet och stereotyp (Baianstovu & Strid, 2024).

I studier om skolan är professioner som skolsköterskor, kuratorer, rektorer och lärare föremål för många studier i artiklarna. Här finner vi till exempel professionellas erfarenheter av att möta och vägleda tonårsflickor som oroar sig för problem som grundar sig i familjens vilja att skydda sin heder (Alizadeh et al., 2011). Andra exempel är skolrektors möte med dilemman relaterade till frågor om hedersrelaterat våld i det dagliga arbetet (Norberg & Törnsén, 2013) och skolpersonals dilemman när det kommer till att anmäla oro för barn till socialtjänsten (Högdin, et al., 2023). En artikel utforskar skolanställdas berättelser om hur skolor involverar och samarbetar med familjer, socialtjänst, polis och andra myndigheter och visar att skolanställdas förklaringar till barnmisshandel skiljer sig åt beroende på vilken bakgrund deras familj har (Odenbring et al., 2015). En annan artikel beskriver svenska

skolsköterskors erfarenheter av att misstänka, identifiera och rapportera barnmisshandel (Sundler et al., 2021). Två studier i det svenska materialet utforskar förebyggande arbete och attitydförändringar bland unga. En gör det genom att undersöka deltagarnas attityder till heder, maskulinitet och oskuld före och efter att ha deltagit i ett attitydförändringsprogram (Rexvid & Schlytter, 2012) och den andra genom att utvärdera ett pedagogiskt dramaprojekt om hedersbrott riktat mot gymnasieelever (Berhanu & Beach, 2006).

Flera studier om hälso- och sjukvården utforskar bland annat vilka perspektiv barnmorskor och kuratorer på ungdomsmottagningar intar när de ger råd och stöd till unga invandrarkvinnor som oroar sig för problem relaterade till skyddet av familjens heder (Alizadeh et al., 2010). Tre artiklar undersöker hur sjukvården hanterar patienters förfrågningar om ingrepp som syftar till att återställa en mödomshinna (Juth et al., 2013; Juth et al., 2015; Essén et al., 2010).

Den andra kategorin i det svenska sammanhanget är artiklar som beskriver det hedersrelaterade våldets omfattning, karaktär och följder, samt utforskar normernas och våldets bakomliggande faktorer med fokus på unga. En studie undersöker sambandet mellan begränsningar gällande val av framtida partner, barnmisshandel och psykiska problem bland ungdomar i Sverige (Bengtsson et al., 2022). Andra artiklar undersöker konsekvenserna av hedersrelaterat våld för utvecklingen hos unga människor och deras familjer (Sedem & Ferrer-Wreder, 2015), vilka olika uttryck hedersrelaterat våld kan ha, hur dessa relaterar till varandra samt vilka skillnader och likheter som kan skönjas mellan hedersrelaterat våld och annat våld i nära relationer (Björktomt, 2019). En artikel undersöker det hedersrelaterade våldets och förtryckets omfattning och mönster och placerar hedersrelaterat våld i skärningspunkten mellan kön, etnicitet och socioekonomisk status (Strid et al., 2021). Två artiklar studerar begreppet barnmisshandel och hedersrelaterat våld. Den ena undersöker särskilt ekonomiskt våld ur ett barn- och ungdomsperspektiv, i samband med hedersrelaterat våld (Bruno, 2022). Den andra undersöker vad som kännetecknar våld mot barn inom familjen/barnmisshandel, inklusive sexuella övergrepp eller tvingande kontroll av flickors sexualitet i förhållande till hedersnormer och oskuld (Linell, 2017).

Den tredje kategorin omfattar artiklar om politik, policy och diskurser beträffande hedersrelaterat våld i Sverige. Flera artiklar utgår från de hedersmord som i början av 2000-talet bidrog till hur hedersfrågan förstås och hanteras i Sverige (Mojab & Hassanpour, 2002a). De utgår också ifrån hedersmordens relation till politik och teori, utövandet av könsmakt, samt det manliga våldets produktion och reproduktion (Mojab & Hassanpour, 2002b). En artikel fokuserar på mediebevakning av hedersrelaterade ämnen och representationer och undersöker kulturella konflikter i Sverige genom värdekonflikter kring jämställdhet (Hellgren & Hobson, 2008). En annan artikel visar att en kulturaliserad tolkning av vissa mord som hedersmord skapar en diskurs som kan dölja möjliga kopplingar mellan genusbaserat våld bland invandrare och etniskt svenska män (Reimers, 2007). Flera artiklar diskuterar och problematiserar konstruktioner av kulturella gränser, stereotyper, representationer och policy genom att fokusera på konstruktionen av skillnader och gränser mellan minoritets- och majoritetsgrupper i Sverige (Rabo et al., 2021; Carbin, 2014; Ålund & Alinia, 2011; Hoppstadius, 2018).

Sammanfattningsvis har forskningen om Sverige en tydlig betoning på behoven hos verksamheter som ger stöd och hjälp åt utsatta och de utmaningar de möter i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa studier har samtidigt ett tydligt fokus på barn och unga – främst flickor och unga kvinnor – särskilt inom skolans och det sociala arbetets områden. Detta visar att ålder tillsammans med kön och etnicitet verkar vara centrala kategorier i forskningen om heder i en svensk kontext.

Storbritannien

En väsentlig del av forskningen om Storbritannien handlar om hur polisen arbetar med hedersrelaterat våld. Riskbedömning, hantering av ärenden, rapportering och kulturell kompetens är några återkommande teman.

En annan, mindre del tar ett bredare grepp kring praktiken och undersöker vilka stöd- och hjälpinstanser som arbetar med målgruppen. Ofta är fokus på vårdpersonals möjlighet att identifiera och bedöma behoven hos dem som är offer för hedersrelaterat våld. Delar av forskningen har specifikt fokus på vårdpersonal, såsom vårdsökande och skolsköterskor. Temat berör även hur diskurserna kring hedersrelaterat våld kan påverka tjänsteutbudet.

Hedersrelaterat våld inom minoritetsgrupper i Storbritannien utforskas också. Här står den sydasiatiska minoriteten ut som den i särklass mest studerade minoritetsgruppen i det brittiska materialet.

Forskningen med Storbritannien som empirisk kontext består av 82 artiklar, med ämnesmässigt stark tyngdpunkt på samhällsvetenskaperna (49 artiklar), följt av psykologi (29 artiklar), humaniora (nio artiklar), medicin (åtta artiklar) och ett mindre antal bidrag från folkhälsa, omsorgsvetenskap och neurovetenskap. Den tidigaste artikeln är från 2003, medan den senaste publicerades 2023. A. K. Gill är den mest produktiva författaren med åtta artiklar, följt av M.M. Idriss med fem artiklar.

Uttrycket “honour-based abuse” är vanligt förekommande i Storbritannien, och vi har genomgående översatt det till “hedersrelaterade övergrepp” för att respektera de skillnader i nyanser som kan finnas. Den brittiska forskningen rör till största delen polisens sätt att hantera hedersrelaterat våld. Ett exempel handlar om hur polisen hanterar riskbedömningar, ofta i relation till det standardiserade riskbedömningsverktyget ”Domestic Abuse, Stalking and Honor Based Violence”, som används av de flesta enheter inom den brittiska polismyndigheten. Forskarna intresserar sig för om, och i så fall hur, verktyget fungerar i det praktiska arbetet (Turner et al., 2019; Turner et al., 2022), och för att utforska riskfaktorer med riskbedömningsverktyget (Almond et al., 2017). Forskarna intresserar sig också för hur offer för hedersrelaterat våld och övergrepp upplever interaktionell rättvisa, det vill säga om de känner sig respekterade av rättsväsendet och informerade om hur deras ärende fortskrider, samt om rättsprocessen i allmänhet, när de anmäler våld till polisen (Mulvihill et al., 2019).

Ett annat forskningsintresse är att utforska anmälningar av övergrepp (abuse) till polisen, exempelvis fokuserar en artikel på hur offer för kvinnlig könsstympning ser på möjligheten att anmäla brottet till polisen i England och Wales och vad som hindrar dem (Gangoli et al., 2018).

I några av artiklarna är poliserna själva föremål för undersökningarna (Aplin, 2022a, 2022b; Myhill, 2023). En artikel handlar om kulturell kompetens som studeras genom en undersökning av fördelarna, begränsningarna och effekterna av etnisk matchning mellan poliser och offer med sydasiatisk bakgrund och omvänt, samt effekterna när icke-sydasiatiska poliser arbetar med fall av hedersrelaterat våld och andra hedersrelaterade brott (Aplin, 2022b). En annan artikel fokuserar på vad de kallar ”poliseffekten” genom att undersöka huruvida offrens reaktioner på riskbedömningsverktyget ”Domestic Abuse, Stalking and Honor Based Violence” påverkas av vilken polis som genomför bedömningen (Myhill, 2023).

Myndigheters och andra organisationers sätt att tillhandahålla insatser är också ett vanligt förekommande tema som undersöks i syfte att identifiera och bedöma behoven hos personer som utsätts för hedersrelaterat våld. Ett exempel är en studie av vilka insatser som olika verksamheter prioriterar att erbjuda åt offer för hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning (Gill et al., 2018). Studien utforskar såväl offers som praktikers personliga intryck av arbetet inom flera olika instanser. Annan forskning fokuserar på vårdpersonal, vårdsökande och skolsköterskor (Dickson, 2014; Peate, 2013; Baloch, 2023), eller föreslår interventioner som ger adekvat stöd genom att tillämpa rekommendationer från individer som själva varit utsatta för hedersrelaterat våld (Idriss, 2018). Ett annat stråk inom detta tema är hur arbetet är organiserat och hur diskurser om hedersrelaterat våld påverkar utbudet av hjälp- och stödinsatser. Särskilt en diskussion handlar om vikten av att särskilja hedersrelaterat våld genom att betrakta det som en egen kategori inom fältet genusbaserat våld, av skäl som har med riskhantering att göra (Payton, 2014). Detta tema berörs även i samband med forskning om policy (Eshareturi et al., 2014).

En annan riktning inom brittisk forskning fokuserar på att undersöka och identifiera offers och förövares kännetecken och våldets karaktär. Här undersöks kvinnor som förövare av hedersrelaterade övergrepp med fokus på kvinnors olika roller och relationer till offren, samt i relation till könade strukturer (Bates, 2018). Även mödrars roll i hedersrelaterat våld och övergrepp undersöks. Studier visar att mödrar kan spela en nyckelroll i utövandet av våldshandlingar gentemot döttrar och att mödrars involvering påverkar polisens insatser på området inklusive farhågor om underrapportering av våld som utförs av kvinnor (Aplin, 2017). *Hedersrelaterade övergrepp* är ett begrepp som vanligtvis ingår i en bred förståelse av våld i Storbritannien. Maskulinitetsfrågor, där mäns och pojkars situation som offer fokuseras, är ytterligare teman som utforskas i den brittiska kontexten (Gill & Begum, 2023; Idriss, 2022).

Hedersrelaterat våld inom minoritetsgrupper i Storbritanniens undersöks på olika sätt. Den sydasiatiska minoriteten, som är en diffus entitet som sällan definieras och därför har otydliga gränser, är den i särklass mest undersökta minoritetsgruppen i det brittiska materialet. Forskningsfrågorna är många och varierande. De kan handla om hur sydasiatiska kvinnor förstår och förklarar sina erfarenheter av våld i hemmet, för vem de berättar om det och hur föreställningar om heder och skam bidrar till att begränsa kvinnors självbestämmande och

oberoende, samt som katalysatorer för våld i hemmet (Gill, 2004). Även andra teman undersöks, såsom heder som kulturellt hinder för att anmäla sexuella övergrepp mot barn (Gilligan & Akhtar, 2006) och hederns betydelse för människors benägenhet söka hjälp inom psykiatri (Gilbert et al., 2004). Brittiska, sydasiatiska män som varit offer för sexuella övergrepp i barndomen är också ett forskningsämne. De studeras i relation till den institutionaliserade och strukturella rasism som präglar utbudet av tjänster och insatser och även i viss forskning (Gill & Begum, 2023). En annan minoritetsgrupp som också studeras flitigt är hedersrelaterat våld i den kurdiska diasporan i Storbritannien (Hague et al., 2013; Gill et al., 2012; Gill et al., 2013) Här är forskningsfokus kurdernas uppfattningar om heder och skam enligt de sociokulturella normer och värderingar som ligger till grund för just hederskoder (Gill et al., 2013).

Dessa studier utmanar dominerande förståelser av hedersrelaterat våld, samt de institutionaliserade strukturer som ligger till grund för hederns och våldets kontextspecifika praktik som tillvägagångssätt för att kontrollera och underkuva kvinnor (Gill et al., 2012; Hague et al., 2013). Implikationer och rekommendationer för policy och praktik presenteras i flera av artiklarna (Gill et al., 2012; Hague et al., 2013).

Tyskland

Det mest omfattande forskningsområdet i det tyska materialet rör diskurser om hedersrelaterat våld inom politik och media, vilka ofta är kopplade till frågor om relationerna mellan majoritets- och minoritetsgrupper i befolkningen, mångkulturalism, integration och jämställdhet.

Tyskland jämförs ofta med andra länder i tvärkulturella studier. Några av dessa artiklar fokuserar på sociala normer och koder samt individuella uttryck för hedersövertygelse. Andra studier undersöker diskurser, statligt ansvar och politik, särskilt kring jämställdhet och invandring i länder i Europa.

Unga män och maskuliniteter studeras ofta i tysk forskning om hedersrelaterat våld.

Forskningen med Tyskland som empirisk kontext består av 27 artiklar. Starkast tyngdpunkt har forskningen inom samhällsvetenskaperna, följt av humaniora och psykologi och därefter ett mindre antal bidrag från ekonomi, jordbruk samt biologi och medicin. Den tidigaste artikeln publicerades 2003 och de senaste 2023. Sociologen G. Yurdakul är den mest produktiva författaren inom ämnet med tre publicerade artiklar.

Av de 27 artiklarna jämför åtta Tyskland med andra länder varav några fokuserar på sociala normer och koder samt individuella hedersövertygelse. I artiklarna representerar Tyskland en liberal *värdighetskultur* (culture of dignity), där individuell autonomi och självkänsla inte är beroende av socialt erkännande, i motsats till *hederskultur* (culture of honour) där styrka, anseende och aggressiv respons på hot värderas högt (se sidan 38 för en utförligare beskrivning av värdighet visavi heder). I de komparativa studierna beskrivs Tyskland som ett

land med låg våldsfrekvens jämfört med Turkiet, Polen, Brasilien och Ryssland (Gul & Schuster, 2020; Szmajke & Kubica, 2003; Zdun, 2008).

Några av de artiklar som bygger på komparativa kulturstudier undersöker diskurser inom politik och media, och det ansvar som åligger nationsstater att skydda invandrade kvinnor från hedersrelaterat våld och säkerställa att jämställdhetspolitiken utformas så att alla kvinnor får omfattas av den på lika villkor. Flera studier påpekar att Tyskland lyckats sämre med detta jämfört med Nederländerna och Storbritannien. I de här studierna påpekar författarna att tysk politik och media på ett ensidigt sätt pekar ut familjer inom vissa invandrargrupper, särskilt muslimer, som särskilt våldsamma mot kvinnor och flickor, med följderna att statliga myndigheter försöker begränsa invandringen, främst från muslimska länder, i syfte att skydda kvinnor och flickor (Yurdakul & Korteweg, 2020).

En annan forskningsinriktning undersöker hedersrelaterat våld i straffrätten, med studier om bland annat den rättsliga tolkningen av hedersmord i Tyskland över tid (Kasselt & Oberwittler, 2014). Andra exempel är studier om rättsliga reaktioner och straffullämpning i mordfall i jämförelse mellan Indien och Tyskland (Chattoraj & Meier, 2018), och hur tysk lagstiftning om tvångsäktenskap kan inverka på offer respektive förövare (Braun, 2015).

Det största forskningsområdet i det tyska materialet handlar om diskurser om hedersrelaterat våld inom politik och media, ofta direkt kopplade till diskurser om relationer mellan majoritets- och minoritetsgrupper samt till mångkulturalism och integration. Dessa diskurser formar inte bara allmänhetens uppfattningar om dessa frågor. De har också påtagliga konsekvenser för invandrings- och integrationspolitiken, eftersom de bidrar till att förstärka redan rasifierade uppfattningar om heder och kön. Ett exempel finns i en artikel som undersöker tyska tidningsartiklar om tvångsäktenskap och hedersmord under en tioårsperiod (1998 – 2008). Forskarna visar att konstruktioner av sociala, religiösa och rumsliga skillnader tjänar till att homogenisera den liberala demokratins rum genom att exkludera islam, vilket undergräver principen om jämlikhet i det liberala demokratiska medborgarskapet (Ehrkamp, 2010). Ett annat exempel är en artikel som identifierar de dominerande och konkurrerande ramarna för hedersmord såsom de artikuleras i parlamentariska debatter och inom den bredare offentliga sfären. Författaren uppmärksammar de institutionella och diskursiva sammanhang inom vilka dessa teman debatteras och klargör grunden till det förmodade sambandet mellan hedersmord och misslyckad mångkulturalism. Denna analys förklarar de offentliga debatternas och diskursernas oerhörda betydelse, för de sätt varpå mångkulturalism framställs i dagens kulturellt plurala samhällen (Ercan, 2015).

Vissa artiklar lägger särskilt fokus på den starka kopplingen mellan diskurser om hedersrelaterat våld och förståelser av jämställdhet, vilka ligger till grund för strategier för integration av invandrare (Yurdakul & Korteweg, 2020). Åter andra artiklar fokuserar på diskurser om islam, representationer av muslimer, hedersrelaterat våld och jämställdhet (Yurdakul & Korteweg, 2009; 2013; Petzen, 2012; Ramm, 2010). En illustrativ poäng är att diskurser om hedersbrott, särskilt avseende kön, är ett verktyg för att definiera och fördöma muslimska grupper och tilldela dem ansvar för hot mot de förmodat stabila europeiska värderingarna om jämställdhet och sexuell frigörelse. Enligt Petzen (2012) har just rasifierade föreställningar om kön och sexualitet kommit att definiera acceptabla och oacceptabla sätt att vara europé på.

Forskning om tyska förhållanden undersöker också unga män och maskuliniteter genom ett flertal olika vetenskapliga metoder. Forskarna intresserar sig till exempel för unga mäns maskulina hedersövertygelser och huruvida dessa är kopplade till aggressivt beteende (Kollek & Soellner, 2023), samt för hederskultur som en av flera potentiella riskfaktorer för våld (Windzio & Baier, 2009). Här jämförs också unga mäns attityder till den så kallade hederskulturen i Tyskland och Polen. Liksom i andra jämförande studier presenteras Tyskland som en liberal, icke-hederskultur (Szmajke & Kubica, 2003). Det finns också intervjustudier om unga män som gjort sig skyldiga till hedersmord (se till exempel Kizilhan, 2011).

Ett frekvent förekommande studieobjekt i forskningen är personer inom den turkiska minoritetsgruppen, som är en av Tysklands största. Här finner vi dels studier där det empiriska datamaterialet utgörs av registerstudier av turkiska invandrarers levnadsförhållanden, dels diskursanalyser av hur turkar framställs i den tyska offentligheten. Några av studierna om personer med turkisk bakgrund undersöker förekomsten av maskulina hedersövertygelser bland unga män i jämförelse med män med andra etniska bakgrunder (Kollek & Soellner, 2023). Här undersöks också socialiseringen av, och övertygelserna hos, turkiska män som är dömda för hedersmord (Kizilhan, 2011). Några diskursanalyser handlar om hur turkiska invandrare i Tyskland representeras i media i förhållande till hedersrelaterat våld (Korteweg & Yurdakul, 2009; Kosnick, 2011). Andra handlar om att politiska diskurser, såsom ”muslimifieringen av muslimer” vilken inkluderar hedersrelaterat våld, utgör en central aspekt av en diskurs som stigmatiserar muslimer (Ramm, 2010). Sådana framställningar upprättar en binär åtskillnad mellan muslimska (turkiska) och västerländska (tyska) sociala sfärer och värdesystem på lösa grunder. Icke desto mindre är skapandet av sådana binära åtskillnader karakteristisk för Tysklands integrationspolitik, i vilken så kallade ”tyska värderingar” ökar i betydelse, som villkor för tillhörighet i Tyskland (Ramm, 2010.).

Mellanöstern

Israel/Palestina

Det mycket allvarliga våld som pågick i Gaza och på Västbanken när denna rapport skrevs hösten 2024, och det geografiska områdets historiska kontext, har gjort det oerhört utmanande att tolka forskningsmaterialet.

Kring hälften av alla abstracts visade att hedersrelaterat våld anses vara mest utbrett bland icke-judiska minoriteter i Israel.

Hedersmord är den form av hedersrelaterat våld som studeras mest i Israel/Palestina och forskningen intresserar sig främst för de våldsmotiv som härrör ur människors önskan att bevara familjehedern, ofta med utgångspunkt i kvinnors uppförande.

Forskning med Israel/Palestina som empirisk kontext består av 36 artiklar med tyngdpunkt på samhällsvetenskaperna, följda av psykologi, humaniora och ett mindre antal bidrag från medicin samt ekonomi. Den tidigaste artikeln publicerades 1994 och den senaste 2023.

Det mycket allvarliga våld som pågick i Gaza och på Västbanken när denna rapport skrevs hösten 2024, samt det geografiska områdets historiska kontext, har gjort det oerhört utmanande att tolka forskningsmaterialet. Territoriet är, milt uttryckt, omtvistat där historiska och samtida gränser, avgränsningar, ockupation, fördrivning, kolonialism och krig kan rama in området på olika sätt beroende på utgångspunkter och perspektiv.

Det inkluderade materialet skulle kunna delas in i två separata avsnitt baserat på universitetstillhörigheter, men eftersom studierna bygger på empiriska sammanhang som skär tvärs igenom dessa universitetstillhörigheter har vi valt att sammanföra alla artiklar som studerar Israel/Palestina i ett enda avsnitt oavsett territorium. Det beror sannolikt på att vi inte har all information vi hade behövt för att kunna dela upp artiklarna i tydligare geografiska undergrupper. Lösningen blev därför att använda forskarnas egna beskrivningar av det empiriska sammanhang de studerar som är: det ockuperade Palestinska Territoriet, historiska Palestina, Palestina och Israel.

Detsamma gäller de grupper som studeras. Artiklarnas abstracts innehåller en mängd olika termer för att beskriva urvalet av forskningspersoner och -enheter: araber i Israel; palestinier i Israel; palestinsk-arabiska kvinnor i Israel; beduinbefolkningen; beduin-arabisk gemenskap; olika arabiska subgrupper; israeliska araber och muslimska befolkningar; Israels arabiska gemenskap, inklusive muslimer, kristna och druser; arabiska kvinnor i Israel; muslimska kvinnor i Israel. Denna breda och varierande terminologi gör det utmanande att göra övergripande sammanfattningar av studierna. Nära hälften av de abstracts som beskriver studiens urval som en eller flera minoritetsgrupper i Israel, verkar utgå ifrån att hedersrelaterat våld är mest utbrett bland främst landets icke-judiska minoriteter. Artiklarna fokuserar till exempel på utmaningar och behov gällande det sociala arbetets utbud av stöd- och hjälpinsatser (Al-Krenawi & Graham, 1999; Al-Krenawi, 2011; Eisikovits, 2008; Sigad & Tener, 2022), samt enskildas inställning till, och erfarenheter av, hedersrelaterat våld (Ne'Eman-Haviv, 2021; Meler, 2023; Allasad Alhuzail, 2023).

Ett tema i artiklarna är konflikten mellan kulturella sedvänjor och statlig lag, särskilt kring hedersmord i samband med familjheder. Studierna belyser de juridiska snårigheterna när våldet hanteras, där tjänstepersoner måste navigera mellan att respektera kulturella värderingar och att upprätthålla statliga lagar. Ett illustrativt exempel ges av Rabia (2011) som diskuterar rättssystemets kamp för att hantera hedersmord i spänningen mellan kulturell autonomi och utkrävandet av rättsliga påföljder.

Ett annat tema fokuserar på hedersrelaterat våld i det palestinska samhället ur ett palestinskt perspektiv. Artiklarna inkluderar studier av händelser där manliga släktingar som har överträtt sociala eller sexuella normer förvisas från sin familj i allas åsyn (Hamamra & Mayaleh, 2023), hur hedersmord påverkar familjemedlemmar till mördade kvinnor emotionellt och socialt beroende på huruvida mordet har bidragit till att återupprätta en skadad heder eller ej (Khatib al., 2020). I en artikel studeras en ny feministisk och antikolonial rörelse som uppstått till följd av ett konkret hedersbrott (Stagni, 2024).

Hedersmord är den form av hedersrelaterat våld som studeras mest i Israel/Palestina och forskningen intresserar sig främst för våldsmotiv som härrör ur människors önskan att bevara familjehedern med fokus på kvinnors uppförande. Studier kopplar hedersmord till patriarkala värderingar, sociala förväntningar och, i vissa fall, till socioekonomiska faktorer som grogrund för dessa våldsamma handlingar (Gibb et al., 2019; Dayan, 2021). Sambanden mellan attityder, personlighetsdrag och hedersmord studeras också (Ne'Eman-Haviv, 2021).

Fokus på män, maskuliniteter och hedersrelaterat våld är litet i jämförelse med fokus på kvinnor, men två artiklar studerar maskulinitetens roll för hedersrelaterat våld inom beduinska och arabiska samhällen. En studie (Allasad Alhuzail, 2023) undersöker hur maskulinitet konstrueras bland unga beduinska män och belyser de förväntningar om heder och styrka som samhället ställer på dem. En annan studie (Khoury-Kassabri, 2016) undersöker hur begrepp som *familjeheder* bidrar till våldsamt beteende bland unga arabiska och judiska män i riskgrupper, vilket visar att maskulinitet är sammanflätad med social identitet och upprätthållande av hedersnormer.

Jordanien

Forskningsmaterialet beskriver Jordanien som ett land med en hög förekomst av våld mot kvinnor i allmänhet, samt hedersbrott och hedersmord i synnerhet. Därav är flera av studierna intresserade av att identifiera våldets rötter och orsaker, genom att utforska den jordanska kontextens makronivåer.

Studierna är vanligtvis fokuserade på att studera hedersmord som också benämns som kvinnomord. Dessa mord undersöks genom studier av rättsfall, obduktionsregister och kriminalregister, och de ger ofta detaljerade beskrivningar av våldet, offren och förövarna.

Jordaniens geografiska läge mellan områden som präglats av konflikt och krig under flera decennier ger genklang i flera av artiklarna som följaktligen undersöker flyktingars situation. De belyser också det komplexa samspelet mellan patriarkat, tradition och religiösa sedvänjor i kombination med den särskilda sårbarheter som fördrivning till följd av krig innebär.

Forskning med Jordanien som empirisk kontext omfattar 20 artiklar som huvudsakligen har genomförts inom samhällsvetenskaperna, följt av humaniora och ett mindre antal bidrag från medicin, omvårdnadsvetenskap och psykologi. De tidigaste artiklarna är från 2001 och de senaste från 2023.

Jordanien beskrivs i allmänhet som ett land där förekomsten av våld mot kvinnor, särskilt hedersbrott och hedersmord, är hög. Därför är intresset i flera studier att identifiera våldets rötter genom att utforska den jordanska kontexten på makronivå och samspelet mellan traditioner, samhällsnormer, religion och lag. Stort fokus läggs på lagar, lagstiftare och straffrättens roll. Här utforskar man exempelvis lagstiftarens roll för att dessa brott fortgår och påpekar att denne underlåter att sätta existerande lagstiftningsmekanismer i rörelse

(Hayajneh & Alshdaifat, 2022). Andra artiklar blottlägger hur klyftan mellan sociala och juridiska koder påverkar ojämlikhet mellan könen i Jordanien och den juridiska påföljden för hedersbrott (Kaplanian & Gill, 2019). Andra artiklar utforskar hur den bristande jämställdheten i Jordanien och glappet mellan landets sociala normer och lagstiftning påverkar straffen för hedersrelaterade brott (Warrick, 2005). Diskuteras görs också möjligheterna och svårigheterna med att öka stödet för demokratiska protester mot en Jordansk lag som medger straffmildring för hedersbrott och lagen om våldtäkt inom äktenskapet (Nanes, 2003; Al-Atiyat, 2019).

Det fokus som oftast förekommer i det jordanska materialet är hedersmord, som i regel beskrivs som en typ av kvinnomord (se till exempel Salameh et al., 2018; Faqir, 2001; Mahadeen, 2017). Artiklar som granskar dessa mord genom att studera rättsfall, obduktionsregister och kriminalregister ger detaljerade beskrivningar av våldet, offren och förövarna. En studie visar till exempel att de flesta kvinnomord i Jordanien begås av en gärningsman som antingen är offrets partner eller en manlig släkting, oftast en bror (se till exempel Kulwicki, 2002; Al Gharaibeh, 2016). Den farligaste platsen en kvinna kan vistas på är därmed hemmet. Utomäktenskaplig graviditet är ett av de i särklass starkaste motiven för hedersmord (Salameh et al., 2018). Straffet för hedersbrott varierar avsevärt, från ingen dom alls till livstids fängelse med straffarbete. De strängaste straffen utdömdes i fall där offren gift sig utan familjens samtycke och reducerad påföljd tillämpades av rätten i fall där offret var en ensamstående gravid kvinna (Hadidi et al., 2001).

Materialet innehåller också ett par artiklar som studerar ungas inställning till traditionella stereotyper och fördomar om kvinnor (Abutayeh, 2021), vilken inställning elever i årskurs nio har till hedersbrott (Eisner & Ghuneim, 2013) och universitetsstudenters inställning till hur allvarligt de anser att våld i nära relationer är, inklusive hedersbrott (Araji & Carlson, 2001).

Jordaniens geografiska läge, konflikter och krig i angränsande länder, särskilt kriget i Syrien, återspeglas i en rad artiklar som undersöker situationen för flyktingar i Jordanien. Här är fokus ofta ställt på flyktingar som utsatts för våld i nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld, och de vardagspraktiker som bidrar till att upprätthålla hedersnormer (Lokot, 2021). Artiklarna belyser det komplexa samspelet mellan patriarkat, tradition och religiösa sedvänjor, i kombination med de sårbarheter som tillkommer genom utdragen fördrivning på grund av krig, vilket dels hindrar syriska flickor från att få tillgång till utbildning, dels ökar risken för att de ingår äktenskap tidigt (Hattar-Pollara, 2019). I en forskningsöversikt påpekar flera källor att tidiga äktenskap har ökat i Jordanien sedan kriget började i Syrien, särskilt bland syriska flyktingar. Allt detta visar att unga flyktingar är särskilt sårbara för sexuellt våld, genusbaserat våld och tidiga äktenskap (Gausman et al., 2020).

I det jordanska materialet verkar hedersrelaterat våld i allmänhet uppfattas som en del av det genusbaserade våldet. Det uttalade fokuset på hedersmord kan förstås som en återspeglning av det utbredda våldet mot kvinnor, som utgör bakgrunden för åtskilliga artiklars forskningsfrågor. Sammanfattningsvis bidrar det starka inslaget av makroperspektiv till att placera hedersrelaterat våld i skärningspunkten mellan traditioner, samhällsnormer, religion, lag, fattigdom och krig.

Turkiet

I det turkiska materialet diskuteras hedersrelaterat våld oftast som en aspekt av genusbaserat våld. Hedersmord är ett vanligt återkommande fokus i forskningen.

Ett annat vanligt tema är tvärkulturella/-nationella jämförelser, där Turkiet framställs som en kollektivistisk *hederskultur* (culture of honour) och oftast jämförs med individualistiska *värdighetskulturer* (culture of dignity).

Inom en annan vanlig forskningsinriktning i det turkiska materialet undersöks attityder till heder, ofta med fokus på våld mot kvinnor i hederns namn.

Forskning med Turkiet som empirisk kontext består av 83 artiklar, med tyngdpunkt i samhällsvetenskaperna, följt av psykologi, humaniora, medicin och ett mindre antal bidrag från folkhälsa, ekonomi och biokemi. Den tidigaste artikeln är från 1998 och de senaste från 2024. A.K. Üskül är den mest produktive författaren med 11 artikelbidrag följt av S.E. Cross med åtta.

I det turkiska materialet diskuteras hedersrelaterat våld övervägande som en aspekt av genusbaserat våld. Hedersmord är ett återkommande fokus (se till exempel Cesur-Kılıçaslan, 2012; Toprak & Ersoy, 2017, Sev'er & Yurdakul, 2001), oftast i termer av kvinnomord (femicide). *Partnervåld i hederns namn* (intimate partner femicide in the name of honour) och *kvinnomord i hemmet* (domestic femicide) är andra återkommande begrepp. I den turkiska kontexten kallas även mord för hedersmord där den utsattas partner är ensam förövare. I engelskspråkiga sammanhang faller sådana mord snarare under kategorin ”intimate partner violence” och i svenska sammanhang ”mäns våld mot kvinnor” alternativt ”våld i nära relationer”.

Hedersmord och andra mord på kvinnor i nära relationer i Turkiet studeras och problematiseras noggrant (se till exempel Yılmaz et al., 2015b; Nur, 2021). Ett tema som ofta utforskas är offrens identitet, oftast unga kvinnor och hur de bragts om livet (Nur, 2021). Intresset för förövare är också relativt stort, åtminstone i jämförelse med i andra länder. Förövarstudierna bygger på intervjuer med fångar som avtjänar straff för hedersmord. De syftar till att identifiera hedersmordens mönster och dynamik (Doğan, 2016) samt förövares livserfarenheter och motiv till brottet (Doğan, 2020).

Skildringen av hedersmord i media är ett annat återkommande tema i den turkiska kontexten. Ett exempel är en studie som vill förstå hurvida medieskildringar av kvinnomord bidrar till att förstärka allmänhetens uppfattningar om heder och möjligen bidrar till att göda våldet. Artikeln antyder att medier tenderar att använda ett patriarkalt språk när de rapporterar om hedersmord, vilket oavsiktligt förstärker normer som rättfärdigar våld i hederns namn. I skildringarna framställs förövarna som beskyddare av familjehedern, vilket skapar mediediskurser som kan legitimera hedersvåld och göra allmänheten mindre känslig för våldets inverkan på kvinnors rättigheter (Adak, 2022).

Ytterligare ett återkommande tema är tvärkulturella och multinationella jämförelser, där Turkiet alltid framställs som en kollektivistisk hederskultur som jämförs med individualistiska kulturer. I dessa komparativa studier inkluderas till exempel USA, Italien, Tyskland och Storbritannien som jämförelseländer. Forskningsfrågorna handlar bland annat om skillnader mellan könen vad gäller uppfattningen om hedersmord i kollektivistiska respektive individualistiska kulturer (Caffaro et al., 2014), vilka reaktioner man anser är berättigade när hedern hotas (Ceylan-Batur & Üskül, 2022), hur människor i olika länder uppfattar och reagerar på hot mot deras rykte respektive mot deras självkänsla (Günsoy et al., 2020b), samt värderingar kring våldtäkt inom äktenskapet (Gul & Schutser, 2020).

Många av studierna i det turkiska materialet handlar om människors attityder till heder, särskilt de som bedrivs inom psykologi och socialpsykologi. Många av dem har fokus på attityder till våld mot kvinnor i hederns namn (se till exempel Baysan et al., 2021; Yilmaz & Aslan, 2022; Alan Dikmen & Ilknur Munevver, 2020; Yeşilçiçek Çalik, 2018). Urvalen består nästan alltid av universitetsstudenter och akademiker. Skalorna kan ange attityder som kopplas till bakgrundsfaktorer som kön, könsroller, familjetyp och demografi, eftersom socioekonomiska faktorer som dessa har visat sig påverka människors inställning till hedersnormer och hedersrelaterat våld i hög grad. I en artikel finner vi exempelvis att faktorer som att vara man (kön), att inta en maskulin roll (patriarkala normer), att tillhöra en utökad familj (social organisation) och vara född på landsbygden (demografi), är faktorer som korrelerar med en starkare acceptans av våld mot kvinnor i hederns namn (Yilmaz & Aslan, 2022). En annan artikel undersöker vilken roll rättfärdigandet av våld spelar för möjligheten att kunna förutsäga våld. Här undersöks individers acceptans av våld mot kvinnor i Turkiet, deras inställning till hedersrelaterade kontra icke-hedersrelaterade konflikter, deras omsorg om hederskänslan och vilken roll en fundamentalistisk religiös inställning spelar för allt detta (Ceylan-Batur et al., 2023b)

Nordamerika

Kanada

Minoritetsgruppen sydasier ingår i det empiriska urvalet i de flesta artiklar som undersöker förekomsten och följderna av hedersrelaterat våld i Kanada.

Undersökningar av hur man kan utveckla och arbeta med kulturellt sensitiva insatser för minoritetsgrupper är ett återkommande tema i materialet. Här undersöks ofta behovet av kulturspecifik och tvärkulturell kompetens bland professionella.

Andra artiklar diskuterar och undersöker diskurser inom politik och medier och utforskar hedersrelaterat våld som en symbol som har intagit en central plats i kanadensiska nationella diskurser.

Forskning med Kanada som empirisk kontext består av 33 artiklar. Här är tyngdpunkten på samhällsvetenskaperna särskilt stark, därefter kommer humaniora och ett mindre antal

publikationer från psykologi, medicin och folkhälsa. Den tidigaste artikeln är från 1996. Sedan sker inget förrän 2009 varefter publikationerna strömmat ut mer regelbundet. Den senaste artikeln publicerades 2023.

I det kanadensiska materialet studeras hedersrelaterat våld inom tre olika forskningsinriktningar: För det första som en levd verklighet för främst sydasiatiska kvinnor och flickor, för det andra som en praktisk utmaning för hjälpinstanser och för det tredje som en diskursiv/politisk utmaning för det kanadensiska samhället. De tre forskningsinriktningarna är sammanflätade på ett ytterst intresseväckande sätt.

De empiriska materialen i studier som undersöker förekomsten och konsekvenserna av hedersrelaterat våld i Kanada, utgörs huvudsakligen av minoritetsgruppen ”sydasiater” (gruppen specificeras inte närmare i artiklarnas abstracts), vilket tyder på att sydasiater utgör en av Kanadas största invandrargrupper från områden som associeras med hedersnormer. Begreppet *familjeheder* förekommer frekvent och ett centralt forskningsintresse i studierna är hur idéer som är kopplade till familjeheder påverkar sydasiatiska kvinnor och flickor. Exempelvis studerar man hur sociala normer riskerar att öka sydasiatiska kvinnors utsatthet för hedersrelaterat våld (Hawa et al., 2018), hur olika psykosociala faktorer påverkar sydasiatiska kvinnors erfarenheter av våld i nära relationer (Tasbiha & Zaidi, 2023), dejtingmisshandel (Couture-Carron, 2020) och hur väl det fungerar att söka hjälp från myndigheter (Blum et al., 2016).

En särskild styrka i den kanadensisk forskningen om hedersrelaterat våld är tillämpningen av intersektionella perspektiv, exempelvis i undersökningar av vilken betydelse kultur, kön och ålder har för sydasiatiska kvinnors och flickors våldserfarenheter (se till exempel Tashiba & Zaidi, 2023; Zaidi et al., 2014; Blum et al., 2016). Ungdomar i allmänhet och unga minoritetskvinnor i synnerhet, står i fokus i många av artiklarna. Här utforskas exempelvis sydasiatiska ungdomars erfarenheter av och uppfattningar om relationer, sexualitet och dejting med koppling till deras inställning till familjeheder (se till exempel Zaidi, 2014; Zaidi, 2016). Andra studier fokuserar på minoritetsungdomars egna erfarenheter av olika former för hedersrelaterat våld, såsom emotionellt våld och kontroll, ekonomiskt våld och tvångsäktenskap (Blum et al., 2016), samt andragenerationens sydasiatiska kvinnors och flickors berättelser om hur de tagit sig igenom och gjort motstånd mot det hedersrelaterade våld de utsatts för i Kanada (Mucina, 2021). En artikel fokuserar på begreppet *omfattande kontroll* (excessive control) som en form av psykologiskt kränkande handlingar vilka omfattas av lagstiftningen genom the Youth Protection Act. Artikeln syftar till att bidra med kunskap om fenomenet ”omfattande kontroll” och ger ett förslag på vilka handlingar begreppet kan tänkas motsvara i hederskontexter (Jimenez, 2022).

Artiklar som diskuterar hur stödsystemen arbetar med hedersrelaterat våld samt våld i nära relationer i minoritetsgrupper är vanligt förekommande i materialet. I studierna undersöks behovet av kulturspecifik eller tvärkulturell kompetens inom stödsystemen, samt hur de tillämpar sådana, samtidigt som de erkänner de utmaningar och risker som effekterna av kulturella och rasistiska stereotyper utgör (Aujla, 2021). Inom denna forskning utforskas flera överlappande kulturella element samt tvärkulturell utbildning och interventionsmodeller (se till exempel Milani et al., 2018; Helms, 2015). I fokus för artiklarnas diskussioner behandlas

frågan hur kulturellt sensitiva insatser, som ger verklig hjälp åt individer inom minoritetsgrupper, kan tillämpas och utvecklas.

Ett par av artiklarna diskuterar vilken kulturell kunskap, expertis och behov som professionella aktörer i olika typer av stöd- och hjälpfunktioner kan ha vad gäller att hantera olika former för hedersrelaterat våld. Genom att sammanfoga resultat från intervjustudier med professionella aktörer, policy och debatter efterlyser dessa artiklar nya och bättre sätt att samtala om kultur (se till exempel Abji et al., 2019; Abji & Korteweg, 2021). Detta leder oss till den tredje forskningsinriktningen i det kanadensiska materialet, nämligen artiklar som diskuterar och undersöker diskurser om hedersrelaterat våld inom politik och medier.

I artiklar som diskuterar och undersöker diskurser inom politik och medier utforskas hedersrelaterat våld som en symbol som har intagit en central plats i de i det kanadensiska medvetandet och de nationella diskurserna. Diskurser om hedersrelaterat våld utforskas bland annat avseende reproduktion av nationella gränser och transnationella maktrelationer (Olwan, 2013; Olwan, 2019). Det utforskas i relation till bredare politiska förhandlingar, inklusive diskussioner om nationell identitet och medborgarskap (Zine, 2009), men också som ett fenomen som bygger på etnocentriska förklaringar med följder för hur våldet förstås och hur det undervisas om det (Gill, 2022; Train, 2021). Här studeras också mediernas roll i konstruktionen av gränser mellan olika typer av våld och därmed mellan olika grupper av människor. Ett exempel är att hedersmord beskrivs i termer av kultur och etnisk bakgrund, medan faktorer som dessa tenderar att ignoreras när man använder mer kulturellt neutrala begrepp som *mord inom familjen* eller *partnermord* (se till exempel Sheir & Shor, 2016; Mason, 2015). Det diskursiva ramverk som framkom i medias rapportering om en homosexuell tonårings självmord i Ottawa 2011, respektive om ett hedersmord 2009, studeras i en artikel som visar hur berättelsen om en gränsöverträdande invandrare och en queer person komponeras på ett särskilt sätt genom journalistiska inställningar till och förståelser av religion (Mosurinjohn, 2014).

Sammantaget undersöker den kanadensiska forskningen, så som den framgår av artiklarnas abstracts, hedersrelaterat våld som ett problem bland sydasiatiska minoriteter (särskilt kvinnor och flickor), som ett omtvistat problemområde i Kanada som nationalstat, i den geografiska dynamiken mellan öst och väst samt rasism och i främlingsfientlig högerpolitik.

USA

De flesta artiklar med USA som ett empiriskt sammanhang använder begreppen maskulina hedersövertygelse och/eller *hederskultur* (culture of honour). Skillnader mellan södra och norra USA som framför allt involverar vita män, utforskas genom regionala skillnader i hederskultur, medan forskare som är intresserade av maskulina hedersövertygelse också har studerat hur dessa uppfattningar manifesteras.

Ett par artiklar undersöker hedersrelaterat våld eller hederskultur bland minoritetsgrupper.

Hedersmord är den mest studerade formen av hedersrelaterat våld. Likheter och skillnader mellan hedersmord och andra typer av mord utforskas också.

Forskningen med USA som empirisk kontext består av 120 artiklar med stark tyngdpunkt på psykologi följt av samhällsvetenskaperna, medicin, humaniora, samt ett mindre antal bidrag från hälso- och sjukvårdsyrken, ekonomi och andra områden. Den tidigaste artikeln är från 1995 och sedan dess har publikationsutbudet varit regelbundet, med anmärkningsvärda toppar under 2018 (13 artiklar). De senaste artiklarna publicerades 2024. D. A. Saucier är den mest produktiva författaren med 14 artiklar.

Nästan två tredjedelar av artiklarna undersöker *maskulina hedersövertygelse* och/eller *hederskultur* (culture of honour). De två begreppen används ibland synonymt och ibland är bara ett av begreppen i fokus. Ofta förknippas maskulina hedersövertygelse med hederskultur. I allmänhet används inte hedersrelaterat våld som begrepp i dessa artiklar. Däremot lyfts frågor om skillnader och likheter mellan begrepp och definitioner, utifrån implicita och explicita samband mellan hederskultur, maskulina hedersövertygelse och våld.

Studierna om hederskultur tar utgångspunkt i en Nisbett och Cohens teori från 1996 (Cohen et al., 1996), där skillnader mellan södra och norra USA utforskas och granskas genom jämförelser av regionala skillnader. Enligt denna uppfattning har den amerikanska söderns hederskultur historiska rötter som går tillbaka till invandringen av skotsk-irländska personer ur irländska och skotska herdesamhällen. Studier visar att hederskulturer har negativa konsekvenser på alla nivåer i samhället och är kopplade till en högre förekomst av våld i nära relationer, skolvåld och psykiska problem såsom depression (Gul et al., 2021; Foster & Bock, 2024a; Foster et al., 2021a). Vissa studier fokuserar även på vad de kallar kvinnliga hedersövertygelse inom hederskulturer. De undersöker konsekvenserna av kvinnliga hedersövertygelse och visar att de förknippas med högre nivåer av aggression, större önskan att söka vedergällning, benägenheten att berätta om sexuella övergrepp (Crowder et al., 2022; Foster & Bock, 2024b, Foster et al., 2022a), ovilja att genomgå screening för sexuellt överförbara sjukdomar (Foster et al., 2022b) samt ovilja att genomgå screening och vaccinationer för human papillomvirusinfektion (Foster et al., 2021b; Foster et al., 2023a).

Maskulina hedersövertygelse beskrivs och definieras i termer av mäns behov av att förtjäna, försvara och bibehålla sin maskulinitet. Detta görs ofta genom att förnedra kvinnor och visa aggression gentemot dem och andra individer som uppfattas som feminina (Katzman et al.,

2024). Maskulina hedersövertygelser kretsar ofta kring idén att aggression, till exempel som svar på förolämpningar eller hot, ibland är berättigad och nödvändig (Saucier et al., 2016). Både män och kvinnor kan bejaka maskulina hedersövertygelser, men det vanligaste är att män från olika delar av USA ingår i studiernas empiriska urval och att dessa män ibland jämförs med män i eller från andra länder (se till exempel Günsoy et al., 2020b; Novin et al., 2015; Uskul et al., 2015). Forskare som är intresserade av maskulina hedersövertygelser studerar hur övertygelserna manifesteras. Det sker oftast genom enkäter och experimentella studier som testar de maskulina hedersövertygelsernas koppling till aggression (Cohen et al., 1996), eller mäns reaktioner på hot och förolämpningar (O'Dea et al., 2017; Saucier et al., 2015b), samt hur maskulina hedersövertygelser upprätthålls (Vandello et al., 2008). Flera studier undersöker också de maskulina hedersövertygelsernas konsekvenser.

De specifika konsekvenser av maskulina hedersövertygelser som beskrivs i materialet handlar om sambandet mellan maskulina hedersövertygelser och våld mot kvinnor, samt om våld i nära relationer (Katzman et al., 2024 och Brown, 2018). De yttrar sig även som negativa uppfattningar om transpersoner (Michalski et al., 2022). Flera studier undersöker också hur maskulina hedersövertygelser påverkar mäns egna liv. De visar att det finns en koppling mellan maskulina hedersövertygelser och att män undviker hälsokontroller och behandling för prostatacancer (Foster et al., 2023b), och att de inte avslöjar sexuella övergrepp de utsatts på grund av upplevd stigmatisering och risken för förlust av maskulinitet (Foster et al., 2023c). Ytterligare en konsekvens är ökad risk för självmord (Bock et al., 2021). Maskulina hedersövertygelser studeras även i förhållande till våld som involverar vapen, frågor om säkerhet och politiska ideologier (se till exempel Matson et al., 2019; Saucier et al., 2018b; Martens et al., 2018). Detta kopplar samman heder med bredare samhällstendenser som förknippas med aggression och självförsvar.

Ett par artiklar diskuterar hedersrelaterat våld, eller hederskultur, inom minoritetsgrupper. Till exempel diskuterar två artiklar behovet av intersektionella perspektiv, eller åtminstone perspektiv som omfattar flera nivåer samtidigt, när man undersöker sydasiatiska kvinnors erfarenheter av våld i nära relationer, samt risk- och skyddsfaktorer såsom familjeheder (Tasbiha & Zaidi, 2023; Sabri et al., 2018). Särskilt arabiskatalande amerikaner är föremål för empiriskt intresse i tre artiklar som undersöker genusrelaterade förväntningar inom familjer och minoritetsgrupper (Aboulhassan & Brumley, 2019), kroppslig oskuld (Abboud et al., 2015), samt uppfattningar om och reaktioner på sexuella övergrepp i barndomen (Haboush & Alyan, 2013). Latino-/latinx-minoriteter studeras också avseende hedersrelaterat våld inom familjen (Dietrich & Schuett, 2013) och ungdomars uppfattningar om relationer, sexualitet och preventivmedel (Barral et al., 2020; Killoren et al., 2024). En artikel fokuserar på kvinnlig könsstympning som uttryck för hederspraktiker, genom att studera somaliska flyktingars uppfattningar om kvinnlig könsstympning/omskärelse i USA (McNeely et al., 2016).

Hedersmord är den form av hedersrelaterat våld som studeras mest i USA. Här finner vi också en studie som undersöker hedersmord i USA mellan 1990 och 2021 genom 26 rättsfall. Resultaten bidrar till kunskap om likheter mellan mord på en partner och hedersmord (van Baak et al., 2022). Även andra artiklar utforskar likheter och skillnader mellan hedersmord och andra typer av mord, till exempel genom att jämföra vilken roll heder och skam spelar i hedersmord respektive mord av hbtqi-personer (Henry et al., 2018). Här jämförs också

hedersmord, mord i nära relationer och mord som drivs av hat och begås av högerextremister med varandra (Hayes et al., 2018).

Sydasien

Indien

Heder och hedersrelaterat våld i Indien studeras i förhållande till familjer, grupper och samhället i stort. Definitionerna och beskrivningarna av det hedersrelaterade våldet och dess följder varierar i de olika studierna. Många artiklar förknippar hedersrelaterat våld med våld mot kvinnor och relaterar det till socioekonomiska faktorer såsom fattigdom, kastsystemet och patriarkatet vilka bidrar till bristande jämställdhet.

Den huvudsakliga formen för hedersrelaterat våld som studeras i materialet är hedersmord, som oftast definieras som mord på kvinnor på grund av förövarens uppfattning om att hon har vanärat sin familj, eller sin grupp, eller sitt samhälle.

Ett återkommande ämne i den indiska kontexten är äktenskap som riskfaktor för hedersrelaterat våld, särskilt äktenskap mellan personer från olika kaster. En annan framträdande dimension i materialet är klyftan mellan stad och land, särskilt i artiklar som studerar kvinnors motstånd och aktivism mot hedersrelaterat våld och annat slags våld mot kvinnor i nära relationer.

Forskning med Indien som empirisk kontext består av 40 artiklar med stark tyngdpunkt på samhällsvetenskaperna följt av humaniora och ett mindre antal bidrag från psykologi, medicin och ekonomi samt andra fält. Antalet publikationer har varit stabilt över tid. De tidigaste artiklarna publicerades 2006 och de senaste 2024.

Begreppen *heder* och *hedersrelaterat våld* förekommer ofta i relation till familjer, grupper och samhället i stort, med varierande fokus på definitioner, uttryck och konsekvenser. Många av artiklarna utgår ifrån att hedersrelaterat våld främst drabbar kvinnor och sätter det i relation till socioekonomiska faktorer som fattigdom, kastsystemet och patriarkatet, vilka bidrar till bristande jämställdhet i Indien.

De konkreta uttryck som våld i hederns namn relateras till är tidiga äktenskap, mord i samband med hemgift, våldtäkt, våld i hemmet och barnamord (se till exempel Gandhi et al., 2021 & Standish, 2014). Några artiklar förstår det hedersrelaterade våldet som en rad specifika våldsformer, medan andra artiklar även inkluderar förövarens motiv. Ett exempel på det senare är fäder som slår eller tar avstånd från sina döttrar på grund av brott mot familjehedern (se till exempel Ashokkumar, 2023). Här är det med andra ord inte den specifika formen av våld som gör våldet hedersrelaterat – fäder som slår eller förskjuter sina döttrar – utan fädernas motiv. I ett annat sammanhang där samma våldsgärning utövas utifrån ett annat motiv, förstås våldet – att slå sitt barn – inte nödvändigtvis som hedersrelaterat. Denna åtskillnad är inte specifik för den indiska kontexten, utan snarare ett

illustrativt exempel på den allmänt spridda företeelsen att våldsuttryck empiriskt sett liknar varandra, men förstås och tolkas på olika sätt beroende på förövarens motiv.

Åter andra artiklar tillämpar en förståelse av hedersrelaterat våld som det våld som utövas som en följd av att en person har utsatts för våld. Det kan vara offer för sexuellt våld som inte kan prata om våldsutövningen på grund av risken att förstöra familjehedern och utsättas för ytterligare våld, nu inom familjen (se till exempel Vinay et al., 2022; Mishra, 2023). Här förstås sexuellt våld alltså inte som hedersrelaterat i sig. I stället är det våldet som kan bli en konsekvens av att det sexuella våldet blir känt som kopplas till heder. I och med det blir heder en faktor som gör det svårare för offret att avslöja och anmäla sexuellt våld, vilket lägger sten på börda och bland annat ytterligare påverkar offrets psykiska hälsa negativt.

Den form av hedersrelaterat våld som huvudsakligen studeras i det indiska materialet är hedersmord, oftast definierat som mord på kvinnor på grund av förövares uppfattning om att hon har vanärat sin familj, sin grupp eller sitt samhälle (se till exempel Sneha et al., 2020). Hedersmord är en fråga som handlar om mänskliga rättigheter och vad Singh (2020) beskriver som en ständig kamp mellan universella mänskliga rättigheter och kulturell relativism. Hedersmords rättsliga och juridiska aspekter diskuteras också. Vissa studier belyser till exempel lagarnas otillräcklighet för att begränsa hedersmord (Sneha et al., 2020) eller tyngden i strafflagens påföljder för hedersmord (Chattoraj & Meier, 2018). Sociopolitiska sammanhang, inklusive statens och dess institutioners roll, utforskas också i ett par av artiklarna. Där påpekas polisens bristande effektivitet i brottsbekämpningen och rättsväsendets misslyckande i kampen mot hedersrelaterat våld (Subbalakshmi & Sivakumar, 2016; Afshan et al., 2019). Ett antagande som löper genom samtliga artiklar i det indiska materialet är att offren för hedersrelaterat våld är kvinnor och flickor, även om ett fåtal artiklar också diskuterar mäns och pojkars roller, både som både som offer och förövare (se till exempel George, 2006; Broom et al., 2012; Pujar et al., 2023). En artikel studerar queera relationer och hur familjer använder sig av rättsväsende och polis, i syfte att genomdriva och upprätthålla heteropatriarkat och konform heteronormativitet (Banerjee, 2022).

Ett återkommande ämne i den indiska kontexten är äktenskap, särskilt äktenskap mellan personer från olika kaster, som en riskfaktor för hedersrelaterat våld. Äktenskap mellan kaster diskuteras i relation till en konstaterad ökning av hedersmord i Indien, förändrade mönster avseende val av äktenskapspartner och endogamins betydelse för familjer i de högsta kasterna, samt familjehederns roll i allt detta (Nallathambi, 2023; Ashok & Rupavath, 2022; Goli et al., 2013). Artiklarna beskriver på olika sätt hur samtida förändringar i det indiska samhället, såsom modernitet, det ökande inflytandet av västerländska värderingar, ökad tillgång till utbildning samt ekonomisk tillväxt, kan kopplas till dessa nya mönster – såsom val av äktenskapspartner och den ökade risken för hedersrelaterat våld, huvudsakligen gentemot kvinnor.

En annan framträdande dimension i materialet är klyftan mellan stad och land, särskilt i artiklar som studerar kvinnors motstånd och aktivism mot hedersrelaterat våld och andra former av våld och kontroll i både urbana sammanhang och på landsbygden. Den urbana miljön beskrivs som en riskfylld plats, särskilt avseende sexuellt våld och våldtäkt, men också för hedersmord och syraattacker. Här utforskas exempelvis kopplingarna mellan kvinnors sociala rörlighet, socioekonomi och idéer om respektabel femininitet och heder (Gupta,

2024; Sen et al., 2020). Heder i landsbygden beskrivs som en central kod som styr vardagens alla handlingar och som utgör det nav kring vilket patriarkala könsrelationer organiseras och upprätthålls. Även social mobilitet är vanligt förekommande som forskningsintresse i studier om heder och kvinnors utsatthet på landsbygden (Mishra & Rayaprol, 2023).

Tankar och idéer om heder, genusbaserat våld i allmänhet (det vill säga mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer) och hedersrelaterat våld, verkar vara djupt sammanflätade i det indiska materialet. Det spänner över en mängd sociala frågor och teman, där kastsystemet och klyftan mellan stad och land är tätt sammanflätade med varandra.

Pakistan

Den i särklass dominerande inriktningen i forskningen om Pakistan är empirisk forskning som analyseras genom en rad kritiska teoretiska raster.

En annan forskningsinriktning är studiet av hedersrelaterat våld i ljuset av bristande jämställdhet. I sådana sammanhang studeras kvinnors rättigheter på institutionell nivå genom en mängd olika forskningsmetoder där socioekonomiska och demografiska skillnader ofta framhålls som särskilt betydelsefulla.

Mediers representationer av Pakistan, samt hedersmord och kvinnors rättigheter är ett annat återkommande spår i materialet. Här studeras vanligtvis media som en plattform där värdekonflikter belyses och värderingar påverkas.

Forskning med Pakistan som empirisk kontext består av 63 artiklar med tyngdpunkt inom samhällsvetenskaperna, starkt följt av psykologi, humaniora, medicin och ett mindre antal bidrag från hälsovetenskaperna, samt ekonomi. Den första artikeln är från 1999 och den senaste från 2024.

Den i särklass dominerande inriktningen i forskningen om hedersrelaterat våld i Pakistan är studiet av hedersmord, som analyseras genom en rad kritiska raster. Bland dessa studier finner vi forskning om rättsliga ramverk, kulturella traditioner och sociopolitiska faktorer som inflytande. Lagstiftning, rättsliga påföljder och advokaters och offers berättelser studeras ingående (Nasif & Ahmed, 2022) liksom traditionell rättsskipning visavi statens rättsprinciper (Ishaq & Bashir, 2023). Hedersmord studeras även i relation till de sociokulturella institutionernas sätt att fungera i ljuset av politikens lagstiftande roll (Afshan et al., 2019). Frågan om hedersmord studeras också genom religiösa texter såsom fundamentalistiska islamiska läror och skrifter (Muhammad et al., 2012). Sambanden mellan bristande läskunnighet, utbildning och hedersmord i landsbygdsområden är ett annat studieobjekt (Bangash et al., 2018).

Huvudfokus i de flesta studierna är kvinnor och flickor som offer och män som förövare. Enligt några studier (Hadi, 2020; Ishaq & Bashir, 2023) är hedersmord i Pakistan ett omfattande problem, med mer än 1000 kvinnor dödade i hederns namn varje år (Hadi, 2020). Fenomenet beskrivs som ett resultat av en överväldigande brist på jämställdhet i det pakistanska samhället. Frågor såsom underrapportering av dessa brott och uteblivna straff

för förövarna utforskas exempelvis genom studiet av institutionell misogyni och bristande jämställdhet inom landets myndigheter (Hadi, 2020). Hedersmord studeras också med fokus på vilka som är förövare respektive offer, vilka motiv som åberopas och vilka vapen som använts av forskare som utvunnit data ur berättelser i dagstidningar, samtidigt som de reflekterar över den begränsade tillgången på data. (Nasrullah et al., 2009). Forskarna noterar att många fall sannolikt kommer att förbli okända och oupptäckta.

Här finns också studier som undersöker människors inställning till hedersmord i Pakistan (Huda & Kamal, 2022; Huda & Kamal, 2020; Rahim et al., 2018; Shaikh et al., 2015). I sådana sammanhang studeras oftast universitetsstudenters attityder, ofta utan att kön framhävs som en faktor. Faktorer som däremot framhävs är demografi, om deltagaren bor på landsbygden eller i en stad, ålder och slutligen tillhörighet i ett utökat familjesystem eller i en kärnfamilj (Huda & Kamal, 2022).

En annan forskningsinriktning i det pakistanska materialet är hedersrelaterat våld i ljuset av bristande jämställdhet (Ashraf et al., 2017; Hadi, 2020). I sådana sammanhang studeras kvinnors rättigheter på institutionell nivå genom en mängd olika metoder, där socioekonomiska och demografiska skillnader ofta framhålls som särskilt betydelsefulla. Kvinnors rättigheter på landsbygden beskrivs som betydligt färre än i städerna. Socioekonomiska åtgärder såsom bättre utbildnings- och sysselsättningsmöjligheter samt ökat socialt och politiskt deltagande (mobilitet) föreslås, i syfte att skapa förutsättningar för förändring av sociala normer och sedvänjor (Ashraf et al., 2017). Socioekonomiska faktorer och social status har också stor betydelse för hedersnormer och tidiga äktenskap. Forskare påpekar att varken skam och heder, eller kvinnlig sexualitet och kyskhets bör särskiljas från socioekonomiska hierarkier och ojämlikheter (Miedema et al., 2020).

Hur hederskodexar villkorar och begränsar kvinnors vardag och följderna av det, är ytterligare ett återkommande tema. Ett exempel finner vi i en artikel som utforskar kvinnors tillgång till hälso- och familjeplanering. Artikeln visar hur kvinnors mobilitet begränsas på grund av hedersnormer, vilket går ut över deras möjlighet att få tillgång till hälso- och sjukvård, anställning och utbildningsmöjligheter (Khan, 1999). Ett annat exempel är en artikel som fokuserar på hur överlappande av social klass och socioekonomiska ojämlikheter, samt patriarkala normer om izzat (heder, respekt), vidmakthåller ogynnsamma förhållanden för kvinnliga entreprenörer som producerar eller säljer varor och tjänster (Shah et al., 2024).

Mediers representationer av Pakistan, samt hedersmord och kvinnors rättigheter är ett återkommande spår i materialet. Här studeras vanligt vis media som plattform, där värdekonflikter belyses och värderingar påverkas. Ett återkommande exempel är hur en prestigefylld engelskspråkig tidning i Pakistan rapporterade nyheter och publicerade artiklar och ledare som diskuterade och analyserade hedersmordet på sociala medier-fenomenet Qandeel Baloch, där tidningen konstruerade liberala och traditionella värderingar om kvinnofrågor i Pakistan (Hussain & Umer, 2019). Qandeel Baloch var en pakistansk fotomodell, skådespelerska och feministisk aktivist, och Pakistans första kändis på sociala medier, som 2016 mördades av sin bror. Qandeel Balochs död utlöste en allmänt utbredd upprördhet och en policydebatt kring frågor om hedersmord, digitala rättigheter och sexpositiv sexualitet i Pakistan och dess diasporor (Shroff, 2021). Fallet är föremål för analys i flera artiklar om medier och diskurser om hedersmord. Debatten som följde handlade också

om mediernas roll i förhållande till hedersmord och de säkerhetsrisker som konstant övervakning och granskning ger upphov till (Nisar et al., 2020). Fallet Qandeel Baloch och medierepresentationer används också för att utveckla, fördjupa och bredda mediediskurser (se t.ex. Rizwan, 2022; Shroff, 2021). I en annan artikel sätts fokus på Qandeel Balochs liv och det arv hon lämnar efter sig, genom de ekonomiska sammanflätningarna mellan heder, rasifierad etnicitet, kolonialism, sexuellt våld och sociala medier, i skärningspunkten mellan globaliserad anti-svarthet och hedervärd brunhet som globalt kapital (Shroff, 2021).

DEL II

Sammanfattning

Heder som social kontrollmekanism

Materialet visar i sin helhet på en mångfald av perspektiv och ingångar beträffande hedersrelaterat våld, från våldets uttryck, omfattning och följder, till vetenskapliga förklaringsmodeller. Det sammantagna materialet visar också att heder fungerar som en social kontrollmekanism, som reglerar människors sociala uppförande genom påtvingad konformitet med grupp-specifika sociala normer där normavvikelse bestraffas hårt. Följaktligen är hedersrelaterat våld ett redskap i upprätthållande av normer genom kollektivt sanktionerad bestraffning. Det här är ett rimligt sätt att på ett övergripande plan förstå hedersrelaterat våld, men det väcker också flera frågor att utforska vidare. Om nu, till exempel, kollektiv bestraffning och sanktioner utgör kärnan i förståelsen av hedersrelaterat våld, behöver frågan om vad ett "kollektiv" är diskuteras. Sådana frågor väcks i beskrivningarna av länderna, vilka visar på ett stort behov av ytterligare studier av dels vilka kollektiv som avses, dels vilka kriterierna är för att våld på mikro-, meso- och makronivåer ska kunna ses som hedersrelaterat. Några av de kollektiv som beskrivs i materialet är kärnfamiljen, den utökade familjen/släkten, ett samhälle (community), en region eller delstat och en rad kriminella organisationer. I den amerikanska kontexten diskuteras till exempel hederskultur inte primärt som familjekultur, utan snarare som en kultur som är förankrad i en region som omfattar vissa delstater i södra USA. I den italienska kontexten diskuteras i stället ofta kriminella organisationer som stöder maskulina hederskoder för att utöva social kontroll. Andra exempel handlar om hur hederskoder reglerar och begränsar kvinnors vardagsliv i Pakistan, eller hur familjeheder påverkar sydasiatiska kvinnor och flickor i Kanada.

Ett gemensamt tema i materialet är hur faktorer som kultur, religion, tradition och patriarkat avgränsar och inramar kulturella definitioner av hedersrelaterat våld. Exempelen är flera. De handlar bland annat om hedersrelaterat våld som uttryck för den skarpa åtskillnaden mellan könen i Pakistan och om det våldsrättsfärdigande som hör samman med och definierar hedersrelaterat våld. Det handlar om fundamentalistiska religiösa rörelser som uppfattas som hederskultur i Turkiet, om hedersrelaterat våld som politiskt begrepp, som används i syfte att stärka eller försvaga symboliska gränser mellan minoritets- och majoritetsgrupper i det nederländska samhället. Det handlar också om hedersmord som beteckning på kvinnomord i Jordanien, och fluktuerande definitioner av hederskultur, utifrån de kontraster som framträder i komparativa undersökningar i Spanien. Alla dessa sätt att närma sig, studera och förstå hedersrelaterat våld – och många fler som beskrivs i denna del av rapporten – belyser komplexa intersektionella aspekter av heder, våld och kön. Den sammantagna forskningen uppmanar till eftertänksamhet och grundlighet i undersökningar av, och diskussioner om, hederskulturer och hedersrelaterat våld.

Det koloniala och imperialistiska inflytandet är påtagligt i denna del av rapporten, som placerar frågor om hedersrelaterat våld på geografiska och historiska kontinuum. Fokus på sydasiatiska minoriteter i Storbritannien är ett exempel på det koloniala inflytande som

framkommer i materialet, ett annat är effekterna av global ojämlikhet och krig, som tvingar fram migration och producerar stora minoritetssamhällen.

I studierna är sambandet mellan maskulina hedersövertygelser och nationalistiska, högerextrema och vapenvåldsbejakande attityder tydligt, vilket visar på skärningspunkten mellan heder, våld, kön och nation.

I materialet finns också gott om diskussioner om lagstiftning, vilka belyser de vanligt förekommande utmaningar som parallella regelsystem medför i många länder på grund av att uppfattningar om hedersrelaterat våld, och därmed även skyddet från det, skiljer sig åt mellan de olika rättssystemen. Parallella rättssystem kan vara nationell lag, delstatlig rättsskipning och traditionell rätt. Det finns även exempel på hur nationell lagstiftning kan bidra till att främja hedersrelaterat våld, samt begränsa queera personers självständiga livsuttryck, på grund av låg legitimitet och svag implementering.

Mångfalden av kulturella uppfattningar, om såväl hedersrelaterat våld som vilket ”kollektiv” som är i fokus, pekar på nödvändigheten av att tillämpa både partikulära och universella perspektiv. Det kräver att både lokala och globala kontexter beaktas när man försöker förstå och förebygga hedersrelaterat våld. En annan aspekt av detta är kollektiv kontra individ, vilket väcker frågor om individuellt aktörskap. Många studier undersöker individers attityder och handlingar och de individualpsykologiska aspekterna av heder och våld. Här pekar forskningen på komplexa dynamiker som resulterar i att individer, ofta män men inte alltid, agerar våldsamt mot andra, ofta kvinnliga partners eller döttrar, på grund av den kränkning av deras heder de erfar. Detta till synes individuella våld kan vara förknippat med familjeheder, som i sådana sammanhang ses som en förlängning av mannens personliga heder. Materialet inbjuder med andra ord till fortsatta undersökningar av dynamiken mellan heder, individ och kollektiv.

Fastän de dominerande forskningsspåren i de 13 länder som beskrivits i detta avsnitt empiriskt sett fokuserar på olika våldsformer, såsom hedersmord i Turkiet och Pakistan, hedersrelaterat våld i Storbritannien och hemgiftsmord i Indien, kan några generella beskrivningar göras.

Först och främst förstås och beskrivs hedersrelaterat våld som en aspekt av genusbaserat våld i allmänhet, även när det handlar om specifika uttryck för hedersrelaterat våld, såsom tvångsäktenskap, hemgiftsmord och yttre kontroll genom våld. Hedersmord är ett undantag från denna regel då flera studier fokuserar på hedersmord som en extrem och särartad form av våld. Ändå undersöks och studeras hedersmord ofta i relation till, eller i jämförelse med, andra former för genusbaserat våld.

För det andra studeras de våldsamma och negativa konsekvenserna av att leva i samhällen med starka hedersnormer i många artiklar. Här beskrivs allvarliga konsekvenser av våld och övergrepp, såsom motstånd mot att berätta om sexuellt våld eller barnmisshandel, och särskilda svårigheter med att lämna destruktiva relationer. Andra återkommande exempel på konsekvenserna av att leva i en hederskultur eller med hedersnormer är försöken att dölja en graviditet och tvekan inför att söka medicinsk eller psykiatrisk vård, samt en tendens att visa aggression.

För det tredje beskrivs hedersrelaterat våld som en symbol för upprättande av gränser mellan grupper. Materialet visar att diskursiva riktningar inom medier och politik spelar stor roll för hur hedersrelaterat våld uppfattas av allmänheten. Vi ser exempel på hur mediernas framställningar av hedersrelaterat våld i många länder förstärker stereotyper och processer där invandrare andrafieras. Det finns dock också flera exempel på medierepresentationer som utmanar stereotyper. Politiskt och policydrivna diskurser om hedersrelaterat våld speglar ofta kulturalistiska, samhälleliga attityder gentemot minoritetsgrupper. De framställer också hedersrelaterat våld som en fråga om kultur som är frikopplad från majoritetssamhället.

Studier av mobilitet och hedersrelaterat våld förekommer i de flesta länder. I sådana studier undersöks relationen mellan mobilitet och hedersrelaterat våld som en faktor som kan försvaga eller förstärka hedersnormer och hedersrelaterat våld. De huvudsakliga mobilitetsformerna är transnationell och nationell migration samt ekonomisk mobilitet. Särskilt transnationell (extern) och nationell (intern) mobilitet genom migration undersöks ofta, för att förstå och förklara människors utsatthet för hedersrelaterat våld.

Ett exempel är att invandrade minoritetsgrupper i europeiska länder och i Kanada studeras, men vilka grupper och vilken typ av våldsutsatthet som är i fokus skiljer sig åt mellan länderna och speglar demografiska mönster, kulturella sammanhang och politiska system i dessa länder.

Skillnader mellan olika invandrade minoritetsgruppers hedersnormer och hur de förändras över tid, genom generationsskiften till exempel, och effekterna av majoritetssamhällets inkludering och exkludering utgör också viktiga forskningsfrågor i flera artiklar. Även klyftan mellan landsbygd och stad beskrivs i många asiatiska studier, till exempel om Indien. Studierna visar att hedersrelaterat våld huvudsakligen är ett agrart fenomen som uppstår i den inneslutning på landsbygden som Indiens allmänt låga mobilitet ger upphov till. Samtidigt begränsas kvinnors totala mobilitet även i urbana områden, genom den ökade risk för sexuellt våld, syraattacker och social kontroll som fysisk mobilitet kan ge upphov till. På detta sätt verkar urbanisering både vara en välsignelse och en förbannelse när det gäller kvinnors och flickors exponering för hedersrelaterat våld. En annan typ av mobilitet i materialet är ekonomisk mobilitet, exemplifierad av äktenskap mellan personer från olika kaster i Indien. Det ses som tecken på en ny sorts ekonomisk mobilitet, som orsakar generationskonflikter och ökar risken för hedersrelaterat våld inklusive hedersmord.

När det gäller idén om heder som social kontrollmekanism så bidrar mobilitet till människors möjlighet att bli en del av många olika grupper, vilket löser upp de starka banden till familjen, släkten och andra primärgrupper. Det är emellertid tydligt att de levnadsförhållanden som är gynnsamma för hedersnormer och hedersrelaterat våld, såväl på indiska landsbygden som i Dhaka, Toronto eller Stockholm, gör dessa möjligheter högst ojämnt fördelade mellan olika samhällsmedlemmar.

Vilka är människorna som fångar forskarnas intresse?

I alla de länder som studerats beskrivs framför allt kvinnor och flickor som offer för hedersrelaterat våld, även om ett fåtal artiklar fokuserar på män och pojkar som offer. Det är åtskilliga grupper vi lär oss lite eller ingenting om genom att läsa artiklarnas abstracts. När det

gäller unga människor beskrivs de nästan alltid som antingen offer eller förövare, medan kunskap om äldre individers potentiella sårbarhet, oavsett kön, saknas i materialet. Forskning om queera personer är närmast obefintlig och vi har inte hittat någon forskning alls om personer med intellektuella eller fysiska funktionsnedsättningar.

Som nämns ovan används hedersrelaterat våld som en kraftfull symbol och redskap för att utstaka och begränsa människors handlande, men också för att upprätta eller definiera gränser mellan minoriteter och majoriteten i givna samhällen, för att dra gränser mellan ett vi och ett dem. Men vilka kategorier av människor är det som beskrivs i forskningsmaterialet? Majoriteten av studierna undersöker kvinnor och flickor från etniska minoritetspopulationer i egenskap av offer för hedersrelaterat våld, och en tydlig gräns dras mellan vita majoritetsbefolkningar och invandrade minoriteter, oftast muslimska. En liknande gränsdragning kan iaktas i forskning om länder i Mellanöstern, till exempel Turkiet, där skiljelinjerna dras mellan den turkiska majoritetsbefolkningen och den kurdiska minoriteten. Denna dynamik är mindre uppenbar, men fortfarande närvarande, även i andra sammanhang. I de flesta asiatiska länder handlar det snarare om gränsdragningar som blottläggs i analyser av institutionaliserad ojämställdhet mellan könen, rigida socioekonomiska hierarkier och sociala ojämlikheter. Klyftan mellan landsbygd och stad är ännu en vanligt förekommande gräns, där fattiga kvinnor och flickor från landsbygden beskrivs som de i särklass mest utsatta. Hedersrelaterat våld som symbol för social kontroll placeras i regel någon annanstans än i majoritetsbefolkningen, alldeles oavsett om gränsen dras längs etniska gränser mellan majoritet och minoriteter eller mellan stad och land. Det är mycket intressant att den förra enheten (majoritet eller stad) alltid representerar modernitet och den senare (minoritet eller land) traditionalism.

Ungdomar är ytterligare ett centralt tema i materialet, som vanligtvis avser unga kvinnor och flickor även om unga män och pojkar också förekommer. En del av forskningen, särskilt i Kanada, Italien, Sverige och Storbritannien, fokuserar på yrkesverksamma som arbetar med unga. Här studeras de yrkesverksammas erfarenheter och behov, samt de utmaningar de står inför i arbetet med hedersrelaterat våld. Hur unga själva förstår sin situation, sina behov och sina utmaningar har studerats i betydligt lägre utsträckning. I de få studier som finns på det temat ligger fokus på misslyckade insatser från yrkesverksamma. Därmed är ungdomars behov och önskemål ett område som kräver betydligt större utrymme i forskningen framöver. Det gäller både studier av ungdomar med personliga erfarenheter av utsatthet för hedersrelaterat våld eller mer allmän erfarenhet av att leva i en hederskontext. Fokus behöver vara på vad som är viktigt för dem, hur *de* behöver bli bemötta och vilken typ av stöd *de* behöver. Förslag på stöd, hjälp och insatser som de unga själva formulerar bör lyftas fram. Trots att ungdomar och barn är representerade i materialet, intresserar sig huvuddelen av studierna för vuxna yrkesverksammas förmåga att utföra sitt arbete med unga. Även andra delar av kunskapsöversikten visar på studier som efterlyser ett större fokus på de våldsutsattas behov.

Delar av forskningen från Jordanien, Turkiet och Pakistan fokuserar på ungas attityder till hedersrelaterat våld, våld mot kvinnor samt patriarkala stereotyper och fördomsfulla attityder gentemot kvinnor. Forskningen visar att vissa unga bejakar traditionella synsätt på våld i nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld, medan andra uttrycker en kritisk inställning till sådana handlingar. Resultaten av sådana studier tyder på att ungas inställning till mäns våld

mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld, formas av ett komplext samspel mellan utbildning, socialisering, stads-/landsbygdsgeografi och exponering för skiftande könsnormer. Detta visar tydligt att det både finns kontinuitet och förändring när det kommer till att förstå hur kulturella perspektiv på hedersrelaterat våld samspelar med socio-ekonomiska faktorer. Resultaten belyser också att förändringar i specifika normer – och med det förändringen av kultur – verkar långsiktigt mer komplexa linjer än ålder och generation. Denna del av forskningen visar också att hedersnormer kan formas och förändras och att de hederskulturer som undersöks och beskrivs i materialet inte är monolitiska block, utan snarare uppvisar stora skillnader både inom och mellan grupper i tid och rum.

Maskulinitet och feminitet, heder och våld

Ett vanligt tema i materialet är hedersrelaterat våld som specifikt uttryck för genusbaserat våld där kvinnor och flickor är de främsta offren och män de främsta förövarna. Ett genusperspektiv på hedersrelaterat våld gör dock inte problemområdet binärt. Genom att tillämpa en intersektionell feministisk förståelse av genus, där idéer om maskulinitet, feminitet och ”queerness” alltid är sammankopplade med förhållanden på mikro-, meso- och makronivå, verkar hedersrelaterat våld kunna strukturera alla involverades möjligheter och levda verkligheter. Den heterosexistiska förståelsen av genus, som ligger till grund för hederstänkandets binära idéer om män och kvinnor, begränsar allas möjligheter till självuttryck i alla avseenden. Det innebär att heder som social kontrollmekanism begränsar kvinnors och flickors sexualitet och beteende genom hot om våld, samtidigt som den definierar förväntningarna på manligt beteende och genom det även exkluderar och bestraffar hbtqi-personer. Hederssystem spelar med andra ord en viktig roll i kontrollen av alla och allas livsuttryck. Några vanligt förekommande aspekter av hedersrelaterat våld som behandlas i materialet är en hög grad av restriktioner, ett ständigt närvarande hot om förlust av heder, och risk för våld om normer bryts eller om det ryktas att de har brutits. Som social kontrollmekanism fungerar dessa aspekter som effektiva medel för att upprätthålla heterosexistiska, restriktiva normer som definierar hur män och kvinnor bör bete sig.

I studierna finns också ett tydligt intresse för hur män tänker och beter sig. Många av studierna undersöker mäns relationer till och tolkningar av heder, i vilken utsträckning de bejakar hedersnormer, samt deras benägenhet till aggressivt beteende när deras maskulinitet hotas. Maskulinitet är både ett explicit och implicit tema i materialet, särskilt i de många artiklarna om maskulina hedersövertygelser och hederskulturer i USA och i Italien, där maskulina hedersövertygelser och legitimering av maffians existens är i fokus. Maskulina hedersövertygelser beskrivs och definieras i förhållande till idén att maskulinitet behöver förtjänas, försvaras och upprätthållas. Detta görs ofta genom att förnedra och visa aggression mot kvinnor och andra individer som uppfattas som feminina. Denna forskningsinriktning fokuserar på restriktiva normer för maskulinitet och heder och konsekvenserna därav. De maskulina hedersövertygelsernas konsekvenser för kvinnor, inklusive våld mot kvinnor och våld i nära relationer, är en aspekt som utforskas. Hur maskulina hedersövertygelser relaterar till negativa uppfattningar om transpersoner är en annan.

Även om vem som helst kan tänkas ha uppfattningar om maskulin heder, är det främst män som ingår i studiernas empiriska urval, även om kvinnor också inkluderas i vissa studier.

Fastän forskning har bedrivits om hur maskulinitetsnormer och hederskoder påverkar kvinnor och personer som uppfattas som feminina, är kvinnors och queera personers egna uppfattningar mindre kända. Till exempel finns det ingen undersökning av hur kvinnor i Italien uppfattar hederskoder, eller hur kvinnor påverkas av sådana i samband med organiserad brottslighet och maffialegitimering.

När det gäller män och maskulinitet är forskningen huvudsakligen intresserade av unga män. I Europa och Kanada är unga män, särskilt inom invandrade minoritetsgrupper, framför allt en källa till intresse som förövare eller potentiella förövare av våld. I väst finns ett intresse av att undersöka om unga män från så kallade hederskulturer är mer benägna att utöva våld än unga män från ”icke-hederskulturer”. Detta studeras i vitt skilda sammanhang såsom genom komparationer mellan södra och norra USA eller mellan etniskt tyska och turkiskt tyska män. Som beskrivits tidigare är definitionen av gränser mellan majoritets- och minoritetsbefolkningar en återkommande utgångspunkt.

Att enbart förlita sig på artiklarnas abstracts har sina tydliga begränsningar, men vi kan ändå se vissa teman kring svårigheterna med att navigera maskulinitet, eftersom forskningen om unga män och deras hedersövertygelser säger något om komplexiteten i att navigera maskulin identitet inom både minoritetsgrupper och det bredare majoritetssamhället. Det framgår att unga män ofta känner sig pressade att förkroppsliga kulturellt specifika föreställningar om heder, för att upprätthålla social respekt inom sin grupp eller sitt samhälle, samtidigt som de anpassar sig till majoritetssamhällets förväntningar. Skärningspunkten mellan kön, etnicitet och social status skapar därmed situationer där efterlevnad av hedersnormer antingen belönas eller stigmatiseras. Allt beror på sammanhanget.

Till skillnad från män, maskulinitet och heder utgör feminitet inte en explicit forskningsinriktning. Exempel finns där femininitet studeras noggrant och med liknande metoder, men i mycket lägre utsträckning. Samtidigt förekommer idéer om femininitet flitigt i forskningen, men oftast implicit. Restriktiva och snäva idéer om ”acceptabel” femininitet och vad som utgör en ”en hederlig kvinna” beskrivs som diktatoriska idéer, som inte bara begränsar kvinnors liv, utan även andras liv, oavsett kön. Definitionen av ”en hederlig kvinna” skiljer sig åt över världen, men forskningen visar att könsnormer begränsar allas livsstilar i alla avseenden. De allvarliga konsekvenserna av detta är ett återkommande tema. De explicita konsekvenser som presenteras i forskningen inkluderar olika former av fysiskt och psykiskt våld mot kvinnor som ses som avvikande från kontextspecifika normer för hederlig femininitet. Det finns också konsekvenser för dem som inte avviker från dessa idéer, utan snarare gör allt de kan för att leva upp till hedersfemininitetens restriktiva normer.

Eftersom de normativa gränserna för acceptabel kvinnlighet är smala i sammanhang där sådana feminitetsnormer råder, tystar och döljer kvinnor allt som riskerar att falla utanför respektabilitetens gränser, för att anpassa sig till idéerna om ”en hederlig kvinna” och genom det undvika det straff som avvikelser från dessa normer kan utlösa. Som tidigare visats är konsekvenserna allvarliga. Forskning om många av de inkluderade länderna pekar på konsekvenser, såsom att försöka dölja erfarenheter av sexuellt våld, stanna kvar i destruktiva relationer, dölja graviditet och att inte söka vård. I vissa fall, Indien och Pakistan till exempel, fokuserar forskningen på allvarliga konsekvenser på mesonivå, såsom begränsningar av kvinnors mobilitet på grund av hederskodex. Den begränsar deras möjligheter till anställning,

utbildning och ekonomiskt oberoende, eftersom arbete utanför hemmet kan resultera i att hedern förloras. Hedersrelaterat våld som mekanism för social kontroll, tjänar helt enkelt till att vidmakthålla genusbaserade hierarkier och ojämlikheter.

Del III: Villkor för normförändring
och det förebyggande arbetets
betydelse

DEL III

Förutsättningar för förändring och förebyggande insatser

Som framgår av rapportens del ett och två är forskning om heder, genus och våld ett brett, nyanserat och komplext område. Forskarnas olika discipliner, geografiska sammanhang, teoretiska ramverk och metodologiska tillvägagångssätt beskriver, ramar in och förklarar hedersrelaterat våld på olika sammanlänkade sätt. I denna tredje del av översikten ligger fokus på förutsättningar för förändring och förebyggande insatser. Detta är ett återkommande tema i materialet som är högst relevant för alla som arbetar för att få det hedersrelaterade våldet att upphöra.

För att förhindra eller förebygga något måste man veta vad som ska förhindras eller förebyggas och det kräver förståelse för, och hänsyn till, såväl grogrunden för, som komplexiteten, likheterna och skillnaderna i människors utsatthet för våld.

Denna del av rapporten behandlar villkor för förändring och prevention i stora drag och belyser inslag i artikelmaterial som tar upp temat ur olika perspektiv. Två återkommande inslag från del ett och två kommer att utforskas på djupet och i direkt relation till frågor om prevention, nämligen *Kontinuitet, mångfald och förändring*, samt *Diskursens effekt på utbudet av stöd- och hjälpinsatser*. Utöver dessa två inslag ingår även artiklar med fokus på *Förövarstudier och kunskapsinsamling* samt *Att rapportera och blottlägga*. De fyra avsnitten ger sammantaget möjligheter till kunskap om och reflektion över social förändring och prevention på makro-, meso- och mikronivå. Hur artiklarna i respektive tema valts ut, beskrivs var för sig under respektive rubriker.

Kontinuitet, mångfald och förändring

Det yttersta målet med allt förebyggande arbete med mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld mot flickor och kvinnor, är att våld i alla former och sammanhang ska upphöra. Förebyggande av hedersrelaterat våld kräver en djupgående förståelse för våldets olika uttryck och manifestationer, samt för de sociala krafter och dynamiker som ligger till grund för det. I det här avsnittet undersöker vi 19 artiklar där forskningsfrågorna har sådana krafter och dynamiker i fokus.

De utvalda artiklarna utforskar sambandet mellan hedersrelaterat våld i familjen och socioekonomiska villkor i olika länder och regioner. Under den inledande urvalsfasen identifierades artiklar vars abstracts innehöll termerna ”ekonomi”, ”socioekonomi” eller ”sociodemografisk” vilket gav totalt 83 artiklar. En efterföljande granskning av de fullständiga texterna visade att endast 19 av dessa artiklar direkt undersökte olika faktorer som kan vara grogrund för hedersrelaterat våld. Av de 64 som exkluderades gav 61 endast allmänna observationer om det hedersrelaterat våldets ursprung och tre studerade maskulina hedersövertygelser och inte familjeheder. Urvalsprocessen resulterade därmed i 19 studier som erbjuder robusta, empiriska och teoretiska underlag för att förstå familjehederns grogrund. De bygger på intervjuer, etnografiska undersökningar, enkäter och frågeformulär,

samt sekundärt material såsom statistiska data, registerstudier och medierapporter. Studierna spänner över en rad discipliner såsom folkhälsa, genusvetenskap, kriminologi, kulturstudier, medicinska vetenskaper, psykologi och sociologi.

De empiriska kontexter som undersöks i artiklarna är Afghanistan, Burkina Faso, Ghana, Indien, Nepal, Nederländerna, Pakistan, Senegal, södra USA, Schweiz, Sverige, Turkiet och olika palestinska territorier som i artiklarna benämns som Västbanken, Gaza, respektive det ockuperade palestinska territoriet.

Omfattningen av hedersmord är omvittnat svår att fastställa, men många artiklar anger att fenomenet sannolikt ökar globalt. Några använder FN:s befolkningsfond som underlag, där det framgår att 5000 kvinnor årligen dödas i hederns namn, vilket kan vara en underskattning av det faktiska antalet (t.ex. Kulczycki & Windle, 2011). Flera artiklar framhåller också att det registrerade antalet hedersmord har ökat världen över sedan 1989, vilket kan bero på en ökning av rapporteringen snarare än av det faktiska antalet hedersmord (Heydari et al., 2021). Samtidigt konstaterar andra forskare (t.ex. Ince et al., 2009; Karacay Cakmak & Altuntas, 2008; m.fl.) en ökning av mord på kvinnor i regioner som brukar förknippas med hederskultur. Flera studier som rapporterar ökande antal mord på kvinnor avfärdar tanken att dessa mord nödvändigtvis är uttryck för familjeheder (t.ex. Cetin, 2015; Karacay Cakmak & Altuntas, 2008; Yilmaz et al., 2015a; Ince et al., 2009). Artiklarnas argumentation kring huruvida den globala ökningen av mord på kvinnor handlar om hedersmord, eller om den kan ha andra orsaker, kommer att beröras vidare i en senare del av texten.

I texten nedan undersöker vi först hur hederscentrerade grupper och system organiseras i olika kulturella och språkliga kontexter. Därefter beskriver och analyserar vi olika former för hedersrelaterat våld och våldets orsaker enligt artiklarna. Avsnittet avslutas med en kort sammanfattning.

Familjeheder och hedersrelaterat våld

Som framgår av rapportens inledning samt av del ett och del två är heder ett ord med många betydelser. I grund och botten är det ett begrepp som beskriver normer som syftar till att upprätthålla ordning i tätt sammansvetsade grupper som lever under hårda levnadsförhållanden. Även om det finns lokala variationer i hedersbegreppets betydelse, som vi kommer bli varse nedan, kan det generellt karakteriseras som ”det allmänna erkännandet av ens moraliska värde, prestige och sociala ställning” (Heydari et al., 2021, s. 89, författarnas översättning). Genom att grundlägga och upprätthålla sin heder säkrar individer sin plats i det samhälle och den grupp de lever i.

Vi har tidigare nämnt att föreliggande rapport handlar om hederns negativa aspekter, men heder har också ett positivt uttryck som innebär att ”ens hedervärda gärningar ses som en värdefull ägodel. Varken rik eller fattig kan undkomma kravet att göra sitt allra bästa för att leva ett hedervärdigt liv och att skydda såväl sitt eget, som sitt familjenamn, från antydningar eller öppna anklagelser om vanära” (Sev'er & Yurdakul, 2001, s. 971f, rapportförfattarnas översättning). De negativa aspekterna av heder blir särskilt märkbara under extremt hårda levnadsförhållanden, där heder tenderar att bli en besatthet och den enda parameter som människor bedöms efter (Sev'er & Yurdakul, 2001). Det framgår av ett flertal av de 19

artiklarna att hederns negativa sidor är vanligare bland fattiga människor i tätt sammansvetsade och hårt stratifierade grupper/samhällen, vilka är mer måna om sin heder än andra (Sev'er & Yurdakul, 2001; se även Bangash et al., 2018).

Ett genomgående kännetecken för familjeheder och hedersrelaterat våld, inklusive hedersmord, är att våldet utövas inom grupper där den sociala sammanhållningen kretsar kring patriarkalt strukturerad heder (Hasan 2002; Heydari et al., 2021; Ince et al., 2009; Sev'er & Yurdakul, 2001). I sådana grupper är våldet mot kvinnor omfattande (Gibbs et al., 2019). Särskilt två artiklar ger detaljerade beskrivningar av denna dynamik, Hasan (2002) och Sev'er och Yurdakul (2001). Hasan (2002) har granskat tidigare forskning om hedersvåld och genomfört intervjuer med kvinnor som har utsatts för hedersrelaterat våld i de ockuperade palestinska territorierna, medan Sev'er och Yurdakul (2001) undersöker de kulturella och materiella villkor under vilka hedersnormer, hedersrelaterat våld och hedersmord förekommer på den turkiska landsbygden, genom att analysera nyheter i turkiska tidningar i ljuset av sociologisk teori. De två artiklarna beskriver olika aspekter av heder, såsom den uttrycks på arabiska respektive turkiska språk som har många ord för heder, vilket säger något om hederns kulturella betydelser i dessa språkliga sammanhang. Det är viktigt att förstå att begreppet heder innehåller en rikedom av ord och nyanser i de flesta hederscentrerade grupper och att begreppen kännetecknas av både kontinuitet och förändring, beroende på de varierande faktorer som påverkar begreppen i tid och rum.

HEDERNS OCH SKAMMENS NYANSER

Den turkiska kontexten har flera ord för heder, som dels relaterar till en persons individuella heder, dels till en familjs kollektiva heder (Ince et al., 2009; Cetin, 2015; Sev'er & Yurdakul, 2001). Det begrepp som hänvisar till en individs egen hederskänsla är det könsneutrala begreppet *onur*. Detta är viktigt att lägga på minnet eftersom det kan skapa betydelseglidningar. Turkisktalande forskare använder just detta ord (t.ex. Ince et al., 2009) för fenomen som forskare i andra språkliga sammanhang, inte minst i det svenska, kallar genusbaserat våld eller mäns våld mot kvinnor. I den turkiska kontexten hänför forskare i stället termen ”töre”-mord (sedvanemord) till det fenomen som övriga forskarvärlden kallar hedersmord (honour killing). Vi gör vårt bästa för att särskilja och förena dessa betydelser i den text som följer. Ett annat könsneutralt begrepp i det turkiska språkbruket är *izzet* som är ett substantiv för generositet. *Izzet* är också centralt i språken hindi och urdu som talas i Pakistan och Indien (Goli, 2013).

De arabiska och turkiska språken har liknande, könsbestämda ord för heder som knyter an till familjeheder. Orden låter ofta olika eftersom språken är olika, men deras innebörd, det vill säga själva begreppen, är snarlika. Här finner vi arabiskans *sharaf* och turkiskans *serif* som hänvisar till den stolthet och det erkännande en man uppnår genom sina eller sina manliga släktingars prestationer. Vi finner också arabiskans *i'rd* och turkiskans *namus* som hänvisar till en kvinnas kyskhet och sexuella beteende, både före, under och efter äktenskapet.

Skam - *aih* på arabiska och *ayip* på turkiska - är starkt förknippad med *i'rd* och *namus* och har en oerhörd betydelse för en mans och en familjs heder, då det har starka ärftliga konnotationer. Den numera klassiska antropologen Pitt-Rivers (1974), här citerad av Sev'er och Yurdakul, belyser detta väl: ”[Moderns] skam överförs till barnen och en persons brist på

[namus] kan tillskrivas hans födelse. Genom det förstår vi att förolämpning av moderns renhet är den mäktigaste förolämpningen av alla. Efter det kommer den största vanäran för en man från den hustru som undgår straff” (2001, s. 973).

Sev’er och Yurdakul (2001) samt Hasan (2002) förklarar att den kontroll som utövas genom *’rd/namus* är betydligt mer omfattande än den kontroll som utövas av en svartsjuk eller possessiv partner eller make. Det beror på att kontrollen utövas av varje person i en kvinnas sociala nätverk, inklusive av henne själv, medan det senare enbart härrör från en enskild man.

Oskuld är själva navet för *’rd/namus*. Om en obehörig man i en tät hederscentrerad kontext besudlar henne sexuellt, är den enda handlingsmöjlighet *hon personligen* förfogar över för att återupprätta sin familjs heder, att döda sig själv. På samma sätt förfogar män över handlingsmöjligheten att döda den kvinna eller flicka som befläkat hans familjheder (Sev’er & Yurdakul, 2001). Vi kommer att återkomma till denna viktiga aspekt av familjheder, nämligen blodssläktskapets och familjebandens avgörande betydelse för definitionen av hedersmord och hedersrelaterat våld.

Hasan (2002) framför att själva grunden för att legitimera våld mot kvinnor ligger i anammandet implementeringen av ”den kodex av lagar som huvudsakligen är bindande för kvinnor och bestämmer deras beteende, handlingar, önskningar och till och med deras tankar” (Hasan, 2002, s. 2, rapportförfattarnas översättning). Kvinnor tvingas med andra ord till undergivenhet. *Hishma*, på arabiska och *Haysiyet*, på turkiska, är ord som hänvisar till den skam och förlägenhet som en undergiven flicka eller kvinna personligen känner i närvaro av sina manliga släktingar och sin make (Hasan, 2002; Sev’er & Yurdakul, 2001). Tidigare, förklarar Hasan (2002), förknippades *hishma* endast med en kvinnas sexuella beteende, men i linje med strukturella förändringar i det arabiska och palestinska samhället representerar det nu en större och mer allmän kodex för familjheder. Det har till exempel inneburit att en större mängd beteenden omfattas av *’rd* därför att de uppfattas som ett hot mot manlig dominans (Hasan, 2002). Detta är viktigt, eftersom det relaterar till det ökande antalet hedersmord, vilket vi kommer att återkomma till.

I allmänhet är alltså skillnaden mellan manlig och kvinnlig heder i familjhederskontexter radikal, eftersom män kännetecknas av sin heder och kvinnor av sin skam. Manlig heder förknippas med självkänsla och socialt värde (Araji & Carlsson, 2001; Heydari et al., 2021). Den främjar aktivitet och bestäms av mannens prestationer, mod, generositet, klass, sociala status och familjeursprung (Hasan 2002). En man med *sharaf/seref* håller sina löften, står vid sitt ord och står upp mot orättvisa, för sig själv och sina anhöriga (a.a.). *’rd/namus* främjar däremot passivitet samt kyskhets och renhet i den kvinnliga kroppen och sinnet (Hasan, 2002; Sev’er & Yurdakul, 2001). Det kan vara överflödigt att säga att i verkliga livet förkroppsligar inte alla män *sharaf/seref* och inte alla kvinnor *’rd/namus*.

De faktiska orsaker till hedersmord på flickor och kvinnor, enligt artiklarna, är utomäktenskapliga sexuella relationer, äktenskap som ingås genom flickans egen kärlek som drivkraft och utanför den egna klanen eller kastgruppen, egendomstvister, falska anklagelser, utomäktenskapliga graviditeter, barnamord och lagar som underlåter att bestraffa förövare (Huda & Kamal, 2019; Sev’er & Yurdakul, 2001).

De artiklar vi har studerat definierar i huvudsak hedersmord som ett mord på en familjemedlem, som legitimeras av en utökad familj eller släktgrupp, i syfte att bevara familjens ryktbarhet (t.ex. Gibbs et al., 2019). Några artiklar ger mer detaljer och definierar ett hedersmord som mordet på en flicka eller kvinna av hennes manliga *agnatiska* släktingar (blood-kin) – bröder, far, farbröder, kusiner och vuxna söner (t.ex. Heydari et al., 2021; Hasan, 2002; Sev'er & Yurdakul, 2001). Hennes make får däremot inte döda henne om hon har bringat skam över sin familj, såvida han inte är hennes kusin och därmed även hennes blodsfamilj. Annars måste han överlåta mordet till hennes agnatiska manliga släktingar. Det beror på att när en man och hustru inte är blodssläktingar så befläckas inte makens familj av hennes gärningar, enbart hennes agnatiska familj (Hasan, 2002). Om en make som inte är sin hustrus blodssläkting ändå dödar henne är han skyldig att betala en blodslösensumma till hennes agnatiska släktingar. Vad han kan göra i stället är att skicka tillbaka henne till hennes familj och utkräva sin rätt till ersättning för brudpriset och andra utgifter han haft, men han får inte döda henne (Hasan, 2002). I det traditionella palestinska samhället, förklarar Hasan (2002), måste en make som vill mörda sin hustru av svartsjuka eller besittningslystnad i *Prd/namus* namn behärska sig och låta hennes blodsfamilj utföra den blodrenande ritualen. Samma gäller för en make som inte går med på att en kvinnas agnatiska familj skadar henne; han får inte skydda henne från hennes blodsfamilj. Följaktligen kan en make som inte respekterar sin hustrus släktingars rätt att rena sin blodslinje genom straff, själv bli straffad av dem (Hasan, 2002).

När allt kommer omkring är ett hedersmord en offentlig handling, med vilken en familj renar sin blodslinje genom mord på den kvinna som befläckt familjens heder (Hasan, 2002).

Samhälleliga förändringsprocesser och ett i många sammanhang växande fördömande av hedersrelaterat våld och hedersmord har dock förändrat praxis kring hur blodrensningen går till, och avgränsat processen till snävare kretsar där våldet är socialt accepterat. Således döljs dessa reningsprocesser i allt högre grad genom vilseledande påståenden såsom att offret försvann, begick självmord eller råkade ut för en olycka (Hasan 2002; Yilmaz et al., 2015a). En studie från den sydöstra turkiska provinsen Diyarbakir som undersökt utfallen för ett urval av förövare (N=34) efter ett hedersmord (Yilmaz et al., 2015a) visar att gärningspersonerna i 13 fall flydde från brottsplatsen för att undvika den statliga domstolens straff, att 11 av dem överlämnade sig till polisen medan nio försökte dölja brottet, exempelvis genom att gömma offrets kropp i naturen, bränna kroppen, tejpa för offrets mun eller försöka få mordet att se ut som självmord genom påtvingad hängning. I ett fall förlorade gärningsmannen medvetandet på brottsplatsen (Yilmaz et al., 2015a). I detta turkiska sammanhang där straffen för hedersmord är stränga torde gärningsmännen ha varit medvetna om de statligt reglerade straff de riskerade (mellan fyra år och livstid), men straffen har inte haft avskräckande effekt (Yilmaz et al., 2015a). Det ska tillfogas att sänkta straff utfärdades för flera av förövarna som samarbetade under rättegången, erkände brottet och uttryckte skuld och ånger.

Det är också ytterst väsentligt att nämna att det beroende av män som kvinnor i en strikt hederskontext tvingas till och som hela idén om sexuell kyskhets bärs av, är djupt förankrat i hederssystemets ekonomiska ordning, där kvinnor inte har några rättigheter (Hasan, 2002). Arvsordningar medför ömsesidigt beroende mellan familjemedlemmar och generationer inom ett hederssystem och är därmed en av ekonomins grundstenar. Där islamisk lag ger en

kvinnor rätt till hälften av sin brors arv, kräver hederssystemet att hon ger upp det till sina bröder. Denna praxis verkar vara hörnstenen i den patriarkala, ekonomiska politik som hederssystemen gestaltar i en närmast ren form (Hasan, 2002). I utbyte mot sin undergivenhet är hennes bröder skyldiga att försörja och skydda henne, även efter äktenskapet, om hennes man skulle slå henne eller på annat sätt behandla henne illa. En syster som gör anspråk på sin lagliga rätt att arva uppfattas därför som moraliskt förkastlig, vilket kan resultera i *aib* (skam) och leda till att hon blir utfryst eller förvisad (Hasan, 2002).

ÄKTENSKAPSMÖNSTER

Tidiga och arrangerade äktenskap är en praxis som är starkt knuten till hederskulturer och nämns därför i flera artiklar, till exempel Cakmak och Altuntas (2009), Hasan (2002), Nallathambi (2023), Nambiar (2023), Sevrer och Yurdakul (2001) och Miedema et al. (2021). I det här avsnittet utforskar vi äktenskapets betydelse för den ökning av hedersrelaterat våld och hedersmord som uttrycks i artiklarna.

Mot bakgrund av *ʿird/namus* och dess potentiella konsekvenser för familjens heder, har tidiga äktenskap blivit en etablerad praxis som syftar till att förhindra skam och skydda den kvinnliga kroppen mot att bli orenad. Trots det rättsliga förbudet mot tidiga äktenskap i många länder förekommer de fortfarande, både i länder där de är lagliga och i länder där de är förbjudna (Miedema et al., 2021). Den allmänna uppfattningen om den sociala praxisen kring tidiga äktenskap inom hederskontexter där de praktiseras är att de syftar till att förhindra sexuell befläckelse och därmed våld. De fungerar också som en ekonomisk transaktion mellan familjer i en (i regel) asymmetrisk maktrelation där kvinnans familj har lägre status än mannens. Arrangerade äktenskap fungerar således som en möjlighet för kvinnans familj att uppnå uppåtgående mobilitet i den sociala hierarkin (Nallathambi, 2023). Följaktligen har kvinnor i hederscentrerade grupper sällan friheten att själva välja sin make eftersom arrangerade och tidiga äktenskap vanligtvis är fundamentalt viktiga för upprätthållandet av hederssystem, medan kärleksäktenskap uppfattas som hot mot systemet (Hasan et al., 2002; Goli et al., 2013; Nallathambi, 2023; Nambiar, 2021).

TIDIGA ÄKTENSKAP

I samband med omfattande internationella och nationella insatser för att få tidiga äktenskap att upphöra genomförde Miedema et al. (2021) en omfattande studie för att kartlägga, förklara och förstå dynamiken kring tidiga äktenskap i Sydasien och Afrika söder om Sahara genom ett raster av heder och skam. Länderna som ingår i studien är Bangladesh, Nepal, Pakistan, Ghana, Burkina Faso och Senegal. Artikeln bidrar till förståelsen av kontinuitet, mångfald och förändring genom att ”belysa de olika sätt på vilka skam och heder ”fungerar” beroende på tid och rum” (Miedema et al., 2021, s. 330, rapportförfattarnas översättning).

Miedema et al. (2020) noterar att tidiga äktenskap ”anses ha negativa effekter på ungas hälsa och välbefinnande, utbildningsnivåer och framtid, särskilt flickors” (Miedema et al., 2020, s. 329, rapportförfattarnas översättning). I artikeln försöker forskarna identifiera den övergripande dynamiken i tidiga äktenskap som ett sätt att övervinna den skam som är förknippad med unga ensamstående kvinnors sexualitet, skydda familjens heder och sociala ställning och/eller säkra unga kvinnors sociala och ekonomiska framtid. Forskarna framför också att barnäktenskap verkligen är en manifestation av ojämlikhet mellan könen, men de

kvalitativa fokusgruppsstudierna som artikeln bygger på visar samtidigt att förekomsten av tidiga äktenskap är sammankopplad med ”fattigdom och allmän brist på livsval och grundlig sexualundervisning” (Miedema et al., 2020, s. 329, *författarnas översättning*). Medan tidigare studier och insatser tenderar att enbart fokusera på materiella faktorer, menar Miedema et al. (2021) att tidiga äktenskap bör studeras utifrån heder och skam, eftersom dessa koncept formar praktiken.

Studierna i artikeln bygger på kvalitativa och kvantitativa metoder, inklusive semistrukturerade frågeformulär, fokusgruppsdiskussioner och icke-deltagande observation. De inkluderade ett urval av 30 lokala deltagare i mellan två och fyra byar i samma distrikt, men med tillräckliga avstånd emellan för att undvika att information om studien skulle nå deltagare som ännu inte yttrat sig (Miedema et al., 2021). Deltagarna inkluderade byarnas ledare, familjeöverhuvuden med döttrar eller svärdöttrar mellan 12 och 17 år och alla flickor i åldrarna mellan 12 och 17 år i dessa hushåll. Urvalet omfattade också skolchefer och lärare, manliga och kvinnliga elever mellan 12 och 17 år och personal på den närmaste hälso- och sjukvårdsinrättningen.

Den viktigaste likheten mellan barnäktenskap i olika länder som framkommer i artikeln är att barnäktenskap har stor betydelse för unga kvinnor och deras position i samhället. Några unika särdrag hos de olika länderna framträdde också, till exempel oro kring graviditet i Ghana, Burkina Faso och Senegal, sexuella trakasserier i Bangladesh och äktenskap och skam/heder i förhållande till kast i Nepal och Pakistan. Författarna identifierar viktiga skillnader mellan länder när det gäller skammens och hederns karaktär och uttryck. Samtidigt påpekar de att oavsett kontext kan teman som skam, heder, kvinnlig sexualitet och kyskhets aldrig separeras från socioekonomiska förhållanden (Miedema et al., 2021).

ÖKANDE ANTAL HEDERSMORD SAMT BLANDADE KÄRLEKSÄKTENSKAP I INDIEN

I tre artiklar av Goli et al. (2013), Nambiar (2021) och Nallathambi (2023) studeras vilken relationen mellan heder/skam och förändringar i Indiens kastsystem. Med hjälp av data från en nationell undersökning från 2005 ger Goli et al. (2013) insikt i omfattningen av äktenskap mellan personer ur olika kaster, religiösa grupper och socioekonomiska klasser i Indien. De socioekonomiska faktorer som påverkar dem analyseras, samt vad de betyder för hedersrelaterat våld mot kvinnor. Studierna utgår ifrån att omfattningen av hedersmord i Indien stadigt ökar på grund av snabb modernisering, samt att ett konstitutionellt förbud mot kastsystemet och religiös diskriminering från 1948 fått ny och ökad uppmärksamhet sedan början av 2000-talet. Exempelvis började den indiska regeringen i början av 2000-talet att erbjuda 1 000 USD till par som gifte sig utanför sin kast. Beloppet är en enorm summa för många indier och motsvarar en årslön i de fattigaste skikten. Indiens högsta domstol har också engagerat sig i problemet och ”har bett centralregeringen och delstatsregeringarna att vidta fler förebyggande åtgärder mot hedersmord” (Goli et al., 2013, s. 194, *författarnas översättning*).

Den indiska regeringens fördömande av kastsystemet skedde samtidigt som stora strukturella förändringar i den indiska ekonomin. Varje kast har sina egna ritualer, seder och värderingar, så förbudet skapade social och ekonomisk oro och djupa generations- och klasskonflikter (Goli, 2013; Nallathambi, 2023; Nambiar, 2021). Ökad utbildning, sysselsättning,

urbanisering, modernisering och teknisk utveckling har gett upphov till en ny medelklass. Blandäktenskap över kast-, religiösa och klassgränser har blivit mer allmänt accepterade, även om djupt konservativa värderingar kvarstår (Goli et al., 2013; Nambiar, 2021; Nallathambi, 2023). Socioekonomisk utveckling och globalisering har också bidragit till den snabba ökningen av äktenskap mellan kaster då allt fler unga kvinnor gör uppror mot statusäktenskapssystemen och insisterar på att gifta sig av kärlek (Goli et al., 2013). Särskilt de högre kasterna har emellertid bibehållit endogamins traditionella mönster, vilket har lett till en ökning av antalet hedersmord som traditionalisternas respons till barn som självsvaldigt gifter sig över kast-, religiösa och klassgränser (Goli et al., 2013; Nambiar, 2021; Nallathambi, 2023). I grupper som kännetecknas av heder som ett centralt moraliskt värde, i Indien såväl som på andra håll, fungerar äktenskapet som ett verktyg för uppåtgående mobilitet för kvinnans blodsfamilj. Hedersmord i Indien begås vanligtvis när en kvinna inleder en relation med en man från en lägre social kast eller klass utan tillstånd från hennes familj (Nallathambi, 2023).

Således har det snabba skiftet från kastsystemet till ekonomisk klass, som medfört än större ojämlikhet i Indien, gett upphov till djupa klyftor som skakar om samhället (Goli et al., 2013; Nambiar, 2021; Nallathambi, 2023). Den snabba förändringen har förvisso skapat möjlighet till mobilitet, men de traditionella normer som rubbats har ännu inte ersatts av andra normer och former för social sammanhållning. Till exempel har förändringarna i äktenskapsmönster, paradoxalt nog, inte bara lett till att kvinnor gifter sig i senare ålder, utan också resulterat i en nästan universell tillämpning av hemgift som villkor för äktenskap (se även del två, Indien). I detta prekära samhällssammanhang ökar hedersrelaterat våld och hedersmord (Goli et al., 2013; Nambiar, 2021; Nallathambi, 2023). Åldern på kvinnor som ingår blandäktenskap är mellan 25 och 29 år, troligen på grund av att de kommer från högre utbildade klasser i stadsområden (Goli et al., 2013), vilket innebär att de har tillgång till nödvändiga utbildnings- och anställningsvillkor för att utöva sina individuella värderingar och rörlighet.

Alla tre forskare är eniga om att det är viktigt att främja blandäktenskap i Indien, även om generationskonflikter i allt högre grad har förödande följder, såsom hedersmord på både brudar och brudgummar. Nallathambi (2023) betonar att ett samhälles kollektiva medvetande inte kan förändras över en natt, vilket gör att förändringarna kräver regeringsledda initiativ på flera nivåer i Indien. Det kräver: psykosociala insatser i syfte att förebygga eller mildra hedersrelaterat våld; en separat rättsakt som federala och delstatliga regeringar kan nyttja för att ta itu med hedersrelaterat våld, eftersom förövare ofta slipper rättslig påföljd; inrättandet av specialiserade polisenheter med särskild kompetens att hantera hedersrelaterat våld; rättsligt skydd för individer som ingår äktenskap mellan kaster (blandäktenskap); införande av utbildning om äktenskap mellan kaster i läroplaner i grund- och gymnasieskolan, samt på högskolor och universitet.

På spaning efter nya förståelseramar

HEDERSMORD I TURKIET OCH MODERNISERINGENS FÖLJDER

Forskare är till synes eniga om att hedersnormer och hedersrelaterat våld frodas där människor utsätts för utarmade levnadsförhållanden. Flera artiklar använder Turkiet som empirisk kontext för studiet av hedersrelaterat våld, vilket ger möjlighet till en fördjupad analys av de samspelande historiska och samtida faktorer som formar såväl hedersnormer och hedersmord som våld i nära relationer och självmord.

Även i Turkiet anses morderna på kvinnor, inklusive hedersmord öka. För att morderna ska upphöra krävs ”s sofistikerade flerdimensionella lösningar som omfattar kulturella, politiska och ekonomiska dimensioner” (Ince et al., 2009, s. 539), men tyvärr, konstaterar flera artiklar ligger fokus i Turkiet istället enbart på repressiva lagstiftningsperspektiv och strängare straff i en diskurs som styrs av etnocentriska, kulturalistiska och sexistiska fördomar mot arabiska och kurdiska minoriteter, vilket hämmar utvecklingen av nödvändiga förebyggande åtgärder på olika nivåer i samhället (t.ex. Ince et al., 2009; Heydari et al., 2021).

Forskarna som studerar hedersnormer och hedersmord i en turkisk kontext har gjort en stor insats för att kontextualisera dessa i ett historiskt kontinuum med fokus på de turkiska moderniseringsprocessernas historia, som formellt hade sin början kring den nationalistiska, sekulära republikens uppkomst 1923. Flera artiklar problematiserar de så vanligt förekommande kulturella och religiösa förklaringarna till hedersmord i Turkiet och undersöker vilken roll som sociala, ekonomiska och politiska faktorer har för hedersmord i relation till moderniseringsprocesserna (Cetin, 2015; Ince et al., 2009; Sev'er & Yurdakul, 2001). Detta är viktigt och intressant därför att modernisering generellt sett betraktats som en kraft som främjar starka individer och gör livet bättre för alla, inklusive för kvinnor (Cetin et al., 2009; Ince et al., 2009). Så varför ökar då hedersmorderna i de flesta regioner i världen efter mer än 100 år av modern utveckling, utbildning och stigande levnadsstandard? Det verkar som att forskare, från 2001 tills idag, har blivit alltmer intresserade av att studera vad som verkar vara en backlash för kvinnor i moderniseringens, den nyliberala ekonomins och globaliseringens kölvatten.

Flera studier spårar den samtida ökningen av hedersrelaterat våld och hedersmord till militärkuppen som leddes av Kemal Atatürk på 1920-talet och det moderniseringsprojekt som den sekulära republiken drev från 1923 och flera decennier framåt (Sev'er & Yurdakul 2001; Karacay Cakmak & Altuntas, 2008; Ince et al., 2009; Yilmaz, 2015). Kuppen kullkastade det Osmanska rikets och dess sultans gamla religiösa styre och ersatte det med sekulär, demokratisk republik (Sev'er & Yurdakul, 2001; Karacay Cakmak & Altuntas, 2008). Efter en rad lagstiftningsreformer, modellerade efter europeiska länder, ”skildes Turkiet från muslimska stater som har behållit betydligt starkare band mellan religion och andra institutioner, inklusive politik, utbildning och rättssystem” (Sev'er & Yurdakul, 2001, s. 967, rapportförfattarnas översättning). Under dessa förändringsprocesser främjades lika rättigheter för turkiska kvinnor, där polygami, trolovning och brudköp förbjöds och lika rättigheter skrevs in i lagen inom områden som utbildning, anställning, skilsmässa och rösträtt i parlamentsval. Familjen sattes i centrum för samhället och straffen för våld mot nära familjemedlemmar skärptes och blev därmed högre än straffen för brott mot personer utanför familjen (Sev'er & Yurdakul, 2001).

Trots den sekulära republikens ansträngningar har den ekonomiska tillväxten i Turkiet inte hållit jämna steg med ambitionerna sedan den grundades. Sev'er och Yurdakul (2001) skriver att den könsuppdelade arbetsfördelningen har förblivit oförändrad över tid vilket inte gynnat kvinnors självständiga ställning. Det märks bland annat genom att kvinnor på landsbygden fortsätter vara förpassade till hemmet och/eller okvalificerade jobb i småföretag som domineras av män och genom att välutbildade kvinnor i städerna begränsas av traditionella och konservativa kulturella förväntningar, samt har en lägre pensionsålder än män (Sev'er och Yurdakul, 2001). I stort sett och trots "jämställdhetsretoriken är betoningen på kvinnors omsorgsfulla, omhändertagande och självupppoffrande roller överväldigande" (Sev'er och Yurdakul, 2001, s. 969). Till detta kommer att all materiell egendom inom ett äktenskap går till maken vid skilsmässa. Turkiska män uppgav i mitten av 1990-talet att de har rätt att straffa en kvinna som utmanar dem (37 procent av männen i västra Turkiet och 57 procent i östra) (Sev'er & Yurdakul, 2001). Den oerhört starka och inom breda lager av befolkningen accepterade upptagenheten av kvinnokroppen och hennes kyskhets galler hela Turkiet, men den är särskilt påtaglig bland folk som har låg läs- och skrivkunnsighet i landets östra delar, det vill säga bland dem som lider under de svåraste socioekonomiska förhållandena i landet (Cakmak & Altuntas, 2009; Ince, 2009; Sev'er & Yurdakul, 2001; Yilmaz, 2015).

Forskarna konstaterar att den diktatoriska (och i praxis inte så demokratiska) statsmoderniseringen i Turkiet har vidmakthållit snarare än förändrat den traditionella underordningen och objektifieringen av kvinnor, vilket har bidragit till deras fortsatta utsatthet genom ritualer som "sedvanebaserade hedersmord" (töre = sedvana som är de publika, kollektivt sanktionerade mord som i engelsktalande sammanhang kallas hedersmord), där en kvinna mördas eller tvingas till självmord för att gottgöra de moraliska brister hon anses ha (Ince et al., 2009).

Moderniseringen omformade förvisso turkiska kvinnor under 1900-talet till asexuella varelser i den offentliga sfären, samtidigt som de omformades till översexualiserade varelser och handelsvaror i den privata sfären (Ince et al., 2009; Sev'er & Yurdakul, 2001). Forskarna hävdar att sedvanebaserade hedersmord är kopplade till exakt samma mentalitet som styr den moderniserande, patriarkala eliten. Sammantaget visar forskarna rimligheten i att hänföra sedvanebaserade hedersmord i dagens Turkiet till den specifika moderniseringsprocess som skedde i landet – som vidmakthöll kvinnors underordning.

För att få hedersmord att upphöra, argumenterar Heydari et al. (2021) för att vi bör ta intryck av de turkiska forskarna och försöka förstå mordens verkliga orsaker, eftersom de inte förklaras enbart genom ytliga och orientalistiska förklaringar som relaterar till religion och sexism. Heydari et al. (2021) presenterar en feministisk analys av hedersmord som en form av informell social kontroll, med hjälp av den numera klassiske sociologen Emile Durkheim. Forskarna framför att hedersmord i ljuset av Durkheims fördjupande begreppsapparat representerar en "mörk sida av moderniteten", där marginalisering och stigmatisering av sociala grupper och minoriteter spelar en avgörande roll. Sådana processer skapar centripetalkrafter i grupper, vilket resulterar i starkt sammansvetsade, konservativa och konforma samhällen där hederskoder som legitimerar hedersrelaterat våld genereras. Författarna visar att en effektiv strategi för att minska hedersrelaterat våld kräver att sexism och religiös fundamentalism samt systematisk exkludering och stigmatisering bekämpas simultant.

UPPRORSMORD

Cetin (2015) som har studerat det ökande antalet kvinnomord i Turkiet med hjälp av en litteraturgenomgång och statistiska data, bidrar till nya förståelser av kvinnomord genom att introducera begreppet *upprorsmord* (revolt killing). Han börjar med en välkänd turkisk historia om mordet på Ayse Pasali som förövades av hennes make som hon ville skiljas ifrån. Hon hade lämnat in skilsmäsoansökan strax före mordet. Ayse Pasali hade bett om skydd från myndigheterna men de svek henne. Statistik visar att kravet på skilsmässa eller separation är en av de vanligaste orsakerna till kvinnomord i Turkiet. Cetin hävdar att mord som dessa ofta förstås som sedvanemord (hedersmord i internationella termer) och att det är missvisande. I stället bör förklaringarna sökas i spänningen mellan tradition och modernitet och kvinnors nya status i Turkiet under de senaste decennierna, genom vilka statusen hos män som försvarar det patriarkala systemet har försvagats (Cetin, 2015; se även Ince et al., 2009).

Anledningen till att nya begrepp behövs, förklarar Cetin (2015), är att media och tidningar tenderar att stämpla olika fall av kvinnomord som individuellt drivna hedersmord (kan jmf. med passions- eller svartsjukemord i andra kontexter) eller sedvanemord (hedersmord i andra kontexter) och att sådana mord är vanligare i storstadsområden i västra Turkiet än de östra delarnas landsbygdsregioner där stam- och klankulturen fortfarande är stark. Cetin anser därför att termen upprorsmord begreppsliggör dessa kvinnomord bättre därför att det erkänner att sociala förändringar inverkar på kvinnors status som individer. Begreppet upprorsmord fångar de starka spänningar mellan tradition och modernitet som många kvinnor upplever. För att sammanfatta en viktig diskussion som är för lång för den här forskningsöversikten, föreslår Cetin att delar av de mord som förstås som hedersmord i Turkiet idag, i stället förstås som upprorsmord.

ÖKANDE SJÄLMORDSFREKVENSN BLAND TURKISKA KVINNOR

Den ökande självmordsfrekvensen bland turkiska kvinnor i både nordvästra Europa och sydöstra Turkiet under 1990-talet och framåt, har inspirerat sociologisk forskning som presenteras i artiklar av van Bergen et al. (2021) och Karacay Cakmak och Altuntas (2008). I artikel av van Bergen et al. (2021) studeras självmordsförsök och självmord bland unga turkiska kvinnor i Europa och Turkiet. I Karacay Cakmak & Altuntas (2008) genomförs en fallstudie av kvinnliga självmord i Batman-regionen i sydöstra Turkiet.

van Bergen et al. (2021) genomförde en litteraturöversikt av nio studier om självmordsförsök i Europa (Tyskland, Nederländerna och Schweiz), 17 studier om självmordsförsök i Turkiet och 10 studier om självmord i Turkiet. Alla kvinnorna var unga, de flesta stod utanför arbetsmarknaden, några led av psykisk ohälsa eller sjukdom och alla levde i fattigdom. I korthet drog van Bergen et al. (2021) slutsatsen att orsakerna till självmordsförsöken och självmorden står att finna i utanförskap och marginalisering. Utanförskapet hade också kulturella aspekter, eftersom kvinnorna i de europeiska länderna uppgav att de uppfattades som alltför religiösa, medan kvinnorna i Turkiet uppfattades som alltför sekulära. Åter ser vi att snabba förändringar och skevheter i den sociala sammanhållningen och inkluderingen i såväl europeiska som turkiska miljöer utgör rimliga förklaringar (van Bergen et al., 2021).

Karacay Cakmak och Altuntas (2008) som har studerat den ökande självmordsfrekvensen bland turkiska kvinnor i Batman-regionen i sydöstra Turkiet, som länge förknippats med hedersmord på kvinnor, ger liknande förklaringar. I Batman-regionen registreras ett högre antal självmord bland kvinnor än bland män, vilket står i motsättning till fördelningen av självmord mellan könen i övriga världen. Enligt Karacay Cakmak och Altuntas (2008) har media uppgivit att 1 806 kvinnor under 2002–2007 var offer för (moral law murders) med familjemedlemmar som förövare i den sydöstra regionen, medan civilsamhällets organisationer, akademiker och journalister har kopplat självmorden till hedersmord genom påtvingat självmord av familjen.

Ökningen av självmord bland kvinnor, argumenterar Karacay, Cakmak & Altuntas (2008), grundar sig inte i första hand på historiska och kulturella begrepp som *heder* och *skam*, utan snarare på den samtida instabilitet i Batman-regionen som orsakas av interna och externa väpnade konflikter, kränkningar av mänskliga rättigheter, snabb urbanisering, globalisering och migration: ”Allt eftersom byar brändes ner och städer evakuerades, sökte hundratusentals människor skydd i städer som Batman, Diyarbakir och Şanlıurfa. Men jobb var knappa, anständiga bostäder otillgängliga och de gamla sociala reglerna gällde inte längre” (a.a., s. 9), skriver de.

Genom intervjuer framträder ett mönster av ekonomisk, politisk och social oro. En förklaring i linje med detta ges av en intervjupersonerna som är psykiater. Han berättar att han har lagt märke till att de flesta av hans kvinnliga patienter som gjort självmordsförsök var interna migranter. Psykiatern förklarar att påtvingad migrationen skapar traumatisk stress hos människor, särskilt när de möts av kaos: ”Den traditionella sociala strukturen var bruten och det fanns ingenting i dess ställe” (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008, s. 9). Även dessa forskare finner förklaringar till de ökande självmordssiffrorna i sociologen Émile Durkheims klassiska arbete om självmord och förklarar, precis som psykiatern i citatet ovan, att intern migration bryter viktiga band mellan individen och individens sociala system och nätverk. Sådana uppbrott orsakar *anomi*. *Anomi* är ett begrepp som myntades av sociologen Durkheim för att förklara ökningen av självmord i Europa under de snabba moderniseringsprocesserna under 1800 – 1900-talet. Det är personer som känner sig utanför sociala eller etiska normer som begår anomiska självmord (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008).

Karacay Cakmak och Altuntas (2008) frågar sig om dessa självmord är relaterade till hedersnormer, men påpekar att stambaserade relationer där hedersnormer formas och frodas upplöses i allt högre grad. Traditioner och kulturer är ju inte statiska och stambaserade relationer försvagas faktiskt i Turkiet, men de har inte försvunnit. Fast de är på gränsen till utrotning är deras informella regler fortfarande intensiva och levande för migrantfamiljer i städerna, men det är inte hela förklaringen (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008).

Som så många forskare har förklarat så utmanar den turkiska moderniseringsprocessen de traditionella uppfattningarna om orsakerna till sedvanemord (hedersmord) och fast dessa förklaringar är ytterst relevanta krävs ytterligare förklaringar. Enligt *Kamer*, en NGO som arbetar för att främja kvinnors rättigheter och stödja kvinnor som utsatts för våld av nära familjemedlemmar, hade flera kvinnor som senare begick självmord sökt stöd hos organisationen och uppgett att deras liv hade hotats av män eller fäder (Karacay Cakmak &

Altuntas, 2008). Detta visar oss att kvinnomord måste förstås som en fråga om kontinuitet, mångfald och förändring i skärningspunkten mellan tradition, modernisering, urbanisering, migration, krig och så vidare.

Hur socioekonomi, krig och ockupation inverkar på normerna och våldet

Som vi har sett ovan har en kombination av socioekonomiska faktorer såsom analfabetism, låg utbildning och fattigdom djupgående betydelse för familjehederns existens och dess praxis.

Medan flera forskare nämner sådana faktorer i bakgrunden till sina artiklar (till exempel Heydari et al., 2021) finns det studier som undersöker dem mer ingående. Bland dem finner vi en studie om hur socioekonomiska faktorer påverkar människors attityder till våld inom familjen i allmänhet och till hedersmord i synnerhet (Araji och Carlsson (2001). I en undersökning av ett slumpmässigt urval av 953 universitetsstudenter vid två universitet i Jordanien 1995 studerade Araji och Carlsson (2001) studenters erfarenheter av mäns våld mot flickor och kvinnor, inklusive hedersbrott och deras uppfattningar om våldets allvar. Syftet var att studera hur en rad demografiska faktorer påverkade studenternas uppfattningar om våldet. Faktorer inkluderade studenternas kön, om de bodde i en landsbygds- eller stadsmiljö, deras fars och mors utbildning och yrke, samt deras sammantagna inkomst, familjens storlek och antalet bröder i familjen. Resultaten visade att våld är vanligt i jordanska familjer, främst mot kvinnor. Studien visar också att social klass och socioekonomisk status spelar roll i människors uppfattningar om våld på ganska komplexa sätt. I allmänhet var föräldrarnas högre yrkesstatus förknippad med mer negativa uppfattningar om våld bland elever (Araji & Carlsson, 2001).

I en studie genomförd i en illitterat stambaserad kontext i Pakistan har Bangash et al. (2018) undersökt de komplexa utbildningsrelaterade, sociopolitiska och kulturella sammanhang där hedersmord ofta förekommer. De utgick ifrån rapporter som visar att andelen hedersmord är högst i de mer agrara provinserna i Pakistan. Syftet med studien var att undersöka analfabetismens inverkan på förekomsten av hedersmord (Bangash et al., 2018). Studien genomfördes genom intervjuer med 377 slumpmässigt utvalda respondenter. Resultaten pekade på ett signifikant samband mellan utbildning och hedersmord. Studien visade att läskunnighet bland män och kvinnor resulterar i en minskning av hedersnormer och därmed även andelen hedersbrott. Personer med lägre utbildning rapporterade större efterlevnad av hedersnormer och acceptans av hedersmord, samt en rädsla för att skicka flickor och kvinnor till utbildningsinstitutioner, eftersom det ansågs kunna äventyra vidmakthållandet av hedersnormer i efterföljande generationer. Däremot uppgav mer utbildade personer, särskilt läskunniga kvinnor, mindre efterlevnad av hedersnormer och mindre rädsla för att skicka flickor och kvinnor till utbildningsinstitutioner (Bangash et al., 2018).

I ytterligare en studie av attityder till hedersmord i Pakistan, konstaterar Huda och Kamal (2019) att hedersmord förövas i nästan alla delar av landet. Syftet med denna studie var att undersöka människors uppfattningar om vilka som rättfärdigar hedersmord genom frågor om vem som ska lastas för hedersmord som har begåtts, offer eller förövare. Som underlag användes berättelser om hedersmord som ägt rum, varav några delgetts av

forskningsdeltagarna själva, och andra hade publicerats i olika tidningar. Berättelserna om hedersmorden presenterades för 245 manliga och 209 kvinnliga intervjupersoner som var advokater, sociala aktivister, poliser, journalister och förövare. Resultaten visade att jämfört med kvinnor var män mer benägna att rättfärdiga hedersmord genom att tillskriva offret ansvar för mordet, medan deltagare som bodde på landsbygden var mer benägna att rättfärdiga hedersmord jämfört med deltagare i stadsområden (Huda & Kamal, 2019).

I en studie om det ökande antalet hedersmord bland arabiska subgrupper i Israel (exklusive Västbanken, Gaza och Östra Jerusalem) undersökte Dayan (2021) kulturens och religionens inverkan å ena sidan och socioekonomiska faktorer å den andra. Grundat på nationella data om hedersmord på kvinnor inom dessa grupper under perioden 2010–2015 jämfördes olika arabisktalande grupper med varandra med hjälp av en rad sociala faktorer. Slutsatsen är att förekomsten av hedersmord skiljer sig åt mellan de olika arabiska subgrupperna. Med hänvisning till att många arabiska subgrupper i Israel delar kulturella värderingar med varandra – till exempel kollektiv identitet, familjeheder och patriarkala normer påpekar Dayan (2021) att resultatet poängterar de socioekonomiska levnadsvillkorens betydande roll för hedersrelaterat våld och hedersmord.

De socioekonomiska mönster som Dayan (2021) identifierat tyder på att fattigdom och trycket från en snabbt accelererande modernisering har bidragit till att antalet hedersmord på kvinnor ökar. Hasan (2002) som också studerat hederssystem i palestinska grupper i Israel ger ett konkret exempel på hur moderniseringen inverkar på hedersmord. Hasan skriver att förskjutningen mot ett alltmer kapitalistiskt samhälle har gett palestinska kvinnor inom hederssystem tillgång till anställningar och löner. Lönearbetet har emellertid inte ökat deras frihet, utan i vissa fall snarare minskat den. Hasan berättar till exempel om ogifta kvinnor som förväntas överlämna sin lön till sin far i utbyte mot att de tillåts arbeta. Fadern låter dem endast behålla fickpengar (Hasan, 2002). Att gå till arbetet kan dessutom öka hoten mot kvinnor, eftersom de riskerar att interagera med främlingar på väg till och från jobbet, vilket potentiellt äventyrar familjens heder och ligger bakom ökningen av hedersmord i dessa regioner (Hasan, 2002). En annan studie som syftade till att undersöka lönearbetets inverkan på förekomsten av hedersrelaterat våld mot kvinnor i fattiga familjer i Bangladesh huvudstad Dhaka visar en liknande utveckling (Banks, 2013). Genom att ta på sig kraftigt underbetalt lönearbete inom textilindustrin lägger de fattiga kvinnorna i Dhakas utsatta områden en ny form av hårt arbete till sina redan prekära (tyngda och osäkra) familjeliv (Banks, 2013). Kvinnornas okvalificerade arbete i fabriker, på restauranger och liknande, ökar deras utsatthet för hedersrelaterat våld på ett liknande sätt som för kvinnor i arabiska grupper inom Israel. Banks (2013) har jämfört de fattiga, lönearbetande bengaliska kvinnornas situation med kvinnor som har universitetsutbildning och/eller som arbetar i yrken med högre status. Hon visar att utbildning och högre status mildrar hedersnormer och minskar antalet våldsincidenter (Banks, 2013).

KRIG OCH OCKUPATION

En undersökning av forskare inom medicin och folkhälsovetenskap avslöjade mönster som kopplar samman hedersmord och fattigdom (Gibbs et al., 2019). Studierna genomfördes i två olika territorier som länge präglats av långvarigt krig och konflikt: det ockuperade palestinska territoriet och Afghanistan. Studien bygger på hypoteserna att sannolikheten är hög för att hedersmord inträffar i familjer där våldet mot kvinnor och flickor generellt är högt, i områden där de patriarkala normerna är starka och fattigdomen djup och omfattande. Det empiriska materialet bestod av 1 461 intervjuer med kvinnor i Afghanistan och 535 med kvinnor i det ockuperade palestinska territoriet. Resultaten visade att gifta afghanska kvinnors utsatthet för hedersrelaterat våld hade starka samband med ett ofta uppkommande behov av att låna mat från andra på grund av hunger och av att låna pengar av andra i nödsituationer. Dessa täta materiella beroenderelationer korrelerade också med omfattningen av hedersmord i kvinnornas familjer. Kvinnornas utsatthet hörde också samman med utbrett våld inom familjen, våld från maken och våld från en svärmor. Även ogifta afghanska kvinnor förknippade hedersmord med täta ekonomiska band till andra, som också kan underlätta tillgången till pengar i nödsituationer, samt utbrett våld från föräldrar och/eller syskon, barndomstrauman och patriarkala normer. I det ockuperade palestinska territoriet framkom att våld i nära relationer och behovet av att låna pengar av andra i nödsituationer var riskfaktorer för gifta kvinnor. Även för ogifta kvinnor förknippades lån på grund av hunger med en högre risk för våldsutsatthet. Forskarna drar slutsatsen att hedersmord hör samman med utbredda våldsmönster på alla domäner i vardagslivet, samt med patriarkat och fattigdom. Forskarna rekommenderar ytterligare forskning för att ta itu med de bakomliggande orsakerna och möjligheterna att förebygga hedersmord (Gibbs et al., 2019).

Hasan (2002) visar också att palestinska kvinnor i hederscentrerade familjer i Israel stöter på stora svårigheter när de söker skydd från sina familjer på grund av hot om hedersmord, på grund av att israelisk polis och rättsväsende inte skyddar dem. I stället bidrar den israeliska statens institutioner till att upprätthålla palestiniers familjeheder. Delar av mekanismen bakom den ökande andelen hedersmord i området är därmed israelisk laissez-faire som, orsakad av kulturrelativistisk mångkulturalism, bidrar till att upprätthålla stam- och sedvanerätten. Därför omöjliggörs den mobilitet som kan skapa oberoende från familjen och som är så viktig för att undkomma patriarkatets grepp. Det finns ingen frihet att vinna för den som inte har någonstans att gå. Genom att dessutom förhindra etableringen av palestinska rättsliga institutioner, som har en legitimitet som kan överskrida lokala samhällens och klaners gränser, bidrar den israeliska staten till att upprätthålla den klanbaserade ekonomin, lagen och det hedersrelaterade våldet i de särskilt isolerade delarna av den palestinska gemenskapen (Hasan, 2000).

SOCIOEKONOMISKA MÖNSTER BLAND OFFER OCH FÖRÖVARE I PROVINSEN DIYARBAKIR I TURKIET

De socioekonomiska mönstren går igen i en studie av rättsmedicinare och kriminologer, som har undersökt kollektivistiska hedersmord i 9 961 rättsfall i Diyarbakirs högsta brottmålsdomstol 2007–2012 (Yilmaz et al., 2015a). Av dessa rättsfall hade 28 behandlats som hedersmord i rätten. Rättsfallen analyserades mot bakgrund av både offrens och förövarnas kön, ålder, civilstånd, yrke och utbildningsnivå. Även platsen där mordet ägde

rum, förövarens motiv och tillvägagångssätt, mot bakgrund av relationen mellan offer och förövare, samt tidpunkten för mordet undersöktes (Yilmaz et al., 2015a).

Studien visade att både offer och förövare befann sig i den nedre delen av den socioekonomiska stegen. Av de kvinnliga offren var tio hemmafruar, sex arbetslösa och en arbetare. Av de manliga offren var fyra jordbrukare, tre butiksinnehavare, två arbetare och två arbetslösa. Alla förövare var män. Av förövarna var 12 jordbrukare, tio butiksinnehavare, sex arbetslösa, tre chaufförer, två arbetare och en student. Nio förövare var analfabeter, medan övriga hade någon form av utbildning. Två av förövarna hade tidigare avtjänat fängelsestraff.

INTERNATIONELL MIGRATION, URBANISERING OCH MARGINALISERING

I en kvantitativ studie som 6 002 femtonåriga elever deltog i och som genomfördes i de svenska storstäderna Göteborg, Malmö och Stockholm visar Strid et al. (2021) att ojämlikheter och överlappande former för isolering på mikro-, meso- och makronivå leder till segregation på olika områden. Eleverna svarade på en omfattande enkät som undersökte elevernas självrapporterade erfarenheter av det hedersrelaterade våldets omfattning och uttryck. Genom intersektionell, feministisk och durkheimsk analys placeras hedersrelaterat våld i skärningspunkterna mellan kön, etnicitet och socioekonomisk status. Studien finner högre nivåer av flera former av våld och kontroll – inklusive fysiskt, psykologiskt och sexuellt våld – bland unga som lever i familjer som omhuldar hedersnormer. Förekomsten av våldet ökar med var och en av de former för inneslutning som artikeln utforskar. Begreppen *inneslutning* och *mobilitet* utvecklas inom och mellan grupper på familje-, samhälls- och samhällsnivå. Flera av de resultat som beskrivs i studien kan med andra ord förstås och förklaras i ljuset av de krafter och dynamiker som kan beskrivas genom inneslutning och mobilitet. Inneslutande krafter och dynamiker skapar tätt sammansvetsade sociala grupper genom att pressa dem samman, medan mobiliserande krafter och dynamiker under vissa omständigheter har en mildrande inverkan på hedersnormer. De svenska forskarnas resultat är inte de första som har tillämpat kombinationer av intersektionell, feministisk och durkheimsk teori för att identifiera mekanismerna, det vill säga rötterna och orsakerna, bakom hedersrelaterat våld och förtryck, vilket framgår av flera avsnitt i denna forskningsöversikt.

I följande avsnitt resonerar Karacay Cakmak och Altuntas (2008) om hur våra idéer påverkar våra handlingar. Som nämnts i början av detta avsnitt kan förändring av våra levnadsmönster, normer och värderingar bara äga rum om det finns alternativa sätt att leva på som vi förstår och som också är tillgängliga för oss. Det vi tänker har med andra ord betydelse för vad vi gör.

Det vi tänker har betydelse för vad vi gör

För kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck i österländska samhällen utan utvecklad infrastruktur kan den moderna liberalismens målsättningar om våldsfrihet och hur den bäst kan uppnås ifrågasättas. Det anser Karacay Cakmak & Altuntas (2008) som har studerat självmord bland kvinnor i Batman-regionen och som förstår dessa som delvis anomiska. Dock kan anomi inte förklara hela fenomenet kring hedersmord och självmord eftersom de har ökat som resultat av strukturell oro i regionen (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008). Samtidigt som vi konstaterar detta behöver vi förstå och erkänna de idéer som motiverar de utsatta personernas handlingar, när vi försöker formulera lösningar och utvägar för dem som lever under sådana omskakande omständigheter. Mot bakgrund av detta ifrågasätter Karacay Cakmak och Altuntas (2008) effekterna av de dominerande, moderna liberala teorier som oftast vägleder arbetet mot hedersrelaterat våld i särskilt utsatta regioner. De hävdar att arbete mot hedersmord som drivs av sådana idéer inte fungerar tillfredsställande. Det beror på att den typen av liberala idéer alltid placerar individen i samhällets centrum och helt enkelt kräver att alla involverade helt och hållet tar till sig och accepterar normer om individens oberoende, handlingsfrihet, val och autonomi. Samtidigt bortser de från att dessa höga krav på individuell autonomi kräver att en utvecklad välfärdsstat bortom familjen är tillgänglig för de utsatta. En sådan krävs för att individer ska ha någonstans att vända sig när de inte längre kan vända sig till familjen. Det vill säga att väl utvecklade statliga välfärdssystem krävs för att individer ska kunna utveckla autonomi visavi familjen. Sådan autonom handlingsfrihet är inte tillgänglig för särskilt många kvinnor i regioner där hedersnormer är starka, som i till exempel Batman-regionen (Karacay Cakmak och Altuntas 2008).

Genom att endast fokusera på *individuell frihet* och autonomi samt förmågan och inte minst möjligheten att utkräva denna, menar Karacay Cakmak och Altuntas (2008) att liberaler försummar att beakta vilken betydelse ömsesidigt beroende har för kvinnornas handlingsfrihet. De hänvisar till den politiska filosofen Martha Nussbaums kapabilitetsmetod som visar att kvinnor som lever under sådana samhällsförhållanden lever i ömsesidiga beroenderelationer, vilka yttrar sig i normer som föreskriver att det är rätt och riktigt att ta hand om andra omkring sig och inte bara om sig själv. Problemet med arbetssätt som uteslutande bygger på individuell frihet är att i de konservativa sociala sammanhang som hederssystem ju är per definition, så betonas könade beroenderelationer inom familjen. I sådana sammanhang härrör kvinnors valmöjligheter inom ramen för traditionsbundna skyldigheter. När en kvinna handlar inom en sådan kontext har hon inte den frihet som är nödvändig för att hon ska kunna agera som en fri individ, oavsett hur mycket man skulle önska att hon kunde det. Det är nämligen bara den frigjorda individen, bemyndigad av sin tillgång till de nödvändiga socioekonomiska resurser som gör henne oberoende av sin familj, som kan identifiera sig som det ”jag” som kan göra relativt fria val. Men den traditionella kvinnan i Batman är inte en sådan person. Hon är först och främst en dotter, en syster, en hustru eller en brud i sin makes familj. Därför är hennes val beroende av hennes släktingars val. Följaktligen underskattar den liberala uppfattningen om den autonoma individen styrkan i det ömsesidiga beroendet när det kommer till enskilda människors val och preferenser. Det innebär under vissa omständigheter att om en kvinna både ska kunna bevara sin självrespekt och sin släkts heder, så måste hon kunna förverkliga sin egen uppfattning om det goda (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008).

Det är viktigt att beakta komplexiteten i befintliga kulturella sedvänjor och djupet av kulturell mångfald, vilket i många icke-västerländska samhällen även omfattar religionsfrihet. Vissa liberala feminister anser att de förespråkar rättigheter för ”bruna” kvinnor endast genom att skydda dem från ”bruna” män (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008). Detta väcker frågor om vad rättvisa och ett rättvist samhälle är. Genom att förstå dessa kvinnors faktiska möjligheter och arbeta för att skapa ett starkare samhälle genom en genomtänkt socialpolitik skulle beslutsfattare kunna övervinna de utmanande faktorer som bidrar till att kvinnorna i Batman tar sitt liv.

Problem som fattigdom, låg utbildningsnivå, väpnad konflikt och kränkningar av mänskliga rättigheter måste lösas och det patriarkala greppet försvagas, om kampen mot hedersrelaterat våld och hedersmord ska kunna nå framgång. Karacay Cakmak & Altuntas (2008, s. 19–20) skriver uttryckligen att det ”andra viktiga problemet med moderna liberala jämlikhetsteorier är att de flesta av dem uppvisar bristande förståelse för vad oberoende handlingsfrihet och individuell autonomi är för något. Om vi betraktar detta problem inom ramen för patriarkala sammanhang kan vi enkelt se att om vi tillåter Batman-kvinnorna handlingsfrihet, det vill säga tillåter dem att sträva efter sitt eget bästa (dvs. att rädda sin familjs heder eller att rädda sin egen självrespekt), skulle vi inte på djupet kunna utmana den djupt rotade könsdiskriminerande praxis som denna region präglas av” (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008, s. 19–20). Kort uttryckt ifrågasätter Karacay Cakmak och Altuntas (2008) den moderna liberalismens gränser när det gäller förmågan att adressera kvinnors situation i österländska sammanhang där välfärdsstaten lyser med sin frånvaro. Deras huvudsakliga slutsats är att det är nödvändigt att fullt ut erkänna individernas faktiska situation och möjliggöra ett stöd som fungerar för dem i den givna kontexten och situationen.

Vi kommer nu att delge några avslutande tankar innan vi sammanfattar detta avsnitt om kontinuitet, mångfald och förändring. Först presenterar vi en lista över implikationer enligt artiklarna, samt deras förslag på fortsatt forskning.

Implikationer: Kontinuitet, mångfald och förändring

Det som nu följer är en översikt över de implikationer som föreslagits av forskarna som genomfört studierna. Implikationerna presenteras under följande teman: *Skydd för kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld*, *Politikens betydelse för social förändring*, *Lag, Utbildning och Framtida forskning enligt artiklarna*. Till sist sammanfattar vi hela avsnittet.

SKYDD FÖR KVINNOR SOM RISKERAR ATT UTSÄTTAS

- Säkra att våldsutsatta kvinnor får tillgång till den hjälp de behöver, såsom trygga bostäder och säker flytt till andra städer där de kan leva friare. Att utveckla vittnesskyddsprogram är också viktigt (Sev'er & Yurdakul, 2001).
- Kvinnojourer behövs för kvinnor som ser självmord som sin enda utväg i livet eller som alternativ till hedersmord. Regeringar bör inte överlåta detta ansvar till icke-statliga organisationer (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008; van Bergen et al., 2021).

- Kulturellt och jämställdhetsmedvetna insatser krävs för kvinnor som har överlevt våld i hemmet, samt tidiga insatser och upptäcktsprocesser för unga kvinnor i riskzon (van Bergen et al., 2021).
- Sysselsättning för kvinnor som flyttat från landsbygden till Dhaka, Bangladesh representerar inte alltid ett val, utan snarare brist på val på grund av ökade levnadsomkostnader. Dessa kvinnors prekära arbetsvillkor gör det viktigt att främja solidaritet i hushållet och samarbete mellan makar för att förhindra hedersrelaterat våld och annat genusbaserat våld (Banks, 2013).
- De täta kopplingarna mellan alla former av familjevåld och hedersmord i Afghanistan och de palestinska territorierna, tyder på att insatser bör inriktas på att förebygga allt våld inom familjen inklusive hedersmord (Gibbs et al., 2019).

POLITIKENS BETYDELSE FÖR SOCIAL FÖRÄNDRING

- Ensidigt fokus på sexism och religiös fundamentalism som orsaker till hedersmord kan slå tillbaka genom att ytterligare stigmatisera vissa grupper och stärka informell social kontroll genom hedersnormer. En effektiv strategi kräver att minoriteter inte exkluderas och stigmatiseras (Heydari et al., 2021).
- Utrota hedersmordens sociala och ekonomiska rötter (Sev'er och Yurdakul, 2001).
- Fastän juridiska regler och försiktighetsåtgärder införts för att förhindra mäns våld mot kvinnor har mord på kvinnor inte upphört. Det är ett tecken på att problemet är strukturellt till sin karaktär. Därför är det nödvändigt att införa ytterligare reformer och en politik vars yttersta mål är att rekonstruera samhället (Cetin, 2015).
- För att hedersrelaterat våld och hedersmord ska kunna upphöra måste alla former av diskriminerande politik, men främst etnisk diskriminering, upphöra och demokratins och de mänskliga rättigheterna måste ges företräde och etableras (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008).
- Regeringar måste bekämpa ekonomisk underutveckling, arbetslöshet och inkomstfördelningsrelaterade problem genom sin politik (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008).
- Vad individuella val innebär för kvinnor i regioner med begränsad tillgång till välfärd utanför familjen, bör uppmärksammas med kvinnors faktiska livssituation i åtanke. Jämte kvinnornas individuella handlingsfrihet måste de ömsesidiga beroenderelationer de ingår i erkännas (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008).
- Juridiska och politiska åtgärder krävs för att förhindra kränkningar av kvinnors mänskliga rättigheter i hederssammanhang och förhindra självmordshandlingar (van Bergen et al., 2021).
- Det är ineffektivt att informera om rätten till individuella val för att minska omfattningen av tidiga äktenskap och främja kvinnors frigörelse i internationella utvecklingssammanhang. Det är bättre att utveckla initiativ som engagerar människor, så att samhällen och gemenskaper kan revidera sina narrativ om

respektabilitet, lämplighet för giftermål (marriageability) och social status (Miedema et al., 2021).

- I Israel kräver avskaffandet av hedersmord förändringar på samhällsnivå, eftersom fattigdom och snabb modernisering har lett till en ökning av kvinnomord i olika arabiska undergrupper (Dayan, 2021).
- Den israeliska regeringen bör upphöra med sin ockupations-, segregations- och våldspolitik på alla nivåer och områden och sluta beskylla de ockuperade människorna för en kultur de inte kan förändra under rådande ockupationsförhållanden (Hasan, 2002).
- Det måste vara ett uttryckligt utvecklingsmål att förebygga hedersmord. Det kan uppnås genom att förändra patriarkala könsnormer, minska fattigdom och undanröja förövares straffrihet i Afghanistan och i de ockuperade palestinska territorierna (Gibbs et al., 2019).
- Blandäktenskap över kastgränser i Indien är en viktig indikator på socioekonomisk integration i samhället. Dessa bör därför uppmuntras, så att de barriärer mellan befolkningsgrupper och kaster som påverkar ekonomiska framsteg på ett negativt sätt, ska kunna undanröjas (Goli et al., 2013).
- Nationell och lokal politik spelar stor roll för att minska inneslutning och öka mobilitet inom och mellan samhällen, familjer och individer, eftersom detta bidrar till att förhindra hedersrelaterat våld och utmana hedersnormer (Strid et al., 2021).

LAG

- Straffen för hedersmord och hedersrelaterat våld i Turkiet bör sänkas, eftersom allt för hårda straff förlorar sin avskräckande potential och kan bli kontraproduktiva (Yilmaz et al., 2015a).
- I Indien bör delstatsregeringar uppmuntra äktenskap mellan kaster och ge paren rättsligt skydd. Federala och delstatsregeringar i Indien bör också införa en separat lag för att förhindra hedersmord, som ofta är svåra att bevisa i domstol på grund av brist på bevis, vilket gör att förövare kan undslippa åtal. Polisstationer bör ha expertteam för att hantera hedersrelaterat våld och mord (Nallathambi, 2023).

UTBILDNING

- Självordsförebyggande insatser bör riktas mot normerna bakom mäns våld mot kvinnor och flickor genom program där grupper och samhällen får utbildning, vård och rättsliga bedömningar som är lyhörda för kultur- och genusaspekter. Skolor och andra folkbildningskampanjer samt religiösa samfund bör involveras i arbetet med att omdefiniera vad som är hedersamt (Karacay, Cakmak & Altuntas, 2008).
- Statliga institutioner, icke-statliga organisationer, universitet och medier behöver utbildas för att förstå effekterna av analfabetism, fattigdom och låg utbildning (Bangash et al., 2018; Huda & Kamal, 2019; Yilmaz et al., 2015a).

- I Indien bör den allmänna medvetenheten om äktenskap mellan kaster inkluderas i läroplaner i grundskolor, gymnasieskolor och universitet. Utbildningssystemen bör samarbeta med den nationella sociala myndigheten för att minska kasternas känslighet mot blandäktenskap och motverka hedersrelaterat våld (Nallathambi, 2023).
- Lika möjligheter bör implementeras i Pakistan genom läsmaterial i skolornas kursplaner som handlar om jämlikhet, harmoni och integration med betoning på jämställdhet (Bangash et al., 2018).

FRAMTIDA FORSKNING ENLIGT ARTIKLARNA

- De direkta effekterna av fattigdom, inneslutning och mobilitet, även utanför israeliska och arabiska sammanhang, bör studeras vidare med kvalitativa och kvantitativa metoder, eftersom vi fortfarande är långt ifrån att ha kunskap om hur sociala faktorer interagerar och påverkar omfattningen av hedersmord (Dayan, 2021).
- Ytterligare forskning behövs för att undersöka sambandet mellan alkohol och familjevåld inklusive hedersvåld i Jordanien (Araji & Carlsson, 2001).
- Hänsyn bör tas till ekonomiska förhållanden och andra sociala kategorier såsom ras, kultur, etnicitet eller klass när genusrelaterade problem studeras (Karacay Cakmak & Altuntas, 2008)
- Framtida studier av tidiga äktenskap bör tillämpa tvärkulturella etnografiska metoder för att identifiera skillnader i grader och manifestationer av skam/heder och de kontextspecifika konsekvenserna av en potentiell förlust av heder för unga kvinnor, beroende på plats, familj och samhället i stort (Miedema et al., 2021).
- Både svensk och internationell kontext som syftar till att förklara hedersrelaterat våld måste ta hänsyn till interaktioner mellan individ, familj och samhället som helhet. Fokus måste därför flyttas från kultur eller kön/genus till en feministisk intersektionell förståelse av våld i kombination med integrationsteorier, så att vi får syn på komplexa föreställningar om social kategorisering, strukturell ojämlikhet och integrationsprocesser. I skärningspunkten mellan dessa processer uppstår inneslutningsmekanismer respektive mobilitet, som har avgörande betydelse för enskildas utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck (Strid et al., 2021).

Sammanfattning

Som framgår av titeln på detta avsnitt kännetecknas hedersrelaterat våld av kontinuitet, mångfald och förändring. Hedersrelaterat våld uppstår inom värdesystem som liknar varandra, men fastän det är liknande strukturella faktorer som ger upphov till våld som de som legitimeras av heder, är sammanhangen där våldet utövas ändå empiriskt olika. Det innebär att hedersrelaterat våld dels har universella drag, dels kontextspecifika drag. För att förebygga hedersrelaterat våld och helst få det att upphöra helt och hållet, är det därför viktigt att identifiera de villkor där det är som starkast respektive svagast.

De flesta artiklarna i vårt urval belyser att sociala och lagstiftande insatser på nationell och internationell nivå är otillräckliga om de inte kombineras med andra insatser. Det beror på att arbetet mot och med hedersrelaterat våld kräver mångfacetterade lösningar som omfattar såväl kulturella som politiska och ekonomiska dimensioner. Detta har tidigare beskrivits i del ett och två i denna rapport. Till exempel betonar forskningen oftast att lagstiftningsreformer kan behövas, men att de är otillräckliga i sig. Så, vad är det forskarna är missnöjda med, vad mer behövs? Forskarna är i stora drag eniga om att insatser som görs på olika nivåer och i olika samhällen måste vila på kunskap om och erkännande av vilka levnadsvillkor som stärker hedersnormer och vilka som försvagar dem.

De levnadsvillkor som hedersnormer och hedersrelaterat våld härrör ifrån förstås i en västerländsk politisk diskurs ofta som uttryck för specifika kulturer och religioner och sexismen inom dem. Artiklarna i det här avsnittet argumenterar för att dessa förklaringar är otillräckliga och i värsta fall kontraproduktiva. Skälet är att även om både religion och sexism är nyckelfaktorer i legitimeringen av hedersmord är ingen av dem tillräckliga för att förklara fenomenet. Forskarna påpekar att den utbredda uppfattningen att hedersmord endast utövas av muslimer (i öst) och inte av kristna (i väst) är både orientalistisk och stigmatiserande och förvärrar de faktorer som skapar hedersrelaterat våld och hedersmord. Religion är visserligen uttryck för stark kollektiv sammanhållning, vilket hederssystem också är, men båda är resultat av samma levnadsvillkor och sociala sammanhållningsformer. När samhällsförhållanden förändras, ändras både religionen och hedersnormerna. Historien och samtiden är fulla av exempel på det.

Forskarna identifierar som sagt viktiga likheter och skillnader mellan olika länder och regioner när det gäller begrepp och uttryck för skam och heder. De hävdar nästan unisont att det hedersrelaterade våldets problematik måste förstås i ljuset av de socioekonomiska hierarkier och ojämlikheter som formar absoluta patriarkat, traditionell kultur, fundamentalistisk religion och hedersnormer, likväl som det våld dessa legitimerar. Följaktligen kommer alla insatser som riktar in sig på absoluta patriarkat, traditionell kultur och fundamentalistisk religion att misslyckas, så länge som de faktorer som utgör grogrunden för hedersnormer och hedersrelaterat våld förblir oförändrade. Tyvärr är det just sådana dynamiker som beskrivs på ett eller annat sätt i samtliga artiklar och de hör samman med den fortsatta ökningen av kvinnomord och hedersmord.

Artiklarna visar att de bakomliggande orsakerna till mordet behöver sökas bortom kultur, religion och sexism eftersom de snarare relaterar till sådant som låg utbildning, fattigdom, krig, ockupation, migration, urbanisering och patriarkala normer. Även prekära och osäkra arbetsförhållanden för män och kvinnor, där kvinnor möter än sämre levnadsvillkor i spänningen mellan traditionella/patriarkala/familjekollektiva livsvillkor och moderna/individualistiska värderingar och krav, samt anomi på grund av snabba samhällsomvandlingar där gamla ekonomiska och sociala institutioner bryts ned utan att några nya strukturer hinner ta form, utgör bakomliggande orsaker.

Forskningen i detta avsnitt har visat forskares engagemang för att förstå och förklara vilka socioekonomiska förhållanden som främjar hedersnormer och hedersrelaterat våld, såväl som de förändringar som dessa normer för närvarande genomgår. Sammantaget drar studierna slutsatser som anger att hedersnormer och hedersrelaterat våld är djupast

förankrade i regioner som präglas av begränsade resurser och utbredd fattigdom. Det är viktigt att notera att det inte är fattigdomen i sig utan snarare fattigdomens inneslutningseffekter som hindrar den form för mobilitet som kan mildra utsatthet för hedersnormer och hedersrelaterat våld. Inneslutning och brist på mobilitet gör nämligen att hedersvåld kan vara utbrett även inom besuttna grupper såsom höga kaster i Indien. Den mest centrala slutsats som kan dras mot bakgrund av samtliga studier i urvalet, är att hedersnormer och hedersvåld uppstår till följd av multipla och komplexa mekanismer i skärningspunkter mellan de olika former för isolering, avskildhet, marginalisering och stigmatisering som leder till segregation.

En viktig sociokulturell faktor med avsevärd betydelse för den globala ökningen av hedersmord, är de förändrade ekonomiska förhållanden som den neoliberala globaliseringen gett upphov till i många länder såsom i Turkiet, Bangladesh, de palestinska territorierna, Sverige och andra.

Flera artiklar skriver om de kulturella och normativa förändringar som snabba ekonomiska förändringar alltid ger upphov till. Forskare menar att snabb modernisering och social förändring, driven av nyliberalismen, har förstört gamla samhällsordningar utan att ersätta dem med nya. Således har delar av det våld som vanligtvis förstås som hedersrelaterat, anomiska orsaker. Det innebär att våldet inte är resultat av kulturellt förankrade normer, utan snarare resultatet av undergrävandet av normsystem som neoliberalismens radikala individualism och marknadsekonomi inte förmår ersätta, vare sig det handlar om socioekonomiskt utsatta områden i utvecklingsländer eller i europeiska storstadsområden.

Avgränsningen mellan våld mot kvinnor i allmänhet och hedersrelaterat våld i synnerhet är inte alltid tydlig i artiklarna, även om några av dem diskuterar sådana gränsdragningar med hjälp av etablerade definitioner av hedersrelaterat våld och hedersmord. Den centrala åtskillnad som görs mellan genusbaserat och hedersrelaterat våld är att hedersrelaterat våld oftast begås mot kvinnor och flickor av deras egna (oftast manliga) släktingar som inte godkänner deras sexuella uppförande, medan genusbaserat våld oftast är en individuell handling som utövas av en partner oberoende av om motivet är passion, tradition eller religion. Flera artiklar nämner att män också kan vara offer, även om det är mer sällsynt. Det förklaras med att mordet på en kvinna av hennes egna släktingar ekonomiskt sett är ”billigare” för familjen, eftersom mord på en man som har varit inblandad i en otillåten kärleksaffär riskerar utlösa en lavin av hämnd och blodsfejder.

Avslutningsvis är det viktigt att påpeka att den nedbrytning av samhällens ekonomiska, politiska och sociala struktur som krig, migration, urbanisering och segregation ger upphov till, har bidragit till att stärka hedersnormer och familjebaserad social kontroll, i både öst och väst. Det påverkar möjligheten till lika villkor och goda levnadsvillkor för både barn och vuxna.

Diskursernas inverkan på samhällets stöd- och hjälpinsatser

I detta avsnitt undersöker vi artiklar som studerar det praktiska arbetet med och mot hedersrelaterat våld och hur det påverkas av diskurser om hedersrelaterat våld.

Två av de kluster som vi har presenterat i rapportens första del – kluster ett och tre – beskriver inriktningar inom forskningen som fokuserar på diskurser om hedersrelaterat våld och hur de påverkar politiska åtgärder. Studierna belyser det ständigt närvarande dilemman hur man kan identifiera våld mot och inom etniska minoritetsgrupper utan att stigmatisera dem. Detta dilemma är även en viktig utgångspunkt i forskningen i det här avsnittet, men nu med fokus på de praktiska konsekvenserna för offer, samt de system inom offentlig sektor och civilsamhället som ska stödja och hjälpa dem (härefter *stödsystemen*).

Forskningsinriktningen intresserar sig för hur första linjens stödsystem fungerar, hur våldsutsatta och stödsystem påverkas av diskurser och representationer kring hedersrelaterat våld, samt vad som krävs för att de våldsutsatta ska kunna bemötas på ett sätt som motsvarar deras konkreta och specifika behov.

Som nämnts i föregående avsnitt om kontinuitet, mångfald och förändring, så har diskurser avgörande betydelse vad vi kan tänka om ett givet fenomen och med det även för vad vi gör. Det beror på att det vi gör påverkar våra tankar, vilket i sin tur formar diskurser genom dynamiska interaktiva flöden och processer.

Detta kan förstås som ett ytterligare steg i en process där kunskap, synsätt och övertygelser – det vill säga diskurser – genomsyrar policy och därifrån sipprar ned genom det praktiska arbete som utförs inom hjälpsystemen till dem som är föremål för insatserna. Denna dynamik kan naturligtvis även ha en omvänd ordning så att det som görs inom stödsystemens praktiska arbete kan påverka en viss diskurs. Hur diskurser verkar kan med andra ord iaktas som interaktioner på och mellan olika nivåer, men vi kommer enbart att fokusera på de effekter som diskurser och policy har på stödsystemens arbete med våldsutsatta, eftersom de studier vi har till förfogande fokuserar på just det.

Analysen bygger på tio artiklar som valts ut för att de fokuserar på effekterna av diskurser på stödsystemens arbete med och mot hedersrelaterat våld. I det första steget lästes alla de abstracts som kodats och etiketterats med *diskurser om hedersrelaterat våld*. De var 138 till antalet. Nästa steg var att välja ut de artiklar vars studieobjektet var effekter av diskurser på det praktiska arbetet, vilket gav 45 abstracts. Det framkom med all tydlighet att de flesta studierna i urvalet intresserade sig för diskursernas effekter för själva policyn, medan endast 13 artiklar intresserade sig för diskursernas effekter av stödsystemens arbetssätt. Efter att ha läst dessa artiklar i sin helhet återstod tio och det är dem vi behandlar i den fortsatta texten.

De tio artiklarna kommer från många olika discipliner: antropologi, juridik, kriminologi, kulturgeografi, pedagogik, socialt arbete och sociologi. De flesta använder kvalitativa metoder där intervjuer med yrkesverksamma dominerar, även om intervjuer med våldsutsatta också förekommer och en artikel använder en observationsstudie jämte intervjuer. Vissa studier analyserar det empiriska materialet med hjälp av djuplodande teoretiska ramverk, medan andra huvudsakligen undersöker hur begrepp används och förstås inom

stödsystemen. De empiriska studierna är genomförda i västeuropeiska och nordamerikanska sammanhang och omfattar Kanada, Finland, Nederländerna, Storbritannien och Sverige. Länderna utmärks av en ökning av migrationen sedan början på 1990-talet, som gett dessa länder relativt stora invandrade, etniska minoritetspopulationer. Samtliga studier fokuserar på utmaningen hur minoritets- och majoritetsgrupper ska kunna leva tillsammans i västerländska nationalstater.

Studierna redogör för ett flertal våldsformer och vilket stöd som erbjuds utsatta för hedersrelaterat våld. De stödsystem som ingår i studierna är organisationer som arbetar mot olika former av våld i nära relationer (Abji & Korteweg, 2019, 2021; Della Rocca & Zinn, 2019; Lidman & Hong, 2018), socialarbetare (Baianstovu & Strid, 2024), polis, lokala rådgivande instanser, kvinnojourer, sjukhus och center för dem som utsatts för sexuella övergrepp (Walker, 2020) samt skolpersonal inklusive rektorer, skolsköterskor, kuratorer och elevhälsoteam (Gruber, 2011; Odenbring et al., 2015). Samtliga våldsutsatta som intervjuats är unga kvinnor från etniska minoritetsbakgrunder, utom i ett fall där offret är en man. De två artiklar som handlar om skolpersonal (Gruber, 2011; Odenbring et al., 2015) fokuserar på barn, främst flickor, som varit/är offer för hedersrelaterat våld och andra former av våld i nära relationer.

Diskurserna grundas på förenklade representationer

Artiklarna visar att uppfattningar om hedersrelaterat våld, inte minst inom politik och medier, får direkta konsekvenser för det praktiska arbetet och följaktligen för dem som utsätts för våldet, när det gäller vilken typ av stöd som erbjuds och vem som erbjuds stödet. Förenklade uppfattningar om fenomenet hedersrelaterat våld kritiserar konsekvent i materialet, eftersom det ofta leder till stereotyper och begränsat stöd till de utsatta, ett stöd som i värsta fall blir kontraproduktivt. Förenklade och stereotypa föreställningar om till exempel vem som ses som ett ”typiskt offer för hedersrelaterat våld”, resulterar å ena sidan i exkludering av vissa offer och å den andra att våld i nära relationer felaktigt karakteriseras som hedersrelaterat när den som utsätts och de som utsätter har bakgrund i länder som associeras med hedersnormer. Även om artiklarna fokuserar på olika uppfattningar och använder olika begrepp, är ett gemensamt drag att de efterlyser mer nyanserade diskurser och större noggrannhet i begreppsanvändningen. Begrepp innehåller ju tankefigurer och diskurser som får direkta konsekvenser för stödsystemens möjlighet att ge adekvat stöd till våldsutsatta, vare sig utsattheten förstås som hedersrelaterad eller annat.

Frågan om kultur och risken för *kulturalisering av hedersrelaterat våld* är återkommande teman i artiklarna (Walker, 2020; Baianstovu & Strid, 2024; Abji & Korteweg, 2019, 2021). Walker beskriver ”våldets kulturalisering” som en process där kultur anses vara den enda och främsta orsaken till våld, vilket resulterat i att hedersrelaterat våld ofta (miss)förstås och (miss)tolkas som en importerad kulturell praxis som är unik för vissa svarta, asiatiska och etniska minoritetsgrupper (Walker, 2020). Kulturaliseringen av våld, skriver Walker, har verkliga och betydelsefulla konsekvenser för lagstiftning och politiska åtgärder mot hedersrelaterat våld och övergrepp, därför att åtgärderna inte alltid tillgodoser de våldsutsattas intersektionella behov (Walker, 2020).

Baianstovu och Strid (2024) använder begreppet *kulturalisering* på ett liknande sätt. De skriver att vissa perspektiv på hedersrelaterat våld är allt för kulturfokuserade. Perspektiven bygger på grundantagandet att kultur används som enda förklaring till allt våld bland människor från delar av Mellanöstern och Afrika. I och med det blir hedersrelaterat våld en form av förkroppsligad kultur, där individer riskerar att enbart ses som representanter för en oföränderlig och fast kultur. Forskarna hävdar att sådana synsätt bidrar till att förstärka gränserna mellan ”oss” och ”dem” genom att cementera heder som en inneboende kulturell essens som existerar bortom det svenska samhället och bortom socioekonomiska generativa mekanismer. På så sätt har det kulturella perspektivet blivit kulturalism, nämligen en kulturellt baserad rasism, som tjänar till att skapa en moralisk åtskillnad mellan bättre och sämre människor. Medan biologiskt baserad rasism legitimerar moralisk differentiering genom biologi, gör kulturalismen det genom kultur. Båda har koloniala och postkoloniala rötter. Det kulturella perspektiv som dominerar i mediedebatter och politik i Sverige, som är fokus för denna studie, kallas i artikeln för kulturalisering (Baianstovu & Strid, 2024). Det hävdas att de stereotyper som konstrueras genom att kulturalisera bilder av nation, kön, ålder, religion och sexualitet utgör former av våld i sig själva och minskar de utsattas förtroende för samhället och dess institutioner. De stereotyper som utvecklas riskerar att påverka socialarbetarens förmåga negativt och att sätta hinder för deras möjlighet att ge våldsutsatta adekvat stöd (Baianstovu & Strid, 2024).

Abji och Korteweg (2019; 2021) resonerar i liknande banor när de använder begreppet *kulturprat* (culture talk) vilket de beskriver som ”ett försök att politisera kulturen” i den västerländska imperialismens intresse. *Kulturpratet* förstärker idén om att vissa kulturer är barbariska till sin natur och behöver västerländsk intervention. Det fungerar därmed som en direkt motsats till kulturell relativism i dess framställning av den västerländska kulturens unika överlägsenhet (Abji & Korteweg, 2019). *Kulturprat* har använts för att förklara terrorhandlingarnas ursprung i samma takt som närvaron av muslimska minoriteter i västerlandet har ökat, i syfte att rättfärdiga kriget mot terrorismen. Som svar på våld mot kvinnor framställer *kulturprat* muslimska, invandrade och rasifierade män som mer benägna att utöva våld, vilket gör kvinnor från dessa grupper till särskilt ”utsatta” subjekt som behöver räddas genom statlig övervakning och skärpta straff (Abji & Korteweg, 2021). Genom tidigare forskning såväl som i egna resultat, visar författarna hur *kulturprat* hindrar kvinnor från att få tillgång till grundläggande sociala, medborgerliga och mänskliga rättigheter. När ojämlikhet kombineras med kulturell stigmatisering kan invandrarkvinnor och -flickor som utsätts för våld vägra söka hjälp, riskera att deras behov missförstås, möta öppen och dold diskriminering från personer inom stödsystemen eller frukta att bli utfrysade av sina egna samhällen när de försöker få tillgång till stödsystemens tjänster (Abji & Korteweg, 2021).

Samtidigt påpekar Abji och Korteweg att kultur inte får tas ur beräkningen. De använder formuleringen ”kultur som meningsskapande” för att understryka att kultur existerar som en dynamisk och ständigt föränderlig kraft, snarare än den statiska, deterministiska och monolitiska version som *kulturprat* grundar sig på (Abji & Korteweg, 2021). Forskarna visar att kultur som analytisk kategori begreppsliggör socialt inbäddade processer av meningsskapande, där varje våldshandling och varje reaktion på våld är insatt i komplexa sammanhang på mikro-, meso- och makronivå och i interaktionen mellan dem. I dessa sammanhang förändras kultur som en kontinuerlig och komplex uppsättning processer,

genom vilka vi kan förstå vår egen subjektivitet, vår känsla av relation till andra, relationerna mellan individer och institutioner, samt sociala, politiska och ekonomiska krafter (Abji & Korteweg, 2021).

Abji och Korteweg argumenterar också för att kultur i termer av meningsskapande präglar alla våldshandlingar, oavsett om de utövas av medlemmar inom ett givet samhälles majoritets- eller minoritetsbefolkning. Dessa meningsskapande processer påverkar också alla reaktioner på våld på individuell och institutionell nivå. Forskarna framför att analytisk medvetenhet om kultur som en dynamisk, meningsskapande process, kan ge ytterligare insikt i de mångfacetterade krafter som hör samman med statlig makt, den politiska ekonomin och migrationsregimer, samt för reaktionerna på genusbaserat våld i alla dess former (Abji & Korteweg, 2021).

En studie, Phillips (2012), diskuterar Edward Saids idéer om orientalism. Ett av Saids grundläggande påståenden är att Orienten är en påhittad, diskursiv konstruktion och därmed "nästintill en europeisk uppfinning" (Said, 1978). Phillips (2012) menar att bilder av "intoleranta" andra som tvingar sina döttrar och systrar in i tvångsäktenskap och ibland dödar dem som vägrar eller som bryter mot deras hederskodex, är uppfinningar av denna typ. Den historiska framväxten av europeisk identitet har skett genom en process där väst kontrasterats mot ett föreställt öst som ofta framställts som moraliskt och sexuellt avvikande. Denna dynamik med orientalism som drivkraft har förändrats över tid. Medan tidigare skildringar och representationer betonade österlandets sensualitet och dekadens, fokuserar vår tids representationer på moralisk rigiditet och homofobi. Fokus på moral och sedvänjor som har med sexualitet att göra är centralt för skapandet och upprätthållandet av det som föreställs vara en oöverstiglig klyfta mellan öst och väst, nord och syd, svart och vitt. Denna klyfta artikuleras genom en serie representationer och debatter om äktenskap, slöja, kvinnlig omskärelse, polygami, kvinnoroller och samkönad sexualitet (Phillips, 2012). Just denna upptagenhet med skilda inställningar till sexualitet beskrivs som en central mobiliserande faktor för att definiera och vidga klyftorna mellan muslimer och andra i befolkningen. Enligt den logiken framställs muslimska minoriteter i västländer ofta som illiberala outsiders och berättelserna om dem kännetecknas av deras avvikande moraliska och sexuella praktiker som "bevisar" att de är intoleranta och fullständigt nonchalanta vad gäller individuella, sexuella rättigheter och relationer (Phillips, 2012). Liksom många andra som är verksamma på detta forskningsområde, citerar Phillips Sherene Razacks uttalande om vilken funktion dessa diskurser har: "Den muslimska kvinnans kropp är en kropp som i den västerländska föreställningen om den är fixerad som begränsad, stympad och ibland mördad i kulturens namn, vilket tjänar till att förstärka det hot som den muslimska mannen sägs utgöra för västerlandet" (Razack, 2004, s. 130).

Begreppet *annanhet* (othering) är också centralt i flera av artiklarna (Phillips, 2012; Gruber, 2011; Rocca & Zinn, 2019). Insatser för att bekämpa hedersrelaterat våld är nära kopplade till att skydda "våra" värderingar, de som tillhör "oss". De som står utanför "oss", de "andra", delar i sådana framställningar inte våra universella värderingar och har inte bidragit till att främja mänskliga rättigheter och jämställdhet. Snarare ses de som ett hot mot dessa värderingar (Gruber, 2011). Gruber, som intervjuat skolpersonal i Sverige, beskriver hur detta resonemang skapar en klyfta mellan civiliserade "svenskar" och kulturella "andra" vars värderingar anses vara oförenliga med "vår" civilisation. Med andra ord förknippas de

”andra” med kulturer vars värderingar är oacceptabla för ”oss” (Gruber, 2011). Med hänvisning till tidigare forskning konstaterar Gruber att det finns en problematisk diskurs i medier och i policydokument, där hedersrelaterat våld normaliseras såsom vanligt förekommande i vissa ”traditionella” eller ”patriarkala” kulturer. Inom denna diskurs framställs migrerade män som våldsamma, medan migrerade kvinnor framställs som förtryckta offer för männens våld. Detta innebär dels att ”svenska” män och kvinnor framställs som moderna och jämställda i sina relationer, dels att det döljer ”svenska” mäns våld mot kvinnor.

Grubers analys visar också hur nation och kön konstrueras i relation till ”hedersrelaterat” våld och ”svensk” jämställdhet. Hon finner ett starkt militariserat språk i citaten från de intervjuer hon genomfört som är svårt att ignorera. Termer som ”barrikadera”, ”attackera” och ”skydda” antyder att något viktigt är i fara, att det pågår ett krig där ”våra” värderingar är hotade och kräver försvar. Ansträngningar att bekämpa ”hedersrelaterat” våld vävs samman med ett försvar av de värderingar som tillhör ”oss” (Gruber, 2011).

Konsekvenser av diskurserna för stödsystem och våldsutsatta

I många av de studier som undersöker hur diskurser påverkar utbudet av stöd- och hjälpinsatser påpekar forskarna att deras syfte inte är att kritisera stödsystemen. Tvärtom. Det framgår i intervjuer att många aktörer inom stödsystemen är ivrigt engagerade i att stödja dem som utsatts för hedersrelaterat våld på bästa möjliga sätt. Ändå påverkar berättelser och diskurser alla nivåer av arbetet, från policy till riktlinjer för socialt arbete. Tillsammans kan de strukturella förutsättningar som påverkar stödsystemens möjlighet att arbeta individanpassat och en vardag som ofta präglas av brist på tid och resurser, leda till begränsningar i vilka typer av stöd som såväl offer som stödjande aktörer kan föreställa sig. Det beror på att diskurserna formar och begränsar vårt språk och våra begrepp och med det även våra tankar.

Flera av artiklarna beskriver situationer där yrkesverksamma felaktigt har karakteriserat våld i nära relationer som hedersrelaterat våld, enbart baserat på den våldsutsattas och/eller förövarens etnicitet (Baianstovu & Strid, 2024; Walker, 2020; Odenbring, 2015). En aspekt som tas upp är att kulturaliserande diskurser leder till att hedersrelaterat våld likställs med den kultur där det äger rum, om det sker inom en etnisk minoritetskultur i ett land i väst.

En studie grundar sig på intervjuer med våldsutsatta och första linjens stödsystem såsom polis, kvinnojourer, sjukhus, särskilda center för sexuella övergrepp och organisationer i civilsamhället som arbetar mot våld i landsbygdsområden i sydvästra England (Walker, 2020). Dessa platser uppfattas som ”säkra vita ytor” för att omlokalisera våldsutsatta svarta, asiatiska och etniska minoriteter (Black, Asian, Minority, Ethnic -BAME), så att de landar utom räckhåll för sina problematiska kulturer. Många av de intervjuade aktörerna inom stödsystemen verkade anse att fysisk förflyttning av våldsutsatta BAME-personer var den mest genomförbara lösningen. Behovet för att förflytta våldsutsatta BAME-personer var ofta kopplat till antaganden om deras kulturs allmänt problematiska karaktär. En anställd uppgav, att ”[e]n person kan fly från en ”normal” hemsituation och kan fortfarande integreras i lokalsamhället, medan de som utsätts för hedersrelaterat våld inte kan göra det. De måste hålla sig borta från allt som har med deras egen kultur att göra” (Walker, 2020, s. 383). Resultaten visar med andra ord att offer för hedersrelaterat våld, eller upplevt hedersrelaterat

våld, utsätts för omfattande utsatthet på grund av de kulturaliserade narrativ som innebär att BAME-utsatta riskerar att bli ytterligare utsatthet, i två avseenden. För det första, genom ett system som tvingar dem att göra ett omöjligt val mellan sin fysiska säkerhet och sin kulturella identitet och för det andra genom att förflyttas till en ”trygg vit plats” där de känner sig betraktade som den ”kulturella andra” och som en ”ovärdig brukare” av den insats som tilldelats dem.

En konkret effekt av våldets kulturalisering är att det ofta försätter BAME-personer i en svår position där de tvingas göra ett omöjligt val mellan att stanna kvar i en våldsam situation eller söka hjälp och acceptera att de blir utsatta för nya typer av våld och tvingas acceptera en vardag där de står helt ensamma, utan gemenskap och familj. Det var denna verklighet som de BAME-personer som intervjuades i Walkers studie mötte. När kultur ses som det enda underliggande problemet blir prioriteten att fysiskt avlägsna icke-vita kvinnor från de kulturer som våldet likställs med. Samtliga BAME-personer, utom en som aldrig sökte professionellt stöd för övergreppet, råddes att klippa alla band till deras familjer och vänner och till deras kulturella gemenskap (Walker, 2020).

Walker visar att våldsutsatta förflyttades till landsbygden och ombads bryta alla band med sina kulturer och familjer, även när förövaren var en make/maka som agerade ensam och våldet inte legitimerades av resten av familjen. Många av de våldsutsatta uppgav en känsla av allvarlig social såväl som kulturell isolering. Många kämpade för att behålla sin kulturella identitet efter att ha tvingats bryta banden med sina tidigare liv. Den kulturella isoleringen verkade särskilt akut för dem som omplacerades till landsbygdssamhällen, där det ofta finns ett starkt tryck på våldsutsatta BAME-personer att anpassa sig till det nya lokalsamhället. En tillvaro på landsbygden påverkar även deras möjlighet att finna bostad och sysselsättning. Andra svårigheter våldsutsatta BAMA-personer möter är begränsade möjligheter till mångkulturella mötesplatser såsom gudstjänstlokaler, mat- och klädaffärer, vilket ger upphov till en djup känsla av förlust av kulturell identitet och arv och ytterligare förvärrar deras livssituation (Walker, 2020).

Även Rocca och Zinn (2019) har undersökt följderna av stereotypa diskurser om hedersrelaterat våld, genom intervjuer med personer som arbetar mot våld på tre kvinnojourer i Italien (Rocca & Zinn, 2019). Den italienska kontexten beskrivs som en kultur där heder varit djupt rotad, men nu anses vara mindre påtaglig. På trots av att heder fortfarande har djupa historiska rötter i det italienska samhället knyter personalen på de skyddade boendena framför allt hedersrelaterat våld till de unga våldsutsatta kvinnor med migrantursprung som de träffat på boendena. Två dikotoma sätt att definiera heder som hör samman med varandra identifieras i studien, där det ena relateras till traditionalistisk italiensk kultur och det andra till unga kvinnor med migrantursprung. Här och där är den första dikotoma kategorin som framträder. Våldsutsatta kvinnors migrantursprung möjliggör både ett tidsmässigt (förr i tiden) och geografiskt (globala syd) ”där”, medan ”här” är den italienska kontexten, i vilken heder är implicit eftersom den är förankrad i det förflutna. Denna här och där-dikotomin, genom vilken så kallat hedersrelaterat våld manifesteras motsvarar dikotomierna implicit och explicit, nutid och förflutet, samt modern och traditionell. Denna uppsättning dikotomier visar hur personer som arbetar mot våld tillskriver hedersrelaterat våld till en kulturellt ”annan”.

Studien analyserar också hur personer som engagerar sig i arbete mot våld använder andrafiering som en försvarsstrategi. De betraktar hedersrelaterat våld bland unga migrerade kvinnor som farligare och mer känslomässigt påfrestande än italienska mäns våld mot kvinnor, eftersom migrerade kvinnors lidande förknippas med särskilda diskriminerande faktorer i det italienska samhället.

Två faktorer utlöser en hög nivå av emotionell stress hos dessa aktörer, dels den fara som hotar unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld, dels den psykologiska konflikt som drabbar dem. Aktörerna inom kvinnojourerna kämpar med att förstå varför offren de möter lägger så stor vikt vid heder, vilket leder till att de ser hedersrelaterat våld som delar av ett meningsskapande system som är annorlunda än deras eget. Denna distansering gör det möjligt för dem att undvika de emotionella och professionella utmaningar som arbetet med hedersrelaterat våld innebär, eftersom det står i motsättning till deras befintliga förståelse av genusbaserat våld och kvinnors egenmakt.

Trots de svårigheter aktörerna uttrycker, anser Rocca och Zinn (2019) att de försöker tillämpa sina grundläggande principer på olika kvinnors erfarenheter, men det hedersrelaterade våldets komplexitet – såsom psykisk stress, familjedynamik och transnationella problem – verkar ändå leda till att de söker efter förenklade förklaringar som styrs av stereotypa uppfattningar om ”den andres” kultur. De landar med andra ord i den gamla vanliga uppfattningen om genusbaserat våld bland människor från icke-västerländska länder.

Sammantaget finner Rocca och Zinn (2019) att diskurserna om hedersrelaterat våld i Italien och övriga västvärlden är populistiska och att de grundas på reduktionistiska framställningar av såväl våldsutsatta som förövare. Diskurserna relaterar också till religion, särskilt islam, där muslimska kvinnor per definition ses som våldsoffer. Sådana synsätt gör dem till historielösa huvudobjekt i den samtida diskursen om civilisationernas kamp, vilket riskerar att ursäka och mildra kritiken av en diskriminerande migrationspolitik (Rocca & Zinn, 2019). Mot bakgrund av detta, skriver Rocca och Zinn, behöver fenomenet förstås i all sin komplexitet, där en mängd olika faktorer formar migrantkvinnors identiteter och de valmöjligheter de behöver för att rusta sig för ett självständigt liv. Det kan handla om juridisk status, ålder, utbildning, språkkunskaper, ekonomiska villkor, relationer till ursprungsfamiljen, religion (före och efter att de lämnat sina länder), politiskt och socialt engagemang i ursprungsländerna eller i Italien, socialt nätverk i Italien och ursprungskontextens (eller deras föräldrars) uppfattning om relationer mellan könen. Det italienska välfärdssystemets sätt att fungera har också stor betydelse, till exempel hur det konstruerar kön utifrån den traditionella italienska familjens moralitet, hur det påverkas av den nyliberala ekonomiska krisen, samt hur det förhåller sig till de ojämlikhetsskapande strukturer som påverkar migrantkvinnor som vänder sig till italienska sociala myndigheter eller hälso- och sjukvård (Rocca & Zinn, 2019).

Forskarna efterlyser också ytterligare analyser som kan ge nya perspektiv på tillämpningen av CEDAW och Istanbulkonventionen i Italien. De påpekar att kvinnojourer kan spela en betydande roll i att tillhandahålla interkulturella utrymmen för att utveckla etik och praxis mot våld och erbjuda alternativa former för solidaritet, vilket bidrar till att övervinna risken

att glida in i neokoloniala, paternalistiska och dikotoma förståelser av kvinnors erfarenheter (Rocca & Zinn, 2019).

Lidman och Hong (2018) har genomfört en enkätundersökning av hur 111 finska professionella våldsexperter inom stödsystem i Finland förstår och hanterar hedersrelaterat våld, samt vad kollektivitet innebär. Forskarna betonar att kollektivitet utgör en kraftfull faktor i hedersrelaterat våld och introducerar begreppet *kollektivt våld*. Inom grupper där kollektivt våld utövas, accepteras, eller till och uppmuntras vålds- och kontrollhandlingar om de betraktas som ett sätt att återupprätta en skadad heder, bekämpa skam och visa trohet mot gruppens sociala normer. I media, likväl som i beslutsfattande sammanhang, kopplas sådant kollektivt legitimerat våld vanligtvis till muslimska invandrargrupper, vilket är problematiskt enligt Lidman och Hong (2018). De påpekar att muslimska grupper skiljer sig åt sinsemellan och inte är unisont överens om vad heder är och vad den innebär. De framhäver också med enfaset att heder är ett centralt begrepp inom många sociala grupper. Därför, påpekar de, beskriver kollektivt våld förvisso hedersrelaterat våld, men också våld i andra kontexter (Lidman & Hong, 2018).

Lidman & Hong (2018) reflekterar också kring dilemmat som det här avsnittet handlar om, nämligen att den så vanligt förekommande och starka kopplingen mellan heder, kultur och våld leder till att minoriteter stämplas, vilket sannolikt äventyrar fredliga samhällsdialoger. Å andra sidan kan rädslan för att uppfattas som rasistisk också leda till överdriven känslighet och en ovilja att erkänna våldets verklighet. Lidman och Hong påpekar att det är ytterst viktigt att vara tydlig med att liknande våldsdynamiker även förekommer bland kristna minoriteter och att risken för våld i grupper som tillämpar kollektivt våld alltid ökar när en individs beslut och beteenden strider mot kollektivistiska normer, oavsett vilka dessa normer är och oavsett vilken gruppen är. I studien förstås kollektivitet både som kontext och som orsak till hedersrelaterat våld (Lidman & Hong, 2018).

Undersökningen visar vidare att hedersrelaterat våld och kollektivt våld knappt uppmärksammas i Finland. Det saknas även adekvata strukturer för att hantera dessa våldsuttryck, både inom stödsystemen och rättsväsendet. Kunskaps- och erfarenhetsnivån varierar också stort mellan yrken och enskilda yrkesverksamma. Det innebär bland annat att aktörer som arbetar mot våld i nära relationer inte har tillräcklig kunskap om hur kollektivitet, socialt tryck och hedersnormer påverkar offer och förövare. Forskarna framför att den stora variationen är problematisk ur de utsattas perspektiv, eftersom den inte garanterar lika möjligheter till stöd. Det är värt att notera att även om många av de svarande i undersökningen tyckte sig vara kapabla att identifiera olika typer av kollektivt våld, trodde de att kunskapen bland andra experter på våld i nära relationer var låg. En slutsats som dras är att alla finska aktörer som arbetar mot våld i nära relationer behöver mer utbildning i ämnet och att utbildningen bör vara nationell, obligatorisk, regelbunden och lättillgänglig (Lidman och Hong, 2018).

Enligt Lidman och Hong är det uppenbart att Finland måste förbättra sina insatser för att hantera hedersrelaterat våld och annat kollektivt våld, både vad gäller förebyggande arbete och straffsatsar. Därtill måste nya och effektivare åtgärder för att hantera olika typer av kollektivt våld utvecklas. Detta omfattar utvecklingen av ett tillförlitligt system för insamling av data/statistik över hedersrelaterad brottslighet och kollektivt våld i Finland. Behovet är

också stort av att diskutera ändringar i strafflagen – eller i den befintliga lagstiftningens tillämpningar – i samband med tvångsäktenskap, kvinnlig könsstympning och former för kollektivt våld. Till detta kommer att sannolikheten för att våldet kvarstår, även efter att en förövare har dömts, inte enbart gör det nödvändigt att tänka igenom hur våldet kan förebyggas, utan också hur återfallsförbrytare bör hanteras och offer skyddas.

Sammanfattningsvis uppmuntrar artikeln beslutsfattare och rättsvårdande myndigheter att öppet diskutera relationen mellan kulturella uppfattningar och våld utan att etikettera våldet i förväg. Med det i åtanke ska det noteras att de faktorer som hör samman med kollektivism när det gäller hedersrelaterat våld bör beaktas på samma sätt även i andra kulturella sammanhang. Som led i detta behöver tvärprofessionellt samarbete mellan polis, civilsamhällets organisationer, samt de sektorer inom socialtjänst, hälso- och sjukvård samt utbildning utvecklas, så att kollektivt motiverade våldssituationer kan identifieras och åtskiljas från andra typer av våldssituationer (Lidman & Hong, 2018).

Phillips (2012) tar tag i de konkreta dilemman som är inneboende i mångkulturalism, med utgångspunkt i en liknande problematisering som Lidmans och Hongs (2018). Phillips argumenterar för att muslimer i västliga länder slentrianmässigt framställs som illiberala minoriteter, genom ensidiga skildringar av homofobi, hedersmord och tvångsäktenskap. Phillips lyfter fram den praktiska utmaning som följer av det nödvändiga i att konfrontera illiberala sedvänjor där de praktiseras, men utan att demonisera en hel religiös gemenskap. Det är ett välkänt dilemma som väcker principiella frågor om etablerade västerländska värderingar. Tvångsäktenskap är en av brännpunkterna för detta dilemma eftersom det handlar om det lagfästa påbudet om äktenskapets frivillighet, som ger individer rätt att själva välja sin partner och bestämma med vem de vill gifta sig. Motstånd mot tvångsäktenskap kolliderar med känsliga frågor ur ett postkolonialt perspektiv, som potentiellt öppnar för multikulturella ideal som stipulerar att minoriteter har rätt att praktisera sina egna äktenskapstraditioner i vilka kvinnors rättigheter kan komma att undergrävas (Phillips, 2012).

För att studera detta dilemma empiriskt har Phillips (2012) genomfört en kvalitativ fallstudie av en europeisk, muslimsk organisation i civilsamhället som kämpar mot tvångsäktenskap. Organisationen är ursprungligen nederländsk, men har utvidgats till Belgien, Spanien, Storbritannien, Frankrike, Tyskland och Italien. Organisationen och dess nationella och lokala partners har främst arbetat med unga blivande brudar och brudgummar och deras familjer, i syfte att stödja de ungas rätt att själva välja sin äktenskapspartner, för att säkerställa att äktenskap ingås fritt och lyckligt och om så inte är fallet, inte ingå äktenskap alls. En annan ansenlig del av organisationens arbete är mediekampanjer genom pressmeddelanden och pr-kampanjer med det huvudsakliga syftet att öka kunskapen om organisationens existens och arbete mot tvångsäktenskap bland potentiella brukare, men också för att kommunicera de progressiva och reformistiska rörelser som de facto pågår inom Europas muslimska samfund till det bredare samhället (Phillips, 2012). Phillips försöker besvara följande frågor: Hur hanterar europeiska, muslimska samfund tvångsäktenskap genom praktiska insatser? Vad är det som karaktäriserar hegemoniska konstruktioner av muslimer som icke-liberala andra, genom praktiker som tvångsäktenskap, inom den representativa politiken?

Phillips (2012) belyser och diskuterar för- och nackdelarna med organisationens arbete. Organisationen har hyllats för att konfrontera tvångsäktenskap som, även det om inte är strikt muslimsk fråga, ändå påverkar muslimer och till viss del kan hanteras av muslimska samfund. Det är delvis motiverat av en önskan att få släppa det ständigt återkommande mantrat att tvångsäktenskap ”inte har något att göra med islam” (Phillips, 2012). Phillips finner emellertid att organisationens interventioner har varit konservativa och alltför upptagna med att uppnå samförstånd mellan de involverade parterna, vilket har gjort dem allt för känsliga för potentiella konflikter, särskilt i medling mellan föräldrar och barn avseende barns val av äktenskapspartner. Detta har framför allt hindrat dem från att ta itu med situationer där de unga kanske inte vill gifta sig alls eller föredrar en samkönad partner. En del av organisationens strategier har också beskrivits som tungmanövrerade och okänsliga för de unika dragen i olika nationella och lokala sammanhang. Det kan delvis bero på att organisationen har vuxit väldigt snabbt. Phillips påpekar att organisationerna inte bara är ”marionetter åt de regeringar som finansierar och arbetar tillsammans med dem”, men att de heller inte är helt autonoma, eftersom deras arbete är inramat av en bredare politisk kontext, vilket kräver kritisk medvetenhet kring syftet med arbetet och effekten av det (Phillips, 2012).

Det tillvägagångssätt som Phillips använt i sin studie är ett intressant exempel på vad författaren själv lyfter fram som avgörande i studier av känsliga mångkulturella frågor: Det är först efter att ha retat ut de faktiska sociala problemen från de diskurser som grumlar dem som vi förmår tala om sådana konkreta praktiska frågor som äktenskap, och genom det även bredare frågor såsom policy om vad mångfald kan innebära (Phillips, 2012). Genom att först borra sig igenom orientalistiska konstruktioner av en intolerant sexuell och moralisk annanhet, blir det möjligt att ta tag i de högst verkliga utmaningar som unga män och kvinnor som riskerar tvångsäktenskap står inför i hela Europa. Samtidigt kan ett sådant tillvägagångssätt bidra till att formulera och främja socialt progressiva tolkningar av islam. Den utmaning som djupt förankrade världsbilder utgör kräver nytänkande gällande frågor som är relaterade till moraliska och sexuella skillnader, samt hur sådana frågor kan regleras så att det leder till att samhällets mest utsatta får verklig och konkret hjälp. Ett sådant tillvägagångssätt skulle kunna bidra till en mer rättvis och positiv framställning av de minoritetsgrupper som associeras med dessa frågor (Phillips, 2012).

FÖRENKLADE FÖRSTÅELSER KAN TREDUBBLA ENSKILDAS UTSATTHET

Walker (2020) framför att när våldsutsatta BAME-personer tvingas till ett omöjligt val mellan professionellt stöd och sin kulturella identitet så raderar kulturaliseringen av våldet de utsattas egen röst och handlingskraft. Därför utgör även kulturalisering en form av våld – ett symboliskt våld. Genom att å den ena sidan sammanblanda kultur och våld och å den andra framställa landsbygdsområden som trygga ”vita ytor”, riskerar våldsutsatta BAME-personer att utsättas i dubbel bemärkelse av ett system som gör dem till kulturella andra. Denna dubbla utsatthet producerar i sin tur en tredje form av utsatthet. När en kultur betraktas som det grundläggande problemet ser stödsystemen inte bara de kulturella band som de utsatta kan ha som hinder för ett aktivt engagemang i ett annat kollektivt sammanhang, som är det (vita) brittiska medborgarskapet. De våldsutsatta BAME-personers tveksamhet eller ovilja att avstå från sina ursprungliga kulturella sammanhang ses också som en individuell oförmåga att på ett adekvat sätt skydda sig själva från ytterligare skada och övergrepp. Följaktligen konstrueras BAME-personer som är ovilliga att förneka sin kulturella identitet, inte som en

brukare/klient med en särskild utsatthet och ett särskilt problem, utan som en ”problematiske brukare/klient” (Walker, 2020).

En av Walkers slutsatser är att det är den våldsutsattas beredvillighet att bryta banden till sin primärgrupp och bli ”räddad” av det vita samhället som omvandlar denna till en förtjänt mottagare av stöd och hjälp. Problemet är att separationen från det egna kulturarvet och identiteten är lika traumatiskt för BAME-personer som det våld de utsatts för. Sådana krav är inte bara döva och blinda för de mångfaldiga, intersektionella behoven hos BAME-utsatta. Genom att deras kultur framställs som ett problem misslyckas sådana krav också fundamentalt med att erkänna vikten av gemenskap och gruppidentitet, vilket i sin tur försvårar enskildas möjlighet att utveckla personliga stödnätverk på den fortsatta resan mot ett självständigt liv fritt från våld. Walker visar att kulturaliserande berättelser om våld kommer att fortsätta resultera i politiska, lagstiftande och stödjande åtgärder, som är dömda att misslyckas med att möta de intersektionella behoven hos dem de är utformade för att skydda (Walker, 2020).

Liknande studier av den negativa påverkan som stereotypa och kulturaliserande representationer inom stödsystemen har för våldsutsatta finns även i andra artiklar. I en studie av Baianstovu och Strid (2024), som grundar sig på intervjuer med utsatta och socialarbetare i Sverige, identifieras flera olika konsekvenser av vanligt förekommande stereotyper på grund av kulturalisering. En av de intervjupersoner som citeras i artikeln, en ung kvinna som utsattes för hedersrelaterat våld under sin uppväxt, är kritisk till den kulturalistiska diskursen. Samtidigt är hon tacksam för den hjälp hon fick och beskriver sig själv som ”något så ovanligt som ett lyckat hedersfall”. Under sina år på skyddat boende, berättar hon, såg hon flicka efter flicka lämna boendet innan deras placering avslutats formellt, just på grund av de krav som stödsystemen ställde på dem om på att lämna hela sitt tidigare sammanhang, sin familj och sin kultur, bakom sig. Detta visar med all tydlighet vad missförstånd om deras utsatthet och behov leder till. Den främsta anledningen till att flickorna avbröt hjälpinsatsen, säger hon, är att hjälpen de fick var villkorad av att de aldrig mer fick träffa sina familjer, vilket blev outhärdligt för dem. Den unga kvinnan som intervjuades, ställdes däremot aldrig inför ett sådant krav: ”De sa bara: ’Just nu är det farligt för dig att träffa din familj, men om du vill det senare ska vi göra allt vi kan för att stötta dig’” (Baianstovu & Strid, 2024, s. 560).

I likhet med Walker betonar Abji och Korteweg (2019, 2021) att det finns en stor risk för ytterligare våldsutsatthet (reviktisering) när offer för hedersrelaterat våld får otillräckligt stöd från stödsystemen. De visar vilket högt pris som utsatta betalar för kulturaliseringens förenklade insatser. Ett exempel handlar om konsekvensen av att etablerade organisationer som arbetar med och mot genusbaserat våld inte förstår eller erkänner vissa kulturella särdrag. Det kan handla om härbärgen som är illa rustade för att hantera kvinnors behov. En deltagare i deras intervjustudie, som särskilt fokuserar på aktörer i civilsamhället i Kanada, med lång erfarenhet av att arbeta med människor med sydasiatisk bakgrund, uppgav att åtskilliga sydasiatiska kvinnor beskrev sina erfarenheter av hjälporganisationer som våldsamma och att kvinnorna dels känt sig förtryckta, dels inte fått ta del av viktig information som hade kunnat hjälpa dem. Några upplevde att det hade varit bättre för dem att fortsätta leva med sin förövrare än att, med deras egna ord ”bli utnyttjade av dessa organisationer” (Abji & Korteweg, 2019, 2021).

Författarna påvisar att riskerna för återviktisering visar på ett starkt behov av en mer nyanserad syn på kultur som tar det symboliska våld som är inneboende i kategoriseringar som ”hedersmord” och ”hedersrelaterat våld”, men naturligtvis utan att förlora erkännandet av våldets kulturella särdrag. Med författarnas egna ord pekar dessa farhågor på behovet att helt och hållet överge det monolitiska *kulturpratet* (culture talk) till förmån för att uppmärksamma kultur som uttryck för nyanserade, meningsskapande processer (Abji & Korteweg, 2021).

STEREOTYPER AVGÖR VEM SOM FÅR SKYDD

Några av studierna belyser att ytterligare en konsekvens av stereotyper är en snäv selektering av vem som är ett ”riktigt offer” och en ”riktig förövare” (Baianstovu & Strid, 2024; Abji & Korteweg, 2021). Abji och Korteweg (2021) konstaterar att deltagarna i deras studie, utöver att berätta om de stigmatiserande och rasifierande effekterna av kulturaliseringen de erfarit, antydde att de förenklade berättelserna som är så karakteristiska för *kulturprat*, skymde våldets mångfacetterade karaktär. I kölvattnet av dessa förenklingar påverkas även finansieringen av stödsystemen och med det hela den strukturella organiseringen av hjälpinsatser som ska hantera genusbaserat våld. Genom sådana processer anpassas stödsystemen enligt kulturellt dominerande stereotyper av våldsutövare och deras offer, stereotyper som sällan existerar i verkligheten (Abji & Korteweg, 2021).

Studien som genomförts av Baianstovu och Strid (2024) och som baserats på intervjuer med våldsutsatta och socialarbetare i Sverige, påvisar flera olika konsekvenser av stereotyper på grund av kulturalisering. Forskarna visar att samhället och socialt arbete förbiser ett brett spektrum av erfarenheter av hedersrelaterat våld, vilket kan hindra vissa grupper av utsatta från att söka hjälp. Det empiriska materialet visar exempelvis att pojkar, svarta kvinnor, män, vuxna kvinnor, äldre och hbtqi-personer lämnas oskyddade, medan unga, heterosexuella, mycket feminina flickor – det ideala, könsstereotypa offret – skyddas (Baianstovu & Strid, 2024).

De yrkesverksamma som intervjuats påpekar att unga kvinnor som inte ses som tysta och undergivna, utan i stället klär sig utmanande, dricker alkohol, är sexuellt aktiva och på annat sätt utmanar könsnormer utsluts som möjliga våldsoffer. En annan konsekvens av dessa könsstereotyper är att pojkar över lag saknar tillgång till stöd och att offer för kvinnors våld kan förbli oskyddade. Den allmänna erfarenheten är att de offentliga systemens fokus på unga flickor gör dessa blinda för hbtqi-personers exponering för hedersrelaterat våld, vilka därmed har svårt att få tillgång till lämpligt stöd i Sverige. Detta uttrycks såväl av våldsutsatta som av socialarbetare som jobbar inom socialtjänsten och på skyddade boenden. Icke-statliga organisationer som arbetar med hbtqi-personer säger att åtskilliga unga män de möter, vars familjer har brutit banden med dem av skäl som har med hedersnormer att göra, inte ser någon annan möjlighet till överlevnad än att prostituera sig för att få mat och tak över huvudet. En socialarbetare på en icke-statlig organisation som arbetar med hbtqi-frågor beskriver situationen så här:

Vi ber folk att vända sig till socialtjänsten, men tyvärr vet vi att bemötandet kan vara förödande, om jag ska vara ärlig. Jag har försökt ringa runt och ställa frågor: ”Hur fungerar det nu på socialkontoren, finns det någon erfarenhet av att ta hand om hbtqi-personer?” Reaktionerna är som ”När det gäller hedersrelaterat våld kan vi bara hjälpa [heterosexuella] kvinnor”. (FG53) (Baianstovu & Strid, 2024, s. 561).

Organisationer som fokuserar på hbtqi-frågor pekar på ett problem som de gärna vill se att forskningen lyfter fram, nämligen att hbtqi-personer med svenska namn och svensk bakgrund som upplever våld i patriarkala familjesammanhang utsätts för liknande påtryckningar som hbtqi-personer i hederssammanhang (Baianstovu & Strid, 2024).

SKOLOR HANTERAR BARNNS BEHOV UTIFRÅN STEREOTYPER

En studie har undersökt hur grund- och gymnasieskolornas insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck har förändrats under 2000-talet i Sverige (Gruber, 2011). Studien grundar sig på intervjuer i grupp eller individuellt med 26 anställda inom elevhälsan på 13 olika skolor. Studien belyser hur dessa insatser påverkas av begrepp som *nationell identitet* och *svenskehet*. Analysen visar att våld i familjer inte ses som ett generellt problem för alla elever utan är en oro som är knuten till specifika etniska bakgrunder, där ”hedersrelaterat” våld tillskrivs vissa migrantminoritetsgrupper. Det innebär att hedersrelaterat våld tillskrivs ”andra” eftersom det inte ses som ett problem för ”etniskt svenska” elever och föräldrar. Med andra ord representeras våld mot barn som begås av etniskt svenska föräldrar inte som uttryck för patriarkalt förtryck (Gruber, 2011).

Personalen inom elevhälsan definierade inte hedersrelaterat våld som barnmisshandel, trots att de i konkreta termer i grund och botten diskuterade våld inom familjen mot barn och tonåringar under 18 år. I stället jämförde de våld mot barn med vuxna mäns våld mot kvinnor. Kategoriseringen av våld varierar med andra ord beroende på om offret och förövaren betraktas som svenskar eller invandrare. Det hedersrelaterade våldet kopplades enbart till vissa invandrargrupper, vilket också styr den utbildning som elevhälsan genomgått och de åtgärder den genomfört. Skolpersonalen hade deltagit i riktade utbildningar om hedersrelaterat våld, som inte innehöll några utbildningstillfällen om de övergrepp och våld mot barn som förekommer inom alla grupper i samhället och därmed också inkluderar delar av det hedersrelaterade våldsspektrumet. Personalen följde också handlingsplaner som var särskilt utformade för att hantera hedersrelaterat våld och förtryck. Ett resultat av detta är att hot och våld mot barn inom familjen inte uppfattas som ett vanligt förekommande problem, av intresse för all skolpersonal och alla föräldrar och elever, utan enbart som ett problem bland specifika invandrargrupper (Gruber, 2011).

Med sin studie visar Gruber att nationella identiteter bygger på vissa konstruktioner av kön och etnicitet, som skapar en åtskillnad mellan både män och kvinnor som antingen ”svenskar” eller ”andra”. Gruber visar hur skolornas försök att bekämpa hedersrelaterat våld inte bara främjar en nationell gemenskap, utan också formar och upprätthåller olikhet avseende nationella identiteter och kategorier. Analysen visar också att kön är centralt för positioneringen av elever i förhållande till den nationella gemenskapen. Där ses ”invandrapojkar” i hög grad som objekt för korrigerande, medan ”svenska” flickor idealiseras och ses som förebilder för ”invandrarflickor”. Däremot är ”svenska” pojkar i det närmaste

osynliga i materialet, om än med ett undantag: När de blir referenspunkter i jämförelser mellan olika kategorier. De begreppsliga kombinationerna av ”svensk” och ”patriarkal”, respektive ”invandrare” och ”jämställd”, verkar vara otänkbara i det empiriska materialet (Gruber, 2011).

Gruber finner att skolornas insatser mot hedersrelaterat våld går långt utöver åtagandet att ta itu med våld och hot, eftersom insatserna har utvecklats till ett mycket bredare projekt som främjar och försvarar ”svenska värderingar”. Studien påvisar att detta fokus överensstämmer med skolornas bredare roll i att främja nationellt medborgarskap, vilket har historiska rötter och har blivit allt tydligare i skolans läroplaner under 2000-talet. Skolornas sätt att implementera denna nationella utbildning har kommit att bli ett verktyg för inkludering och exkludering, där åtgärder mot hedersrelaterat våld, som syftar till att skydda offer, samtidigt tjänar till att sortera elever och föräldrar i kategorier som inkluderas eller exkluderas från den nationella gemenskapen. Detta skapar klyftor mellan ”oss” och ”den andre” och mellan ”jämställdhet” och ”patriarkat”. Osäkerhet bland personalen om vad som utgör ”hedersrelaterat” våld verkar ytterligare förstärka det nationalistiska innehållet i skolornas agerande. I stället för att förlita sig på tidigare erfarenheter och egna bedömningar, tenderar skolpersonalen att luta sig mot problematiska riktlinjer för att göra ”rätt” (Gruber, 2011).

I ytterligare en studie om svenska förhållanden intervjuas personal på tre olika skolor om dels de kriterier som används för att klassificera elever som offer för våld i nära relationer för att kunna avgöra om de behöver stöd, dels hur skolledningen beskriver sitt samarbete med aktörer såsom familjer, socialtjänst och polis i sådana sammanhang (Odenbring et al., 2015). Deltagarna på två av de tre skolorna berättade att elever som har föräldrar med ursprung i exempelvis Mellanöstern och Östafrika har utsatts för hedersrelaterat våld. Ett gemensamt drag i berättelserna om hedersvåld var att eleverna var föremål för en högre grad av kontroll från sina familjer jämfört med sina jämnåriga. Berättelserna var också tydligt kopplade till de anställdas professionskultur och de geografiska kontexter som skolorna var verksamma inom. Det bidrog till att eleverna positionerades inom diskurser om hedersbrottskulturer och urban segregation i allmänhet (Odenbring et al., 2015). I materialet fanns också exempel som enligt respondenterna handlar om heder, men som forskarna snarare ser som föräldrar som bara ber om råd och vägledning (Odenbring et al., 2015).

Odenbring et al. (2015) beskriver också att professionella kategoriseringar av hedersrelaterat våld även omfattar flera allmänna former av våld mot barn, såsom misshandel och allvarlig vanvård, men också våld som främst bör kategoriseras som föräldrars eget våldsamma beteende. Även sådant våld ges kulturella förklaringar som går ut på att våldet beror på deras kultur eller etnicitet och har rötter utanför Sverige. När svenska föräldrar däremot misshandlar eller vanvårdar sina barn, förstås och förklaras det i termer av sociala, psykologiska och psykiatriska problem (Odenbring et al., 2015). Utan att förringa allvaret i det förtryck som människors utsätts för i hederns namn, menar författarna att diskursen i Sverige om hedersrelaterat våld, som tjänstepersoner i skolans värld främjar genom sin professionskultur, riskerar att placera patriarkatet utanför Sverige, vilket osynliggör våld mellan svenska familjemedlemmar. Våld och kontroll i kontexter där personerna identifieras som svenskar, riskerar därför att normaliseras som ett undantag från regeln om den fridsamme svensken, medan våld bland invandrare är kopplat till deras regler, deras kultur. Risken är att diskursen om hedersrelaterat våld enbart fäster blicken på den ”andra” och

därmed lokaliserar könsförtryck till specifika kulturella platser, där det sägs utgöra en legitim praktik. Forskarna påpekar att diskursen är motsägelsefull, eftersom svenska skolor samtidigt är skyldiga att förebygga etniska och kulturella stereotyper (Odenbring et al., 2015).

Implikationer: Diskursernas effekter på utbudet av stöd- och hjälpinsatser

IMPLIKATIONER

- En möjlig väg framåt för både forskare och stödsystem är att se kultur som uttryck för lågmälda processer av meningsskapande, snarare än som oföränderliga och enhetligt delade värderingar (Abji & Korteweg, 2019).
- Diskursen i Sverige om hedersrelaterat våld, som skolledare främjar genom sin professionskultur, riskerar att placera patriarkatet utanför Sverige och därmed osynliggöra våldet mellan svenskar. Detta bidrar till en motsägelsefull diskurs, eftersom skolor också har skyldighet att förebygga etniska och kulturella stereotyper (Odenbring et al., 2015).
- Skolutbildning i Sverige fungerar som ett verktyg för både inkludering och exkludering. Åtgärder som är utformade för att skydda och hjälpa elever som är offer för ”hedersrelaterat” förtryck eller våld tjänar också till att kategorisera elever och föräldrar som exkluderade eller inkluderade i den nationella gemenskapen (Gruber, 2011).
- Hedersrelaterat våld är samtidigt en levd verklighet och en katalysator för kulturalistiska stereotyper. Stereotyperna är hinder för socialarbetares förmåga och möjlighet att stödja de våldsutsatta, medan intersektionella tankesätt har potentialen att uppfatta och återspegla klienters självupplevda och komplexa formuleringar av både orsaker bakom våldet och våldets karaktär, vilket förbättrar förutsättningarna för att kunna ge lämpligt stöd (Baianstovu & Strid, 2024).
- Att särskilja faktiska sociala problem från de diskurser som överskuggar dem bör vara centralt inom den praktiska politiken. I samband med sexualundervisning inkluderar detta till exempel jämställdhets- och antidiskrimineringspolitik samt immigrations- och asylärenden där frågor som tvångsäktenskap och homofobi aktualiseras (Phillips, 2012).
- Kvinnor som har upplevt hedersrelaterat våld bör inte förbli föremål för debatt utan i stället inkluderas som aktiva subjekt. En interkulturell förståelse av genusbaserat våld är nödvändig i relation till heder, tillsammans med dekonstruktioner av vanligt förekommande kulturalistiska antaganden i debatter (Rocca & Zinn, 2019).
- Kunskap från organisationer för kvinnor med migrantbakgrund, med erfarenhet av att hantera genusbaserat våld i relation till heder, bör övervägas. Kvinnojourer och andra organisationer som stöder våldsutsatta skulle kunna spela en betydande roll i att bygga interkulturella rum för kvinnor av olika ursprung, för att utveckla en etik och praxis som är emot allt våld på alla nivåer vilket krävs för att arbetet med och

mot hedersrelaterat våld inte ska glida in i neokoloniala, paternalistiska eller dikotoma förståelser av kvinnors erfarenheter (Rocca & Zinn, 2019).

- Lösningar tenderar att antingen fokusera på civiliserande uppdrag som syftar till att förändra kulturella värderingar och lära ”dem” att vara mer som ”oss” eller på att avlägsna och separera offer/överlevande från deras ”problematiska” kulturer. Båda tillvägagångssätten är bristfälliga. Kulturaliserande berättelser skildrar våldsutsatta BAME-personer som passiva offer utan handlingskraft. I verkligheten värdesätter många överlevande sin kultur och upplever en djup förlust när den är borta (Walker, 2020).
- Feministiska aktörer i kanadensiska organisationer som arbetar mot våld efterlyser mer nyanserade och komplexa lösningar än de som föreslås i policy, lagar och förordningar. De anser att hedersvåldets situerade, strukturerade och kulturella komponenter måste beaktas samtidigt för att det ska kunna begränsas (Abji & Korteweg, 2019).
- Aktörer inom våldsbekämpning har diskuterat behovet av riskbedömningsverktyg och riktlinjer för säkerhetsplanering, som förmår fånga våld och förtryck både inom familjen och samhället i stort, och samtidigt erkänna att det statliga våld som kvinnor erfar kan avskräcka dem från att söka och få stöd för våldet de utsätts för inom familjen (Abji & Korteweg, 2021).
- Familjer och samhällen bör erkännas som komplexa platser där både individer och kollektiv kan utsättas för trauma, samtidigt som de är platser där läkning sker och motståndskraft byggs upp. På grund av våldets komplexa karaktär på mikro-meso- och makronivå, som många kvinnor upplever, är det så ofta tillämpade kravet att de måste lämna sin familj eller sitt samhälle ett av de många sammanhang där rasifierade och invandrade kvinnor kan stöta på våld (Abji & Korteweg, 2021).
- Att integrera röster, erfarenheter och insikter från tidigare våldsutsatta erbjuder en konkret strategi för att både kunna stödja våldsutsatta och möta sydasiatiska kvinnors behov i Kanada. Ett intersektionellt tillvägagångssätt som erkänner en mångfald av röster och erfarenheter föreslås (Abji & Korteweg, 2021).

FRAMTIDA FORSKNING

- Framtida forskning och policy bör överväga hur kultur, och de institutioner och sociala nätverk som associeras med kultur, kan användas för att stödja våldsutsatta BAME-personer på deras väg till ett liv fritt från våld och förtryck. Detta skulle kunna minska den kulturella patologisering som BAME-personer utsätts för när deras kultur framställs som våldsamt till sin essens och befria dem från det påtvingade (och falska) valet mellan personlig säkerhet och kulturell identitet (Walker, 2020).
- Behovet av mer forskning om hur skolpersonal samarbetar med föräldrar och andra yrkesverksamma för att stödja elever som utsätts för våld är stort (Odenbring et al., 2015).

- Mer forskning behövs om hur skolor förebygger och stödjer ungdomar som har utsatts för våld i hemmet, inte minst för att bredda bilden av hur skolor kan hantera den här typen av situationer (Odenbring et al., 2015).
- Ett antal teman som bör undersökas vidare är likheter och skillnader mellan hederscentrerade normer och andra patriarkala normer i segregerade grupper; under vilka villkor som hedersnormer uppstår, består och/eller förändras; hur hedersrelaterat våld kan förebyggas på universell, selektiv och indikerad nivå och slutligen; den kulturaliserande diskursens inflytande på politik och lagstiftning (Baianstovu & Strid, 2024).

Sammanfattning

Den forskningsinriktning som presenterats här är huvudsakligen intresserad av *stödsystemens* uppfattningar, färdigheter, kunskaper och tillvägagångssätt i hanteringen av hedersrelaterat våld, samt genusbaserat våld och barnmisshandel som kategoriseras som hedersrelaterat.

Studier visar att de stereotyper och de snäva, ibland felaktiga, uppfattningar om hedersrelaterat våld som stereotypa diskurser ger upphov till, kan ha allvarliga följder för dem som är offer för hedersrelaterat våld, eller för andra våldsformer som stödsystemen uppfattar som hedersrelaterade. Flera av studierna ger exempel där offer för genusbaserat våld helt har avskurits från sina familjer, även när den utökade familjen inte legitimerat våldet. Liknande mönster belyses i forskning om skolors arbete med hedersrelaterat våld i Sverige: Svenska föräldrars misshandel av sina barn betraktas genom sociala, psykologiska eller psykiatriska raster, medan liknande handlingar inramas i kulturella eller etniska termer när föräldrarna har invandrabakgrund, vilket leder till att våld ibland felaktigt karakteriseras som hedersrelaterat. Diskurserna om hedersrelaterat våld riskerar att flytta patriarkatet utanför Sveriges gränser, vilket leder till att våld mot barn inom familjer som uppfattas som svenska osynliggörs. Ytterligare en konsekvens av diskursen inom skolans värld, är att invandrapojkar ofta blir måltavlor för korrigerande, medan svenska flickor idealiseras och presenteras som förebilder för invandrarflickor. Svenska pojkar däremot är i stort sett frånvarande i dessa berättelser. På så vis fungerar skola och utbildning som en sorteringsmekanism för inkludering och exkludering.

Inom flera av de västliga länder som ingår i undersökningarna, finns starka tendenser till att stödsystemen tvingar offer för hedersrelaterat våld att klippa banden till allt som har med deras kultur eller religion att göra. Det kan handla om att offren tvingas ta nya namn som inte har någon koppling till deras kulturella bakgrund, att de hindras från att be, eller helt måste avstå från alla former av kontakt med sitt etniska och/eller religiösa kollektiv. Allt detta görs för att öka offrens säkerhet, men det är samtidigt generaliserande uttryck för våldets kulturalisering, där hedersrelaterat våld endast och alltid förknippas med den utsattas minoritetstillhörighet. Forskningen visar att kulturalisering tredubblar utsattheten för minoritetsmedlemmar som är offer för hedersrelaterat våld i västliga länder.

Samtidigt som det är viktigt att fastslå att kulturalisering inte bör ges utrymme så ska kultur inte tas bort från ekvationen. Det beror på att när våldsutsatta fysiskt har förflyttats från sin minoritetsgrupp, är en av de svåraste utmaningar de står inför att inte kunna uttrycka sin

tillhörighet genom sådant som namn, språk och kläder. De våldsutsattas berättelser om sina djupt kända behov av att kunna uttrycka sig inom sin kulturella kollektivitet visar att kultur spelar en oerhört viktig roll i människors liv. Kultur kan nämligen tas med i beräkningen utan att våldet kulturaliseras.

Diskurser kring hedersrelaterat våld tenderar att placera våld mot kvinnor och flickor inom migrerade minoritetsgrupper, det vill säga någon annanstans, bortom västliga länders gränser. Det sker genom andrafieringens distinktioner mellan *oss* och *de andra*. När dessa diskurser inte belyses eller diskuteras förblir de obestridda, vilket, som framgått, får allvarliga konsekvenser för de som utsätts för hedersrelaterat våld. Det gäller även för de som uppfattas som potentiella offer och för dem som kan vara utsatta för sådant våld men är exkluderade från att ses som utsatta, på grund av stereotypa kategoriseringar om vem som är ett legitimt offer.

Allt detta hör samman med att hedersrelaterat våld både är en levd verklighet och uttryck för stereotyper som rasifierar och kulturaliserar idéer om nation, kön, ålder, religion och sexualitet, samt samhällsnormer och -praktiker. Att däremot förstå våld genom en kulturell lins som ger utrymme för kultur som en nyanserad, kontextberoende, process visar att våld formas av skärningspunkter på och mellan mikro-, meso- och makronivåer. När stödsystemen tar hänsyn till detta ökar deras förståelse av våldets och kontexternas komplexitet, vilket för med sig att skickligheten i att bemöta våldsutsatta ökar.

De kulturaliserade och rasifierade stereotyperna som kopplar hedersrelaterat våld till specifika samhällen, försätter och fasthåller människor i cykler av segregation och våld på grund av att våldsnormer frodas i sådana sammanhang. När den som söker hjälp bemöts med stereotyper skapas misstro och med det ytterligare våld och isolering. Stödsystemens strukturella villkor, såsom begränsade resurser, tid och lärandemöjligheter, påverkar detta ytterligare. Som tidigare nämnts påpekar många av forskarna att syftet med deras studier inte är att kritisera stödsystemen. Däremot talar de om diskursernas negativa inverkan, och erkännandet av att hur vi talar om ett givet problem och vad vi tar för givet påverkar arbetet med och mot hedersrelaterat våld på alla nivåer. Det visar att det är nödvändigt att ta itu med de strukturella och diskursiva hinder som krånglar till arbetet, till förmån för åtgärder som har verklig effekt och som kan bidra till att inte bara enskilda får rätt hjälp vid rätt tidpunkt, utan även till att det hedersrelaterade våldet upphör.

Kunskap om förövare

Det här avsnittet bygger på 16 artiklar som fokuserar på förövare av hedersrelaterade brott. Några av dem fokuserar direkt på de som utfört olika former av hedersrelaterat våld – främst män, men också kvinnor – medan andra har fokus på hur idéer om heder eller hedersnormer kan kopplas till förövarens uppsåt och motiv, samt på brottets karaktär.

Under den inledande urvalsfasen identifierades 97 artiklar vars abstracts innehöll termerna ”förövare” (perpetrator) eller ”förbrytare” (offender). Av dessa exkluderades 77 eftersom de endast kortfattat nämnde förövare i bakgrundsinformation kring lagar eller attityder och sökorden endast ingick i allmänna beskrivningar av hedersrelaterat våld. Efter fulltextgranskning av de återstående 20 artiklarna visade det sig att fyra av dem inte handlade

om förövare och att en var skriven på tyska. Detta resulterade i att 16 artiklar inkluderades, med förövare som studieobjekt och som byggde på intervjustudier, enkäter eller teoretiska resonemang.

De flesta artiklarna har producerats inom kriminologiämnet och de empiriska kontexter som behandlas är Sverige, USA, Storbritannien, Australien, Brasilien, Pakistan, Iran och Turkiet. Fyra artiklar bygger på ett och samma empiriska material som är inhämtat i Turkiet och är skrivna av Recep Doğan, medan övriga 8 är mer utspridda på olika länder. Sex artiklar handlar om kvinnliga förövare och resten om manliga. Artiklarna beskriver flera olika typer av hedersrelaterat våld. Det flesta förövarna har befunnits skyldiga till brott som rubricerats som hedersmord (van Baak, 2018; Rezaie et al., 2015), mord i hederns namn (Doğan, 2014), barnamord (Doğan, 2018) och mord (Grip & Dynevall, 2024). Brott såsom olaga hot, våldtäkt, misshandel, fysiskt våld och överdriven kontroll (Aplin, 2017; Bates, 2018; Grip & Dynevall, 2024), förekommer också i studierna.

Vad som följer härnäst är en översikt över de artiklar som har studerat manliga förövare av hedersrelaterat våld, följt av dem som studerat kvinnliga. Därefter ges en kort beskrivning av de artiklar som utforskar hederns betydelse för förövare i andra typer av brott, följt av en sammanfattning av de implikationer, interventioner och förslag på fortsatt forskning som föreslås i artiklarna.

Män som förövare av hedersrelaterat våld

Sju av de 16 artiklarna studerar uteslutande män som förövare av hedersrelaterat våld. Tre grundas på en intervjustudie med 34 män som är dömda för hedersrelaterat våld i Turkiet (Doğan, 2014a, b; Doğan, 2016), en bygger på en enkätstudie som jämför dömda och icke-dömda förövare i Pakistan (Rahim, 2017), en baseras på öppen källkodsdata om hedersbrott i USA (van Baak et al., 2017), en artikel bygger på data från en intervjustudie med 45 manliga hedersmördare i Iran (Rezaie et al., 2015) och en artikel utgår ifrån en intervjustudie med 15 män och en kvinna som är dömda till fängelsestraff respektive skyddstillsyn för hedersrelaterat våld i Sverige (Grip & Dynevall, 2024). Den sistnämnda inkluderas i denna kategori då den huvudsakligen omfattar män, även om en kvinna också omfattas.

MARGINALISERING, VÅLD, PSYKISK HÄLSA OCH KRIMINALITET

I Grip och Dynevalls (2018) intervjuer beskriver de flesta deltagarna att de vuxit upp under svåra förhållanden och upplevt extrem sårbarhet i barndomen, såsom fattigdom, politiskt förtryck och väpnad konflikt. Utbildning är också en faktor som är tydlig både i Doğan (2014a) och Grip och Dynevalls (2018) studier, som visar att de flesta förövare är lågutbildade. Även Rezaie et al. (2015) påpekar detta och drar slutsatsen att utbildning och läskunnighet kan vara effektiva redskap i arbetet för att minska hedersmord. Grip och Dynevall (2018) uppger att förövarnas låga utbildningsnivå har noterats i tidigare forskning, men utan att ha getts tillfredsställande betydelse. När det gäller förövarnas ekonomiska situation var de flesta respondenterna i Grip och Dynevalls studie aktiva på arbetsmarknaden och hade jobb inom transport- och restaurangsektorn. Nästan hälften av deltagarna i Doğans studie (2014a) tjänade 1 000 turkiska lira eller mer per månad, vilket är mer än minimilönen i Turkiet, vilket ger Doğan argument för slutsatsen att ”förhållandet mellan den åtalades

ekonomiska status och sannolikheten för att döda i samband med hedersmord är helt irrelevant” (2014a, s. 403). Samtidigt uttrycker Doğan deltagare traditionella idéer om könsroller och mannens plikt att försörja sin familj, eftersom en hederlig man tjänar pengar på rättvisa och ärliga sätt. Att inte kunna försörja sin familj är både vanärande och potentiellt stressande för dem.

Förövarnas levnadshistoria präglas av våld, såväl i barndomen som i vuxenlivet. De flesta deltagarna är traumatiserade av upprepat våld, kontroll och förtryck under barndomen som utövats av olika familjemedlemmar, främst föräldrar, men också av andra vuxna, lärare till exempel (Grip & Dynevall, 2018). Grip och Dynevall finner sammanfattningsvis att våldet genomsyrat förövarnas vardag. ”Hedersrelaterat våld verkar påverkas både av normaliseringsprocesser och acceptans av särskilda uttryck för förtryck och våld” (Grip & Dynevall, 2018, s. 8).

Doğan (2014b) diskuterar förövarnas psykiska tillstånd mot bakgrund av att flera deltagare i hans studie beskrivit beteendemönster som tyder på psykisk störning vid tidpunkten för mordet. Exempelvis försökte fyra förövare begå självmord före eller efter brottet. Doğan nämner också att förövarna talat om stora svårigheter med att söka hjälp för det lidande som deras familjemedlemmars vanhedrande uppförande gett upphov till. Han betonar att endast 13 av de 34 deltagarna säger sig ha pratat med någon utomstående om sina tankar och känslor innan brottet. Även en tredjedel av deltagarna i Grip och Dynevalls (2018) studie uppgav att de upplevt psykisk ohälsa såsom ångest eller depression före brottet eller hade försökt begå självmord. Flera deltagare beskrev stressande omständigheter såsom integrationsutmaningar, ekonomiska problem, konflikter med barn och påtryckningar från svärföräldrar.

Grip och Dynevall (2018) fann att en majoritet av deltagarnas historia präglades av kriminellt eller antisocialt beteende och att tidigare brott mot kvinnor, inklusive tvångsäktenskap och misshandel, var vanligt förekommande i deras familj. Grip och Dynevall (2018) drar slutsatsen att ”tidigare brottslighet, som anses vara en stark riskfaktor för individers brott i allmänhet, verkar vara relevant även för hedersrelaterat våld” (Grip & Dynevall, 2018: 9). Rahim (2017) verkar vara inne på ett liknande spår i en studie där förövare av hedersrelaterat våld jämförs med förövare av andra våldstyper. Rahim använder uttrycket ”kriminellt tänkande” som kan innebära att flytta över ansvaret för sina egna ”antisociala” handlingar på andra, rättfärdiga kriminella handlingar eller anse sig ha rätt till att utöva våld, och ser samband mellan hedersmördares tänkande och hög grad av ”kriminellt tänkande” (Rahim, 2017).

HEDER SOM FÖRKLARING OCH TANKEFIGURER HOS FÖRÖVARE

Doğan (2014b) identifierar flera olika uppfattningar om vad heder är bland studiens 34 intervjupersoner. Vissa förövare knöt sin uppfattning om heder direkt till sina personliga omständigheter och använde heder som argument för att försvara och rättfärdiga sina handlingar. Andra gav mer generella svar i enlighet med gängse hedersnormer och ideal som gäller för män respektive kvinnor. Andra beskrev heder som något heligt som utgör en väsentlig del av livet, eller så betonar de hederns bräckliga karaktär med fokus på mäns tunga ansvar och den börda de bär som hederns beskyddare. Åter andra förövare beskriver heder

som ett könsneutralt fenomen, som de begreppsliggör som respekt, rykte eller prestige (för en mer detaljerad beskrivning av de specifika begreppen och definitionerna av heder i den turkiska kontexten (se sidan 63 i denna rapport). Grip och Dynevalls (2024) intervjudeltagare beskriver hederskultur som något ålderdomligt, som ett begrepp i det förflutna, eller som ett problem inom vissa familjer som håller fast vid traditionella värderingar, men som inte är relevanta för att beskriva deltagarnas egna handlingar. Samtidigt, påpekar Grip och Dynevall, beskriver deltagarna en hederskultur i umgängeskretsen i Sverige som ”handlade om att kontrollera hur man klär sig, begränsa kvinnors rörelsefrihet, uppfostra barn auktoritärt och kräva att gifta kvinnor ska ha sex med sina män” (2024: 13). Det tyder på att det finns spänningar mellan förövarnas uppfattningar om vad hederskultur är och deras egna handlingar och normer kring heder. Van Baak et al. (2018) är inne på ett liknande spår och påpekar att fyra av de 16 förövarna i deras studie rättfärdigat sitt brott med att deras heder hade kränkts, utan att de kopplade hedern till någon specifik kultur eller religion. Endast en av Grip och Dynevalls (2024) deltagare beskrev uttryckligen att dennes motiv var att återställa hedern, även om ett par av dem diskuterade hur de tänkt kring olika aspekter av kränkningar av hedern före brottet.

FÖRÖVARES SÄTT ATT NEUTRALISERA SINA BROTT

Ett återkommande tema i flera av artiklarna är förövarnas *neutraliseringstekniker*. Van Baak et al. (2018) undersökte 16 hedersmord i USA för att utforska de sätt på vilka förövarna rättfärdigade sina brott. Resultaten visar att den vanligaste neutraliseringstekniken var förnekelse av offrets lidande, vilket gör det möjligt för förövaren att vidhålla att offret orsakat sitt eget lidande och utsatthet. När förövare använder sig av neutraliseringstekniker pekar det mot att förövaren förhåller sig till konventionella normer kring sina brott. De som förstår sina brott i enlighet med andra normer, exempelvis att det är en mans skyldighet att slå sin fru, och alltså inte erkänner det som brottsligt eller fel, skulle inte heller använda neutraliseringstekniker för att rättfärdiga sitt handlande (van Baak et al., 2018). Doğan (2014b) finner att ett vanligt sätt som förövarna neutraliserar dödandet på, är att vädja om rättfärdigande, genom bruk av högre stående krafter, såsom de kulturella normer som gärningspersonen betraktar som sina. Även i Doğans studie förekom att förövarna förnekade offrets utsatthet och lidande, men även andra neutraliseringstekniker förekom. Doğan skriver att de neutraliseringstekniker som förövare tillämpar i samband med hedersmord, är kulturellt formade och skiljer sig från de tekniker som beskrivs i andra kriminologiska sammanhang där våldsamma män studeras: ”I intervjuerna avvisade de åtalade inte de juridiska och religiösa normer som fastställde att dödande är fel. De accepterade faktiskt att dödande var fel och en synd, men hävdade ändå med bestämdhet att dödandet var det enda alternativet, givet de omständigheter de befann sig i” (Doğan, 2014b, s. 381).

KOLLEKTIVETS BETYDELSE

Ett annat sätt att utforska förövarnas drivkrafter och motiv presenteras i en av Doğans (2016) artiklar där han fokuserar på händelser som föregått mordet för att förstå vad som drivit fram dem. I intervjuerna är samhället påtagligt närvarande genom ryktesspridning och påtryckningar, men högst frånvarande när det gäller stöd. De flesta intervjudeltagarna uppgav att mordet anstiftades eller underblåstes av ett rykte om att en kvinnlig släkting var inblandad i ett ohedersamt beteende av något slag, vilket ju tyder på att det omgivande

samhället och/eller den utvidgade familjen hade spelat en nyckelroll. Nästan hälften av förövarna berättade att de upplevde att deras sociala grupp och/eller utvidgade familj utövade hot och påtryckningar på förövaren att återupprätta familjens heder, hela vägen från det att ryktesspridningen började tills mordet var fullbordat. I motsats till detta uppgav ingen av Grip och Dynevalls (2018) deltagare att deras egna familjer hade uppmuntrat eller anstiftat brottet. Majoriteten av dem beskrev snarare att det var deras eget brott och det fängelsestraff som följde som orsakade skam, både för dem själva och deras familjer. Här är det viktigt att påpeka att urvalen och kontexterna skiljer sig åt mellan intervjustudierna, dels avseende de empiriska kontexterna, dels avseende respondenternas migrationsprocesser. Deltagarna i Doğan's artiklar beskriver huvudsakligen sig själva som turkar eller kurder som var bosatta i Turkiet, medan samtliga deltagare i Grip och Dynevalls studie (2018) hade erfarenheter av transnationell migration. Även om de flesta deltagarna i Grip och Dynevalls studie (2018) var integrerade på den svenska arbetsmarknaden och såg sig själva som svenskar, beskrevs upplevelsen av migration och den fragmentering av familjen som det innebar som utmanande. Grip och Dynevall (2018) visar att avsaknaden av ett familjenätverk eller ett kollektiv i en migrationskontext, kan vara en riskfaktor för hedersrelaterat våld, på grund av begränsad social kontroll inom familjen och bristande tillgång till socialt stöd i tider av personlig kris. Deltagarnas värderingar i Grip och Dynevalls studie var snarare knutna till kärnfamiljen än till klaner eller utökade familjer med tät sammanhållning och de uppgav att det var i kraft av deras ansvar som make och far att hålla kärnfamiljen samman som de hade begått brottet. Grip och Dynevall (2018) fann också att separation efter otrohet var en gemensam bakgrundsfaktor till brottet för de flesta deltagarna. Även flera av de deltagare i Doğan's studie (2016) som hade dömts för att ha dödat sina fruar i samband med skilsmässa eller separation uppgav att "allt hade varit annorlunda om de hade ansträngt sig mer för att skilja sig i stället" (Doğan, 2016, s. 67).

Kvinnor som förövare av hedersrelaterat våld

I tre av de 16 artiklarna studeras kvinnor som förövare. En bygger på intervjuer med fem kvinnor som är dömda för hedersmord i Turkiet (Doğan 2018) och en på polisregister och intervjuer med poliser i Storbritannien och Wales (Aplin, 2017). Även den tredje studien använder polisens register i Storbritannien och Wales och undersöker sambandet mellan offer, förövare och övergreppens karaktär (Bates, 2018). Bates skriver att även om de flesta offren för hedersrelaterat våld är kvinnor och de flesta förövarna män, så finns också kvinnliga förövare. Hon påpekar att kvinnor verkar spela en viktigare och ofta mer aktiv roll i hedersbrott i jämförelse med andra typer av våld i hemmet, vilket gör att förekomsten av kvinnliga förövare är något som är utmärkande för hedersrelaterat våld (Bates, 2018).

Doğan (2018) skriver att patriarkatets eller den hegemoniska maskulinitetens betydelse för kvinnors inblandning i hedersmord länge har poängterats i tidigare forskning, som därmed tillskrivit kvinnor passiva roller eller handlingar som de har påtvingats. Han kritiserar den förklaringen och argumenterar för att kvinnors inblandning i hedersmord snarare måste förstås och utforskas utifrån andra dynamiker. Det lilla urvalet i Doğan's studie (fem deltagare) och den begränsade formen av våld (hedersmord) gör att resultaten inte är generaliserbara, men de erbjuder ändå intressanta insikter om kvinnliga hedersmördare i Turkiet. I fyra av de fem fallen spelar kvinnor aktiva roller i mordet och har inte de passiva

roller som tidigare forskning ger intryck av. I alla fem fall beskriver kvinnorna och flickorna (den yngsta var 16 år när hon begick mordet) situationer där de varit offer för sexuellt våld, våld i hemmet eller familjevåld och att mordet huvudsakligen uppstod ur en kombination av ilska, frustration, rädsla och desperation. Mot bakgrund av detta anser Doğan (2018) att kvinnors inblandning i hedersmord inte kan förstås utifrån monokausala förklaringar såsom patriarkat eller hegemonisk maskulinitet, utan kräver en bredare förståelse av den enskilda kvinnliga förövarens unika omständigheter.

Bates (2018) undersökning handlar om kvinnors roll i upprätthållandet av hedersrelaterade övergrepp. Begreppet *hedersrelaterade övergrepp* (abuse) används ofta i Storbritannien för att belysa att det inte bara handlar om fysiskt våld, utan även om sådant som psykiskt våld och kontroll. Bates utforskar omfattningen av kvinnors hedersrelaterade övergrepp, relationerna mellan de kvinnliga förövarna och deras offer samt vilka roller som kvinnor spelar i hedersrelaterade övergrepp över lag. Bates visar att kvinnor var involverade på ett eller annat sätt i 50 procent av de fall hon studerade, vanligtvis tillsammans med andra förövare som oftast var män. I de flesta fallen var den kvinnliga förövaren offrets mamma, även om svärmödrar, mosttrar eller systrar också kunde vara inblandade. Genom noggranna undersökningar av det empiriska materialet visar Bates att kvinnliga förövare kan spela olika roller i hedersrelaterade övergrepp. Det kan handla om kvinnor som styr övergreppen eller samarbetar med andra, men också om att de tvingas att begå övergreppen därför att de själva är offer för övergrepp och kontroll. Till skillnad från Doğan (2018), lyfter Bates tydligt fram att hedersrelaterade övergrepp uppstår inom starkt patriarkala kulturer och värderingar och hon håller övergreppens könsbestämda karaktär i centrum för undersökningen. Studien visar samtidigt att kvinnors delaktighet är betydligt mer omfattande i hedersrelaterade övergrepp än i andra former av våld i hemmet. Detta kräver ytterligare utforskning av skillnader och variationer avseende kvinnors roller som förövare av hedersrelaterade övergrepp. Bates resultat tyder nämligen på att kvinnornas roller är betydligt mer varierande än vad som ryms i nuvarande diskurser om offer och förövare i hedersbrott.

I Aplins (2017) artikel om kvinnliga förövare utforskas specifikt mödrars roll i hedersrelaterade övergrepp. Empirin är hämtad från 100 polisutredningar i Storbritannien och omfattar även intervjuer med specialiserade poliser. I 76 procent av fallen i urvalet i polisregistret återfanns kvinnliga förövare av olika typer av övergrepp. De flesta var mödrar som antingen agerade självständigt eller i samråd med en manlig förövare, men det var mödrarna som utförde de flesta direkta våldshandlingarna mot döttrarna. Den utlösande faktorn i 10 procent av fallen var dotterns graviditet utanför äktenskapet, vilket är en vanlig förekommande utlösande faktor för hedersrelaterade övergrepp, som oftast syftar till att framkalla eller uppmuntra abort. Allvarliga psykiska övergrepp såsom kontroll och övervakning utövades också huvudsakligen av mödrar. Samtidigt visar intervjuerna med specialiserade poliser att stereotyper om kvinnor i allmänhet och mödrar i synnerhet gör det svårt för poliser att identifiera kvinnliga förövare, vilket gör att de riskerar att misslyckas med att skydda offren.

Perspektiv på kunskap från forskningen om förövare

HEDERSKULTUR SOM FÖRKLARING TILL BROTT

Två artiklar ägnar sig åt att studera huruvida förövare hänvisar till hederskultur som förklaring till och rättfärdigande av mord eller våld. En av studierna har genomförts av Campello de Souza et. al (2016) som jämfört manliga förövare och icke-förövare i Pernambuco i Brasilien. Urvalet består av 120 personer som var förövare av någon typ av brott och 40 personer som inte var förövare. Brotten rörde sig om dödligt våld, våld som inte var dödligt och brott som inte handlade om våld. Studien visar på skillnader i motiv mellan förövare som har begått mord och förövare som dömts för andra brott, där den förra kategorin oftast uppger heder som motiv medan den senare kategorin uppger att deras motiv var materiell vinning. Detta visar att ”förövare av mord visar en tydlig tendens att förklara sina handlingar på ett sätt som ger moralisk legitimitet” (2016, s. 120). Tyvärr utvecklas inte begreppet *heder* eller *hederskultur* (culture of dignity) i artikeln, men den pekar ändå på viktiga skärningspunkter mellan maskulinitet, våld och heder. Den andra studien av Rodriguez-Espartal (2021) genomfördes som en intervjustudie med spanska män som avtjänat fängelsestraff för våld mot kvinnor. Rodriguez-Espartal visar att språkbruket i männens berättelser har tydliga kopplingar till hederskultur. Det återspeglar mönster av aggressivt patriarkalt och dominant machobeteende gentemot kvinnor och en total frånvaro av vilja att förlåta skador som åsamkats deras familj, deras rykte som män eller sådant som har med skam att göra. Rodriguez-Espartal (2021) kopplar sitt resultat till tidigare forskning som ”visar att hederskultur innehåller rättfärdigande och legitimering av visst våldsamt beteende gentemot kvinnor” (2021, s. 347). Andra egenskaper som utmärkte männen i studien var stereotypa och traditionella uppfattningar om kön, starka känslor av svartsjuka och en önskan att kontrollera kvinnor.

RELATIONEN MELLAN HEDER OCH SKAM

I två artiklar utforskas relationen mellan heder, skam och våld i studiet av kvinnliga förövare. En av artiklarna fokuserar på kvinnor som dödar (Gill & Walker, 2019) och den andra om brittisk-asiatiska flickor som förövare av våld (Toor, 2009).

Med hjälp av en teoretisk metod utforskar Gill och Walker (2019) hur kvinnors dödliga handlingar formas av sociokulturella faktorer som har med heder och skam att göra. Heder och skam hör ihop på grund av att heder är en bräcklig resurs som kräver ständigt skydd i sammanhang där enskilda personers heder är intimt sammanvävd med kollektivets heder. Skam, eller förlusten av heder, har två sammantvinnade egenskaper. Den ena egenskapen är att skam kan kännas även i andras frånvaro och den andra egenskapen är att den enskilde kan känna skam på grund av sina egna handlingar, men också på grund av andras handlingar. Gill och Walker anser att de, genom att utforska relationen mellan heder och skam, kan undersöka kvinnors våldsutövande utan att kvinnornas handlingar reduceras till stereotypa föreställningar om dem. Artikeln diskuterar tre rättsfall i Storbritannien där kvinnor har dömts för mord: ett hedersmord där en mor dödat en dotter och två fall där kvinnor mördat sina makar. Forskarna visar att en bredare förståelse av relationen mellan heder och skam kan bidra med komplexa, psykosociala förklaringar på flera olika våldsformer. Det handlar i korthet om att heder kan vara en kraftfull drivkraft för både mäns och kvinnors våldsamma handlingar. Det understryker vikten av att även kvinnors handlingar kontextualiseras, i syfte

att förstå i vilken mån de styrs av förväntningar som hör samman med hederskoder – och i kraft av det rädsla för vanära och skam.

I artikeln om brittiska asiatiska flickor som förövare sätter Toor (2009) luppen på flickor som lever i familjer och minoritetsgrupper med starka hedersnormer. Våldet de utövar är däremot inte hedersrelaterat, men det får hedersrelaterade våldskonsekvenser för flickorna själva. Toor (2009) visar hur idéer och normer om heder och skam påverkar kvinnliga förövare och argumenterar för att kunskap om detta är oumbärlig i arbetet med alla unga förövare, men särskilt med unga kvinnliga förövare. Kunskap om social kontroll genom heder och skam inom asiatiska samhällen kan dels bidra till att vi bättre förstår varför vissa asiatiska flickor inte utövar avvikande eller kriminella handlingar, dels att vi kan få syn på det stigma som drabbar de flickor som utövar sådana handlingar, eftersom flickornas handlingar utlöser skam som drabbar hela deras familj. Toor (2009) visar att flickornas kriminalitet är en handling som bryter ned familjens heder och därför, i likhet med andra former för vanhedrande handlingar, kan leda till att flickorna drabbas av hedersrelaterat våld inom familjen och/eller minoritetsgruppen. Idéer och normer om heder och risken för hedersrelaterade straff kan i sig bidra till kriminalitet, skriver Toor. Ett exempel på det är en ung kvinna i Toors intervjustudie som berättade att hon ägnade sig åt bedrägeri för att finansiera en abort på en privat klinik. Hon hade blivit gravid utanför äktenskapet och vågade inte berätta det för sin familj, så hon ägnade sig åt brott för att finansiera en abort. Hennes situation exemplifierar en dubbel utsatthet som är central i Toors studie (2009). Den här kvinnan stod inför att dra skam över sin familj, oavsett vad hon gjorde och att utsättas för hedersrelaterat våld.

MULTIPLA FÖRÖVARE

I en artikel fokuserar Salter (2014) på när våld mot närstående utövas av flera förövare. Studieobjektet är kollektiva brotts- och våldshandlingar som begås av pojkar och män inom gäng och organiserade kriminella grupper samt etniska minoritetsgrupper. Det rör sig om situationer där någon involverar flera andra personer i förövandet av fysiskt och/eller sexuellt våld i syfte att försvara sin maskulinitet. Artikeln använder sig av fall som beskrivits i rapporter och annan forskningslitteratur. Salter (2014) iakttar att den ”sociala organisationen i vissa familjer, samhällen och grupper av jämnåriga verkar främja våld i hemmet, med flera förövare i sammanhang där alla legitima möjligheter har uteslutits och maskulin heder förknippas med förmågan att kontrollera och dominera flickor och kvinnor” (2014, s.107). Han finner bland annat att kulturella kopplingar mellan maskulin heder och kvinnlig underordning stärks genom social och ekonomisk marginalisering, men också att våld i nära relationer som involverar flera förövare i hög grad överlappar med forskning om organiserat våld i grupper och familjer. Det tyder på att förövare av våld i nära relationer i båda dessa sammanhang involverar sina släktingar eller sina jämnåriga i våldet, som ett sätt att legitimera våldet. Salter påpekar också att kvinnohatande och våldsbejakande attityder, i kombination med våldsutövning som syftar till att kontrollera flickor och kvinnor, verkar fungera som ett sätt att etablera och uppvisa maskulin identitet och status. Artikeln konstaterar att våld i nära relationer med flera förövare är mycket allvarligt och har allvarliga konsekvenser. Resultaten tyder på att våld i nära relationer med flera förövare är relaterat till idéer om maskulinitet, våld och heder och att det förvärras av socioekonomisk marginalisering (Salter, 2014).

PSYKOLOGISKA ASPEKTER AV HEDERSMORD

Barmaki (2021) är en litteraturöversikt över studier som ger psykologiska förklaringar till hedersmord. Bland de aspekter som tas upp i artikeln är upptrappningen av mördarens ilska, som stiger långsamt och gradvist, samt andra aspekter som känslor av heder och skam, straffet som skammen utkräver och skammens konsekvenser, men också sambandet mellan hedersmord, psykisk sjukdom och personlighetsstörningar.

Barmaki (2021) skriver att tiden som förflyter mellan brottet mot hedern och hedersmordet kännetecknas av en gradvis upphettning av förövarens känsla av skam, vilket kan pågå i flera år. Skammen kan ha initierats av överdrivna rykten som skapar svår stress i den drabbade familjen. Den som slutligen axlar uppgiften att återupprätta hedern och därmed blir förövaren upplever att ilskan, skammen, frustration och desperationen ökar under den här perioden. Ett exempel är en pojke som hörde talas om att hans mor begått äktenskapsbrott när han var i nio, tioårsåldern och som vid 18 års ålder, efter år av tilltagande oro, dödade sin mor. Barmaki kopplar samman barndomstrauman och hedersmord. Mot bakgrund av det uppmanar han psykologer att ägna särskild uppmärksamhet åt personer som bevittnat eller fått kännedom om att en kvinnlig familjemedlem har agerat sexuellt odygdigt, särskilt om det har omgetts av hemlighetsmakeri. Sådant kan vara grogrund för psykiska störningar i vuxenlivet.

Implikationer: Förövarstudier och kunskapsackumulering

IMPLIKATIONER

- Dömda hedersbrottslingars berättelser visar att intersektionella perspektiv är nödvändiga för att hedersrelaterat våld ska kunna förstås och förklaras (Grip & Dynevall, 2024).
- Dömda hedersbrottslingars självframställning visavi "hederskultur" erbjuder kunskap som kan bidra till att identifiera hedersrelaterad brottslighet och till att förebygga återfall i brott (Grip & Dynevall, 2024).
- Brist på sociala nätverk kan vara en bidragande orsak till brottslighet (Grip & Dynevall, 2024).
- Yrkesgrupper som ansvarar för att skydda våldsutsatta (till exempel polis, socialtjänst för barn och unga, hälso- och sjukvård samt utbildning) bör omvärdera mammornas roll i våldet och inte ta för givet att mammor alltid är sekundära våldsoffer som instinktivt skyddar sina barn (Aplin, 2016).
- Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt händelser som leder till mord och åt de bredare kulturella normer som styr uppfattningar om kvinnors heder (Doğan, 2018).
- Hedersbrottslighetens och straffens effekter för förövares familjer får inte glömmas bort i rättsskipningen (Toor, 2009).
- Etnicitet och kultur är dynamiker som måste beaktas vid bedömningen och utvecklingen av restititiv rättvisa för flickor, särskilt asiatiska flickor som är föremål för familjehederns föreställningar om *izzat* och *sharaf* (Toor, 2009).

- Läskunnighet och utbildning är effektiva redskap för att minska och med tiden få hedersmord att upphöra (Rezaie et al., 2015).
- Kvinnors roller i hedersrelaterat våld är mer mångfacetterade än vad som framgår av vår tids diskurser om problematiken (Bates, 2018).

INTERVENTIONER OCH ÅTGÄRDER

- Insikt om komplexiteten i individers olika roller i hedersrelaterat våld är nödvändig, både för förebyggande åtgärder och behandling. Det handlar bland annat om erkännandet att en och samma persons normativa värld kan ha inslag av hederskultur och ”svenska” normer. Behandlingen kan dra nytta av att ta upp frågeställningar som förövare själva uppfattar som viktiga för händelseförloppet, snarare än att tvinga på dem ett externt narrativ om hedersrelaterat våld (Grip & Dynevall, 2024).
- Att utmana normer, både genom att fokusera på specifika normer och att diskutera hur normer reproduceras, är viktigt. Återfallsprevention behöver ta hänsyn till olika typer av riskfaktorer för våldsutövande, samt utveckla strategier för att hantera våldstendenser och mellanmänniska relationer, som även omfattar stöd i föräldraskap (Grip & Dynevall, 2024).
- Det är även viktigt att män involveras i utvecklingen av nya maskuliniteter, med genusperspektiv som analysverktyg (Rodriguez-Espartal, 2021).
- Lokala myndigheter bör kunna stödja alla som riskerar att begå hedersmord eller liknande brott genom ekonomiskt stöd till flytt och etablering i en ny miljö (Doğan 2014b).
- Hanteringen av hedersmord kräver en mängd olika arbetsmetoder och insatser på flera politikområden (Doğan 2014a; b).

FRAMTIDA FORSKNING

- Framtida forskning bör i detalj studera vad det är som gör att mord är vanligare inom ”hederskulturer” och vilka de genererande mekanismerna bakom dessa kulturer är, samt hur kulturen överförs mellan generationer, i syfte att minska mordfrekvensen (Campello de Souza et al., 2016).
- En radikal ökning av grundläggande, kvalitativ forskning krävs om förövares erfarenheter och perspektiv, i syfte att utveckla metoder för att hantera mäns våld mot kvinnor, samtidigt som hjälp och stöd till utsatta kvinnor utvecklas (Doğan 2014a, b).
- Undersökningar behövs om hur neutraliseringstekniker tillämpas i olika typer av våldskontexter såsom våld i nära relationer och hedersrelaterat våld (van Baak et al., 2017).

- Forskningen bör formulera genomförbara implikationer för hur policy kan hantera förövares neutraliseringstekniker, såsom förnekelse och/eller rättfärdigande av våldet (van Baak et al., 2017).
- Kvalitativ forskning behövs för att identifiera kvinnors mångfacetterade roller hedersrelaterade övergrepp (abuse), genom metoder som förmår fånga brottens varierande innebörder, betydelser och motiv (Bates, 2018).

Sammanfattning

Patriarkat, hegemonisk maskulinitet, kultur och heder är den fond mot vilken hedersrelaterat våld undersöks i artiklarna i föreliggande avsnitt. Begreppens räckvidd utmanas i några av artiklarna och används som utgångspunkt i andra. Doğan skriver exempelvis om ”heder som inspirerar till våld” och andra hedersuppfattningar och noterar att långt ifrån alla hedersbegrepp hör samman med våld. ”Våld i nära relationer med multipla förövare” är ett annat grepp som snarare utvidgar omfånget av vad hedersrelaterat våld kan vara; begreppet *multipla förövare* förekommer också i forskning om kvinnliga förövare. Forskning om relationen mellan heder och skam bidrar med kunskap om konsekvenserna av heder och skam för våldets kontinuitet. Ytterligare två viktiga bidrag till kunskapsutvecklingen är de begreppsliga reflektionerna kring kriminalitet inom hederskontexter som ”ohederliga handlingar”, samt om ”den långsamma upprördhetens process” som ibland föregår hedersmord.

Ett dominerande tema i artiklarna är att genus är en heteronormativ, binär konstruktion där deltagarna i studierna beskriver att mäns och kvinnors roller i familjen, såväl som i samhället, styrs av stereotypa förväntningar på uppförande och sexualitet. I konkreta termer handlar det om traditionella, konservativa roller, med män som primära försörjare och kvinnor som primära vårdnadshavare. Sådana beskrivningar av hedersamma män och kvinnor återfinns hos Doğan (2014b), Grip och Dynevall (2021) och Rodrigues-Espartal (2021). Heteronormativa föreställningar är inte på något sätt specifika för de kategorier som undersökts i studierna, utan de överensstämmer snarare med globalt dominerande genusregimer. Huruvida efterlevnaden av dessa idéer och normer skiljer sig åt mellan dömda förövare av hedersrelaterat våld och andra män och kvinnor undersöks tyvärr inte i artiklarna.

Våld i samband med graviditet och risk för graviditet, utanför äktenskapet tas upp i flera artiklar, särskilt när kvinnor är förövare. Aplin (2017) påpekar att mödrars ansvar för sina döttrars skamliga beteende har stor betydelse för deras delaktighet i våldsutövningen. I Doğans (2018) studie döms en deltagare för hedersmord därför att vederbörande har lämnat sitt nyfödda barn ute i kylan för att undvika att skam dras över familjen, medan en annan kvinna (Toor, 2009) ägnar sig åt kriminell verksamhet för att finansiera en abort hon känner sig tvingad att genomföra för att undvika att utsättas för det hedersrelaterade våld som kan utlösas om familjen får vetskap om hennes graviditet.

Artiklarna väcker frågor om vad som karakteriserar ett hedersrelaterat brott och föreslår olika svar. Eftersom många studier bygger på dokumentation av fall och domar inom rättsväsendet grundar sig uppfattningarna främst på erfarenheter av rättsprocesser och

behovet av brottsbekämpning. Forskarnas egna definitioner av heder påverkar naturligtvis också studierna. Som läsare är det inte alltid tydligt vilka beröringspunkter vissa empiriska exempel har med hederskontexter, till exempel en mor som slår sin dotter för att hon inte plockar upp något från golvet (Aplin, 2017), konservativa idéer om sex inom äktenskapet eller kyskhetsnormer (Grip & Dynevall, 2023), en make som dödar sin exfru i raseri (Rezaie, 2015) eller en kvinna som dödar sin våldtäktsman (Doğan, 2018). Det betyder inte att dessa exempel saknar koppling till idéer och normer kring heder, men de väcker frågor om förståelser och gränser för begreppet hedersrelaterat våld. En myriad av andra aspekter framkommer i forskningsmaterialet, såsom minoritetsstatus, migrationserfarenheter, låg utbildningsnivå, strikta könsroller och erfarenheter av aggression och våld. Behovet av grundlig epistemologisk och teoretisk transparens i artiklar som diskuterar hedersrelaterat våld är helt enkelt oerhört stort.

När vi betraktar materialet i sin helhet ser vi att heder förekommer därför att det är ett tydligt uttalat motiv hos förövare, ett tillskrivet motiv av polis, domstolar, offer eller anhöriga och en kontextuell faktor som påverkar brottslighet och konsekvenserna av brottslighet. Vi ser också att studier av förövare är få till antalet och svåra att jämföra på grund av stora skillnader i urval, empiriska sammanhang, våldsformer, syften, metod och teoretiska begrepp och definitioner av heder och hedersrelaterat våld. Emellertid är den kunskap som genererats och de kunskapsluckor som identifierats av stor betydelse för framtida forskning och praktik. Om en generell motivation i alla våldsbrott är förövarens önskan att undvika skam eller ta udden av den och ersätta skamkänslan med känslor av stolthet och hedersamhet (som Gilligan, 1996, i Grip & Dynevall, 2024 föreslagit), måste forskning om förövare av hedersrelaterat våld alltid tillämpa intersektionella perspektiv och metoder där hänsyn tas till maktfaktorer på mikro-, meso- och makronivå och till samspelet däremellan, för att generera djupgående kunskap om hedersrelaterat våld.

Att våga berätta – hinder och möjligheter

Artiklarna i den här delen av forskningsöversikten, 11 till antalet, visar genomgående att hedersnormer kan utgöra hinder för utsatta att berätta (avslöja och/eller anmäla) om sina erfarenheter av våldet, vilket bidrar till underrapportering. Det finns dock gott om annan forskning om faktorer som hindrar utsatta från att berätta om olika former av genusbaserat våld och om sexuella övergrepp som de utsatts för, men hedersnormers specifika inflytande på rapporteringsbenägenheten har inte undersökts i någon större utsträckning.

De 11 artiklarna i urvalet fokuserar på om och i så fall hur hedersnormer påverkar människors förmåga, vilja och möjlighet att avslöja och/eller anmäla sina erfarenheter av våldsutsatthet. Under den inledande urvalsfasen sökte vi artiklar vars abstract innehöll termerna ”anmälan” (reporting) eller ”att berätta för andra” (disclosure), vilket gav 123 artiklar. Av dessa exkluderades 107 artiklar eftersom de bara kortfattat nämnde rapportering, exempelvis som del av bakgrundsinformation. Fulltextgranskning av de återstående 16 artiklarna visade att fem av dem relaterade till anmälan som gjorts av myndigheter eller medier, vilket resulterade i att det återstod 11 artiklar som hade utsattas egna avslöjanden och anmälningar av våldsutsatthet som studieobjekt i intervjustudier, enkäter eller mer teoretiskt drivna artiklar. Artiklarna kommer huvudsakligen från disciplinerna kriminologi, psykologi,

sociologi och socialt arbete. De empiriska kontexter som artiklarna studerar är Kanada, Pakistan, USA, Storbritannien och Vietnam.

Granskningen visar att kvinnor och flickor som lever i tätt sammansvetsade grupper med starka hedersnormer håller tyst om de sexuella övergrepp de utsatts för. De flesta artiklarna handlar om olika former av våld i sammanhang där hedern spelar en central moralisk roll, samt om våld i nära relationer med fokus på hinder och möjligheter att avslöja och/eller anmäla sexuella övergrepp. Här spelar tabun kring kropp och sexualitet en stor roll, eftersom graden av tabu har stor betydelse för utsattas möjlighet att prata öppet om sexuella övergrepp. Sexuella tabun är en stark hedersnorm. Hedersnormer undersöks därför som en allvarlig riskfaktor för utsatthet för sexuellt våld, på grund av de explicita tabun som omger (den kvinnliga) kroppen och sexualiteten.

Sexuella övergrepp, individers inställning till hedersnormer och genus

Fyra artiklar undersöker sambandet mellan att avslöja och/eller anmäla sexuella övergrepp eller våldtäkt och hedersideologi eller hedersnormer. McLean et al. (2018) presenterar en psykologisk studie som är utförd i USA, där vinjetter använts för att undersöka sambandet mellan majoritetskvinnors egna hedersvärderingar, deras uppfattningar om våldtäkt och deras benägenhet att rekommendera utsatta att avslöja och/eller anmäla en våldtäkt. I en liknande studie fyra år senare, även den bland majoritetskvinnor i USA, undersöker Crowder et al. (2022) vilken inverkan hedersvärderingar har för kvinnors tendens att berätta för andra om sexuella övergrepp de utsatts för, anmäla brottet eller söka vedergällning. Den tredje studien som utforskar detta tema är antropologisk och bygger på intervjuer med unga kvinnor och flickor samt medlemmar i deras sociala nätverk i Vietnam (Houng, 2012). Foster et al. (2023c) bygger på en enkätstudie som undersöker hur föreställningar om maskulin heder, som kretsar kring att män ses som starka, orädda och antifeminina, kan leda till ökad stigmatisering av män som blivit sexuellt utnyttjade.

De fyra artiklarna kretsar kring sociokulturella mekanismer bakom benägenheten att anmäla övergrepp och visar till exempel att närheten i offrets relation till förövaren (till exempel främling, bekant eller make) och styrkan i offrets hedersövertygelse påverkar offrens uppfattningar om övergreppet och deras benägenhet att berätta om det för andra eller anmäla det. I fall där förövaren var offrets make minskade sannolikheten för att sexuella övergrepp skulle betraktas som våldtäkt av kvinnor som stödde en hedersideologi. De var i det hela taget mer ovilliga än andra att avslöja sådana upplevelser, särskilt för polisen (McLean et al., 2018). Crowder et al. (2022) däremot, fann att kvinnor som visade starkt stöd för hedersvärderingar var benägna att rekommendera ett offer att avslöja övergrepp för människor de litar på, för hämndens skull. Slutsatsen var att kvinnor som har hedersvärderingar är mer benägna att söka hämnd/vedergällning för sexuella övergrepp genom att anmäla brottet till myndigheter, vilket tyder på en koppling mellan feminina hedersövertygelser, stark ilska och önskan om vedergällning. Foster et al. (2023c) visar att mäns stöd för maskulin heder är kopplat till en högre grad av rädsla för stigma och en starkare tro på att ens maskulina identitet skulle skadas av sexuella övergrepp. Dessa faktorer hör samman med en högre benägenhet att vilja dölja övergrepp. Dessa studiers resultat visar

liknande resultat för män och kvinnor. Även männen i Fosters studie visade sig vilja hämnas på grund av den skada som övergreppet åsamkat deras maskulinitet och den skam de förväntade sig känna om de hade utsatts för sådana övergrepp. Studien visar med andra ord att maskulina hedersövertygelser kan bidra till stigmatisering av män som utsatts för sexuella övergrepp, vilket hindrar dem från att söka hjälp (Foster et al., 2023c).

Intervjustudien i Vietnam visar att ett avslöjande av en våldtäkt är ett beslut som tas i familjen och att släktskap väger tungt i sammanhang där familjeheder utgör ett patriarkalt redskap som hindrar offer från att väcka åtal mot förövare (Houng, 2012). Studien undersöker hur släktskapsgrupper hanterar våldtäkt socialt och visar att benägenheten att avslöja och/eller anmäla våldtäkt ofta är kopplad till idéer om familjeheder, släktskap, könsrelationer, social tillhörighet och kollektivt ansvar. Houng utforskar ”hur begreppet familjeheder manifesteras, inte genom våldshandlingar, utan genom ansträngningar att förhandla fram en uppgörelse och/eller hitta sätt att på familje- och släktnivå hantera sociala konsekvenser orsakade av våldtäkten av en familjemedlem” (2012, s. 39). Likheterna och skillnaderna mellan studierna för tankarna till flera av de nyanseringar och skillnader som förekommer i forskningen om heder, våld och kön som framkommit i rapportens del ett och två. En sådan nyansering är *familjeheder* respektive *maskulin hedersövertygelse* och en annan är skillnader mellan *hederskultur* (culture of dignity) och *ansiktsbevarande kultur* (culture of face). Det är inte omöjligt att även forskning om avslöjande och anmälan skulle kunna analyseras i ljuset av sådana nyanseringar, vilket tyvärr inte finns utrymme för i den här rapporten, men som är möjlig för den som vill.

De fyra artiklarna visar på nyanser i relationen mellan hur hedersnormer påverkar det rättsliga utfallet av sexuella övergrepp, i förhållande till det omgivande samhällets och familjens roll avseende sådant som följderna för anseende, stigma eller vanära. ”Dessa nyanser visar att ytterligare forskning behövs för att reda ut hedersideologins komplexa natur och dess relation till uppfattningar om sexuellt våld för att hjälpa forskare och kliniker som försöker hjälpa dem som överlevt sexuella övergrepp” (McLean et al., 2018: 465).

Att avslöja och anmäla sexuella övergrepp mot barn inom minoritetsgrupper

Två artiklar studerar benägenheten att avslöja och/eller anmäla sexuella övergrepp mot barn. En artikel studerar arabiska minoritetsgrupper i USA (Haboush & Alyan, 2013) och den andra asiatiska minoritetsgrupper i Bradford, Storbritannien (Gilligan & Akhtar, 2006). Båda artiklarna är intresserade av hur kultur påverkar begreppsbildningen, erfarenheten och avslöjandet av övergreppen.

Gilligan och Akhtar (2006) genomförde en intervjustudie, medan Haboush och Alyans (2013) artikel är mer teoretiskt driven. Den bygger huvudsakligen på annan forskning om sexuella övergrepp mot barn, konsekvenserna av migration och vad som benämns som karaktäristiskt för ”arabisk kultur”. Forskarna understryker vikten av att psykologer har kulturell kompetens i allmänhet och kunskap om relationen mellan kultur och sexuella övergrepp mot barn i synnerhet. Samtidigt uppmärksammar de att det saknas empiriska data om huruvida ”arabisk kultur” påverkar uppfattningen om sexuella övergrepp inom sådana arabiska minoritetsgemenskaper (Haboush & Alyan, 2013). Gilligan och Akhtar (2006)

konstaterar däremot att det råder en underrapportering av sexuella övergrepp mot barn inom asiatiska minoritetsgrupper i Storbritannien. Samtidigt påpekar de att yrkesverksammas kulturella kompetens varierar, vilket leder till att personer inom asiatiska minoritetsgrupper som utsätts för sexuella övergrepp saknar säker tillgång till adekvata insatser. Ytterligare faktorer som försvårar för de berörda att avslöja och/eller anmäla sexuella övergrepp mot barn är avsaknad av grundläggande kunskaper om sexuella övergrepp mot barn, men också om tillgängliga stöd- och hjälpmöjligheter. Åter andra faktorer som hämmar benägenheten att avslöja sexuella övergrepp mot barn var dels rädsla för offentlig exponering, dels att yrkesverksamma skulle visa kulturell okänslighet. Slutligen verkade även kulturella faktorer bidra till att minska anmälningsbenägenheten. Gilligan och Akhtar (2006) betonar behovet av att ett relevant stöd- och hjälpsystem utvecklas av yrkesverksamma och beslutsfattare, så att utsatta i dessa grupper kan känna sig trygga med att de kommer möta kulturellt kompetenta personer som inte styrs av generaliserande antaganden om etniciteter, kulturer eller religioner. Gilligan och Akhtar påpekar vidare att professionella insatser i frågor som rör barns rätt till skydd alltid måste vara socialt och kulturellt anpassade, därför att endast ”en kulturellt kompetent praxis som underlättar för barn, ungdomar och vårdnadshavare som inte utövar våld och övergrepp att söka relevanta tjänster, kan ge dem det skydd de behöver” (2006, s. 1374).

Mäns våld mot kvinnor och risker med att anmäla

Tre artiklar undersöker vuxna kvinnors erfarenheter av och hinder för att avslöja och/eller anmäla våld i nära relationer. En artikel grundas på en nationell undersökning i Pakistan (Andersson et al., 2010), en sammanfattar studier om sociokulturella normers inverkan på fenomenet (Güler et al., 2023) och en artikel studerar fenomenet i samband med övergrepp och dejting (Couture-Carron, 2020).

I en fokusgruppstudie med kvinnor och män i olika provinser i Pakistan visar Andersson et al. (2019) att kvinnor tenderar att avstå från att avslöja och/eller anmäla övergrepp, eftersom det kan leda till separation eller skilsmässa och med det vanära och förlust av kontakt med barnen. De skäl som kvinnorna i fokusgrupperna angav för att inte anmäla övergrepp berör dels deras uppfattning om att våld är ”normalt” eller ”inte så farligt”, dels att de var rädda för konsekvenserna av anmälan, dels om bristande tro på att myndigheterna skulle bemöta dem på ett bra sätt. Forskarna pekar på stora skillnader mellan kvinnornas inställning till att avslöja övergrepp för en familjemedlem såsom en mor och att anmäla övergrepp till någon utanför familjen. Väldigt få deltagare ansåg att kvinnor borde anmäla övergrepp till polisen eller andra formella organ, eftersom det var starkt förknippat med risken att vanära den egna familjen. Skillnaden mellan att berätta för en familjemedlem och någon utanför familjen var särskilt tydlig i fokusgrupperna med manliga deltagare. Ett återkommande resultat i alla provinser som studerades var att kvinnor som hade fått möjlighet att diskutera våld mot kvinnor med äldre personer inom deras egen grupp innan de deltog i fokusgruppen hade en större benägenhet att vilja berätta för andra om våldet de hade utsatts för.

Genom granskning av tidigare forskning identifierar Güler et al. (2023) flera sociokulturella faktorer som bidrar till stigmatisering om och när våld i nära relationer avslöjas. Faktorerna är en dömande inställning inom den egna familjen och/eller gruppen, att skilsmässa är oacceptabel, samt att hela ansvaret för våldet läggs på offren. Så gott som samtliga

inkluderade studier underströk att könsrollernas utformning och obefintlig jämställdhet påverkar kvinnors benägenhet att avslöja våldet. Flera studier visade att mäns våld mot kvinnor i nära relationer är normaliserat i åtskilliga sociokulturella sammanhang och att sexuellt våld inom äktenskapet inte uppfattas som våld i dessa sammanhang. En annan viktig faktor är kvinnornas egen önskan att bevara familjens heder, samt deras oro för hur avslöjandet kan komma att påverka barnens välbefinnande, vilket gör det vanligt att kvinnorna stannar kvar i destruktiva relationer. De sociokulturella normer som kan orsaka stigma om våld i nära relationer skulle avslöjas är inte specifika för kvinnor inom starkt kollektivistiska släktssammanhang. Forskarna konstaterar att ”för att förhindra våld i nära relationer mot kvinnor och utveckla kulturellt lämpliga resurser behövs ytterligare forskning för att förbättra vår förståelse av sociokulturella normers inflytande på avslöjandet av våld i nära relationer bland kvinnor i olika kulturella sammanhang, även i individualistiska länder” (2023, s. 2).

Couture-Carron (2020), som skrivit den tredje artikeln, har genomfört en intervjustudie där hon undersöker hinder för att avslöja misshandel i samband med dejting bland sydasiatiska muslimska minoriteter i Kanada. Respondenterna berättar om kulturella normer som förbjuder eller avskräcker dem från dejting och att normerna påverkar hur de hanterar sina erfarenheter av misshandel i samband med dejting. Couture-Carron identifierar tre konsekvenser. För det första kan normerna skapa rädsla för negativa reaktioner från föräldrar, vilket leder till att unga kvinnor tvekar inför eller helt avstår från att avslöja misshandel. För det andra befärdar de att avslöjandet kan väcka kraftiga reaktioner av en bredare omgivning. För det tredje kan de traditionella normer som förbjuder dejting stärka relationen mellan unga som dejtar, vilket gör det svårare för dem att lämna en destruktiv relation. Couture-Carron påpekar att eftersom det kan vara så svårt för kvinnor i de minoritetssamhällen som hon studerar att söka stöd från informella stödpersoner, såsom föräldrar, blir tillgången till formella stödpersoner särskilt viktiga.

Heder som grund för rättfärdigande av genusbaserat våld och övergrepp

Två artiklar undersöker heder som grund för rättfärdigande av genusbaserat våld och övergrepp. Gangoli et al. (2018) undersöker hinder för att kvinnliga offer för könsstympning ska kunna anmäla övergreppet till polisen i England och Wales, genom en intervjustudie med 14 vuxna kvinnor, medan Donovan et al. (2024) utforskar avslöjande och/eller anmälan av våld i nära relationer bland queera personer i Storbritannien genom enkätdata, intervjuer och fokusgrupper.

Gangoli et al. (2018) visar att samtliga respondenter var första generationens invandrare och hade upplevt kvinnlig könsstympning i ung ålder i sitt ursprungsland. Ingen av respondenterna hade anmält sina erfarenheter till polisen och alla uppgav att de inte själva förespråkade kvinnlig könsstympning. I studien definieras kvinnlig könsstympning som en form av hedersrelaterat våld, därför att heder fungerar som rättfärdigande av ingreppet. Till skillnad från andra former av hedersrelaterat våld, till exempel tvångsäktenskap, presenterar artikeln emellertid kvinnlig könsstympning som något som hela familjen inte nödvändigtvis behöver känna till. Det innebär bland annat att det finns få fall där släktingar kan anmäla

kvinnlig könsstymning, eftersom man måste veta att könsstymningen har ägt rum för att kunna anmäla.

Respondenterna i studien (Gangoli et al., 2018) anser att ett särskilt påtagligt hinder för att avslöja eller anmäla kvinnlig könsstymning, står att finna i de kulturella lojalitetskoderna som syftar till att skydda deras familj och etniska grupp. Respondenterna beskriver även andra hinder, såsom rädsla för repressalier från den etniska gruppen, oro för inblandning i familjens privata angelägenheter, tidigare dåliga erfarenheter av polis och socialtjänst, samt bristande förtroende för polisens (o)känslighet för kulturella och etniska normer. Ytterligare ett hinder är motstridiga uppfattningar om kvinnlig könsstymning inom den etniska minoriteten och staten. Det handlar om att minoritetssamhället betraktar företeelsen som kulturell sedvänja och övergångsrit, medan staten ser det som ett övergrepp, en kränkning av barns rättigheter samt som en form av hedersrelaterat eller genusbaserat våld. Risken att inte känna igen sig i de beskrivningar, uppfattningar och språk som har med ens eget liv och erfarenhet att göra, kan påverka viljan att avslöja och anmäla. Till exempel framkallade termen ”stymning” en känsla av dissociation hos en av respondenterna i artikeln. Termen gav henne negativa bilder av hennes kropp, föräldrar och kultur som hon inte ställde upp på.

Donovan et al. (2024) har ett annat sätt att närma sig frågan om heder som hinder för att avslöja och/eller anmäla våld. Artikeln utforskar våld i nära relationer bland queera personer i Storbritannien genom enkätdata, intervjuer och fokusgrupper. Forskarna framför att den dominerande förståelsen av våld i nära relationer (family abuse) är allt för snävt konstruerad eftersom den alltid tolkar kränkande handlingar inom grupper som är rasifierade minoriteter som om de vore uttryck för hedersrelaterat våld. Konstruktionen utgör tyvärr ett hinder för queera personer inom alla samhällsgrupper att uppsöka och säkra det stöd de behöver. Dessutom påverkar den snäva förståelsen även stödsystemens kompetens, färdigheter och kunskaper när det kommer till att tillhandahålla lämpliga insatser till queera personer som utsatts för våld av sina familjemedlemmar. Donovan et al. (2024) knyter an den så vanligt förekommande kopplingen mellan heder och våld i nära relationer inom rasifierade minoritetsgrupper och religiösa grupper till den låga anmälningsbenägenheten bland queera personer. Forskarna utmanar den reduktionistiska idén bakom antagandet att endast etniska minoritetsgrupper värdesätter familjens heder, status och värde, därför att den idén ställer sig i vägen för kunskap om dynamiken i våld i nära relationer i det brittiska majoritetssamhället.

Implikationer: Hinder och möjligheter

IMPLIKATIONER

- För att våldsutsattas benägenhet att avslöja och anmäla våldserfarenheter ska öka måste mångfalden i kvinnors erfarenheter erkännas, liksom även de kulturella sammanhang de rör sig inom och de sociokulturella normer de ser som sina (Couture-Carron, 2020; Andersson et al., 2010; Güler et al., 2023).
- Integritet och diskretion måste kunna garanteras för att våldsoffer ska kunna söka hjälp (Couture-Carron, 2020; Gilligan & Akhtar, 2006; Foster et al., 2023c).
- Våld i nära relationer bör erkännas som ett socialt problem i alla mänskliga grupper, något som kan drabba alla familjemedlemmar vars köns- och/eller sexuella uttryck

uppfattas som hotfullt mot familjens status, värde och/eller sociala ställning i grannskapet, samhället eller trossamfundet (Donovan et al., 2023).

- Kvinnlig könsstympling bör ses som en generisk form av genusbaserat våld så att överlevande känner sig mindre osäkra på sina upplevelser (Gangoli et al., 2018).
- Negativa uppfattningar om män som utnyttjats sexuellt i sammanhang där maskulina hedersövertygelser är starka, som till exempel i södra USA, kan hindra män från att söka stöd och hjälp (Foster et al., 2023c).

INTERVENTIONER/ÅTGÄRDER

- Dialoger mellan olika grupper i samhället, samhällsengagemang och lokala organisationer är avgörande för utsattas möjlighet att söka hjälp. Utbudet av insatser måste ta hänsyn till familjers och gruppers rädsla för att vanära sin familj, samt till konsekvenserna av denna rädsla (Couture-Carron, 2020; Andersson et al., 2010; Güler et al., 2023; Gangoli et al., 2018).
- Behovet är stort av organisationer som kan bemöta hbtqi-personer på ett öppet och lyhört sätt (Donovan et al., 2023).
- Det finns behov av uppsökande verksamhet och utbildningsinsatser för olika grupper. Det kan vara vuxna och äldre kvinnor som utövar våld eller bidrar till att dölja våld. Pojkar och unga män, som ju är framtidens makar och fäder, identifieras också som viktiga grupper att nå, liksom religiösa ledare (Gangoli et al., 2018; Gilligan & Akhtar, 2006).
- Utbildning om hur anmälningar och avslöjanden kan hanteras på bästa sätt behöver prioriteras på alla nivåer i samhället, i syfte att utveckla kulturellt kompetenta praktiker, (Gilligan & Akhtar, 2006).
- Uppsökande initiativ såsom kulturcentrum, samhällsorganisationer och skolor kan främja kollektivistiska värderingar och därigenom bli särskilt effektiva verktyg för förebyggande arbete och strategier kring anmälan (Haboush & Alyan, 2013).
- Polisens strategi för kvinnlig könsstympling bör fokusera på partnerskap och samhällsengagemang och prioritera förebyggande arbete mer än anmälningar (Gangoli et al., 2018).

FRAMTIDA FORSKNING

- Hur olika kulturella sammanhang (eller aspekter av specifika kulturer) formar överlevandes erfarenheter av och reaktioner på misshandel i dejtingsituationer behöver undersökas (Couture-Carron, 2020).
- Forskning behövs för att förbättra kunskapen om hur sociokulturella normer påverkar kvinnors benägenhet att avslöja och/eller anmäla våld i nära relationer i olika kulturella sammanhang i individualistiska länder (Güler et al., 2023).
- Det finns behov av tvärkulturella undersökningar om de komplexa sätt på vilka samhällsliga och kulturella faktorer påverkar viljan att avslöja och anmäla våld i nära

relationer bland kvinnor inom olika demografiska och kulturella sammanhang (Güler et al., 2023).

- Forskningen behöver utreda hedersrelaterade uppfattningar om sexuellt våld för att bidra med kunskap till forskare och praktiker som hjälper utsatta för sexuella övergrepp (McLean et al., 2018).
- Forskningen behöver granska hur kulturella normer påverkar viljan att berätta för närstående och ta emot stöd av dem (McLean et al., 2018).
- Forskning bör undersöka effektiviteten av metoder som Written Response Interview Protocol (WRIP; Heydon & Powell, 2018 i Foster et al., 2023c) för män med starka maskulina hedersövertygelser (Foster et al., 2023c).
- Forskning som bidrar till kunskap om vilken effekt som stigma har för homosexualitet i hederskulturer behövs, samt om hur män med hedersvärderingar hanterar sin utsatthet för sexuella övergrepp (Foster et al., 2023c).
- Forskare bör undersöka hur jämnåriga och/eller familjer med starka hedersnormer tar emot avslöjanden om sexuellt våld och konsekvenserna av detta (Foster et al., 2023c).
- Undersökningar av kopplingarna mellan hedersuttryck och manliga offer för sexuella övergrepp i olika hederskulturer behövs (Foster et al., 2023c).
- Studier behöver fokusera på hur hedersnormer kan förebyggas eller förändras så att manliga offer lättare kan berätta om sexuella övergrepp och söka lämplig hjälp (Foster et al., 2023c).

Sammanfattning

Artiklarna i detta avsnitt har utforskat hedersnormernas betydelse för benägenheten att avslöja eller anmäla särskilt känsliga våldsutsattheter i hedersrelaterade sammanhang. Det gäller främst sexuella övergrepp och våld i nära relationer. Hedersnormer ökar riskerna för att den våldsutsatta ska anses ha vanärat sin familj, vilket gör att den utsatta riskerar att stigmatiseras på grund av det våld hen utsatts för. Flera artiklar visar att våldets karaktär i kombination med närhet och distans i relationen mellan offer och förövare är en nyckelfaktor, både för uppfattningen om våldets allvar och för benägenheten att avslöja eller anmäla våldet. Det framkommer också att mäns sexuella övergrepp och våld inom äktenskapet inte förstås som våld i hederssammanhang och därför sällan anmäls.

Hedersrelaterat våld tenderar att beskrivas och förstås som kollektivt sanktionerat våld som utövas för att återupprätta heder eller bestraffa handlingar som hotar att skada hedern, men en del av våldet som artiklarna beskriver visar på en motsatt dynamik. Sexuella övergrepp mot barn ses exempelvis inte som något hedervärt och det sanktioneras eller demonstreras därför heller inte offentligt. Sådana övergrepp är snarare en skamlig våldshandling som inte får röjas. Artiklarna visar att hedersnormer är en försvårande faktor för utsatta och ett hinder för att avslöja och/eller anmäla våld. Det gäller såväl för offer, som för deras familjer och i samhället i stort.

Det framkommer också i artiklarna att hederskontexter alltid är sammanflätade med andra faktorer som påverkar möjligheterna att avslöja eller anmäla våldserfarenheter, såsom socioekonomisk ojämlikhet, låg utbildning och traditionella könsroller. Andra faktorer som påverkar såväl stödsystemen som anmälan och avslöjande är, enligt studierna, bristande förtroende för myndigheter, immigrationsstatus, polisens (icke-)hantering av våldtäktsfall, negativ representation av minoriteter i media, stereotypa attityder bland vårdpersonal och ett alienerande språkbruk. Ett annat återkommande tema är det dialektiska förhållandet mellan de som förväntas anmäla och de som förväntas lyssna, främst inom stödsystemen. Behovet av kritisk reflektion kring normativa antaganden och stereotyper och hur dessa kan påverka benägenheten att anmäla eller avslöja våldserfarenheter, diskuteras i flera av artiklarna. Vidare efterlyser många artiklar diskussioner om kulturell kompetens i både samhälleliga och professionella sammanhang, vilket berör frågor om på vilket sätt stereotyper kan ställa sig i vägen för utsattas möjlighet att söka hjälp, men också för utformningen av välfungerande förebyggande åtgärder.

DEL III

Sammanfattning

Vi har nu kommit fram till sammanfattningen av hela del tre, som har handlat om förutsättningar för förändring och förebyggande arbete. Som sagts tidigare, för att kunna förhindra något behöver vi veta vad det är vi vill förhindra. För att förändra något behöver vi veta vad vi vill ha i stället. Båda påståendena är relevanta för sammanfattningen i denna omfattande del som tydligt visar på behovet av social förändring på individ-, grupp- och samhällsnivå.

För det första visar flera artiklar att socioekonomiska problem såsom fattigdom, låg utbildning och analfabetism spelar en avgörande roll för vidmakthållande av hederssystemens manliga dominans och hedersrelaterat våld, inklusive hedersmord. Hedersmord är förknippade med utbredda mönster av våld, patriarkat, fattigdom och andra krafter som gör livet osäkert och skapar starka band inom grupper. Dessa kombinationer av socioekonomiska faktorer visar sig ha djupgående betydelse för familjehederns existens och dess praktiker, såsom tidiga äktenskap och endogama äktenskap. De hör också samman med större acceptans för hedersmord och rädsla för att låta kvinnor studera vid utbildningsinstitutioner.

Inneslutning i motsats till mobilitet inom och mellan familjer, grupper och samhällen förstärker gränser och hedersnormer. Med andra ord går en minskad inneslutning hand i hand med minskat hedersrelaterat våld. En högre grad av mobilitet och minskad inneslutning inom och mellan familjer, grupper och samhällen destabiliserar och utmanar hedersnormer och förhindrar hedersrelaterat våld.

Många studier nämner att nationella och internationella sociala åtgärder och lagstiftning är otillräckliga när de inte kombineras med djupgående förebyggande insatser. Att ta itu med hedersrelaterat våld kräver nämligen mångfacetterade politiska, ekonomiska och kulturella lösningar, vilket påvisas i flera delar av denna rapport. Lagstiftningsreformer kan vara berömvärda, men de är otillräckliga i sig.

Det bör också nämnas att vissa artiklar identifierar den destruktiva effekten av fattigdom, konflikt, krig, migration, brist på utbildning och osäkra arbetsförhållanden, samtidigt som de i slutändan föreslår lösningar som förutsätter individuell handlingsfrihet och att kunna göra fria val. Vissa forskare anser att berörda behöver förstå effekterna av social jämlikhet och jämställdhet och vad mänskliga rättigheter i allmänhet och kvinnors rättigheter i synnerhet betyder för att främja dessa effekter.

Globala mönster formar våldets omfattning och uttryck

Vår granskning har också visat att globala krafter, såsom (post)kolonialism, krig, konflikt, migration och ekonomisk ojämlikhet spelar en betydande roll för hur heder uppfattas samt för var och under vilka förhållanden som hedersrelaterat våld frodas. Processer på mikro-, meso- och makronivå spelar roll och detta avsnitt har visat att de tre nivåerna är sammankopplade och hur. Ett exempel är att krig har en negativ inverkan på välbefinnande och

utbildning eftersom det undergräver förutsättningarna för välståndet, utbildningen och välbefinnandet och orsakar fattigdom och bristande läskunnighet. Vi ser det på ett konkret plan i en studie om de ockuperade palestinska territorierna i Israel, där lång tids krigföring har hindrat en stabil utveckling av demokratiska institutioner och gör utsatta grupper beroende av skydd från den stat som förtrycker dem. När palestinska kvinnor i patriarkala familjer söker skydd hos israelisk polis och domare på grund av hot om hedersmord får de inget skydd, utan hänvisas tillbaka till klanernas patriarkala rättsskipning. Forskaren drar slutsatsen att den israeliska staten bidrar till att vidmakthålla hederskulturell familjesammanhållning. Mekanismen bakom ökande hedersmord i dessa områden är därför krigföring och isolering med inslag av israelisk laissez-faire och mångkulturalism/kulturell relativism, vilket bidrar till att stärka stam- och sedvanerätten. Ockupation och krig förstör möjligheten till den mobilitet och det oberoende av familjen som är avgörande för att undkomma patriarkatets grepp. Det finns ingen frihet att vinna för den som inte har någonstans att gå. Genom att hindra palestinier från att etablera juridiska institutioner i sina lokala samhällen bidrar den israeliska staten till att upprätthålla den klanbaserade lagen och ekonomin samt hedersrelaterat våld i isolerade delar av det palestinska samhället.

Andra exempel visar att kolonialism, krig, konflikt, migration och globala ekonomiska ojämlikheter spelar in. Det framgår inte minst i artiklar om förövare, som visar att manliga förövare generellt har en låg utbildningsnivå. Formell utbildning och läskunnighet är med andra ord effektiva insatser för att minska hedersmord. Förövarstudier visar även på starka samband mellan erfarenheter av marginalisering och extrem sårbarhet under uppväxten, såsom fattigdom, politiskt förtryck och väpnad konflikt samt exponering för våld från vuxna i barndomen och trauman. Psykisk ohälsa och kriminell belastning genom livet är också vanliga erfarenheter bland förövare och forskning om våld med flera förövare i gäng och organiserade kriminella grupper, belyser hur kulturella kopplingar mellan maskulin heder och kvinnlig underordning stärks genom social och ekonomisk marginalisering.

Mindre är känt om kvinnor som förövare av hedersrelaterat våld, men deras mångsidiga roller som övervakare, samarbetsparter, frivilligt eller påtvingat, belyses i materialet. En studie betonar att kvinnors våld härrör från patriarkala kulturer och värderingar, vilket stöder behovet av att förstå hederskontextens centrala roll även när det gäller kvinnornas delaktighet. Forskningen visar också att det är vanligare att kvinnor är förövare av hedersrelaterat våld jämfört med annat våld i nära relationer. Detta kräver ytterligare utforskning så att vi bättre kan förstå variationen av kvinnors våldsutövande i hederssamarhang, eftersom mycket tyder på att kvinnor deltar i betydligt större omfattning än vad nuvarande diskurser om hedersvåld fångar upp. Mödrar kan till exempel spela en dominerande roll i utövandet av våldet, samtidigt som stereotyper om kvinnor, särskilt mödrar, gör det svårt för polisen att identifiera dem som förövare. Liknande risker framkommer bland socialarbetare, vilket visar hur stereotyper äventyrar offers skydd på olika sätt och i olika sammanhang.

På spaning efter förutsättningar för förändring och förebyggande insatser

Diskurserna om hedersrelaterat våld har politiska, praktiska och symboliska följder, inte minst i västvärlden. I rapportens del ett och två har vi diskuterat hur diskurser kring hedersrelaterat våld påverkar politiken. Här i del tre har vi fokuserat på diskursernas konkreta effekter för såväl stödsystemen som för offer och förövare av hedersrelaterat våld. Artikel efter artikel visar att skillnadsskapande är ett återkommande problem som formar stödsystemens utbud. Som nämnts i del ett frodas hedersrelaterat våld i skärningspunkten mellan patriarkal kontroll, kulturella förväntningar och socioekonomiska begränsningar. I västvärlden kan vi se hur dessa faktorer ytterligare förstärks av diskurser som bygger på kulturaliserade och rasifierade idéer om hedersrelaterat våld. Det har direkta konsekvenser för de våldsutsatta på så vis att de inte bara utsätts av de primära våldsverkarna, utan också av den stat och de stödsystem som ska hjälpa dem.

Om vi nu tittar på diskursernas konsekvenser för stödsystemens tjänsteutbud ser vi flera exempel på hur västländer försöker förebygga och hantera hedersrelaterat våld. Alla de länder som har studerats uppfattar hedersrelaterat våld som en ”invandrarfråga”. Vi ser också åtskilliga exempel på otillräckliga och direkt skadliga arbetssätt, på grund av att tjänsteutbudet bygger på förenklingar, stereotyper och kulturalisering. Insikten kommer framför allt från unga kvinnor som har fått insatser som i slutändan varit skadliga för dem. De berättar att de tvingats klippa alla band med sin kultur och sina familjer, eller att de stämplats som offer för ”hedersrelaterat våld” på grund av sin etnicitet trots att våldet inte var hedersrelaterat. Det är också tydligt att den stereotypa bilden av vem som är utsatt och vem som är förövare har en exkluderande effekt. Liksom i de flesta artiklarna i denna forskningsöversikt är det övervägande flickor och unga kvinnor som betraktas som offer, med följd att pojkar, vuxna kvinnor, svarta kvinnor, män, äldre och hbtqi-personer ofta lämnas oskyddade.

Avsnittet om underanmälan av hedersrelaterat våld, som handlar om hur hederskontexter påverkar människors benägenhet att avslöja eller anmäla våldserfarenheter, lyfter fram kulturella perspektiv som gör det ännu svårare i jämförelse med icke-hederskontexter att avslöja eller anmäla vissa former av våld (främst sexuella övergrepp och våld i nära relationer). I hedersnormerna ingår tabu av kropp och sexualitet vilket gör stigmatiseringen av våldserfarenheter i nära relationer eller sexuella övergrepp än starkare jämfört med i icke-hederssammanhang, där det kan vara svårt nog. Här ställs också absoluta krav på lojalitet gentemot den egna familjen och släkten vilket gör rädslan för negativa följder av att berätta om övergreppen än svårare, då man riskerar vanära sin familj om någon obehörig får veta att man skvallrat. Hederskontexter är också sammanflätade med andra faktorer som påverkar avslöjande och anmälan av våldserfarenheter negativt, såsom socioekonomisk ojämlikhet, bristande jämställdhet mellan könen samt bristande förtroende för myndigheter och negativ spegling av minoriteter i medierna.

Den här delen av forskningsöversikten har visat att ett brett spektrum av komplexa aspekter på mikro-, meso- och makronivå behöver beaktas för ett framgångsrikt arbete mot och med hedersrelaterat våld. När det genusbaserade våldets komplexitet inte beaktas resulterar det i otillräckliga och i värsta fall skadliga insatser. Det är viktigt att erkänna att många olika aspekter behöver beaktas för att hedersrelaterat våld ska kunna bemötas på ett sådant sätt att

utsatta får hjälp och våldet upphör. Det är helt enkelt otillräckligt med enstaka, isolerade åtgärder. Därför måste arbetet hela tiden ske på alla nivåer för att insatser och åtgärder på mikro-, meso- och makronivå ska kunna kombineras på olika sätt beroende på vad målet är och vad som står på spel. I det arbetet måste alla tillgängliga medel användas för att utrota fattigdom, prekära arbetsförhållanden, krig och konflikter samt kulturaliserade stereotyper. Det är en enorm uppgift, men det är det som krävs enligt den forskning vi granskat. Den större bilden, som kräver insatser och åtgärder på olika nivåer för att uppnå dessa mål, är ytterst relevant för alla som arbetar för att få det hedersrelaterade våldet att upphöra.

An aerial photograph of a river delta, showing a network of dark brown channels and lighter brown sandbars. The top of the image shows a large, flat, light-colored area, possibly a salt flat or a dry lake bed, with some green vegetation in the upper left corner. A purple L-shaped graphic element is overlaid on the lower left side of the image.

Avslutande del:
slutsatser

AVSLUTANDE DEL

Slutsatser

Vi påbörjade uppgiften med att skapa en heltäckande översikt över internationell forskning om hedersrelaterat våld, med fokus på att förstå våldets olika uttryck och orsaker, identifiera utsatta grupper och blottlägga glapp i forskningen. När processen nu, ett år senare, avslutats frågar vi oss: Vad vet vi nu?

Till en början vill vi påminna om våra inledande metodologiska reflektioner och påpeka att den forskning som granskningen grundar sig på återspeglar en begränsad tillgång till studier och publikationer, eftersom den enbart har inkluderat artiklar på engelska, i tidskrifter som tillämpar kollegial granskning (peer review). Därmed fångar forskningsöversikten just de specifika fokusområden som forskare, tidskriftsredaktörer och tidskrifternas artikelgranskare sett som relevanta och möjliga att publicera i sådana tidskrifter och hur begreppet och fenomenet hedersrelaterat våld framställts är därmed också inom den ramen.

Databassökningen som genomfördes i april 2024 baserades på termen ”heder” och termer som förknippas med heder, vilket också bidrog till att begränsa sökresultaten. Vi säger inte detta för att undergräva resultaten i forskningsöversikten, utan för att det är viktigt att vara medveten om vilka avgränsningar vi har gjort. Inga studier fångar allt som är värt att veta och vi vill betona hur viktigt det är att vara medveten om vad som framträder genom den metodik vi har valt och vad som uteslutits.

När forskningsprocessen rör sig kring ett så brett och vagt begrepp som ”heder”, är det nödvändigt att vara uppmärksam på språkets betydelse för den kunskap man blir delaktig i att forma. Under arbetet med denna rapport fungerade den myriad av begrepp, termer och formuleringar som används i beskrivningar, studier och diskussioner om hedersrelaterat våld både som en komplicerande faktor och som en tillgång för kunskapsackumulering. Vi har känt oss ödmjuka inför uppgiften att fånga de många nyanser, komplexiteter, särdrag och universaliteter som härrör från den stora mängden geografiska, disciplinära, metodologiska, epistemologiska och teoretiska perspektiv som kännetecknar det internationella forskningsfältet.

Oavsett kontext präglas de olika studiernas begrepp och analyser av en öppenhet och flexibilitet som ger upphov till en mångfald av innebörder. Detta kan ses som en nödvändighet på grund av att relationen mellan heder, våld och kön på ett djupgående sätt skär igenom hela det mänskliga livets idéer och handlingar och därför måste vara känslig för kontext. Forskningsöversikten visar emellertid att denna känslighet och flexibilitet också medför risker, därför att den samtidigt skapar och/eller förstärker gränser mellan människor som bygger på kategorisering, stereotyper och fördomar. Just detta riskerar inte bara att bli diskriminerande och antidemokratiskt, utan även kontraproduktivt – när sådana diskurser används för att utforma förebyggande åtgärder, policy och politik.

Forskningen som översikten grundar sig på visar med stor tydlighet att hedersrelaterat våld kvarstår på global nivå och inte ser ut att minska över tid. Den ser tvärt emot ut att öka. Forskningen visar också tydligt att hedersrelaterat våld är ett dynamiskt resultat av ojämlikhet, patriarkat, krig och fattigdom som alltid har skadliga konsekvenser för individer,

grupper och samhället i stort och även för hedersnormer och hedersrelaterat våld. Den visar också att enorma insatser krävs på alla nivåer för att denna utveckling ska kunna vändas.

Ett forskningsdelta

På rapportens omslag och mellan de olika delarna visas fotografier av floddeltan. Det är ingen slump utan ett sätt att visualisera den sammantagna kunskapen som forskningen om hedersrelaterat våld genererar. Forskningsströmmarna, ibland tydligt sammankopplade och andra gånger till synes mer disparata, bidrar till ett system av kunskap som går ut ur och in i varandra. Det bilden av deltat också visar är insikten att det är en omöjlig uppgift för enskilda forskare på hedersfältet att omfatta allt i detta omfattande fält som spänner över alla aspekter och nivåer, från psykologins intrapsykologiska processer, över de sociokulturella perspektivens socialt interaktiva perspektiv, till strukturella flöden, samhälleligt, nationellt och globalt. Därför fokuserar de olika forskarna alltid på endast en eller några få aspekter av helheten. Det är det som gör en översikt som denna, som presenterar ett brett spektrum av bredden i forskningsfrågor, forskningsmetoder och resultat, så värdefull.

Vi har närmat oss det internationella forskningsfältet utifrån tre olika infallsvinklar som är att identifiera centrala teman, ge en geografisk översikt samt fokusera på tematiska områden. Dessa olika infallsvinklar belyser forskning och kunskap, vart och ett på sitt särskilda sätt. Del ett sorterar in samtliga artiklar i 17 olika teman och vi har valt ut de artiklar som identifierats som mest centrala inom de största tematiskafälten, i syfte att just visa vilka teman och förståelser av heder och våld som forskningsfältet domineras av. Den analysen visar att två forskningsinriktningar dominerar på forskningsfältet, nämligen ”familjeheder” och så kallad klassisk heder i termer av ”maskulina hedersövertygelser”. De tvåfälten visade sig ha fler beröringspunkter än vi först antog. Det gör att när vi betraktar de tvåfälten, både var sig och tillsammans, så ger de oumbärlig kunskap om heder, våld och kön. Forskningsinriktningarna har olika fokus på kön och genus på så vis att forskningen om familjeheder främst fokuserar på kvinnors och flickors våldsutsatthet, medan forskningen om maskulina hedersövertygelser har ett starkare fokus på våld mellan män. Trots det visar båda dessa fält att samtliga hederskulturer kännetecknas av sociala normer, där manlig dominans och kvinnlig underordning är sammanflätade med familjeheder, vilket förstärker traditionella könsroller och vidmakthåller våldsdynamiker. Således är områdena *maskulina hedersövertygelser* och *familjeheder* tätt sammanflätade genom ett flertal gemensamma drag. Vad som skiljer sig åt inom de olika inriktningarna är forskningens kunskapsintresse, i kraft av de involverade disciplinernas varierande fokus på våldets aspekter och dynamiker på mikro-, meso- och makronivå.

Översiktens del två beskriver bredden av forskningsintressen i 13 olika länder och visar till exempel att det finns ett fokus på migrantminoritetsgrupper i europeiska länder och i Kanada. Många av artiklarna diskuterar utmaningarna med att motverka de genusfällor som uppstår, dels genom *mångkulturalism* som tenderar att osynliggöra etnifierade kvinnor, dels genom *islamofobi* som kulturaliserar och utnyttjar dessa kvinnors potentiellt sårbara position. Samtidigt utgår artiklar som studerar hedersrelaterat våld, till exempel i Pakistan och Jordanien, ofta ifrån begreppet genusbaserat våld och beskriver det som en konsekvens av fattigdom, låg utbildningsnivå, svag demokrati, starkt patriarkat och obefintlig jämställdhet,

samt bristande jämlikhet mellan grupper. Vi ser också att de uppmärksammade morderna på unga personer i flera europeiska länder i början av 2000-talet och den efterföljande medie- och politiska hanteringen av dessa mord, har gjort ett djupt intryck på forskningen i dessa länder. Forskningen visar också att inramningen av morderna som hedersmord och de politiska och praktiska konsekvenserna av dem visserligen har liknande drag, men också skiljer sig åt mellan länder, beroende på ländernas demografi, jämställdhetspolitik och migrationslagar, samt välfärdsstatens funktion.

Slutligen fokuserar översiktens del tre på frågor om förebyggande arbete och social förändring ur olika perspektiv, vilka är starkt sammanlänkade med varandra och visar att minskad inneslutning hör samman med minskat hedersrelaterat våld. Det beror på att en högre grad av mobilitet och lägre grad av inneslutning inom och mellan familjer, grupper och samhällen, destabiliserar och utmanar hedersnormer. Det hindrar i sin tur uppkomsten och upprätthållandet av hedersrelaterat våld. Artiklarna som ingår i del tre pekar också på att livet i en hederskontext är en potentiell källa till sårbarhet för enskilda när det gäller deras benägenhet att avslöja och/eller anmäla sina erfarenheter av vissa våldstyper, främst sexuella övergrepp och våld i nära relationer. Artiklarna indikerar också att kulturaliserande och rasifierande föreställningar om hedersrelaterat våld i västvärlden har direkta, negativa konsekvenser för våldsutsatta, eftersom de skapar utsatthet för våld på flera nivåer samtidigt, både inom familjen och av staten och de stödsystem som är avsedda att hjälpa dem: På mikronivå utsätts de av förövarna, på mesonivå av stödsystemen och på makronivå av det omgivande samhället när samhällsdebatten, policyn och lagstiftningen fungerar på ett diskriminerande och/eller ensidigt repressivt sätt.

Allt detta innebär att det inte finns någon uppenbar entydig riktning på forskningsfältet som helhet. Oavsett vilken infallsvinkel som forskarna använder sig av, ser vi att forskarna inte bara är engagerade i att utforska och förstå det hedersrelaterade våldets uttryck, utan också djupt intresserade av att utforska och förklara våldets orsaker på olika sätt och i linje med den akademiska disciplin som forskaren är verksam inom. Detta är verkligen en styrka i forskningen, som ger grogrund för kunskap om komplexiteten i begreppet och fenomenet hedersrelaterat våld. Hur de olika flödena och strömmarna i vårt forskningsdelta påverkar och flödar in i varandra är en fråga för forskarna själva, men hur den genererade kunskapen gett upphov till kan påverka och inspirera policy, praktik och framtida forskning, är en gemensam uppgift för alla aktörer på detta fält.

Bilden av forskningsfältet som ett delta av huvudflöden och bifloder pekar på behovet av både universella och partikularistiska perspektiv. Djupgående studier som strävar efter att uppnå kontextuell känslighet för mindre strömmar är lika viktiga som studier som tar itu med de kraftfulla strömmarna som utgörs av universella frågor om mänskliga rättigheter och jämställdhet, eller globala mönster av ojämlikhet, krig och migration. Det allra viktigaste kan dock vara att relatera dess olika forskningsfrågor, infallsvinklar och metoder till varandra. Detta talar också för överförbarheten av kunskap och forskning mellan olika sammanhang, samt behovet av och möjligheterna till att förstå hur specifika, lokala förutsättningar och villkor påverkar det hedersrelaterade våldets förekomst, konsekvenser och former. Kärnan i allt detta är att kunskapens början och slutpunkter är lika viktiga, om än på olika sätt i tid och rum. De är, liksom vattnet i floddeltat, snarare cirkulära än linjära.

Våldets manifestationer

Artiklarna i forskningsöversikten lyfter genomgående fram begreppen individuell respektive kollektiv heder och förhållandet mellan dem som centrala faktorer för mänsklig identitet, aktivitet och socialisering i olika typer av sociala sammanhang. Ett sätt att summera hur hedersrelaterat våld förstås i artiklarna är genom begreppen familjeheder och maskulina hedersövertygelser.

Familjeheder kretsar kring kollektivt legitimerat våld mot flickor och kvinnor, inklusive mord, främst i MENA-regionen, Pakistan och Indien och bland minoriteter som har migrerat till länder i väst från dessa platser. De studier som undersöker familjeheder bygger i allmänhet på den vanligt förekommande uppfattningen att hedersrelaterat våld, vars mest extrema uttryck är hedersmord och som främst drabbar kvinnor och flickor, är allvarliga våldshandlingar som utövas när en hederskod anses ha brutits och skam har drabbat kvinnans eller flickans familj och släkt. Hedersrelaterat våld definieras av att våldet är kollektivt legitimerat, på så vis att det sanktioneras inom de normsystem som håller samman familj, släkt och gruppgemenskap. I sin vidaste bemärkelse definierar forskarna hedersnormer och hedersrelaterat våld, inklusive hedersmord, på människor av alla kön som den yttersta aspekten av patriarkatets institutionalisering. Hedersrelaterat våld och hedersmord sker således i intersektioner mellan patriarkal kontroll, kulturella förväntningar och socioekonomiska begränsningar. Dessa sårbarheter förvärras ytterligare av systemiska problem, såsom etnisk diskriminering, kulturalisering och rasism, eftersom alla dessa faktorer samspelar och bidrar till att begränsa våldsutsattas tillgång till resurser och stöd. De flesta studierna om familjeheder sätter flickor och kvinnor i centrum för de sårbarheter som studeras och härrör oftast från genusvetenskap, juridik, sociologi och socialt arbete.

Studiet av *maskulina hedersövertygelser* är huvudsakligen inriktat på våld mellan män, även om vissa studier även inkluderar våld mot kvinnor. Forskningsinriktningen är socialpsykologisk och har sitt ursprung i USA. Forskningsintresset motiveras av högre mordfrekvenser i södra USA jämfört med i norra USA där män är både offer och förövare. De högre mordfrekvenserna förklaras med att det handlar om individer som reagerar särskilt aggressivt på förolämpningar. Studierna inom detta fält använder i stort sett alltid komparativa metoder som jämför individer med rötter i olika regioner, där hederskulturer uppfattas som starka respektive svaga. Manliga hedersövertygelser har främst studerats hos män med bakgrund i södra USA, men sedan 2008 har även europeiska forskare genomfört liknande studier i europeiska länder. De europeiska studierna jämför alltid olika etniska grupper med varandra, där syd- och östeuropéer och/eller migranter från MENA-regionen representerar hedersnormer, medan nordeuropéer representerar mer individualistiska normer. Delar av den senaste forskningen på området, både i USA och Europa, omfamnar tanken att vår tids snabbt föränderliga globala samhällen kan förändra individers hedersövertygelser och känslor på ett sätt som gör det viktigt att studera skillnader, inte bara mellan grupper – vilket hittills dominerat inom forskningen – utan även inom grupper.

Ett annat sätt att sammanfatta hur hedersrelaterat våld framställs i forskningsmaterialet är som en aspekt av genusbaserat våld eller mäns våld mot kvinnor. Denna våldskategori omfattar därmed även *hedersrelaterat våld som en specifik form av mäns våld mot kvinnor*, till exempel tvångsäktenskap, mord i samband med hemgift eller våld till följd av kvinnors utsatthet för

sexuella övergrepp. Intresset för hedersmord sticker ut något från det här mönstret, eftersom åtskilliga artiklar fokuserar på just denna form av dödligt våld, men hedersmord studeras även ofta i jämförelse med andra former av genusbaserat våld.

Vidare studeras och beskrivs i många artiklar de våldsamma konsekvenserna av att leva i samhällen med starka hedersnormer, där även *andra skadliga konsekvenser* av våld och övergrepp förekommer. Det kan handla om de hinder för att avslöja sexuellt våld eller barnmisshandel som skapas och stora svårigheter för våldsutsatta att lämna skadliga relationer. Andra återkommande exempel på konsekvenserna av att leva i miljöer som styrs av hedersnormer är försök dölja en graviditet, tveka att uppsöka medicinsk eller psykisk vård, och aggressivt beteende mot andra.

Hedersrelaterat våld utforskas även som en symbol som bidrar till *kollektivt (nationellt) meningsskapande*, genom att upprätta och upprätthålla nationella och/eller etniska gränser. För dessa studier spelar medie- och policyrepresentationer och diskurser om hedersrelaterat våld en stor roll. Enligt artiklarna tenderar medieframställningen av hedersrelaterat våld att förstärka stereotyper och andrafiering, även om det också finns exempel på medierepresentationer som utmanar sådana stereotyper. I policy som hanterar frågor om hedersrelaterat våld framkommer ofta nedlåtande samhälleliga attityder gentemot minoritetsgrupper och i kraft av det framställs hedersrelaterat våld som en fråga om ”de andras” oföränderliga kultur.

Ekonomiskt våld genomsyrar också alla inkluderade studier, men alltid som en bakgrundsfaktor och aldrig i primärt fokus. Kan det bero på att ekonomiskt våld är ett inneboende och definierande drag i hedersrelaterat våld? Ekonomiskt våld är en aspekt av hederssystemets inneboende logik, som hämmar kvinnors autonomi under hela deras liv. Beroende på en kvinnas ålder och civilstånd är det fäder, bröder, män och söner som har auktoritet och legitimitet att hantera familjens ekonomi och resurser. Sådana ekonomiska aspekter är kanske den mest uppenbara förklaringen till den brist på individuellt handlingsutrymme som präglar kvinnors liv inom hederssystemen. Följaktligen är kvinnors beroende av män inte bara avhängig deras sexuella dygd, utan är djupt förankrad i hederssystemets ekonomiska ordning som inte tilldelar henne några rättigheter alls. Skadliga sedvänjor såsom tvångsäktenskap och barnäktenskap är tätt sammanflätade med ekonomiskt våld.

Genomgående är artiklarna fulla av exempel på fysiska, psykiska, sexuella och ekonomiska aspekter av det hedersrelaterade våldet. Samtidigt blottlägger de skadliga sedvänjor såsom barnäktenskap/tidiga äktenskap, tvångsäktenskap, kvinnlig könsstympning, hemgift, och våldsformer som ser ut att bli allt vanligare i vår tid: hemgiftsmord och självmord bland kvinnor. De sista våldsformerna ser ut att höra hemma i anomins gråzoner. Detta leder oss till slutsatsen att hedersrelaterat våld präglas av kontinuitet, mångfald och förändring. Även om det alltid är baserat på liknande värderingar är hedersvåldet föremål för undersökningar i empiriskt skilda sammanhang, som styrs av olika faktorer och villkor. Hedersvåld fungerar som en social kontrollmekanism som reglerar beteenden i samhället genom att upprätthålla överensstämmelser med sociala normer och bestraffa avvikelser. Genom denna form av reglering kan hedersrelaterat våld ses som ett sätt att upprätthålla normer genom kollektiv bestraffning och sanktioner.

I det granskningsarbete som presenteras i denna rapport har diskurser om hedersrelaterat våld visat sig bidra till skillnadsskapande, genom att stärka gränserna mellan minoritets- och majoritetsgrupper, fattiga och rika, stad och land, traditionellt och modernt, muslimer och icke-muslimer, män och kvinnor, unga och gamla, migranter och historiskt hemmahörande i ett land. Hedersrelaterat våld manifesterar sig som en konsekvens av fattigdom, marginalisering, ojämlikhet och patriarkat, och som ett fenomen med allvarliga konsekvenser på mikro-, meso- och makronivå.

Utsatta grupper

Alla människor påverkas på ett eller annat sätt av heder som mekanism för social kontroll, men i tätt sammansvetsade grupper som präglas av hög inneslutning och låg mobilitet samt starka patriarkala normer som kretsar kring heder, ökar risken för våld på grund av normbrott. Med detta sagt förekommer några grupper ofta i materialet, andra mindre, medan åter andra är helt frånvarande. Denna granskning visar på samma mönster som återges i forskningen om genusbaserat våld i allmänhet, nämligen att det först och främst är kvinnor och flickor som drabbas. Här är det viktigt att hålla i minnet att utsattheten varierar stort, beroende på skärningspunkterna mellan en mängd olika dimensioner utöver kön, som ökar deras sårbarhet och därmed påverkar risken för våldsutsatthet. I artikelmaterialen handlar det genomgående om socioekonomisk status, ålder och etnicitet, medan faktorer som berör funktionsvariationer, sexualitet, juridisk status och religiös tro behandlas mer sällan. Faktum är att kvinnors och flickors sexuella identitet och uttryck, särskilt vad gäller dem som definierar sig som icke-heterosexuella, inte studeras alls i de inkluderade artiklarna.

Forskningen fokuserar alltså främst på kvinnors och flickors utsatthet för hedersvåld inom familjen, även om män också kan vara offer för hedersrelaterat våld och hedersmord. Forskning om maskulina hedersuppfattningar däremot, fokuserar i hög grad på mäns utsatthet för mord och andra aggressioner, även om kvinnors utsatthet för genusbaserat våld också nämns.

Män studeras i huvudsakligen som potentiella förövare och med utgångspunkt i aggressivt beteende. Det händer också att deras utsatthet för våld beskrivs, men de är sällan explicita föremål för studier om våldsutsatthet. När mäns utsatthet inkluderas i studier handlar det i stället om deras implicita utsatthet för våld, samt om konsekvenserna av maskulina hedersövertygelser och maskulinitetsideal. Det kan handla om att dessa övertygelser och ideal hindrar dem från att avslöja att de utsatts för sexuellt våld eller från att söka vård. Precis som för kvinnor och flickor hör detta samman med socioekonomisk status, ålder, etnicitet och kön.

Ålder är en dimension som återkommer regelbundet. De studerade männen är ofta unga vuxna, medan pojkar och äldre män är representerade i lägre grad. Mäns religiösa övertygelser, eller brist på dem, behandlas mindre, medan funktionalitet och juridisk status inte behandlas alls. Mäns sexualitet undersöks ofta inte explicit som huvudfokus. Denna dimension dyker dock upp i avsnitten om maskulina hedersövertygelser i del ett som fokuserar på restriktiva maskulinitetsnormer inklusive heterosexistiska ideal, heder och konsekvenser av detta. Hur maskulinitetsnormer och manliga hedersuppfattningar relaterar

till negativa uppfattningar om, och legitimering av, våld mot kvinnor, transpersoner, homosexuella män och män som uppfattas som feminina utforskas också.

Som framgår ovan är genus den dimension som oftast undersöks i de inkluderade artiklarna, vilket hör samman med att hedersrelaterat våld definieras som ett uttryck för genusbaserat våld. Som tidigare nämnts betyder det inte att hedersrelaterat våld endast uppfattas som ett genusbaserat problem i binära sammanhang. Ur ett intersektionellt feministiskt perspektiv är genusbaserade idéer om maskulinitet, femininitet och queerhet alltid sammankopplade med faktorer på mikro-, meso- och makronivå. I ljuset av det strukturerar hedersrelaterat våld allas levda verklighet, eftersom det inte bara är kvinnors och flickors sexualitet och beteenden som är föremål för kontroll, begränsningar, våld eller hot om våld inom hederssystemen. Förväntningar av olika slag formar även mäns och pojkars uppförande. De normer som det hedersrelaterade våldet härrör ur är mycket stränga, och hotet om det våld som en förlorad heder utkräver är ständigt närvarande. Hedersnormer som mekanism för social kontroll upprätthåller heterosexistiska uppfattningar om kön och reglerar både mäns och kvinnors uppförande. Det främjar en heteronormativ ideologi om att endast två kön existerar och att dessa är statiska. Detta leder oss till forskning om hedersrelaterat våld ur ett hbtqi-perspektiv.

Forskning om heder, våld och kön som inkluderar hbtqi-personers situation är knapphändig och de slutsatser som dras är underförstådda snarare än explicita. Ändå är det möjligt att dra slutsatsen att lesbiska, homosexuella och bisexuella möter svårigheter i alla sammanhang som domineras av restriktiva, heterosexistiska och cis-normativa attityder, som definierar vad som är acceptabel maskulinitet och femininitet. Detsamma gäller transpersoner, icke-binära och andra queera personer som inte kan eller vill anpassa sig till restriktiva normer om kön, maskulinitet och femininitet. Bristen på forskning om dessa grupper gör att det saknas kunskap om hur hbtqi-personer känner och navigerar visavi normer och idéer om heder. För den som lever i en starkt heteronormativ kontext, som hederssystem ju är per definition, kan det sitta långt inne att ens förmå närma sig tanken om att ha en avvikande sexuell läggning eller könsidentitet. Det skulle kunna vara en anledning till att det saknas forskning om hbtqi-personer i hederskontexter. Med det sagt kvarstår heterosexistiska normer om hur män och kvinnor förväntas bete sig och prestera maskulint och feminint över hela världen. Att hbtqi-personer tvingas dölja sina identiteter för sin egen säkerhet är tyvärr inte unikt för sammanhang som definieras av starka hedersnormer, snarare utbrett i flera olika sociala grupper.

Forskningens mångfald

Forskning om hedersrelaterat våld bedrivs inom många discipliner och man skulle lätt kunna tänka sig att denna mångfald av discipliner, världsbilder och perspektiv skulle ge upphov till motstridiga resultat och hård debatt. Men så är inte fallet på det internationella forskningsfältet, vilket deltametaforen illustrerar.

Den forskning som vi har identifierat, läst och analyserat erbjuder hisnande variationer av tänkande, väglett av nyfikenhet och viljan att veta, vilket bidrar till insikter över disciplinräns som kompletterar varandra på det komplexa fält av mänsklig handling som

området heder, våld och kön består av. Med det sagt visar denna mångfald på olika delar av de levnadsförhållanden som så att säga producerar hedersnormer och hedersrelaterat våld, eftersom olika akademiska discipliner fokuserar på olika aspekter av fenomenet. Även om heder, våld och kön har gemensamma, universella drag, varierar uttrycken i olika sammanhang. Därför är en av den här forskningsöversiktens centrala slutsatser att mångfalden alltid bör beaktas i allt arbete som rör sociala problem som involverar heder, våld och kön. Det finns inte *en* hederskultur i världen – det finns många olika.

Den gemensamma strömfåra som löper genom alla artiklar, implicit eller explicit och därmed förenar huvuddelen av forskningen, är de mångfacetterade kopplingarna mellan sociala normer, personliga känslor, interpersonella interaktioner, samhällsförhållanden, försörjningsmöjligheter och socioekonomiska förhållanden över livsförlopp. Mångskiktade maktförhållanden på mikro-, meso- och makronivå som skapar materiell och immateriell ojämlikhet och andra sociala omständigheter, är grogrunden för hedersrelaterat våld. Forskningen presenterar normernas och våldets komplexa rötter och orsaker i termer av omedelbara och personligt levda erfarenheter, men också som konstruerade sociala gränser som återspeglar bredare kulturella, etniska och politiska spänningar. Det är främst sociologer som belyser samhällets, ekonomins, den materiella produktionens och försörjningens roll. Det är varken nytt eller överraskande, men samma faktorer omtalas faktiskt också av socialpsykologer som studerar manliga hedersuppfattningar. Socialpsykologers centrala fokus är individuella och interpersonella implikationer av hedersuppfattningar i termer av sociala interaktioner, så de studerar inte samhällsstrukturerna explicit, men de beskriver dem. Det är därför vi med eftertryck kan säga att det inte finns konflikter kring vad som är ”rätt” forskning eller perspektiv, eftersom forskarna ser det som ytterst nödvändigt med olika typer av kunskaper. Den gemensamma strömmen löper sedan ut i två fåror, som är *familjeheder* och *maskulina hedersövertygelser*, vilket vi skrivit om ovan (se sidan 148).

Dessa två forskningsströmmar kan delas upp i en myriad av olika fokus och forskningsintressen på mikro-, meso- och makronivå. Vissa studier fokuserar på en av nivåerna, medan andra intresserar sig mer för samspelet mellan dem. Trots de många olika faktorer som påverkar hedersrelaterat våld, och utan att förringa rikedom och kraften i denna mångfald, ska vi nämna några gemensamma faktorer som framkommit i forskningen. Faktorerna kombineras med en medvetenhet om att de inte är så tydliga i våra levda erfarenheter som de framstår i forskares analytiska försök att greppa dem.

Forskarna är över lag eniga om att det är mycket vanligt att medier och politik i de flesta länder förklarar hedersrelaterat våld med fundamentalistisk religion och sexism. De är också eniga om att sådana förklaringar är felaktiga, eftersom dessa snarare är uttryck för samma strukturella villkor som formar hedersnormer och hedersrelaterat våld. Därför måste strategier för att bekämpa hedersrelaterat våld vägledas av insikten att dessa strukturella villkor behöver adresseras på individ, grupp och samhällsnivå på en och samma gång.

I materialet återfinns även socialpsykologisk forskning som främst intresserar sig för individers drivkrafter och reaktioner i samspel med andra individer. Här förklaras våldet som uttryck för psykologiska och sociala mekanismer, där hedersrelaterat våld utlöses av den aggression som män (men också kvinnor) med starka maskulina hedersövertygelser känner och agerar i enlighet med, när deras personliga heder kränks och hotas. Men trots detta

individuella perspektiv tar även den socialpsykologiska forskningsfåran utgångspunkt i det faktum att maskulina hedersövertygelser härrör från samtida och historiska, ekonomiska förhållanden, som fortsätter att forma hederspraktiker i olika regioner i världen. Sådana regioner har svaga offentliga institutioner i den meningen att de inte upprätthåller rättsinstitutioner som kan skydda alla, eller en deltagande demokrati som förmår erbjuda en normativ grund för mänskliga rättigheter.

Fast åtskilliga forskare påpekar att hedersmord och kvinnomord sannolikt ökar globalt, studerar flera av dem i detalj huruvida en del av dessa kvinnomord, inklusive självmord bland kvinnor, förklaras med hedersmotiv på slentrianmässiga grunder. Här ges olika förslag såsom ”upprorsmord” (revolt killing) och anomi. Forskarna motiverar sina förslag med att behovet av att finna mer nyanserade förklaringar och benämningar är stort – inte för den akademiska diskussionens skull, utan för att kunna föreslå bättre förebyggande åtgärder och även bättre bemötande av enskilda utsatta. Forskarna visar att den generellt ökande andelen hedersmord och kvinnomord härrör från kombinationer av många faktorer som redan nämnts åtskilliga gånger i rapporten, men som tål att upprepas. Det handlar i synnerhet om analfabetism, låg utbildning, fattigdom, krig, ockupation, migration, ökande urbanisering och oregerat lönearbete som skapar osäkra arbetsförhållanden för män och kvinnor. Det verkar vara ett universellt gällande villkor att kvinnor drabbas särskilt hårt i sammandrabbningen mellan värderingar som motiveras av tradition/patriarkat/familj och de moderna/individualistiska/neoliberal värderingarna och kraven. Forskare i Turkiet visar särskilt tydligt hur förskjutningen mot en mer individualistisk och neoliberal, globaliserad värld har resulterat i att hedersmord och självmord har ökat i landet. Orsaken, förklarar de, är att de tidigare ekonomiska och sociala institutionerna har kollapsat utan att ersättas av nya institutioner med nya moraliska ordningar. I stället är kaos. Vissa forskare visar att orsaken till ökningen av mord och självmord är nyliberalismens globala ekonomiska ordning och att denna ger upphov till anomi bland dem som faller utanför denna ordning, vilket därmed bidrar till desintegration och segregation. Anomi kommer från det antika grekiska ordet *noma*, som betyder normer och *a* betyder utan. *A-nomi* hänvisar följaktligen till den avsaknad av normer som uppkommer på grund av att social sammanhållning saknas. Anomi är därmed våld som uppstår till följd av frånvaro av kulturella normer, snarare än på grund av kultur. I kraft av detta är anomi ett outhärligt begrepp när vi analyserar orsakerna till våld i marginaliserade grupper i olika sammanhang och samhällen.

Även om en stor del av forskningen tar fasta på olika bakomliggande faktorer som förklaring till hedersnormer och hedersrelaterat våld, är det viktigt att påpeka att socioekonomi är otillräckligt som ensam förklaring. Socioekonomi är snarare en av flera orsaker. Bara det faktum att hedersrelaterat våld och hedersmord har ökat i högkastsammanhang i Indien talar sitt tydliga språk: Familjer inom de högsta kasterna är inte nödvändigtvis fattiga, snarare relativt välbeställda, men de ingår i kastsystemets slutna, stela, ojämlika och immobil sociala ordning. Hedersmorden drivs med andra ord fram när ett starkt inneslutet kollektiv, med en ålderdomlig, patriarkal ordning, drabbar samman med de enskilda uttrycken för framväxandet av en neoliberalt orienterad medelklass: Ungdomarnas önskan om kärleksäktenskap på bekostnad av arrangerade äktenskap. Det är alltså den socioekonomiska inneslutningens dynamik som ger näring åt patriarkat, heder, våld och kön. Det är därför rimligt att dra slutsatsen att villkoren för hedersrelaterat våld kan förstås och förklaras genom

de dynamiskt sammanhängande mekanismer som uppstår ur isolering, avskildhet, marginalisering, stigmatisering och segregation.

Begreppet mobilitet (rörlighet) står i fokus för forskningsintresset i många artiklar, eftersom låg mobilitet är både orsak till, och ett resultat av, begränsade resurser. Rörlighet är emellertid inte en resurs i sig, som automatiskt leder till bättre levnadsvillkor. Mobilitet kan ha frigörande och stärkande effekter, medan brist på mobilitet hör samman med underordning, underkastelse, objektivering, förtryck och slaveri, inom familjen eller, i ökande grad, på den prekära arbetsmarknaden. Följaktligen kan mobilitet undergräva sociala system och nätverk, och därmed stärka hedersnormer och bidra till att öka våldsutsattheten för sårbara skikt i samhället. Mobilitetens inverkan på ett givet fenomen måste därför alltid undersökas kontextuellt. I slutändan är hedersrelaterat våld alltid ett symptom på avsaknaden av deltagande demokrati och individers tillgång till välfärd utanför familjen och släkten. Därför är att främja deltagande demokrati och jämlik tillgång till välfärd på livets alla områden oundgängligt för allt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Kunskapsluckor och nya fält för framtida forskning

Det breda och komplexa forskningsfält som vi har hanterat i den här forskningsöversikten bidrar med viktig kunskap, men belyser samtidigt kunskapsluckor, trots bredden av discipliner, geografiska områden och forskningsintressen. I det här avsnittet sammanfattar vi kunskapsluckorna och identifierar möjliga områden för framtida forskning.

Kunskapsluckor

- Flera minoritetskategoriers egna perspektiv på utsatthet för hedersrelaterat våld saknas i forskningen. Det handlar exempelvis om hbtqi-personer, personer med intellektuella och andra funktionsnedsättningar, papperslösa migranter, samt yngre barn och äldre personer. Kategorier som dessa bör inkluderas i framtida forskning.
- Forskning om barns och ungas perspektiv och rättigheter saknas. Unga kvinnor – och andra unga – identifieras som särskilt sårbara kategorier i forskningen, men endast få studier fokuserar på deras egna perspektiv. Inga studier intresserar sig heller för ungas motstånd och handlingskraft inom hederscentrerade familjer eller samhällen. Även om barns utsatthet för hedersrelaterat våld är implicit i åtskilliga studier om socioekonomisk ojämlikhet, om våld mot barn inom familjen, samt om krig och dess konsekvenser, saknas även explicita barnrättsperspektiv i forskningen.
- Perspektiv på hedersrelaterat våld i forskning på andra språk än engelska ingår inte i forskningsöversikten och utgör därigenom en kunskapslucka i det engelskspråkiga sammanhang som vi har rört oss inom.
- Forskning om hur hedersrelaterat våld och genusbaserat våld kan förebyggas saknas i hög grad.
- Studier om specifika, utvärderade eller evidensbaserade metoder är ytterst få.

- Många artiklar pekar på behovet av kulturell kompetens hos dem som ska möta våldsutsattas behov av stöd och hjälp, men det återstår många frågor kring vad ett kulturellt kompetent stöd innebär och vem som ska bestämma vad det ska vara. Hur kan man veta att det har uppnåtts? Vems kultur bör vara i fokus? Frågor som dessa kräver empirisk forskning, som tar hänsyn till lokala kontexter och berörda erfarenheter. Det behövs även kunskaper utifrån kritiska perspektiv, som förmår fånga möjligheter och hinder för kulturell kompetens på mikro-, meso- och makronivå.
- Diskurser om hedersrelaterat våld har politiska, praktiska och symboliska följder, visar forskningen. Hur samhällsintegrationen präglas av dessa följder framgår däremot inte av studierna i forskningsöversikten.

Områden för framtida forskning

Ett av forskningsöversikten huvudsakliga bidrag är den mångfald aspekter av, och perspektiv på, hedersrelaterat våld som präglar forskningsfältet. Detta öppnar upp för andra skärningspunkter att utforska och andra forskningsfrågor att formulera:

- Maskulinitet är i fokus för många studier om maskulina hedersövertygelser (klassisk heder) i USA (se sidan 67 för en mer utförlig beskrivning), medan studier om heder bland migranter i väst och bofasta i öst tenderar att fokusera på familjeheder. Samtidigt är patriarkatet den nämnare som binder samman studierna. Det skulle därför vara ett värdefullt bidrag till det hedersrelaterade våldets komplexa område att koppla samman insikterna från studier om klassisk heder respektive familjeheder. Detta kan göras genom att fokusera på maskulina hedersövertygelser i forskning om familjeheder, och omvänt genom att studera släktbaserade, kollektiva aspekter i studiet av maskulina hedersövertygelser.
- Vidare utveckling av forskningen om skillnader i våldsanvändning mellan individer som styrs av normer kring värdighet, ansikte respektive heder, skulle kunna kasta nytt ljus över förhållandet mellan hedersnormer och kriminalitet. Detta motiveras av forskningsresultat som visar att motivationen bakom många våldsbrott är gärningspersonens önskan om att återupprätta sin heder, vilken har skadats av en kränkning av något slag, och det gäller inte minst inom kriminella organisationer och gäng. Hur integreras och upprätthålls heder i dessa kollektiv och på vilka sätt kan genusperspektiv fördjupa kunskapen inom detta ämne?
- Trots forskningsöversiktens breda grepp är de uppfattningar om heder och hedersvåldets kontexter som förmedlas knutna till redan etablerade tolkningar. Ett sätt att fördjupa kunskapen om heder kan vara att undersöka hur hedersnormer och hederskänslor påverkar genusbaserat våld i så kallade "icke-hederskulturer". Vi vet ju att genusbaserat våld, inklusive sexuellt våld, mord och psykiskt våld är ett globalt problem, men vi vet ytterst lite om relationen mellan heder, våld och kön i sammanhang som domineras av normer kring individens autonomi.
- Forskning om tätt sammansvetsade/inneslutna grupper bör utökas till att omfatta en bredare variation av sammanhang, både urbana och lantliga, i globala syd och nord.

Detta skulle kunna bidra till kunskap om olika kategoriers våldsutsatthet och våldsutsatthetens bakomliggande faktorer. Vilka olika typer av starkt sammansvetsade grupper kan identifieras och vad skulle vi kunna lära oss om sårbarhet, motstånd och policyutveckling av sådana studier?

- I artiklarna beskrivs främst kvinnor och flickor som offer, även om ett fåtal artiklar också fokuserar på män och pojkar med minoritetsbakgrund. Däremot vet vi lite eller ingenting om äldre individer oavsett kön eller potentiell sårbarhet. Även forskningen om hbtqi-personer är obefintlig och personer med intellektuella eller fysiska funktionsnedsättningar nämns inte ens i artiklarna. Allt detta behöver studeras med en medvetenhet om den roll som olika faktorer spelar på mikro-, meso- och makronivå.

Nyckelbudskap

I samtliga delar av rapporten behovet av framtida forskning sammanfattats, i enlighet med vad som framgår av de inkluderade artiklarna. Här följer därför en ytterst komprimerad sammanfattning av kärnan i forskningsöversiktens mest centrala budskap till politik, praktik och forskning.

Policy

- Tillämpa demokratiska och mänskliga rättigheter som en parameter i all policyutveckling. Gör det med inspiration från bestämmelserna i barnkonventionen och andra internationella konventioner, och i enlighet med de grundlagsfästa, demokratiska rättigheter som i Sverige gäller för både barn och vuxna.
- Var noggrann med språk och begreppsanvändning, både för tillitens skull och för att stärka policyns verkan och relevans.
- Involvera människor från olika sociala kategorier och bakgrunder i arbetet med utveckling av åtgärder och policy, så att deras erfarenheter, kunskaper och behov tas tillvara.
- Motverka ojämlikhet, marginalisering, segregation och fattigdom.
- Säkerställ jämställdhet på alla områden i samhällslivet.
- Utveckla politik som bidrar till att minska isolering och inneslutning för individer, samt inom och mellan grupper och familjer.
- Säkerställ att nödvändiga resurser och förutsättningar finns tillgängliga för alla som arbetar mot hedersrelaterat våld, oavsett om arbetet gäller akuta, långsiktiga eller förebyggande insatser.

Praxis

- Lyssna in behoven hos alla dem som har utsatts för hedersrelaterat våld och ge utrymme för variation, nyanser och komplexitet.
- Utmana fördomar om ras/etnicitet, nationalitet, kön, ålder, sexualitet, funktionsnedsättning, religion och könsidentitet.
- Bygg upp kulturellt kompetenta organisationer som erkänner kultur som en viktig och dynamisk (snarare än statisk) aspekt i alla människors liv.
- Underlätta samhällsengagemang som arbetar för att minska isolering och inneslutning, samt för att öka mobiliteten för individer, familjer och grupper.

Forskning

- Med inspiration i de kunskapsluckor som identifierats ovan bör vidare forskning bygga på gedigna empiriska material, för att bidra till kunskapsuppbyggnad utifrån följande perspektiv:
  - Barn
  - HBTQ
  - Funktionsnedsättning
  - Etniska och religiösa minoritetsgrupper
- Det hedersrelaterade våldets komplexitet och kontextberoende kräver tvärvetenskapliga och intersektionella perspektiv och analyser.
- Behovet av teoriutveckling är stort.
- Behovet av kunskap om hedersnormernas och hedersvåldets orsaker på makro-, meso- och mikronivå är akut.
- Forskning och kunskap från olika discipliner och geografiska områden bör sammankopplas för att ytterligare fördjupa kunskapen om hedersrelaterat våld.

Till sist

I forskningsöversiktens alla delar har vi som genomfört den väglett av uppdragets övergripande syfte, vilket har lett fram till den disposition och det innehåll som presenterats. Det finns naturligtvis många andra vägar som kunde ha valts och många fler teman hade förtjänat uppmärksamhet. Översikten kunde lätt ha utvecklats med del fyra, del fem, del sex och så vidare, men lyckligtvis varken börjar eller slutar forskningen eller kunskapsutvecklingen om hedersrelaterat våld och förtryck med den här översikten. Heder, våld och kön, förhållandet mellan dessa och deras globala avtryck och uttryck, uppmanar oss alla att fortsätta granska, utmana och kritiskt engagera oss i forskning, praktik och policyutveckling. Vi hoppas att forskningsöversikten kan bli en sten att kliva på, för alla som är intresserade av, och engagerade i, att bidra till att hedersrelaterat våld upphör.

An aerial night photograph of a city. A large, illuminated bridge with a yellowish glow spans across a body of water. The surrounding city lights are visible, and the sky is dark. The word "Referenser" is overlaid in white text, framed by blue L-shaped brackets.

Referenser

Referenser

Abboud, S., Jemmott, L. S., & Sommers, M. S. (2015). "We are Arabs:" The Embodiment of Virginity Through Arab and Arab American Women's Lived Experiences. *Sexuality & Culture*, 19(4), 715–736.

<https://doi.org/10.1007/s12119-015-9286-1>

Abji, S., Korteweg, A. C., & Williams, L. H. (2019). Culture Talk and the Politics of the New Right: Navigating Gendered Racism in Attempts to Address Violence against Women in Immigrant Communities. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 44(3), 797–822. <https://doi.org/10.1086/701161>

Abji, S., & Korteweg, A. C. (2021). "Honour"-based violence and the politics of culture in Canada: Advancing a cultural analysis of multiscalar violence.

International Journal of Child, Youth & Family Studies, 12(1), 73–92.

<https://doi.org/10.18357/ijcyfs121202120084>

Aboulhassan, S., & Brumley, K. M. (2019). Carrying the Burden of a Culture: Bargaining with Patriarchy and the Gendered Reputation of Arab American Women. *Journal of Family Issues*, 40(5), 637–661.

<https://doi.org/10.1177/0192513X18821403>

Abutayeh, A. (2021). The Prejudiced Attitudes of University Students Towards Women. *Italian Sociological Review*, 11(3), 927–950.

<https://doi.org/10.13136/isr.v11i3.499>

Adak, N. (2022). The Representation of Honor Killings in Turkish Media.

Folklor/Edebiyat, 28(112), 927–944. <https://doi.org/doi:10.22559/folklor.2203>

Ahmad, M. (2023). "You Don't Want to Be Perceived as Wild and Unruly": How Ethnic Minority Women Experience and Negotiate Their Autonomy within Honor- Related Contexts. *Social Sciences*, 12(10), 575. <https://doi.org/doi:10.3390/socsci12100575>

Al Gharaibeh, F. M. (2016). Debating the role of custom, religion and law in 'honour' crimes: Implications for social work. *Ethics and Social Welfare*, 10(2), 122–139. <https://doi.org/doi:10.1080/17496535.2016.1155632>

Alan Dikmen, H., & Ilknur Munevver, G. (2020). The relationship between domestic violence and the attitudes of women towards honor, gender roles, and wife-beating in Turkey. *Archives of Psychiatric Nursing*, 34(5), 421–426.

<https://doi.org/doi:10.1016/j.apnu.2020.07.012>

Al-Atiyat, I. (2019). Repealing Jordan's Rape Article 308. *Confluences Mediterranee*, 110(3), 99–111. <https://doi.org/doi:10.3917/come.110.0099>

Alizadeh, V., Hylander, I., Kocturk, T., & Törnkvist, L. (2010). Counselling young immigrant women worried about problems related to the protection of 'family honour' – from the perspective of midwives and counsellors at youth health clinics. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 24(1), 32–40.

<https://doi.org/doi:10.1111/j.1471-6712.2009.00681.x>

Alizadeh, V., Tornkvist, L., & Hylander, I. (2011). Counselling teenage girls on problems related to the protection of family honour from the perspective of school nurses and counsellors. *Health & Social Care in the Community*, 19(5), 476–484.

Al-Krenawi, A. (2011). Socio-Cultural and Political Aspects of Social Work with Arabs in Israel. *Reflections: Narratives of Professional Helping*, 17(4), 14–31.

Al-Krenawi, A., & Graham, J. R. (1999). Social Work Practice and Female Genital Mutilation: The Bedouin-Arab Case. *Social Development Issues*, 21(1), 29–36.

Allasad Alhuzail, N. (2023). The meaning of masculinity for educated young Bedouins. *British Journal of Psychology*, 114(4), 854–870. <https://doi.org/doi:10.1111/bjop.12658>

Almond, L., McManus, M., Brian, D., & Merrington, D. P. (2017). Exploration of the risk factors contained within the UK's existing domestic abuse risk assessment tool (DASH): Do these risk factors have individual predictive validity regarding recidivism? *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 9(1), 58–68. <https://doi.org/doi:10.1108/JACPR-01-2016-0211>

Andersson, N., Cockcroft, A., Ansari, U., Omer, K., Ansari, N. M., Khan, A., & Chaudhry, U. U. (2010). Barriers to disclosing and reporting violence among women in Pakistan: Findings from a national household survey and focus group discussions.

Journal of Interpersonal Violence, 25(11), 1965–1985.

<https://doi.org/doi:10.1177/0886260509354512>

Aplin, R. (2017). Exploring the role of mothers in 'honour' based abuse perpetration and the impact on the policing response. *Women's Studies International Forum*, 60, 1–10. <https://doi.org/doi:10.1016/j.wsif.2016.10.007>

Aplin, R. (2022a). Evaluating the value of the police Independent Advisory Group (IAG): Honour Based Abuse Crime (HBA), Forced Marriage (FM) and Female Genital Mutilation (FGM). *Women's Studies International Forum*, 90.

<https://doi.org/10.1016/j.wsif.2021.102556>

Aplin, R. (2022b). Investigating honour-based abuse and other crimes in South Asian communities: The benefits, limitations and impacts of 'ethnic matching' and ethnic 'difference' of police officers. *Policing and Society*, 32(9), 1049–1070.

<https://doi.org/10.1080/10439463.2021.2010733>

Araji, S. K., & Carlson, J. (2001). Family violence including crimes of honor in Jordan. Correlates and perceptions of seriousness. *Violence Against Women*, 7(5), 586–621. <https://doi.org/doi:10.1177/10778010122182613>

Arbetsmarknadsdepartementet (2023). Uppdrag att ta fram en kunskaps- och forskningsöversikt om hedersrelaterat våld och förtryck med internationella perspektiv samt att genomföra kompetenshöjande insatser. Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/contentassets/39c5ef22fb73450bb56f8f5f05ba2980/uppdra-g-att-ta-fram-en-kunskaps--och-forskningsoversikt-om-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-med-internationella-perspektiv-samt-att-genomfora-kompetenshojande-insatser/>

Arjmand, R., & Maryam, Z. (2020). Sexuality and concealment among Iranian young women. *Sexualities*, 23(3), 393–405. <https://doi.org/10.1177/1363460718797047>

Arnosó, A., Arnosó, M., & Elgorriaga, E. (2022). The Intercultural Role of Attitudes Towards Violence Against Women Among Moroccan Immigrants. *Violence Against Women*, 28(12), 3073–3095. <https://doi.org/doi:10.1177/10778012211051400>

Ashok, G., & Rupavath, R. (2022). The Biopolitics of Caste: Analysing the (Dis)honour Killings in South India. *Contemporary Voice of Dalit*. <https://doi.org/doi:10.1177/2455328X221076657>

Ashokkumar, A., & Swann, W. B. (2023). Restoring Honor by Slapping or Disowning the Daughter. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 49(6), 823–836. <https://doi.org/doi:10.1177/01461672221079106>

Ashraf, S., Abrar-ul-Haq, M., & Ashraf, S. (2017). Domestic violence against Women: Empirical evidence from Pakistan. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 25(3), 1401–1418.

Aujla, W. (2021). Police Understandings of and Responses to a Complex Vignette of “Honor”-Based Crime and Forced Marriage. *International Journal of Child, Youth & Family Studies*, 12(1), 93–123. <https://doi.org/doi:10.18357/ijcyfs121202120085>

Baianstovu, R. Í., & Strid, S. (2024). Complexities facing social work: Honor-based violence as lived reality and stereotype. *Journal of Social Work*. <https://doi.org/10.1177/14680173231225421>

Baker, N. V., Gregware, P. R., & Cassidy, M. A. (1999). Family killing fields: Honor rationales in the murder of women. *Violence Against Women*, 5(2), 164–184. <https://doi.org/doi:10.1177/107780129952005>

Baloch, S., Hameed, M., & Hegarty, K. (2023). Health care providers views on identifying and responding to South Asian women experiencing family violence: A qualitative meta synthesis. *Trauma, Violence, & Abuse, 24*(2), 794–808.

<https://doi.org/doi:10.1177/15248380211043829>

Banerjee, A. (2022). Queer love and litigation in India: Sreeja S. v The Commissioner of Police, Thiruvananthapuram and Others, Writ Petition (Criminal) 372 of 2018, Kerala HC. *Jindal Global Law Review, 13*(1), 155–165.

<https://doi.org/doi:10.1007/s41020-022-00168-7>

Bangash, A. K., Khan, R., & Marwat, F. U. R. (2018). Illiteracy and Its Relation with Honour Killing in Federally Administered Tribal Areas (FATA) of Pakistan. *Pakistan Journal of Criminology, 10*(2), 107–121.

Banks, N. (2013). Female employment in Dhaka, Bangladesh: Participation, perceptions and pressures. *Environment and Urbanization, 25*(1), 95–109.

<https://doi.org/doi:10.1177/0956247813477357>

Barmaki, R. (2021). Sex, Honor, Murder: A Psychology of “Honor killing”. *Deviant Behavior, 42*(4), 473–491. <https://doi.org/doi:10.1080/01639625.2019.1695456>

Barral, R. L., Cartujano, B., Perales, J., Ramirez, M., Cowden, J. D., Trent, M. E., Ramaswamy, M., & Kessler, S. F. (2020). Knowledge, Beliefs, and Attitudes About Contraception Among Rural Latino Adolescents and Young Adults. *Journal of Rural Health, 36*(1), 38–47. <https://doi.org/doi:10.1111/jrh.12390>

Bartels, E. (2021). “He Sees Me as His Possession and Thinks He Can Do What He Wants.” Dependent Stay and Partner Violence among Moroccan Marriage Migrant Women in the Netherlands. *Journal of Muslim Minority Affairs, 41*(3), 522–540. <https://doi.org/doi:10.1080/13602004.2021.1999138>

Bates, L. (2018). Females perpetrating honour-based abuse: Controllers, collaborators or coerced? *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research, 10*(4), 293–303. <https://doi.org/doi:10.1108/JACPR-01-2018-0341>

Baysan Arabaci, L., Dereli, F., Büyükbayram Arslan, A., Taş Soylu, G., Kurt, A., & Kurt, A. (2021). University Students’ Attitudes about Violence against Women in the Name of Honor. *Journal of Forensic Nursing, 17*(2), 76–83.

<https://doi.org/doi:10.1097/JFN.0000000000000319>

Bengtsson, D., Landberg, Å., & Jernbro, C. (2022). Increased risk of child maltreatment and mental health problems among adolescents with restrictions regarding choice of future partner: Results from a Swedish school-based survey. *Scandinavian Journal of Public Health, 50*(8), 1133–1139.

<https://doi.org/doi:10.1177/14034948211053138>

- Berhanu, G., & Beach, D. (2006). Focusing Crimes of Honour through Drama. *Educational Research and Reviews*, 1(9), 319–327.
- Björktomta, S.-B. (2019). Honor-Based Violence in Sweden – Norms of Honor and Chastity. *Journal of Family Violence*, 34(5), 449–460. <https://doi.org/doi:10.1007/s10896-019-00039-1>
- Blum, E., Braiden, R., & Heinonen, T. (2016). Service Delivery Considerations in Dealing with Honour-based Violence. *Canadian Ethnic Studies*, 48(3), 129–148.
- Bock, J. E., Tucker, R. P., Brown, R. P., Harrington, E. E., Bauer, B. W., Daruwala, S. E., Capron, D. W., & Anestis, M. D. (2021). Factors contributing to honor-endorsing men’s suicide capability: Firearm ownership, practical capability, and exposure to painful and provocative events. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 51(6), 1247–1258. <https://doi.org/doi:10.1111/sltb.12807>
- Bonfanti, S. (2022). Resistant vulnerability: Voices of feminist dissent from the Panjabi minority in Italy. *DiGeSt – Journal of Diversity and Gender Studies*, 9(2), 54–69. <https://doi.org/doi:10.21825/digest.84673>
- Braun, K. (2015). “I Don’t Take This Man to Be My Lawfully Wedded Husband”: Considering the Criminal Offense of “Forced Marriage” and Its Potential Impact on the Lives of Girls and Young Women with Migrant Backgrounds in Germany. *German Law Journal*, 16(4), 845–869. <https://doi.org/doi:10.1017/S207183220001991X>
- Broom, A., Sibbritt, D., Nayar, K. R., Doron, A., & Nilan, P. (2012). Men’s experiences of family, domestic and honour-related violence in Gujarat and Uttar Pradesh, India. *Asian Social Science*, 8(6), 3–10. <https://doi.org/doi:10.5539/ass.v8n6p3>
- Brown, R. P., Baughman, K., & Carvalho, M. (2018). Culture, Masculine Honor, and Violence Toward Women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(4), 538–549. <https://doi.org/doi:10.1177/0146167217744195>
- Bruno, L. (2022). Economic Abuse From Child and Youth Perspectives: A Review of the Literature. *Social Inclusion*, 10(4), 29–38. <https://doi.org/10.17645/si.v10i4.5396>
- Caffaro, F., Ferraris, F., & Schmidt, S. (2014). Gender Differences in the Perception of Honour Killing in Individualist Versus Collectivistic Cultures: Comparison Between Italy and Turkey. *Sex Roles*, 71(9), 296–318. <https://doi.org/doi:10.1007/s11199-014-0413-5>
- Caffaro, F., Mulas, C., & Schmidt, S. (2016). The Perception of Honour-Related Violence in Female and Male University Students from Morocco, Cameroon and Italy. *Sex Roles*, 75(11), 555–572. <https://doi.org/doi:10.1007/s11199-015-0576-8>

Campbell, F., Tricco, A. C., Munn, Z., Pollock, D., Saran, A., Sutton, A., White, H., & Khalil, H. (2023). Mapping reviews, scoping reviews, and evidence and gap maps (EGMs): The same but different—the “Big Picture” review family. *Systematic Reviews*, 12(1), 45–45. <https://doi.org/10.1186/s13643-023-02178-5>

Campello de Souza, M. G. T., Campello de Souza, B., Bilsky, W., & Roazzi, A. (2016). The culture of honor as the best explanation for the high rates of criminal homicide in Pernambuco: A comparative study with 160 convicts and non-convicts. *Anuario de Psicologia Juridica*, 26(1), 114–121. <https://doi.org/doi:10.1016/j.apj.2015.03.001>

Canto, J. M., Álvaro, J. L., Pereira, M. E., Torres, A. R., & Pereira, C. R. (2012). Jealousy and infidelity: The role of gender identity and culture of honour. *Estudios de Psicologia*, 33(3), 337–346. <https://doi.org/doi:10.1174/021093912803758129>

Canto, J. M., Perles, F., & San Martín, J. (2017). Culture of honour and the blaming of women in cases of rape / La cultura del honor y la inculpación de la mujer en casos de violación. *Revista de Psicología Social*, 32(1), 80–107. <https://doi.org/doi:10.1080/02134748.2016.1250488>

Carbin, M. (2010). Hedersrelaterat våld och förtryck: En kunskaps- och forskningsöversikt. The National Centre for Knowledge on Men’s Violence against Women (NCK), Uppsala University.

Cesur-Kiliçaslan, S. (2012). Honor killings in Turkey. *International Journal of Interdisciplinary Cultural Studies*, 7(3), 27–34. <https://doi.org/doi:10.18848/2327-008x/cgp/v07i03/53168>

Cetin, I. (2015). Defining recent femicide in modern Turkey: Revolt killing. *Journal of International Women’s Studies*, 16(2), 346–360.

Ceylan-Batur, S., Doğulu, C., Akbaş, G., Yet, B., & Üskül, A. K. (2023). The Role of Honor Concerns in Disclosing (vs. Hiding) COVID-19 Diagnosis: Insights from Türkiye. *Sex Roles*, 89(7), 409–424. <https://doi.org/10.1007/s11199-023-01373-x>

Ceylan-Batur, S., Sakallı, N., & Gunaratne, S. (2023). Predictors of tolerating violence against women: Honor concerns and fundamentalist religious orientation. *Current Psychology*, 42(12), 9720–9733. <https://doi.org/doi:10.1007/s12144-021-02276-4>

Ceylan-Batur, S., & Üskül, A. K. (2022). Preferred responses when honour is at stake: The role of cultural background, presence of others, and causality orientation. *Asian Journal of Social Psychology*, 25(2), 336–347. <https://doi.org/doi:10.1111/ajsp.12496>

Ceylan-Batur, S., Üskül, A. K., & Gul, P. (2023). Forgive and forget? Honor-oriented individuals are less forgiving of transgressing peers. *Personality and Individual Differences*, 206. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2023.112147>

- Chattoraj, P., & Meier, B.-D. (2018). Legal responses and sentencing in murder cases – A comparison of law and judicial reactions in India and Germany. *Criminal Law Forum*, 29(1), 121–155. <https://doi.org/doi:10.1007/s10609-017-9326-7>
- Christianson, M., Teiler, Å., & Eriksson, C. (2021). “A woman’s honor tumbles down on all of us in the family, but a man’s honor is only his”: young women’s experiences of patriarchal chastity norms. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 16(1). <https://doi.org/doi:10.1080/17482631.2020.1862480>
- Cihangir, S. (2013). Gender specific honor codes and cultural change. *Group Processes and Intergroup Relations*, 16(3), 319–333. <https://doi.org/doi:10.1177/1368430212463453>
- Cohen, D., Bowdle, B. F., Nisbett, R. E., & Schwarz, N. (1996). Insult, Aggression, and the Southern Culture of Honor: An “Experimental Ethnography”. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 945–960. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.5.945>
- Cooney, M. (2014). Death by family: Honor violence as punishment. *Punishment & Society-International Journal of Penology*, 16(4), 406–427. <https://doi.org/10.1177/1462474514539537>
- Cottino, A. (1999). Sicilian cultures of violence: The interconnections between organized crime and local society. *Crime, Law and Social Change*, 32(2), 103–113. <https://doi.org/doi:10.1023/A:1008389424861>
- Couture-Carron, A. (2020). Shame, Family Honor, and Dating Abuse: Lessons From an Exploratory Study of South Asian Muslims. *Violence Against Women*, 26(15), 2004–2023. <https://doi.org/doi:10.1177/1077801219895115>
- Crowder, M. K., McLean, C. L., & Kimmelmeier, M. (2022). Recommendations to disclose sexual assault are motivated by retribution among women who endorse honor values. *Aggressive Behavior*, 48(1), 55–74. <https://doi.org/doi:10.1002/ab.21999>
- Dayan, H. (2021). Female Honor Killing: The Role of Low Socio-Economic Status and Rapid Modernization. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(19), NP10393–NP10410. <https://doi.org/doi:10.1177/0886260519872984>
- Dickson, P. (2014). Understanding victims of honour-based violence. *Community Practitioner*, 87(7), 30–33.
- Dietrich, D. M., & Schuett, J. M. (2013). Culture of honor and attitudes toward intimate partner violence in Latinos. *SAGE Open*, 3(2), 1–11. <https://doi.org/doi:10.1177/2158244013489685>

- Doğan, R. (2014a). The Profiles of Victims, Perpetrators, and Unfounded Beliefs in Honor Killings in Turkey. *Homicide Studies*, 18(4), 389–416.
<https://doi.org/doi:10.1177/1088767914538637>
- Doğan, R. (2014b). Different Cultural Understandings of Honor that Inspire Killing: An Inquiry Into the Defendant’s Perspective. *Homicide Studies*, 18(4), 363–388. <https://doi.org/doi:10.1177/1088767914526717>
- Doğan, R. (2016). The Dynamics of Honor Killings and the Perpetrators’ Experiences. *Homicide Studies*, 20(1), 53–79. <https://doi.org/doi:10.1177/1088767914563389>
- Doğan, R. (2018). Do Women Really Kill for Honor? Conceptualizing Women’s Involvement in Honor Killings. *Deviant Behavior*, 39(10), 1247–1266.
<https://doi.org/doi:10.1080/01639625.2017.1420454>
- Doğan, R. (2020). Can Honor Killings Be Explained With the Concept of Social Death? Reinterpreting Social Psychological Evidence. *Homicide Studies*, 24(2), 127–150.
<https://doi.org/doi:10.1177/1088767919827344>
- Donovan, C., Magić, J., & West, S. (2024). Family abuse targeting queer family members: An argument to address problems of visibility in local services and civic life. *Journal of Family Violence*, 39(7), 1337–1349.
<https://doi.org/10.1007/s10896-023-00617-4>
- Ehrkamp, P. (2010). The limits of multicultural tolerance? Liberal democracy and media portrayals of Muslim migrant women in Germany. *Space and Polity*, 14(1), 13–32.
<https://doi.org/doi:10.1080/13562571003737718>
- Eisikovits, Z., Buchbinder, E., & Bshara, A. (2008). Between the person and the culture: Israeli Arab couple’s perceptions of police intervention in intimate partner violence. *Journal of Ethnic and Cultural Diversity in Social Work*, 17(2), 108–129.
<https://doi.org/doi:10.1080/15313200801941531>
- Eisner, M., & Ghuneim, L. (2013). Honor killing attitudes amongst adolescents in Amman, Jordan. *Aggressive Behavior*, 39(5), 405–417.
<https://doi.org/doi:10.1002/ab.21485>
- Eldén, Å. (2001). “Om hon lever vill människor se mer och mer”: rykten, splittrad kvinnlighet och heder bland svenska kvinnor från Mellanöstern. *Sociologisk Forskning*, 38(3–4), 115–147.
- Ercan, S. A. (2015). Creating and Sustaining Evidence for “Failed Multiculturalism”: The Case of “Honor Killing” in Germany. *American Behavioral Scientist*, 59(6), 658–678. <https://doi.org/doi:10.1177/0002764215568988>

- Eshareturi, C., Lyle, C., & Morgan, A. (2014). Policy responses to honor-based violence: A cultural or national problem? *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 23(4), 369-382. <https://doi.org/doi:10.1080/10926771.2014.892048>
- Essén, B., Blomkvist, A., Helström, L., & Johnsdotter, S. (2010). The experience and responses of Swedish health professionals to patients requesting virginity restoration (hymen repair). *Reproductive Health Matters*, 18(35), 38-46. [https://doi.org/doi:10.1016/S0968-8080\(10\)35498-X](https://doi.org/doi:10.1016/S0968-8080(10)35498-X)
- Faqir, F. (2001). Intrafamily femicide in defence of honour: The case of Jordan. *Third World Quarterly*, 22(1), 65-82. <https://doi.org/doi:10.1080/713701138>
- Foster, S. D., & Bock, J. E. (2024a). Perceived reputation moderates the link between honor concerns and depressive symptoms. *Journal of Social Psychology*, 1-10. <https://doi.org/10.1080/00224545.2024.2334036>
- Foster, S. D., & Bock, J. E. (2024b). Feminine honor concerns, reactivity to femininity threats, and aggression in U.S. women. *Current Psychology*, 43(8), 6725-6738. <https://doi.org/doi:10.1007/s12144-023-04875-9>
- Foster, S., Carvalho, M., Song, H., Lee, J., & Lee, J. (2023). When culture and health collide: Feminine honor endorsement and attitudes toward catch-up HPV vaccinations in college women. *Journal of American College Health*, 71(5), 1454-1462. <https://doi.org/doi:10.1080/07448481.2021.1935970>
- Foster, S., Carvalho, M., Wenske, M., & Lee, J. (2023). Damaged Masculinity: How Honor Endorsement Can Influence Prostate Cancer Screening Decision-Making and Prostate Cancer Mortality Rates. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 49(2), 296-308. <https://doi.org/doi:10.1177/01461672211065293>
- Foster, S., Gul, P., & Bock, J. E. (2023c). Masculine honor endorsement is linked with stigmatization of men who have been sexually assaulted. *Psychology of Men & Masculinities*, 25(3), 264-274. <https://doi.org/doi:10.1037/men0000425>
- Foster, S., Bock, J. E., Carvalho, M., Pollet, C. L., & Stern, W. (2022). Honor-endorsing women and relational aggression: Evidence for the presence of feminine aggression norms in southern U.S. women. *Personality and Individual Differences*, 194. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2022.111668>
- Foster, S., Carvalho, M., & Lee, J. (2022). Feminine honor endorsement and young women's STI screenings. *Psychology, Health and Medicine*, 27(7), 1450-1455. <https://doi.org/doi:10.1080/13548506.2021.1883693>
- Foster, S., Carvalho, M., Lee, J., & Bernier, I. (2021). Honor and Seeking Mental Health Services: The Roles of Stigma and Reputation Concerns. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 52(2), 178-183. <https://doi.org/doi:10.1177/0022022120982070>

Foster, S., Carvallo, M., Lee, J., Fisher, R., & Traxler, H. (2021). An implication of impurity: The impact of feminine honor on human papillomavirus (HPV) screenings and the decision to authorize daughter's HPV vaccinations. *Stigma and Health*, 6(2), 216–

227. <https://doi.org/doi:10.1037/sah0000230>

Gandhi, A., Bhojani, P., Balkawade, N., Goswami, S., Kotecha Munde, B., & Chugh, A. (2021). Analysis of Survey on Violence Against Women and Early Marriage: Gyneacologists' Perspective. *Journal of Obstetrics and Gynecology of India*, 71, 76–83. <https://doi.org/doi:10.1007/s13224-021-01578-8>

Gangoli, G., Gill, A., Mulvihill, N., & Hester, M. (2018). Perception and barriers: Reporting female genital mutilation. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(4), 251–260. <https://doi.org/doi:10.1108/JACPR-09-2017-0323>

Gausman, J., Othman, A., Dababneh, A., Dabobe, M., Hamad, I., Daas, I., & Langer, A. (2020). A social-ecological examination into the research, policy and health service delivery environment related to early marriage and sexual and gender-based violence among youth in Jordan. *BMC International Health and Human Rights*, 20(1). <https://doi.org/doi:10.1186/s12914-020-00234-y>

George, A. (2006). Reinventing honorable masculinity – Discourses from a working- class Indian community. *Men and Masculinities*, 9(1), 35–52. <https://doi.org/10.1177/1097184x04270379>

Gibbs, A., Said, N., Corboz, J., & Jewkes, R. (2019). Factors associated with 'honour killing' in Afghanistan and the occupied Palestinian Territories: Two cross-sectional studies. *PLOS ONE*, 14(8). <https://doi.org/doi:10.1371/journal.pone.0219125>

Gilbert, P., Gilbert, J., & Sanghera, J. (2004). A focus group exploration of the impact of izzat, shame, subordination and entrapment on mental health and service use in South Asian women living in Derby. *Mental Health, Religion and Culture*, 7(2), 109–130. <https://doi.org/doi:10.1080/13674670310001602418>

Gill, A. (2004). Voicing the Silent Fear: South Asian Women's Experiences of Domestic Violence. *Howard Journal of Criminal Justice*, 43(5), 465–483.

Gill, A. (2011). 'Crimes of Honour' and Violence against Women in the UK. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 32(2), 243–263. <https://doi.org/10.1080/01924036.2008.9678788>

Gill, A. K. (2013). Feminist Reflections on Researching So-called 'Honour' Killings. *Feminist Legal Studies*, 21(3), 241–261. <https://doi.org/doi:10.1007/s10691-013-9249-6>

Gill, A. K., Begikhani, N., & Hague, G. (2012). 'Honour'-based violence in Kurdish communities. *Women's Studies International Forum*, 35(2), 75–85. <https://doi.org/doi:10.1016/j.wsif.2012.02.001>

- Gill, A. K., & Begum, H. (2023). "They Wouldn't Believe Me": Giving a Voice to British South Asian Male Survivors of Child Sexual Abuse. *British Journal of Criminology*, 63(5), 1146–1164. <https://doi.org/doi:10.1093/bjc/azac097>
- Gill, A. K., Cox, P., & Weir, R. (2018). Shaping priority services for UK victims of honour-based violence/abuse, forced marriage, and female genital mutilation. *Howard Journal of Crime and Justice*, 57(4), 576–595. <https://doi.org/doi:10.1111/hojo.12287>
- Gill, J. K. (2022). Problematizing "Honour Crimes" within the Canadian Context: A Postcolonial Feminist Analysis of Popular Media and Political Discourses. *Societies*, 12(2), 62. <https://doi.org/doi:10.3390/soc12020062>
- Gilligan, P., & Akhtar, S. (2006). Cultural barriers to the disclosure of child sexual abuse in Asian communities: Listening to what women say. *British Journal of Social Work*, 36(8), 1361–1377. <https://doi.org/doi:10.1093/bjsw/bch309>
- Goli, S., Singh, D., & Sekher, T. V. (2013). Exploring the myth of mixed marriages in India: Evidence from a nation-wide survey. *Journal of Comparative Family Studies*, 44(2), 193–206.
- Gouweloos, J., Kremers, A., Sadat, A., & Bicanic, I. (2011). Trauma treatment after single rape. How to reduce dropout amongst Moroccan and Turkish girls? *Psychologie en Gezondheid*, 39(3), 175–
- Grip, L., & Dynevall, M. (2024). Honour-based violence in Sweden – An offender perspective. *Nordic Journal of Criminology*, 25(1), 1–17. <https://doi.org/doi:10.18261/njc.25.1.3>
- Gruber, S. (2011). In the Name of Action Against "Honour-Related" Violence. *Nordic Journal of Migration Research*, 1(3), 126-n/a. <https://doi.org/doi:10.2478/v10202-011-0018-9>
- Guerra, V. M., Giner-Sorolla, R., & Vasiljevic, M. (2013). The importance of honor concerns across eight countries. *Group Processes and Intergroup Relations*, 16(3), 298–318. <https://doi.org/doi:10.1177/1368430212463451>
- Gul, P., Cross, S. E., & Üskül, A. K. (2021). Implications of culture of honor theory and research for practitioners and prevention researchers. *American Psychologist*, 76(3), 502–515. <https://doi.org/doi:10.1037/amp0000653>
- Gul, P., & Schuster, I. (2020). Judgments of marital rape as a function of honor culture, masculine reputation threat, and observer gender: A cross-cultural comparison between Turkey, Germany, and the UK. *Aggressive Behavior*, 46(4), 341–353. <https://doi.org/doi:10.1002/ab.21893>

Gul, P., & Üskül, A. K. (2021). An Alternative Account of Anti-Effeminacy Bias: Reputation Concerns and Lack of Coalitional Value Explain Honor-Oriented Men's Reluctance to Befriend Feminine Men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 47(8), 1223–1248. <https://doi.org/doi:10.1177/0146167220963665>

Gupta, S. (2024). Risk and the everyday: Potentialities, gendered mobilities and women's worlds in Banaras. *Gender, Place and Culture*, 31(2), 216–239. <https://doi.org/doi:10.1080/0966369X.2023.2200537>

Gustafsson, K. (2020). Selective parenting programs for parents with foreign backgrounds: Cultural imperialism or democratic practices in social work? *Nordic Social Work Research*, 10(4), 317–329. <https://doi.org/doi:10.1080/2156857X.2019.1573750>

Güler, A., Lee, R. C., Rojas-Guyler, L., Lambert, J., & Smith, C. R. (2023). The influences of sociocultural norms on women's decision to disclose intimate partner violence: Integrative review. *Nursing Inquiry*, 30(4), 1–10. <https://doi.org/doi:10.1111/nin.12589>

Günsoy, C., Cross, S. E., Üskül, A. K., & Gercek-Swing, B. (2020). The role of culture in appraisals, emotions and helplessness in response to threats. *International Journal of Psychology*, 55(3), 472–477. <https://doi.org/doi:10.1002/ijop.12589>

Günsoy, C., Joo, M., Cross, S. E., Üskül, A. K., Gul, P., Wasti, S. A., Salter, P., Haugen, A., Erdaş, K. D., & Yegin, A. (2020). The influence of honor threats on goal delay and goal derailment: A comparison of Turkey, Southern US, and Northern US. *Journal of Experimental Social Psychology*, 88. <https://doi.org/doi:10.1016/j.jesp.2020.103974>

Haboush, K. L., & Alyan, H. (2013). Who can you tell? features of Arab culture that influence conceptualization and treatment of childhood sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 22(5), 499–518. <https://doi.org/doi:10.1080/10538712.2013.800935>

Hadi, A. (2020). 'Honor' killings in misogynistic society: A feminist perspective. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 9(3), 29–37. <https://doi.org/doi:10.36941/ajis-2020-0039>

Hadidi, M., Kulwicki, A., & Jahshan, H. (2001). A review of 16 cases of honour killings in Jordan in 1995. *International Journal of Legal Medicine*, 114(6), 357–359. <https://doi.org/doi:10.1007/s004140000166>

Hague, G., Gill, A. K., & Begikhani, N. (2013). 'Honour'-based violence and Kurdish communities: Moving towards action and change in Iraqi Kurdistan and the UK. *Journal of Gender Studies*, 22(4), 383–396. <https://doi.org/doi:10.1080/09589236.2012.708825>

- Hamamra, B., & Mayaleh, A. (2023). Disowning Family Members in Palestine. *Asian Affairs*, 54(3), 527–549. <https://doi.org/10.1080/03068374.2023.2255485>
- Hasan, M. (2002). The Politics of Honor: Patriarchy, the State and the Murder of Women in the Name of Family Honor. *The Journal of Israeli History*, 21, 1–37.
- Hattar-Pollara, M. (2019). Barriers to Education of Syrian Refugee Girls in Jordan: Gender-Based Threats and Challenges. *Journal of Nursing Scholarship*, 51(3), 241–251. <https://doi.org/10.1111/jnu.12480>
- Hawa, R., Underhill, A., Logie, C., & Loutfy, M. (2018). Social contexts and HIV vulnerabilities among South Asian women in the greater Toronto area: Examining social norms. *Health Care for Women International*, 39(2), 129–153. <https://doi.org/doi:10.1080/07399332.2017.1397157>
- Hayajneh, A. M., & Alshdaifat, S. A. (2022). Is the Law Per Se to Blame for Exacerbating So-Called ‘Honour Killings’? The Case of Jordan. *Journal of Human Rights Practice*, 14(2), 648–675. <https://doi.org/doi:10.1093/jhuman/huab052>
- Hayes, B. E., Freilich, J. D., & Chermak, S. M. (2016). An Exploratory Study of Honor Crimes in the United States. *Journal of Family Violence*, 31(3), 303–314. <https://doi.org/doi:10.1007/s10896-016-9801-7>
- Hayes, B. E., Mills, C. E., Freilich, J. D., & Chermak, S. M. (2018). Are Honor Killings Unique? A Comparison of Honor Killings, Domestic Violence Homicides, and Hate Homicides by Far-Right Extremists. *Homicide Studies*, 22(1), 70–93. <https://doi.org/doi:10.1177/1088767917736796>
- Hellgren, Z., & Hobson, B. (2008). Cultural dialogues in the good society: The case of honour killings in Sweden. *Ethnicities*, 8(3), 385–404. <https://doi.org/doi:10.1177/1468796808092449>
- Helms, B. L. (2015). Honour and shame in the Canadian Muslim community: Developing culturally sensitive counselling interventions. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 49(2), 163–184.
- Henry, T. K., Hayes, B. E., Freilich, J. D., & Chermak, S. (2018). Comparison of honor killings to anti-LGBTQ homicides. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(4), 272–282. <https://doi.org/doi:10.1108/JACPR-09-2017-0318>
- Heydari, A., Teymoori, A., & Trappes, R. (2021). Honor killing as a dark side of modernity: Prevalence, common discourses, and a critical view. *Social Science Information*, 60(1), 86–106. <https://doi.org/doi:10.1177/0539018421994777>
- Hoppstadius, H. (2018). What is the problem? Representations of men’s violence against women in a Swedish context. *Multidisciplinary Journal of Gender Studies*, 7(3), 1684–1708.

Huda, S., & Kamal, A. (2019). Development and Analysis of Attribution of Responsibility in Honour Killing Scenarios. *Pakistan Journal of Criminology*, 11(1), 43–53.

Huda, S., & Kamal, A. (2020). Development and validation of attitude towards honour killing scale. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 35(2), 227–251. <https://doi.org/doi:10.33824/PJPR.2020.35.2.13>

Huda, S., & Kamal, A. (2022). Assessing Demographics-Based Differences in Attitude Toward Honor Killings. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(5), NP3224–NP3241. <https://doi.org/doi:10.1177/0886260520927499>

Huong, N. T. (2012). Rape disclosure: The interplay of gender, culture and kinship in contemporary Vietnam. *Culture, Health and Sexuality*, 14, S39–S52. <https://doi.org/doi:10.1080/13691058.2012.675516>

Hussain, N., & Umer, U. (2019). Disseminating liberal values for women's empowerment in Pakistan: A case study of English language reporting of the honor killing of social media star Qandeel Baloch. *Generos*, 8(1), 77–105. <https://doi.org/doi:10.17583/generos.2019.3345>

Högdin, S., Helmersson, S., & Eriksson, H. (2023). Young people in honour-based contexts: Negotiations and reasoning on the obligation to report concern among school staff in Sweden. *Nordic Social Work Research*, 1–12. <https://doi.org/doi:10.1080/2156857X.2023.2207089>

Idriss, M. M. (2018). Key agent and survivor recommendations for intervention in honour-based violence in the UK. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 42(4), 321–339. <https://doi.org/doi:10.1080/01924036.2017.1295394>

Idriss, M. M. (2022). Abused by the Patriarchy: Male Victims, Masculinity, “Honor”- Based Abuse and Forced Marriages. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(13), NP11905– NP11932. <https://doi.org/doi:10.1177/0886260521997928>

Imtiaz, A. K., Malik, F., & Malik, R. (2019). Reinforcing Honour Killings of Women in Punjab: A Socio-Political Context. *South Asian Studies*, 34(2), 401.

Ince, H. O., Yaralı, A., & Özsel, D. (2009). Customary Killings in Turkey and Turkish Modernization. *Middle Eastern Studies*, 45(4), 537–551. <https://doi.org/doi:10.1080/00263200903009593>

Ishaq, S., & Bashir, F. (2023). Honor Killing & Criminal Laws for Plaintiffs: Ethnographic Case Studies of Victims from Khyber Pakhtunkhwa. *Pakistan Journal of Criminology*, 15(3), 17–28.

- Jimenez, E. (2022). Le contrôle excessif dans le contexte des violences basées sur l'honneur au Québec: Analyse juridique et jurisprudentielle d'une violence genrée. *Canadian Journal of Law and Society*, 37(1), 69–89. <https://doi.org/doi:10.1017/cls.2021.45>
- Juth, N., & Lynöe, N. (2015). Zero tolerance against patriarchal norms? A cross-sectional study of Swedish physicians' attitudes towards young females requesting virginity certificates or hymen restoration. *Journal of Medical Ethics*, 41(3), 215–219. <https://doi.org/doi:10.1136/medethics-2013-101675>
- Juth, N., Tännsjö, T., Hansson, S.-O., & Lynöe, N. (2013). Honour-related threats and human rights: A qualitative study of Swedish healthcare providers' attitudes towards young women requesting a virginity certificate or hymen reconstruction. *European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 18(6), 451–459. <https://doi.org/doi:10.3109/13625187.2013.837443>
- Kaplanian, C., & Gill, A. K. (2019). Honour killings in Jordan. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 14(2), 355–375. <https://doi.org/doi:10.5281/zenodo.3723664>
- Karacay Cakmak, H., & Altuntas, N. (2008). Reconsidering Gender Inequality and Honour Suicide within the Frame of Different Liberal Theories: Turkey-Batman Case. *Muslim World Journal of Human Rights*, 5(1), 4. <https://doi.org/10.2202/1554-4419.1138>
- Kasselt, J., & Oberwittler, D. (2014). The Judicial Interpretation of Honour Killings in Germany An empirical analysis of the sentencing practice between 1996 and 2005. *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*, 97(3), 203–223. <https://doi.org/10.1515/mks-2014-970303>
- Katzman, H., Brand, O., Rapp, S., Frias-Gil, C., Rusgrove, M., Shyne, F., & O'Dea, C. J. (2024). Masculine honor beliefs and perceptions of intimate partner violence by men lower in relational power. *Personality and Individual Differences*, 221. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2023.112529>
- Khan, A. (1999). Mobility of women and access to health and family planning services in Pakistan. *Reproductive Health Matters*, 7(14), 39–48. [https://doi.org/doi:10.1016/S0968-8080\(99\)90005-8](https://doi.org/doi:10.1016/S0968-8080(99)90005-8)
- Khatib, S., Edge, D., & Speed, S. (2020). On the Road to Social Death: A Grounded Theory Study of the Emotional and Social Effects of Honor Killing on Families—A Palestinian Perspective. *Violence Against Women*, 26(9), 1008–1032. <https://doi.org/10.1177/1077801219847289>
- Khoury-Kassabri, M. (2016). Masculine and family honor and youth violence: The moderating role of ethnic-cultural affiliation. *American Journal of Orthopsychiatry*, 86(5), 519–526. <https://doi.org/doi:10.1037/ort0000152>

- Killoren, S. E., Len-Ríos, M., Salinas, E., Streit, C. E., & Carlo, G. (2024). Latinx adolescents' perspectives on romantic relationships and sexuality: Exploring the roles of parents and siblings. *Journal of Social and Personal Relationships*, 41(3), 596–616. <https://doi.org/doi:10.1177/02654075221118947>
- Kizilhan, J. L. (2011). Socialization and beliefs in perpetrators of honor killings – A comparative study of honor killings and other violent offences. *Recht und Psychiatrie*, 29(2), 88–94.
- Kollek, M., & Soellner, R. (2023). Honor Endorsement in Male Youth: A General Risk Factor for Aggressive Behavior? *International Journal of Developmental Sciences*, 17(1), 55–65. <https://doi.org/doi:10.3233/DEV-230343>
- Korteweg, A., & Yurdakul, G. (2009). Islam, gender, and immigrant integration: Boundary drawing in discourses on honour killing in the Netherlands and Germany. *Ethnic and Racial Studies*, 32(2), 218–238. <https://doi.org/doi:10.1080/01419870802065218>
- Korteweg, A. C., & Abji, S. (2021). “Honour”-Based Violence and the Politics of Culture in Canada: Advancing a Cultural Analysis of Multi-Scalar Violence. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 12(1), 73–92. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs121202120084>
- Kosnick, K. (2011). “To whom honor is due”: Mediated crime-scenes and minority stigmatization in a border-crossing context. *New Perspectives on Turkey*, (45), 101–121.
- Kulczycki, A., & Windle, S. (2011). Honor killings in the Middle East and North Africa: A systematic review of the literature. *Violence Against Women*, 17(11), 1442–1464. <https://doi.org/doi:10.1177/10778012111434127>
- Kulwicki, A. D. (2002). The Practice of Honor Crimes: A Glimpse of Domestic Violence in The Arab World. *Issues in Mental Health Nursing*, 23(1), 77–87. <https://doi.org/doi:10.1080/01612840252825491>
- Leung, A. K.-Y., & Cohen, D. (2011). Within- and Between-Culture Variation: Individual Differences and the Cultural Logics of Honor, Face, and Dignity Cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(3), 507–526. <https://doi.org/doi:10.1037/a0022151>
- Lidman, S., & Hong, T. (2018). “Collective violence” and honour in Finland: A survey for professionals. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(4), 261–271. <https://doi.org/doi:10.1108/JACPR-09-2017-0319>
- Linell, H. (2017). The characteristics and extent of child abuse: Findings from a study of the Swedish Social Services child protection. *European Journal of Social Work*, 20(2), 231–241. <https://doi.org/doi:10.1080/13691457.2016.1188774>

Lokot, M. (2021). Secrets, gender norms and honour: Examining tensions in everyday secret-keeping and secret-breaking practices among Syrian refugees. *Women's Studies International Forum*, 85, 8. <https://doi.org/doi:10.1016/j.wsif.2021.102455>

Lopez-Zafra, E., Rodríguez-Espartal, N., & Ramos-Alvarez, M. M. (2020). Women's and men's role in culture of honor endorsement within families. *European Journal of Women's Studies*, 27(1), 72–88. <https://doi.org/doi:10.1177/1350506818824369>

Mahadeen, E. (2017). 'The martyr of dawn': Femicide in Jordanian media. *Crime, Media, Culture*, 13(1), 41–54. <https://doi.org/doi:10.1177/1741659016643120>

Martens, A. L., Stratmoen, E., & Saucier, D. A. (2018). To Preserve, Protect, and Defend: Masculine Honor Beliefs and Perceptions of the 2016 Presidential Candidates. *Basic and Applied Social Psychology*, 40(5), 308–319. <https://doi.org/doi:10.1080/01973533.2018.1500288>

Mason, C. L. (2015). The "Kingston Mills Murder" and the Construction of "Honour Killings" in Canadian News Media. *Atlantis: Critical Studies in Gender, Culture & Social Justice/Études Critiques sur le Genre, la Culture, et la Justice*, 37(1), 106–118.

Matson, K., Russell, T. D., & King, A. R. (2019). Gun Enthusiasm, Hypermasculinity, Manhood Honor, and Lifetime Aggression. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 28(3), 369–383. <https://doi.org/doi:10.1080/10926771.2017.1420722>

Mayeda, D. T., & Vijaykumar, R. (2016). A Review of the Literature on Honor-based Violence. *Sociology Compass*, 10(5), 353–363. <https://doi.org/doi:10.1111/soc4.12367>

McLean, C. L., Crowder, M. K., & Kemmelmeier, M. (2018). To honor and obey: Perceptions and disclosure of sexual assault among honor ideology women. *Aggressive Behavior*, 44(5), 451–470. <https://doi.org/doi:10.1002/ab.21765>

McNeely, S., & Christie-de Jong, F. (2016). Somali refugees' perspectives regarding FGM/C in the US. *International Journal of Migration, Health, and Social Care*, 12(3), 157–169. <https://doi.org/doi:10.1108/IJMHS-09-2015-0033>

Meetoo, V., & Mirza, H. S. (2007). "There is nothing 'honourable' about honour killings": Gender, violence and the limits of multiculturalism. *Women's Studies International Forum*, 30(3), 187–200. <https://doi.org/doi:10.1016/j.wsif.2007.03.001>

Meler, T. (2023). Violence against Women – The Case of Divorced Palestinian-Arab women in Israel. *Social Politics*, 30(2), 724–748. <https://doi.org/doi:10.1093/sp/jxad007>

- Michalski, N. D., Bitter, A. N., & Nuñez, N. (2022). “Trans Folks are in the Crosshairs”: Jury Decision-Making and the Trans Panic Defense. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(23), NP22453-NP22474.
<https://doi.org/doi:10.1177/08862605211072165>
- Miedema, E., Koster, W., Pouw, N., Meyer, P., & Sotirova, A. (2020). The Struggle for Public Recognition: Understanding Early Marriage through the Lens of Honour and Shame in Six Countries in South Asia and West Africa. *Progress in Development Studies*, 20(4), 328–346.
<https://doi.org/doi:10.1177/1464993420977790>
- Milani, A., Leschied, A., & Rodger, S. (2018). “Beyond cultural sensitivity”: Service providers’ perspectives on Muslim women experiences of intimate partner violence. *Journal of Muslim Mental Health*, 12(1), 49–75.
<https://doi.org/doi:10.3998/jmmh.10381607.0012.103>
- Mishra, A., & Rayaprol, A. (2023). Negotiating Honour by Jat and Muslim Women in Muzaffarnagar, Western Uttar Pradesh. *Sociological Bulletin*, 72(2), 162–178.
<https://doi.org/doi:10.1177/00380229221151076>
- Mishra, S. (2023). Disclosing sexual abuse on a news website: A qualitative study of affective narratives. *Information, Communication and Society*, 26(8), 1566–1582.
<https://doi.org/doi:10.1080/1369118X.2021.2014546>
- Mojab, S., & Hassanpour, A. (2002a). The Politics and Culture of “Honour Killing”: The Murder of Fadime Sahindal. *Pakistan Journal of Women’s Studies: Alam-e-Niswan*, 9(1), 57–77.
- Mojab, S., & Hassanpour, A. (2002b). Thoughts on the struggle against “honor killing”: In memory of Fadime Sahindal. *International Journal of Kurdish Studies*, 16(1), 83–97.
- Mosquera, P. M. R. (2011). Masculine and feminine honor codes. *International Journal of Social Psychology*, 26(1), 63–72.
<https://doi.org/doi:10.1174/021347411794078499>
- Mosurinjohn, S. (2014). Popular journalism, religious morality, and the Canadian imaginary: Queers and immigrants as threats to the public sphere. *Journal of Religion and Popular Culture*, 26(2), 244–258. <https://doi.org/doi:10.3138/jrpc.26.2.244>
- Mucina, M. K. (2021). Witnessing, Grieving, and Remembering: Letters of Resistance, Love, and Reclamation from Daughters of Izzat. *International Journal of Child Youth & Family Studies*, 12(1), 13–30.
<https://doi.org/10.18357/ijcyfs121202120081>

- Muhammad, N., Mushtaq Ahmed, M. M., Omer, F., & Shah, N. H. (2012). Honor killing in Pakistan: An Islamic perspective. *Asian Social Science*, 8(10), 180–185. <https://doi.org/doi:10.5539/ass.v8n10p180>
- Munn, Z., Peters, M. D. J., Stern, C., Tufanaru, C., McArthur, A., & Aromataris, E. (2018). Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC Medical Research Methodology*, 18(1), 143–143. <https://doi.org/10.1186/s12874-018-0611-x>
- Mulvihill, N., Gangoli, G., Gill, A. K., & Hester, M. (2019). The experience of interactional justice for victims of ‘honour’-based violence and abuse reporting to the police in England and Wales. *Policing and Society*, 29(6), 640–656. <https://doi.org/doi:10.1080/10439463.2018.1427745>
- Myhill, A., Hohl, K., & Johnson, K. (2023). The ‘officer effect’ in risk assessment for domestic abuse: Findings from a mixed methods study in England and Wales. *European Journal of Criminology*, 20(3), 856–877. <https://doi.org/doi:10.1177/14773708231156331>
- Nallathambi, S. (2023). Psychosocial Perspective of Honour Killing. *Contemporary Voice of Dalit*, <https://doi.org/10.1177/2455328x231163759>
- Nambiar, A. C. K. (2021). Perspectives on Social Change in a Kerala Village. *Rajagiri Journal of Social Development*, 13(1), 3–16.
- Nanes, S. E. (2003). Fighting Honor Crimes: Evidence of Civil Society in Jordan. *Middle East Journal*, 57(1), 112–129.
- Nasif, S., & Ahmed, S. (2022). Honor Killing and Penalties in Criminal Law for Accusers: Ethnographic Case Studies of Islamic Ethnic Lawyers and Victims. *Pakistan Journal of Criminology*, 14(1), 129–142.
- Nasrullah, M., Haqqi, S., & Cummings, K. J. (2009). The epidemiological patterns of honour killing of women in Pakistan. *European Journal of Public Health*, 19(2), 193–197. <https://doi.org/doi:10.1093/eurpub/ckp021>
- Ne’Eman-Haviv, V. (2021). Attitudes of Arab Israeli students towards honour killings. *Journal of Gender Studies*, 30(1), 18–28. <https://doi.org/doi:10.1080/09589236.2020.1768831>
- Nisar, S., & Nisar, M. (2020). Framing Pakistan’s “Kim Kardashian”–Qandeel Baloch: A Comparative Analysis of Op-eds from Pakistan’s English-language Newspapers. *The Journal of Communication and Media Studies*, 5(2), 39–50. <https://doi.org/doi:10.18848/2470-9247/CGP/v05i02/39-50>

- Norberg, K., & Törnsén, M. (2013). In the name of honor: Swedish school leaders' experiences of honor-related dilemmas. *Journal of Educational Administration*, 51(6), 855–867. <https://doi.org/10.1108/JEA-08-2012-0090>
- Novin, S., Tatar, B., & Krabbendam, L. (2015). Honor and I: Differential relationships between honor and self-esteem in three cultural groups. *Personality and Individual Differences*, 86, 161–163. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2015.05.037>
- Nur, N. (2021). An assessment of intimate partner femicide in the name of honour in Turkey: A retrospective epidemiological study. *Psychiatria Danubina*, 33(2), 152–157. <https://doi.org/doi:10.24869/psyd.2021.152>
- O'Dea, C. J., Bueno, A. M. C., & Saucier, D. A. (2017). Fight or flight: Perceptions of men who confront versus ignore threats to themselves and others. *Personality and Individual Differences*, 104, 345–351. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2016.08.040>
- O'Dea, C. J., Chalman, S. T., Castro Bueno, A. M., & Saucier, D. A. (2018). Conditional aggression: Perceptions of male violence in response to threat and provocation. *Personality and Individual Differences*, 131, 132–141. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2018.04.029>
- O'Dea, C. J., Martens, A. L., & Saucier, D. A. (2019). Hitting below the belt: Masculine honor beliefs and perceptions of unfair fighting behavior. *Aggressive Behavior*, 45(3), 229–244. <https://doi.org/doi:10.1002/ab.21812>
- Odenbring, Y., Johansson, T., Lunneblad, J., & Hammarén, N. (2015). Youth victimisation, school and family support: schools' strategies to handle abused children. *Education Inquiry*, 6(2), 191–207. <https://doi.org/doi:10.3402/edui.v6.26417>
- Olsson, H., & Bergman, A. (2022). From silence to recognition: Swedish social services and the handling of honor-based violence. *European Journal of Social Work*, 25(2), 198–209. <https://doi.org/doi:10.1080/13691457.2021.1882395>
- Olwan, D. M. (2013). Gendered violence, cultural otherness, and honour crimes in Canadian national logics. *Canadian Journal of Sociology*, 38(4), 533–556. <https://doi.org/doi:10.29173/cjs21196>
- Olwan, D. M. (2019). Pinkwashing the “Honor Crime”: Murdered Muslim Women and the Politics of Posthumous Solidarities. *Signs*, 44(4), 905–930. <https://doi.org/doi:10.1086/702311>
- Payton, J. (2014). “Honor,” Collectivity, and Agnation: Emerging Risk Factors in “Honor”-Based Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(16), 2863–2883. <https://doi.org/doi:10.1177/0886260514527171>

- Peate, I. (2013). Domestic violence: the role of the nurse. *British Journal of Nursing*, 22(18), 1043–1043.
- Peristiany, J. G. (1965). *Honour and shame – The values of Mediterranean society*. London: Widenfeld and Nicolson.
- Petzen, J. (2012). Contesting Europe: A call for an anti-modern sexual politics. *European Journal of Women's Studies*, 19(1), 97–114.
<https://doi.org/doi:10.1177/1350506811426390>
- Phillips, R. (2012). Interventions against forced marriage: Contesting hegemonic narratives and minority practices in Europe. *Gender, Place and Culture*, 19(1), 21–41.
<https://doi.org/doi:10.1080/0966369X.2011.610093>
- Pitt-Rivers, J. (1974). Honor and social status. In J. G. Peristiany (Ed.), *Honor and Shame. The values of Mediterranean society* (pp. 9–77). University of Chicago Press.
- Pomerantz, A. L., Bell, K., Green, K., Foster, S., Carvalho, M., & Schow, P. (2021). “Badge of Honor”: Honor Ideology, Police Legitimacy, and Perceptions of Police Violence. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 36(3), 473–489. <https://doi.org/10.1007/s11896-021-09433-2>
- Prop. 2019/20:131. Ökat skydd mot hedersrelaterat våld och förtryck.
<https://www.regeringen.se/contentassets/e3a7d739e2b444e6a24a05a2db80066a/prop-201920-131.pdf>
- Prop. 2020/21:163. Förebyggande av våld i nära relationer.
<https://data.riksdagen.se/fil/404CF5F8-B49F-4210-A9DF-2816478016A8>
- Prop. 2021/22: 138. Ett särskilt brott för hedersförtryck.
<https://data.riksdagen.se/fil/B976593B-837B-400D-A6A6-6574289E36F9>
- Pujar, A., Howard-Merrill, L., Cislighi, B., Lokamanya, K., Prakash, R., Javalkar, P., Raghavendra, T., Beattie, T., Isac, S., Gafos, M., Heise, L., Bhattacharjee, P., Ramanaiik, S., & Collumbien, M. (2023). Boys’ perspectives on girls’ marriage and school dropout: A qualitative study revisiting a structural intervention in Southern India. *Culture, Health and Sexuality*, 26(5), 701–716.
<https://doi.org/doi:10.1080/13691058.2023.2241525>
- Rabia, A. A. (2011). Family honor killings: Between custom and state law. *The Open Psychology Journal*, 4, 11.
- Rabo, A., Estrada Tun, P., & Jörum, E. (2021). Syrians in Sweden: Constructing Difference Regarding Gender and Family. *Journal of Refugee Studies*, 34(2), 1291–1306. <https://doi.org/doi:10.1093/jrs/feab007>

- Rahim, S. (2017). Attitude toward Honour Killing Among Honour Killers, Murderers and a General Population Sample. *FWU Journal of Social Sciences*, 11(1), 254–263.
- Rahim, S., Jahangir, F., & Zeb, R. (2018). Development and validation of attitude towards honour killing.
- Ramm, C. (2010). The Muslim makers: How Germany Islamizes Turkish immigrants. *Interventions*, 12(2), 183–197. <https://doi.org/doi:10.1080/1369801X.2010.489692>
- Reimers, E. (2007). Representations of an honor killing. *Feminist Media Studies*, 7(3), 239–255. <https://doi.org/doi:10.1080/14680770701477867>
- Rexvid, D., & Schlytter, A. (2012). Heroes, hymen and honour: A study of the character of attitude change among male youth with their roots in an honour-based context. *Review of European Studies*, 4(2), 22–32. <https://doi.org/doi:10.5539/res.v4n2p22>
- Rezaie, P., Asadollahi, A., & Saberi, L. F. (2015). Honour-murderers in Southwest of Iran: A critical and evidential vision. *European Journal of Social Sciences*, 48(2), 249–260.
- Rizwan, S. (2022). Discourse, Knowledge and (Hetero)Patriarchy: A Case Study of the Honour Killing of Qandeel Baloch. *Pakistan Journal of Women's Studies: Alam-e-Niswan*, 29(1), 23–42. <https://doi.org/10.46521/pjws.029.01.0109>
- Rocca, M. D., & Zinn, D. L. (2019). Othering honor-based violence: The perspective of antiviolence operators in Northern Italy. *Human Organization*, 78(4), 325–334. <https://doi.org/10.17730/0018-7259.78.4.325>
- Rodriguez Mosquera, P. M., Fischer, A. H., Manstead, A. S. R. & Zaalberg, R. 2008. Attack, disapproval or withdrawal. The role of honour in anger and shame responses to being insulted. *Cognition and Emotion*, 22/8: 1471–1498.
- Rodriguez Mosquera, P. M., Manstead, A. S. R., & Fischer, A. H. (2002). The role of honour concerns in emotional reactions to offences. *Cognition and Emotion*, 16(1), 143–163. <https://doi.org/doi:10.1080/02699930143000167>
- Rodríguez-Espartal, N. (2021). Culture of honor, jealousy and distorted thoughts of men imprisoned for violence against women. *Journal of Prevention and Intervention in the Community*, 49(4), 341–353. <https://doi.org/doi:10.1080/10852352.2019.1664715>
- Roggeband, C., & Lettinga, D. (2016). In Defence of Gender Equality? Comparing the Political Debates about Headscarves and Honor-Related Crimes in France and the Netherlands. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 23(2), 239–262. <https://doi.org/doi:10.1093/sp/jxu024>

- Sabri, B., Simonet, M., & Campbell, J. C. (2018). Risk and protective factors of intimate partner violence among South Asian immigrant women and perceived need for services. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 24*(3), 442–452. <https://doi.org/doi:10.1037/cdp0000189>
- Salameh, H. O. G., Salameh, R. J., Shwaiki, M., & Abder-Rahman, H. (2018). Forensic medical aspects of femicide in Jordan. *Journal of Forensic and Legal Medicine, 56*, 90–93. <https://doi.org/doi:10.1016/j.jflm.2018.03.015>
- Salter, M. (2014). Multi-perpetrator domestic violence. *Trauma, Violence, & Abuse, 15*(2), 102–112. <https://doi.org/doi:10.1177/1524838013511542>
- Saucier, D. A., Miller, S. S., Martens, A. L., O’Dea, C. J., & Jones, T. L. (2018). Individual differences explain regional differences in honor-related outcomes. *Personality and Individual Differences, 124*, 91–97. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2017.11.046>
- Saucier, D. A., Stanford, A. J., Miller, S. S., Martens, A. L., Miller, A. K., Jones, T. L., McManus, J. L., & Burns, M. D. (2016). Masculine honor beliefs: Measurement and correlates. *Personality and Individual Differences, 94*, 7–15. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2015.12.049>
- Saucier, D. A., Strain, M. L., Hockett, J. M., & McManus, J. L. (2015). Stereotypic beliefs about masculine honor are associated with perceptions of rape and women who have been raped. *Social Psychology, 46*(4), 228–241. <https://doi.org/doi:10.1027/1864-9335/a000240>
- Saucier, D. A., Till, D. F., Miller, S. S., O’Dea, C. J., & Andres, E. (2015). Slurs against masculinity: Masculine honor beliefs and men’s reactions to slurs. *Language Sciences, 52*, 108–120. <https://doi.org/doi:10.1016/j.langsci.2014.09.006>
- Saucier, D. A., Webster, R. J., McManus, J. L., Sonnentag, T. L., O’Dea, C. J., & Strain, M. L. (2018). Individual differences in masculine honor beliefs predict attitudes toward aggressive security measures, war, and peace. *Peace and Conflict, 24*(1), 112–116. <https://doi.org/doi:10.1037/pac0000303>
- Sen, A., Kaur, R., & Zabiliute, E. (2020). (En)countering sexual violence in the Indian city. *Gender, place & culture, 27*(1), 1–12. <https://doi.org/doi:10.1080/0966369X.2019.1612856>
- Sev’er, A., & Yurdakul, G. (2001). Culture of honor, culture of change: A feminist analysis of honor killings in rural Turkey. *Violence Against Women, 7*(9), 964–998. <https://doi.org/doi:10.1177/10778010122182866>
- Shah, U., Hayes, N., & Obaid, A. (2024). Subsistence entrepreneurship and intersectional inequalities: a case study of women from Pakistani urban-poor districts. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research, 29*(1), 1–15. <https://doi.org/doi:10.1108/IJEBR-12-2022-1094>

- Shaikh, M. A., Kamal, A., & Naqvi, I. (2015). Opinions of university students on honour killings: Perspective from Islamabad and Rawalpindi. *Journal of the Pakistan Medical Association*, 65(4).
- Shier, A., & Shor, E. (2016). “Shades of Foreign Evil”: “Honor Killings” and “Family Murders” in the Canadian Press. *Violence Against Women*, 22(10), 1163–1188. <https://doi.org/doi:10.1177/1077801215621176>
- Shroff, S. (2021). Bold Women, Bad Assets: Honour, Property and Techno-Promiscuities. *Feminist Review*, 128(1), 62–78. <https://doi.org/doi:10.1177/01417789211016438>
- Sigad, L. I., & Tener, D. (2022). Trapped in a Maze: Arab Teachers in Israel Facing Child Sexual Abuse Among Their Pupils. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(11), NP9446–NP9468. <https://doi.org/doi:10.1177/0886260520983278>
- Singh, A. K. (2020). Paradox between Universalism of Human Rights and Relativism of Culture: A Case Study of Honour Killings in India. *Journal of Southeast Asian Human Rights*, 4(1), 258–270. <https://doi.org/doi:10.19184/jseahr.v4i1.8597>
- Sneha, S., Sarathi, S., Kumar, P. S., Rajesh, R., & Jagdish Kamal, C. U. (2020). Perspective on the immorality of Honor Killings – A review article. *Medico-Legal Update*, 20(1), 68–71. <https://doi.org/doi:10.37506/v20/i1/2020/mlu/194296>
- Stagni, F. (2024). When Feminism Redefines National Liberation: How Tal’at Movement brought Feminism to the Core of the Palestinian National Liberation Struggle. *Critical Sociology*, 50(2), 221–240. <https://doi.org/doi:10.1177/08969205231164964>
- Standish, K. (2014). Understanding cultural violence and gender: Honour killings; dowry murder; the zina ordinance and blood-feuds. *Journal of Gender Studies*, 23(2), 111–124. <https://doi.org/doi:10.1080/09589236.2012.739082>
- Stratmoen, E., Greer, M. M., Martens, A. L., & Saucier, D. A. (2018). What, I’m not good enough for you? Individual differences in masculine honor beliefs and the endorsement of aggressive responses to romantic rejection. *Personality and Individual Differences*, 123, 151–162. <https://doi.org/doi:10.1016/j.paid.2017.10.018>
- Strid, S., í Baianstovu, R., & Enelo, J.-M. (2021). Inequalities, isolation, and intersectionality: A quantitative study of honour-based violence among girls and boys in metropolitan Sweden. *Women’s Studies International Forum*, 88, 1. <https://doi.org/doi:10.1016/j.wsif.2021.102518>

- Subbbalakshmi, A. V. V. S., & Sivakumar, C. L. V. (2016). Factors influencing honour killings: Need for state intervention for reformation. *Indian Journal of Public Health Research and Development*, 7(1), 271–275.
<https://doi.org/doi:10.5958/0976-5506.2016.00053.X>
- Sundler, A. J., Whilson, M., Darcy, L., & Larsson, M. (2021). Swedish School Nurses' Experiences of Child Abuse. *Journal of School Nursing*, 37(3), 176–184.
- Swedish Government. (2024). Fri och trygg utan våld och förtryck. Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel 2024–2026. Fri och trygg – Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel 2024–2026,
<https://www.regeringen.se/contentassets/a82a7847ffc24e9b93f92750f94a1ea9/fri-och-trygg-utan-vald-och-fortryck-atgardsprogram-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor-vald-i-nara-relationer-och-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-samt-prostitution-och-manniskohandel-20242026.pdf>
- Szmajke, A., & Kubica, M. (2003). Geographically close – culturally distant: The values of culture of honor in the mentality of young Poles and Germans. *Polish Psychological Bulletin*, 34(3), 153–159.
- Tasbiha, N. S., & Zaidi, A. U. (2023). The psycho-social factors that escalate intimate partner violence (IPV) among South Asian women in North America: An intersectional approach and analysis. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. <https://doi.org/doi:10.1080/10911359.2023.2291436>
- Toor, S. (2009). British Asian girls, crime and youth justice. *Youth Justice*, 9(3), 239–253.
<https://doi.org/doi:10.1177/1473225409345102>
- Toprak, S., & Ersoy, G. (2017). Femicide in Turkey between 2000 and 2010. *PLOS ONE*, 12(8). <https://doi.org/doi:10.1371/journal.pone.0182409>
- Train, K. A. (2021). Patriarchy and the “Other” in the Western Imagination: Honour Killings and Violence against Women. *International Journal of Child Youth & Family Studies*, 12(1), 143–157. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs121202120087>
- Travaglino, G. A., & Abrams, D. (2019). How criminal organisations exert secret power over communities: An intracultural appropriation theory of cultural values and norms. *European Review of Social Psychology*, 30(1), 74–122.
<https://doi.org/doi:10.1080/10463283.2019.1621128>
- Travaglino, G. A., Abrams, D., & de Moura, G. R. (2016). Men of Honor Don't Talk: The Relationship Between Masculine Honor and Social Activism Against Criminal Organizations in Italy. *Political Psychology*, 37(2), 183–199.
<https://doi.org/doi:10.1111/pops.12226>

- Turner, E., Brown, G., & Medina-Ariza, J. (2022). Predicting Domestic Abuse (Fairly) and Police Risk Assessment. *Psychosocial Intervention, 31*(3), 145–157. <https://doi.org/doi:10.5093/pi2022a11>
- Turner, E., Medina, J., & Brown, G. (2019). Dashing hopes? The predictive accuracy of domestic abuse risk assessment by police. *British Journal of Criminology, 59*(5), 1013–1034. <https://doi.org/doi:10.1093/bjc/azy074>
- Üskül, A. K., Cross, S. E., Günsoy, C., Gerçek-Swing, B., Alözkan, C., & Ataca, B. (2015). A price to pay: Turkish and Northern American retaliation for threats to personal and family honor. *Aggressive Behavior, 41*(6), 594–607. <https://doi.org/doi:10.1002/ab.21598>
- Valor-Segura, I., Expósito, F., Moya, M., & López, K. (2014). Violence against women in Spain and Cuba: The same reality, two different visions. *International Journal of Social Psychology, 29*(1), 150–179. <https://doi.org/doi:10.1080/02134748.2013.878573>
- van Baak, C., Hayes, B. E., Freilich, J. D., & Chermak, S. M. (2018). Honor Crimes in the United States and Offenders' Neutralization Techniques. *Deviant Behavior, 39*(2), 187–202. <https://doi.org/doi:10.1080/01639625.2016.1266870>
- van Baak, C., Hayes, B. E., Freilich, J. D., & Chermak, S. M. (2022). Honor Killings in the United States From 1990 to 2021: Primary Victims and Corollary Victims. *Crime and Delinquency, 70*(8), 2043–2072. <https://doi.org/10.1177/00111287221128482>
- van Bergen, D., Eylem-Van Bergeijk, O., & Montesinos, A. H. (2021). Attempted suicide and suicide of young Turkish women in Europe and Turkey: A systematic literature review of characteristics and precipitating factors. *PLOS ONE, 16*(8). <https://doi.org/doi:10.1371/journal.pone.0253274>
- van Osch, Y., Breugelmans, S. M., Zeelenberg, M., & Böyük, P. (2013). A different kind of honor culture: Family honor and aggression in Turks. *Group Processes and Intergroup Relations, 16*(3), 334–344. <https://doi.org/doi:10.1177/1368430212467475>
- Vandello, J. A., & Cohen, D. (2003). Male Honor and Female Fidelity: Implicit Cultural Scripts that Perpetuate Domestic Violence. *Journal of Personality and Social Psychology, 84*(5), 997–1010. <https://doi.org/doi:10.1037/0022-3514.84.5.997>
- Vandello, J. A., Cohen, D., & Ransom, S. (2008). U.S. Southern and Northern differences in perceptions of norms about aggression: Mechanisms for the perpetuation of a culture of honor. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 39*(2), 162–177. <https://doi.org/doi:10.1177/0022022107313862>

Vinay, Kumar, N., Malik, J. S., Sachdeva, A., Kumar, M., Kumar, H., & Rathee, M. (2022). Socio demographic determinants of violence among school-going adolescent girls in a rural area of North India: A cross-sectional study. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 11(1), 108–112.

https://doi.org/doi:10.4103/jfmpe.jfmpe_533_21

Walker, S. (2020). The culturalisation of ‘honour’-based violence and its impact on service provision in rural communities. *Journal of Gender-Based Violence*, 4(3), 377–391. <https://doi.org/doi:10.1332/239868020X15828535176740>

Walker, S., & Gill, A. K. (2019). Women who kill: Examining female homicide through the lens of honour and shame. *Women's Studies International Forum*, 75, 8. <https://doi.org/doi:10.1016/j.wsif.2019.102247>

Warrick, C. (2005). The Vanishing Victim: Criminal Law and Gender in Jordan. *Law & Society Review*, 39(2), 315–348. <https://doi.org/doi:10.1111/j.0023-9216.2005.00084.x>

Wikan U. (2003). En fråga om heder. Ordfront.

Wikan, U. (2009). Om heder. Daidalos.

Windzio, M., & Baier, D. (2009). Violent behavior of juveniles in a multiethnic society: Effects of personal characteristics, urban areas, and immigrants' peer networks. *Journal of Ethnicity in Criminal Justice*, 7(4), 237–270. <https://doi.org/doi:10.1080/15377930903382134>

Yeşilçiçek Çalık, K. (2018). Attitudes of Turkish Academics Regarding Violence Against Women in the Name of Honor. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(20), 3232–3254. <https://doi.org/doi:10.1177/0886260517739288>

Yilmaz, B., El, Ç., & Aslan, E. (2022). The sex-role of university students and their attitudes toward violence against women in the name of honor. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 31(4), 444–458. <https://doi.org/doi:10.1080/10926771.2021.1965060>

Yilmaz, E., Canturk, N., Erkol, Z., Kumral, B., & Okumus, A. M. (2015a). Customary Homicides in Diyarbakir Province. *Journal of Forensic Sciences*, 60(5), 1241–1246. <https://doi.org/doi:10.1111/1556-4029.12786>

Yilmaz, E., Kumral, B., Canturk, N., Erkol, Z., & Okumus, A. M. (2015b). Analysis and comparison of domestic femicide cases in the cities of Diyarbakir & Tekirdag, Turkey: A preliminary study. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 34, 17–23. <https://doi.org/doi:10.1016/j.jflm.2015.04.018>

Yılmaz, F. (2015). From immigrant worker to Muslim immigrant: Challenges for feminism. *European Journal of Women's Studies*, 22(1), 37–52. <https://doi.org/doi:10.1177/1350506814532803>

Yurdakul, G., & Korteweg, A. C. (2013). Gender equality and immigrant integration: Honor killing and forced marriage debates in the Netherlands, Germany, and Britain. *Women's Studies International Forum*, 41, 204–214. <https://doi.org/doi:10.1016/j.wsif.2013.07.011>

Yurdakul, G., & Korteweg, A. C. (2020). State responsibility and differential inclusion: Addressing honor-based violence in the Netherlands and Germany. *Social Politics*, 27(2), 187–211. <https://doi.org/doi:10.1093/sp/jxz004>

Zaidi, A. U., Couture-Carron, A., & Maticka-Tyndale, E. (2016). 'Should I or Should I Not?': an exploration of South Asian youth's resistance to cultural deviancy. *International Journal of Adolescence and Youth*, 21(2), 232–251. <https://doi.org/doi:10.1080/02673843.2013.836978>

Zaidi, A. U., Couture-Carron, A., Maticka-Tyndale, E., & Arif, M. (2014). Ethnic Identity, Religion, and Gender: An Exploration of Intersecting Identities Creating Diverse Perceptions and Experiences with Intimate Cross-Gender Relationships Amongst South Asian Youth in Canada. *Canadian Ethnic Studies*, 46(2), 27–54. <https://doi.org/doi:10.1353/ces.2014.0019>

Zdun, S. (2008). Violence in street culture: Cross-cultural comparison of youth groups and criminal gangs. *New Directions for Youth Development*, (119), 39–54. <https://doi.org/doi:10.1002/yd.272>

Zine, J. (2009). Special Feature Article: Unsettling the Nation: Gender, Race and Muslim Cultural Politics in Canada. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 9(1), 146–163. <https://doi.org/doi:10.1111/j.1754-9469.2009.01036.x>

Ålund, A., & Alinia, M. (2011). I skuggan av kulturella stereotyper: Perspektiv på forskning om genus, jämställdhet och etniska relationer i Sverige. *Sociologisk Forskning*, 48(2), 43–64.

Bilaga I: Sökstrategi och metod

Databassökningar 4 – 5 April 2024

Strategin för litteratursökning i den här översikten byggde på en systematisk granskningsmetod. Syftet med en systematisk granskning är att redogöra för all samlad forskning kring en specifik forskningsfråga. Metoden kännetecknas av en detaljerad beskrivning av hur litteratursökningen och urvalet genomförs, för att säkerställa reproducerbarhet och transparens och minska risken för partiskhet (bias) i processen.

Sökstrategin utarbetades i samråd mellan rapportförfattarna och en bibliotekarie.

Bibliotekarien ansvarade för databassökningarna och referenshanteringen.

Rapportförfattarna ansvarade för att fastställa urvalskriterierna och genomföra urvalet.

Sökningarna genomfördes i internationella artikeldatabaser. Granskningen av alla referenser från databassökningarna utifrån titlar och sammanfattningar utfördes enskilt av rapportförfattarna, utan kännedom om de övrigas bedömningar. Dokumentationen av sökningarna utfördes huvudsakligen av bibliotekarien.

Sökord

De sökord som användes syftade till att hitta all relevant litteratur. Varje begrepp utvidgades med synonymer och relaterade termer. Av alla ord inom ett begrepp bildades ett sökblock, med hjälp av den booleska operatoren OR, varpå sökblocken kombinerades till en söksträng med hjälp av den booleska operatoren AND. Sökblocken kombinerades i databaserna med proximitetsoperatörer, för att öka träffsäkerheten och ge sökresultat om olika former av hedersrelaterat våld och förtryck. Orden skulle finnas i publikationens sammanfattning eller titel inom ett maximum av fem ord eller, alternativt, som nyckelord där beskrivningar av hedersrelaterat våld och förtryck förekom.

Sökord som användes: (dishonor OR dishonour OR honor OR honour OR honorable OR honourable)

NEAR/5

(aggress* OR “arranged marriage*” OR assault* OR battered OR chastity OR “child abuse” OR “child marriage*” OR coercion OR coercive OR “control* behavior*” OR “control* behaviour*” OR “control tactic*” OR “conversion therapy” OR crime* OR crip OR disabili* OR disown* OR “early marriage*” OR feminin* OR femicide* OR fidelity OR filicide* OR “forced marriage” OR gender OR “genital cutting” OR “genital mutilation” OR harassment* OR “harmful practice*” OR heteronorm* OR homicide* OR homosex* OR hostile OR hostility OR infidelity OR intersection* OR killing* OR lgbt* OR “male domination” OR maltreatment OR masculin* OR murder* OR offence* OR oppression OR patriarch* OR punishment* OR purity OR queer* OR rape* OR reputation* OR respect* OR revenge OR sexualit* OR “sexual abuse” OR shame OR “social control” OR “social exclusion” OR “social marginal*” OR “socio economic marginal*” OR “socioeconomic marginal*” OR suppression OR threat* OR violence OR violent* OR virgin*)

Sökorden har anpassats för att passa de olika databasernas sökgränssnitt.

Utvalda databaser och begränsningar

Litteratursökningarna begränsades till vetenskapliga artiklar och kapitel som publicerats sedan 1994, eftersom forskningsfrågan syftar till att sammanställa den aktuella kunskapsbilden. Med utgångspunkt i ämnets karaktär valdes fyra internationella databaser ut för sökningen: Scopus, Web of Science, ProQuest Social Sciences och Gender Studies Database (ProQuest Social Sciences är en samling av nio databaser).

De valda databaserna representerar både breda tvärvetenskapliga och ämnesspecifika databaser. Scopus är den största databasen med den bredaste geografiska och språkliga omfattningen. Den innehåller även Medline-indexet, vilket innebär att det medicinska området är väl representerat. Web of Science är ungefär hälften så stor som Scopus och har ett smalare urval av tidskrifter. Databaserna överlappar varandra delvis, men inte helt, varför det är lämpligt att söka i båda för att omfatta hela ämnesområdet. ProQuest Social Sciences är en samling databaser med fokus på sociologi, socialt arbete, pedagogik, psykologi och kriminologi. I tillägg gjordes en sökning i Gender Studies Database. Gender Studies Database innehåller utvalda referenser från vetenskapliga tidskrifter inom genus- och jämställdhetsforskning som kan vara relevanta för ämnet hedersrelaterat våld.

SCOPUS

```
(TITLE-ABS-KEY(dishonor OR dishonour OR honor OR honour OR honorable OR honourable)) W/5 (TITLE-ABS-KEY(aggres* OR "arranged marriage*" OR assault* OR battered OR chastity OR "child abuse" OR "child marriage*" OR coercion OR coercive OR "control* behavior*" OR "control* behaviour*" OR "control tactic*" OR "conversion therapy" OR crime* OR cri* OR disabili* OR disown* OR "early marriage*" OR feminin* OR femicide* OR fidelity OR filicide* OR "forced marriage" OR gender OR "genital cutting" OR "genital mutilation" OR harassment* OR "harmful practice*" OR heteronorm* OR homicide* OR homosex* OR hostile OR hostility OR infidelity OR intersection* OR killing* OR lgbt* OR "male domination" OR maltreatment OR masculin* OR murder* OR offence* OR oppression OR patriarch* OR punishment* OR purity OR queer* OR rape* OR reputation* OR respect* OR revenge OR sexualit* OR "sexual abuse" OR shame OR "social control" OR "social exclusion" OR "social marginal*" OR "socio economic marginal*" OR "socioeconomic marginal*" OR suppression OR threat* OR violence OR violent* OR virgin*)) AND PUBYEAR > 1993 AND PUBYEAR < 2025 AND ( LIMIT-TO ( DOCTYPE,"ar" ) OR LIMIT-TO ( DOCTYPE,"ch" ) )
```

WEB OF SCIENCE

```
TS=((dishonor OR dishonour OR honor OR honour OR honorable OR honourable) NEAR/5 (aggres* OR "arranged marriage*" OR assault* OR battered OR chastity OR "child abuse" OR "child marriage*" OR coercion OR coercive OR "control* behavior*" OR "control* behaviour*" OR "control tactic*" OR "conversion therapy" OR crime* OR cri* OR disabili* OR disown* OR "early marriage*" OR feminin* OR femicide* OR fidelity OR filicide* OR "forced marriage" OR gender OR "genital cutting" OR "genital mutilation"
```

OR harassment* OR "harmful practice*" OR heteronorm* OR homicide* OR homosex* OR hostile OR hostility OR infidelity OR intersection* OR killing* OR lgbt* OR "male domination" OR maltreatment OR masculin* OR murder* OR offence* OR oppression OR patriarch* OR punishment* OR purity OR queer* OR rape* OR reputation* OR respect* OR revenge OR sexualit* OR "sexual abuse" OR shame OR "social control" OR "social exclusion" OR "social marginal*" OR "socio economic marginal*" OR "socioeconomic marginal*" OR suppression OR threat* OR violence OR violent* OR virgin*))

PROQUEST SOCIAL SCIENCES

((ABSTRACT(dishonor OR dishonour OR honor OR honour OR honorable OR honourable) NEAR/5 ABSTRACT(aggres* OR "arranged marriage*" OR assault* OR battered OR chastity OR "child abuse" OR "child marriage*" OR coercion OR coercive OR "control* behavior*" OR "control* behaviour*" OR "control tactic*" OR "conversion therapy" OR crime* OR crip OR disabili* OR disown* OR "early marriage*" OR feminin* OR feminicide* OR fidelity OR filicide* OR "forced marriage" OR gender OR "genital cutting" OR "genital mutilation" OR harassment* OR "harmful practice*" OR heteronorm* OR homicide* OR homosex* OR hostile OR hostility OR infidelity OR intersection* OR killing* OR lgbt* OR "male domination" OR maltreatment OR masculin* OR murder* OR offence* OR oppression OR patriarch* OR punishment* OR purity OR queer* OR rape* OR reputation* OR respect* OR revenge OR sexualit* OR "sexual abuse" OR shame OR "social control" OR "social exclusion" OR "social marginal*" OR "socio economic marginal*" OR "socioeconomic marginal*" OR suppression OR threat* OR violence OR violent* OR virgin*)) OR (TITLE(dishonor OR dishonour OR honor OR honour OR honorable OR honourable) AND TITLE(aggres* OR "arranged marriage*" OR assault* OR battered OR chastity OR "child abuse" OR "child marriage*" OR coercion OR coercive OR "control* behavior*" OR "control* behaviour*" OR "control tactic*" OR "conversion therapy" OR crime* OR crip OR disabili* OR disown* OR "early marriage*" OR feminin* OR feminicide* OR fidelity OR filicide* OR "forced marriage" OR gender OR "genital cutting" OR "genital mutilation" OR harassment* OR "harmful practice*" OR heteronorm* OR homicide* OR homosex* OR hostile OR hostility OR infidelity OR intersection* OR killing* OR lgbt* OR "male domination" OR maltreatment OR masculin* OR murder* OR offence* OR oppression OR patriarch* OR punishment* OR purity OR queer* OR rape* OR reputation* OR respect* OR revenge OR sexualit* OR "sexual abuse" OR shame OR "social control" OR "social exclusion" OR "social marginal*" OR "socio economic marginal*" OR "socioeconomic marginal*" OR suppression OR threat* OR violence OR violent* OR virgin*)) AND (at.exact("Article") AND stype.exact("Scholarly Journals") AND pd(19940101- 20240404) AND PEER(yes))

GENDER STUDIES DATABASE

(dishonor OR dishonour OR honor OR honour OR honorable OR honourable) N5 (aggres* OR "arranged marriage*" OR assault* OR battered OR chastity OR "child abuse" OR "child marriage*" OR coercion OR coercive OR "control* behavior*" OR "control* behaviour*" OR "control tactic*" OR "conversion therapy" OR crime* OR crip OR disabili* OR disown* OR "early marriage*" OR feminin* OR feminicide* OR fidelity OR filicide* OR "forced marriage" OR gender OR "genital cutting" OR "genital mutilation" OR

harassment* OR “harmful practice*” OR heteronorm* OR homicide* OR homosex* OR hostile OR hostility OR infidelity OR intersection* OR killing* OR lgbt* OR “male domination” OR maltreatment OR masculin* OR murder* OR offence* OR oppression OR patriarch* OR punishment* OR purity OR queer* OR rape* OR reputation* OR respect* OR revenge OR sexualit* OR “sexual abuse” OR shame OR “social control” OR “social exclusion” OR “social marginal*” OR “socio economic marginal*” OR “socioeconomic marginal*” OR suppression OR threat* OR violence OR violent* OR virgin*)

Databas	Publikationstyper	Resultat	Datum
Scopus	Artiklar, bokkapitel	2123	2024-04-04
Web of Science	Artiklar, bokkapitel	1527	2024-04-04
ProQuest Social Sciences	Artiklar	2255	2024-04-04
Gender studies database	Articles	467	2024-04-04

Totalt: 6369

Efter borttagning av dubletter: 3369

Begränsningar: 1994–2024, vetenskapliga artiklar, bokkapitel.

Resultat

Totalt hämtades 6 369 träffar till referenshanteringsprogrammet Zotero, och efter att dubletter hade tagits bort återstod 3 369 referenser som skulle granskas för beslut om inkludering eller exkludering i Rayyan (3 024 dubletter hade tagits bort). Sökningarna genomfördes i alla databaser, hämtades till referenshanteringsprogrammet Zotero och överfördes till författarna i granskningsverktyget Rayyan.

Sammanlagt 3369 referenser granskades av författarna i blindläge, vilket innebär att granskarna inte såg varandras bedömningar, utan självständigt fattade beslut om varje referens. Syftet var att undvika att influeras av varandras beslut och utifrån urvalskriterierna säkerställa rapportens vetenskapliga kvalitet.

I denna första gallring beslutade författarna om inkludering eller exkludering från kategorin för varje referens utifrån titeln och, om det fanns, sammanfattning och nyckelord. I tveksamma fall valdes att inkludera referensen i kategorin. Efter att blindläget hade stängts diskuterade författarna och fattade ett gemensamt beslut om de referenser där författarna hade gjort olika bedömningar.

Under granskningen i Rayyan beslutade rapportförfattarna att utesluta bokkapitel från granskningen. Författarna beslutade/bedömde att antalet inkluderade referenser som var avsedda för läsning av artiklar i fulltext, 831, var för omfattande och ytterligare begränsningar tillämpades.

Bilaga II: Citeringsanalys

För att ge en översikt över de 831 titlar som identifierades i sökresultaten genomfördes en citeringsanalys med hjälp av nätverksvisualiseringsprogrammet VOSviewer. Syftet var att få en inblick i fältet, identifiera potentiella delområden samt fastställa vilka titlar som är centrala i nätverket och hur de är kopplade till varandra baserat på citeringar. VOSviewer grupperar titlarna utifrån styrkan i deras citeringslänkar och skapar därmed en visuell framställning av hur de relaterar till varandra. Det är dock viktigt att notera att dessa kluster inte nödvändigtvis representerar distinkta delområden inom det bredare fältet. Programmet bygger på ”råa” citeringsdata, vilket innebär att det inte kan urskilja orsakerna bakom citeringarna – om de gjorts för att stödja bevis, för kritik eller andra syften. DOI-numren för de inkluderade titlarna användes för att hämta citeringsdata från databasen OpenAlex. Av de 853 titlarna kunde 726 DOI-nummer matchas i OpenAlex. För att förenkla visualiseringen fastställdes ett minimikrav för citeringar: endast dokument som citerats minst fyra gånger inkluderades i kartan. Detta minskade antalet visade artiklar till 476. Vissa artiklar hade dock, trots att de citerats fyra gånger, inga meningsfulla kopplingar till andra i nätverket och exkluderades därför från analysen, vilket resulterade i ett slutligt citeringsnätverk bestående av 358 artiklar.

NATIONELLA
SEKRETARIATET FÖR
GENUSFORSKNING

Nationella sekretariatet för genusforskning
Göteborgs universitet
info@genus.gu.se, www.gu.se/nsfg